

27362

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DR. BAHA AKŞİT
Yetişmesi, Çevresi ve Siyasi Hayattaki
Yeri

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nezahat (Keleş) BELEN

DANIŞMAN
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA

İZMİR - 1994

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

I. BÖLÜM: HAYATININ İLK DÖNEMİ1-42

A. Ailesi

1. Yetiştigi Çevre
2. Ailesi
3. Çocukluğu

B. Tahsili

1. İlkokul
2. Ortaokul
3. Lise
4. Yüksek Tahsili

I.Bölümün dipnotları

II. BÖLÜM : DEVLET HİZMETLERİ43-85

A. Mesleki Hizmetleri

1. İlk Fahri Hizmetleri
2. Kula Belediye Tabibliği
3. Askerliği ve Foça Hükümet Tabibliği
4. Acıpayam Sıtma Mücadele ve Hükümet Tabibliği

B. Demokrasiye Geçiş Yılları

1. Politikaya Atılış
2. Bağımsız Adaylığı:1950.
3. Fiili Giriş :1951 Milletvekilliği

II.Bölümün Dipnotları

III. BÖLÜM : DP. ve ANKARA'DAKİ FAALİYETLERİ86-230

A. Meclis İçi Çalışmaları

1. 1951-1953 Milletvekilliği ve DP.
2. Gurup İdare Heyeti Üyeligi 1953-1957 .
3. Gurup Başkan Vekilliği 1957-1960
4. Adnan Menderes ile olan Münasebetleri

B. Milletvekili olarak Hizmetleri

1. Meclis İçi
2. Seçim Bölgesi Denizli'ye Hizmetleri

C. İhtilal Öncesi Türkiye ve Baha Akşit

III.Bölümün dipnotları

IV. BÖLÜM : 27 MAYIS HAREKETİ VE SONRASI231-323

A. 27 Mayıs İhtilali

1. İhtilalin sabahı ve İlk Günler
 - a.27 Mayıs günü olayları ve gelişmeleri
 - b. Bekleyiş
 - c.Yassıada'ya Götürülüş
2. Yassıada Günleri
 - a. Yassıada Uygulamaları
 - b. Yargılama ve İdama Mahkumiyet
 - c. İdam Kararı ve Akabindeki 10 Saat
 - d. İdamdan Müebbede kararın çevrilmesi ve Kayseri Yolculuğu

B. Mahkumiyeti 1961-1964

1. Kayseri Cezaevi'ndeki İlk Gün
2. Cezaevi Doktorluğu ve Raporla Çıkış
3. Celal Bayar ile olan Münasebetleri

IV. Bölüme ait dipnotlar

V. BÖLÜM : HÜRRİYET SONRASI HAYATI324-368

A. Ankara'daki Hayatı

B. İstanbul'daki Hayatı

1. Siyasi Haklarını Geri Alma Çalışmaları
2. Senatörlüğü 1975-1980
 - a. Hizmetleri
 - b. 12 Eylül 1980 Darbesi
3. 1980 Sonrası Hayatı
4. Hakkında Neler Dediler?

V.Bölümün dipnotları

SONSÖZ

EKLER

KAYNAKLAR

ÖNSÖZ

Hocamın bana araştırma konusu olarak "Dr.Baha Akşit'in Hayatı" nı verdiği zaman kafamda bazı sorular oluştu.Hocamın bazı tarihçilere nazaran sözlü kaynaklara daha fazla yer verdiğini ve onların bilgilerinin kaybolmaması için bizleri bu yönde araştırmaya teşvik ettiğini biliyordum.

Ben de bu düşünceye katılarak ;Dr.Baha Akşit henüz hayatta iken tarih ve toplum içinde yerini ve önemini;özellikle yakın tarihimize ışık tutacak bilgilerini kaydetmeyi amaçlayarak çalışmaya başladım.İlerleyen araştırmamda Dr.Baha Akşit'in özellikle 1950-1960 yılları Türk siyasi tarihine damgasını vuran kişiler arasında yer aldığını gördüm.Mensubu bulunduğu DP. de ;DP. grubunun dağılmadan birlik içinde varlığını sürdürmesini sağlayan güçlü şahsiyetine ben de hayran oldum.Milllete hizmet için canını dahi feda etmekten çekinmeyen Baha Akşit 1960 sonrası Türkiye'sinde de aranan,fikri soruların bir olarak hayatını sürdürmektedir.

Çalışmamın gerçekleşmesini sağlayan,bu incelemenin yapılmasına izin veren sayın Dr.Baha Akşit'e en içten saygılarımla teşekkürü bir borç bilirim.Ayrıca çalışmamda bana ve görüşlerini bildiren hocam sayın Prof.Dr.Tuncer BAYKARA 'ya da teşekkür ederim.Bununların haricinde kendisine başvurduğum tüm şa-

hısların verdikleri bilgi ve yardımları için teşekkür ederim.
Tüm Denizli halkına gösterdikleri ilgi ve yardıma da teşekkür-
ler. Araştırmam boyunca benimle her yere gelen ve bana hem ma-
nevi hem maddi yardımlarını esirgemeyen eşim ÜMIT BELEN'e ,
çalışmamın yazılmasında ve düzeltilmesinde büyük yardımları
olan ağabeyim Cavit Keleş'e de teşekkür ederim .

14.01.1994

Nezahat BELEN .

Dr. Baha Aksit

I.BÖLÜM

HAYATININ İLK DÖNEMİ

A.AİLESİ

1.Yetiştigi Çevre

Zeybekler diyarı Ege Bölgesinin çeşitli zanaat dallarında gelişmiş olan Denizli ili, mevzuumuzun konusu olan Dr.Baha Aksit'in memleketidir.Dr.Baha Aksit'in doğduğu köy; günümüzde Denizli'nin Serinhisar kazasına bağlı çok şirin bir kasabadır.

Yatağan;Selçukluların bir uç beyi olan Osman Bey'in burayı feth etmesiyle Türklerin eline geçmiştir.Prof.Dr.Tuncer Baykara'nın "Yatağan" adlı kitabında;Yatağan'ın geçmişi ile ilgili bilgiler şöyle özetlenebilir:"Türklerin 1071 Malazgirt Savaşı akabinde Anadolu'daki hareketleri sonucu 1080'lere doğru feth edilmiş,kesin olarak Türklerin eline geçmesi ise tarihi kaynaklardan ve Yatağan-baba rivayetlerinden öğrenildiğine göre XII.yy. sonlarını bulmuştur.Bu tarihten sonra bölge,burada bulunan Türk beylerinden Hamidoğullarının egemenliğinde kalmış ve son olarak Osmanlıların Denizli yöresini ele geçirmesiyle 1429'da Osmanlılara bağlanmıştır."Osmanlılara bağlanmasından XIX.yy.a kadar Yatağan hakkında çeşitli belge ve kaynaklardan bilgi edinebiliyoruz."¹

Ege bölgesinin güney kısmını feth etmek ile görevli olan Osman Bey(Yatağan Baba),fethini tamamladıktan sonra; şimdiki Yatağan kasabasının bulunduğu mevkiye yerleşerek buradan fethine devam etmiştir.Bundan dolayı.Yatağan'a O'nun ismi ve

rılmıştır.Selçuklu beyleri askerlik mesleği dışında zanaatla da uğraşırlardı.Osman Bey'in de zanaatı bıçakçılık olup,Ali Vehbi Aykocanın anlattığına göre;Osman beyin fırkasında,ken-di sanatkarları tarafından imal edilerek,erleri tarafından kılınc yerine kullanılmış olan Koca Bıçaklar;Türkiye'nin her yerinde Yatağan Palası adını taşımaktadır.Gercekten "bir asar-ı atika halinde bazı evlerde halen mevcut olan bu bıçakların yüzü kıldan ince,kılıçtan keskindir".

Yatağan köyünün belirmeye başladığı tarihten beri,Demircilik sanatı yerleşmiş olup,1914'lerde "Pala" ve "Baston" yapan sanatkarlar vardı.Sırf Yatağan'a mahsus olan bu sanat eserlerine daha zarif şekiller verilerek memleketin her tarafında satılmaktadır.('a')

Bunların yanında Yatağan özellikle, Barut imalatında da ileri idi.Hatta bir rivayete göre; Yatağan'da imal edilen barutlar,Istanbul'un fethinde de kullanılmıştır.Bunun dışında tarakçılık, iplikçilik, örmecilik, dokumacılık, leblebicilik, terzilik,kalaycılık ve boyacılık sanatları da gelişmiştir.('a')

El zanaatlarındaki bu çeşitliliği yanında Yatağan;yetiştirmiş olduğu hocalar ve medrese muhitinin vermiş olduğu ilmi seviye (Büyük Medrese,Hacı Karaca Medresesi ve Apalızade Medresesi.) dolayısıyla en yakın köyler dahil komşu köylere göre hem konuşma adabı,hem terbiye hem de nezaket itibariyle diğerlerinden farklılık arz etmektedir.

Kısaca araştırma konumuz olan Dr.Baha Akşit'in yetiştiği çevre hakkında bilgi vermeye çalıştık.Burada paragraflar halinde değindığımız konuları sırası geldikince ilerleyen bölümler de daha ayrıntılı bir biçim de anlatmaya çalışacağız.Zeki Velidi Togan'ın da söylediği gibi bir insanı anlamak için ailesini, yetiştiği çevreyi ve zamanını incelemek lazımdır.Birini diğlerinden ayırmak olmaz.⁴ Fakat birinin ya da ikisinin etkisi diğere göre az veya çok olabilir.işte bu mantık içerisinde biz de Dr.Baha Akşit'in şahsiyetinin oluşumunda nelelerin etkili olduğunu anlamaya çalışacağız.Simdi bu düşünce doğrultusunda evvela doğduğu muhite biraz değindik.İkinci olarak da ailesini inceleyelim.

2. AİLESİ

Dr. Baha Akşit'in ailesi Yatağan'da "Muftüler" diye anılmaktadır. Bu anılda Akşit'in büyükdedelerinin buraya yerleşip, medrese kurmaları ve bir çok alim yetiştirmeleri etkili olmuştur. Şimdi bu medrese ve sülale hakkında bilgi verelim.

Yatağan kasabasında öncelikle medreselerin ayrı bir yeri vardır. Medreseler sadece ilmi ve maarif konularına ışık tutan bir yer olmayıp ayrıca bölgenin umumi tarihine de önemli bir ışık tutmaktadır. Tuncer Baykara'nın belirttiği gibi medreseler özellikle bunların içinde; Yukarı veya Büyük Medrese diye anılan medresenin şöhreti XIX. ve XX. yy boyunca Yatağan ile beraber zikredilmiştir. Büyük Medrese'nin dışında bu anılmaya buradaki Hacı Karaca Medresesi ve Apalızade Medresesi'nin de payı büyüktür. (3)

Büyük Medrese'nin kurucusu olan Koca Müderris Hacı Mustafa Efendi (1733-1812) Kayalardan Ömer Efendi'nin oğlu olup, yetim kalmış ve halası tarafından okutulmuştur. Bir süre Dazkırı'nın Apa köyü medresesinde okuduktan sonra, Burdur'a geçerek Çeşmeci medresesinden icazet almış ve İstanbul'a gitmek arzusunda iken Hocasının ısrarı üzerine Yatağan'a dönmüştür. (4)

Bu olayı Baha Akşit bize şu şekilde hikaye etmektedir:

"Büyük dedem icazetini aldıktan sonra üç arkadaşıyla birlikte İstanbul'a, tahsillerini devam ettirmek düşüncesiyle yo-

la çıkmışlar.Fakat daha önce Hocası,dedesine "Sen köyüne git ve orada bir medrese kur" demiş.Dedesi İstanbul'da okumayı arzu ettiğinden bu sözü dikkate almayarak arkadaşlarıyla beraber yola koyulmuş.Yolda verdikleri molada,rüyasına hocası girmiş.Ona "yanlış yoldasın,Yatağan o tarafta değil" demiş.Bu olay üç kere daha tekrar edince,arkadaşlarından ayrılıp köyüne gelmiş.Köyde medrese inşaatına başlamış.1771-1772 yıllarında Medresesini bitirmiş.Yatağan Medresesi'nin ilk döneminde Teke Mütesellimi Hacı Mehmed Efendi'nin teveccühünü kazanarak,medresenin camisinin yapılmasını sağlamıştır."

1812'de Koca Hoca'nın vefat etmesi üzerine,medreseyi burada okumuş ve daha sonra Koca Müderris'e damad olan aslen Aksekili Mahmud'un oğlu ve Kara Müftü diye anılan Mustafa Efendi devam ettirmiştir.⁽⁷⁾ 20 yıl müderrislik yaptıktan sonra 1831 başlarında ölmüş.Yerine babası (Koca Hoca) nın vefatında küçük olan ve Kör Müftü diye anılan Mustafa devam ettirmiş. O'da 1858 de Hac dönüşü Mısır'da vefat etmiştir.⁽⁸⁾

Kör Müftü Mustafa Efendi'nin ölümü üzerine buraya tahsile gelen ve Kara Müftü'nün hemşehrisi ayrıca Kör Müftü'nün damadı olan Şakir Ali Efendi,medresenin idaresini ele almıştır. Bu tarihlerde 1860 yıllarında Büyük Medrese'nin etkinliğinin azaldığını görüyoruz.Zira Şakir Ali Efendi'nin oğulları hem küçük hem de daha tahsildedirler.⁽⁹⁾

İşte başta da belirttiğimiz gibi Yatağan'ın medreseleri ile anılmasında etkili olan diğer iki medrese ;Hacı Karaca ve

Apalizade Medreselerinin en inkişafli dönemine geçeceğiz.Zira Apalizade'de Mustafa Efendi,Hacı Karaca'da ise Hüseyin oğlu Osman Efendi, medreselerinin başında, Büyük Medrese'ye göre daha etkili ve canlıdırılar.Öyleki Büyük Medrese'yi XIX.yy.ın sonlarında yeniden canlandıracak olan ve Baha Akşit'in dedesi Mehmed Said Efendi'nin hocası,icazetini veren kişi de Hacı Karaca Medresesi'nin müderrisi,Hüseyin oğlu Osman Efendi'dir.¹⁰ Bu iki medresenin etkisi;Şakir Ali Efendi'nin büyük oğlu ,Mehmed Said Efendi'nin tahsilini bitirip,Yatağan'a dönmesi ile azalmaya başlamıştır.

Baha Akşit'in dedesi ve Koca Hoca diye anılan Hacı Şeyh Mehmed Efendi (1842-1916) tahsiline önce babası ile başlamış, daha sonra Hacı Karacaların Osman Efendi'den icazet almıştır. Tahsilini devam ettirmek için Konya'ya gitmiş oradan 1862-1864 yıllarında Musavvıtzade diye meşhur Abdullah Vahidi'den icazet almıştır.Buradan da İstanbul'a giderek Fatih Medresesinde okuyup 1870'lerde Yatağan'a dönmüştür.İşte Yatağan'ın XIX ve XX.yy.larda Büyük Medrese ile anılmasına bu zat sebep olmuştur.¹¹

Yatağan'a döndükten sonra büyük gayretle çalışmış,medreseye yeni binalar,hücre ve dershaneler eklemiş.Camiyi de tamir ederek bir süre için gerileyen medreseyi,yeniden canlandırmıştır.¹²Bu çalışmalarına kardeşleri;Mahmut,Abdurrahman, ve Ahmet de yardım etmiş.Özellikle,Mahmud Mesud Efendi ağabeyinden okumuş,öğretime katılmıştır.Ayrıca Koca Hoca'nın zaman

la büyüyen oğulları da, O'na yardımcı olmuştur. ¹³

Yatağan Medresesi'nin en parlak ve olgun dönemi; Koca Hoca zamanında yaşanmıştır. Kendisi ayrıca Seydişehirli Seyh Abdullah Efendi'ye bağlı bir Nakşibendi şeyhi idi. 60 yıl süren müderrisliği boyunca 11 defa icazet vermesi başarmıştır. Yetiştirdiği müderrislerle Antalya, Korkuteli, Fethiye, Muğla, Bozdoğan ve Denizli ilinde pek çok medresenin kurulmasına vasıta olmuştur. ¹⁴

I. Cihan Harbi'nin başlaması ve seferberliğin ilanı üzerine, Yatağan Medresesi'ndeki bazı hocalar ve talebenin askere alınması sonucu medrese boşalmıştı. Savaşın başlaması ile de öğretim büyük çapta durmuştur. Bu arada 1915 sonlarında Koca Hoca'da vefat etmiştir.

Seferberlik sırasında, askerlik çağına gelmeyen bir kısım gence Koca Hoca'nın büyük oğlu Arif Efendi ders vermişse de, devrin şartları gereği bu önemli olmamıştır. Milli Mücadele sırasında da güçlük ve sıkıntılar devam ediyordu. 1922'de zafetin kazanılmasından sonra talebeler gelince, yeniden hevesle tedrisata başlanmış ancak 1924 Mart'ında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile, medreselerin bağımsız idareleri kaldırılmış, Yatağan Medresesi de fiilen kapanmıştır. Bir yıl sonra 1925 gündönümündeki büyük sel felaketinin zararlarını önlemek için, talebe hücreleri yıkılıp, kerestesiyle sed yapılmaya çalışılmış. Böylece 1924 ve 1925 yıllarındaki bu iki olay, Yatağan Medresesi'nin sonu olmuştur.

Günümüzde medreseden; sade cami ile bazı dershanelerden çok küçük izler kalmıştır. Bu arada Koca Hoca'nın dershanesi çok harap durumda bulunmakta iken yıktırılmıştır. ⁽¹³⁾ Netice olarak denebilir ki, Yatagan Medresesi'nde islamiyetin özünü en iyi biçimde veren bir öğretim hakimdi.

Medrese Yatagan'ın sosyal ve iktisadi hayatını da etkilemiştir. Köye kalabalık bir talebe zümresinin yığılması, iktisadi bir canlılık da getiriyordu. Ancak musiki vs. gibi hususlarda gittikçe gerilemiştir. Düğünlerde de zaman zaman tartışmalar çıkar, çalgı ve içki istenmezdi. Ancak bütün bunlara rağmen medrese ile Yatagan köyü ve bu arada tekke, ahenk içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. ⁽¹⁴⁾

1872 tarihinde Yatagan'da doğan Müftü Arif Akşit, Baha Akşit'in babası ve Koca Hoca Şeyh Mehmed Efendi'nin en büyük oğludur. Koca Hoca'nın diğer evladları ise; Hacı Mustafa (1875-1933), Sait (1877-1917), Şakir Ali (1883-1917), Abdullah (1886-1975), Ömer (1890-1916), Zühdü (1895-1977), Hilmi (1903-1982), Ayşe ve Gülsüm'dür. ⁽¹⁵⁾

Koca Hoca'nın sağlığında medresenin müderrisleri; kardeşi Mahmud Efendi, onun yanında da Koca Hoca'nın oğlu Arif Efendi ve derece derece kardeşleri yer almaktadır.

Koca Hoca sağlığında bütün aileyi derleyip topluyor, birliklerini beraberliklerini muhafaza ediyordu. O'nun ölümüyle bu görev kardeşlerine değil aile içinde, ilmi ve insani vasıflarının üstünlüğünden dolayı oğlu Arif Efendi'ye geçmiştir.

Ailenin büyükleri, amcaları da Arif Efendiye karşı saygıda kusur etmemişlerdir. Aile üzerinde ki bu hamiliği seferberlik zamanında cepheye giden amcalarının ailelerini muhafazasında, onların her türlü ihtiyaçlarının temininde kendini açıkça göstermektedir.

I. Cihan Harbi sırasında, Kutül-amare cephesinde şehit düşen amcası Sait Efendi'nin evladlarını kendi çocuklarından ayırtetmemiştir. Öyleki Baha Akşit, amcası Said Efendinin en küçük evladı Hüsnü Akşit ile ikiz kardeş gibi yetişmişlerdir.

Baha Akşit'in babası Arif Efendi, tüm halkın sevdiği ve saydığı bir insandır. Yöre hakkında bize en güzel bilgileri veren Ali Vehbi Aykota'da, "Acıpayam" adlı kitabında Arif Akşit hakkında şunları söylemektedir: "İrfan ve marifetiyle bihakkın Arif adını liyakat kesbeden ve bir kültür menşei olan Yatağan medresesinin ilmi ehemmiyetini temsil ederek tefsir ve hadis bilimleri bakımından taşıdığı üstün vasfı, tatlı ve selis hitabesi, bilgilerini halk diliyle ifadesi, güleç ve sevimli çehresi, latif ve düzgün lehçesi, heyecanlı anlarında dökülen göz yaşlarıyla hak ve hakikat yollarını izah ve her bakımdan halkımızı irşad eden Arif Efendi; vaız ve nasihatlarıyla, takip ettiği uyarı usulleriyle, uzağı görüşleri ve halka inişleriyle vaızlık aleminde kazandığı şöhret çok büyüktür." (18)

14 yaşından itibaren vermeye başladığı vaızları ile kazasında ve civar kazalarda ün kazanmıştır. 13 Teşrinî sani 1313/25.XI.1897 tarihinde babasından icazet aldı. Aynı tarihte Yata-

gan Medresesinde ders vermeye başladı(ilm-i sarf,ilm-i nahiv, ilm-i mantık,meani,usul-ü fıkıh,feraiz,tefsir, hadis) Arapça va farsça okuyup,yazabilmektedir.1329'da (1913) İzmir Vilayeti (Aydın Vilayeti) Meclis-i Umumi azalığına seçilmiştir.*** Burada Mahmut Celal (Galip Hoca) Bey ile dost olmuş.I.Cihan Harbi sonunda Milli Mücadele hareketine kendi bölgesinde katılmış ve Milli Mücadele'nin en önde savunucularından biri olmuştur.1924 sonrasında da bir süre Acıpayam'da müftülük yapmıştır (1924-1944 de vefatına kadar).***

Hitabeti çok etkili olan Arif Efendi'nin insanları şaşır-
tan bir hafızası vardır.Hatta onun bu özelliğini gösterecek
olan, halk arasındaki şu sözü oldukça anlamlıdır:

"İnsan hiç bir kere okuduğunu unutur mu?".Yatağan Medre-
se'sinin son hocası,çok zeki ve halim selim bir zat olan Arif
Akşit 1944 yılında Kula'da doktor oğlu Baha Akşit yanındayken
vefat etmiştir.Geriye iki evlad bırakmıştır.Bunlar oğlu Baha
Akşit ve kızı Lütfiye Hanım'dır.

Buraya kadar Baha Akşit'in baba tarafı hakkında bilgi
verdük.Şimdi de bir insanın hayatında çok büyük ve etkili ro-
lü olan insandan,anneden bahs edeceğiz.Fakat Baha Akşit'in an-
nesini gene onun sözleriyle tanıyalım.

" Annem Dudu Hanım babamın dede tarafıyla aynı zamanda ak-
raba olup,babamın ikinci eşidir.Ben de bu evliliğin 7.senesin-
de 6 Mart 1914 tarihinde Yatağan'da dünyaya gelmişim.Annemin
sülalesi Yatağan'da "Koca Hüseyinler(Gossenler)" diye anılır.

Bu isim annemin dedesi Koca Hüseyin'den kaynaklanmaktadır.

Benden başka iki evlad daha dünyaya getiren annem(benden on yaş küçük olan Luttiye halen sağ,onun daha küçüğü Mehmed çocuk iken vefat etti.) sebze yetiştirmeye çok meraklı bir insandı.Adamlar tutulur mevsime göre turfanda sebzeler yetiştirilirdi.Buna özel bir itina gösterirdi."

Baha Akşit,ilkokulu bitirdiğinin ertesi senesi (1928'de) annesini kaybetmiştir.Annesinin vefatı üzerine babası Arif Akşit,yeniden evlenmiştir.Bu evlilikten evladı olmamıştır.

Baha Akşit'in hayatında annesinin vefatı önemli bir iz bırakmıştır.Daha çocuk yaşta anne şefkatini kaybeden Baha Akşit'in ilerideki mesleğini seçmesinde de bu vefat etkili olmuştur.Bu etkiyi gene Baha Akşit'ten dinleyelim:

"Benim ilerideki mesleğimi seçmemde etken olacak annemin vefatı,küçük yaşında oldukça üzerimde tesir bıraktı.Yeni yazı dersleri bitince o yaz maalesef annem hastalandı.Annemin hastalığını o zaman ilçemizde bulunan Faik Bey isimdeki doktor yanlış teşhis koymuş olacak ki daima perhiz yapmakla devam ettirmek istedi.Hastalığı gün geçtikçe ağırlaşıyordu.Nihayet babam Denizli'de dahiliye mütehassısı olmadığı için İzmir'den doktor Fevzi Beyi getirmek zorunda kaldı.Doktor trenle Denizli'ye kadar geldi.Oradan çok nadir bulunan otomobil temin etmek suretiyle Acıpayam'a geldi.Bir kaç saat kaldı.Annemi muayene etti ve tüberküloz dedi.Maalesef çok geç kalmışsınız,ona çok iyi bakmanız gerekiyordu.Çok iyi yedirip, çok iyi beslemek

lazım gelirdi.Halbuki siz o yiyeceğim dedikçe perhize zorla-
mıssınız,artık telafi edilecek imkan dahilinde olduğunu sanmı-
yorum ama Allahı dan umut kesilmez dedi ve bıraktı gitti.

Bu olay benim üzerimde öylesine tesir ettiki,ileride dok-
tor olmamın sebebidir.Eger Denizli'de dahiliye mütehassısı ol-
saydı bunlar olmayabilir,annem de kurtulurdu."

Kendisinden dinlediğimiz bu üzücü olayın sonuncunda olum-
lu bir durum çıkmış.Çünkü Türkiye gerçekten çok iyi bir dok-
tor kazanmıştır.Ayrıca Baha Akşit şu anda da çeşitli dernek
ve vakıflar kurarak memleketine faydalı olup, Denizli'deki
Tıp Fakültesi'nin açılmasına da etkili olacaktır.

3.ÇOCUKLUGU

Müftü Arif Efendi'nin büyük oğlu Baha, esas adı ile Baha
eddin Akşit,ailenin uzun yıllar beklenen ve özlenen evladı o-
larak hem anne hem baba hem de dede tarafından daima daha ö-
zel ihtimam gösterilerek yetiştirilmiştir.Bu beklenen çocu-
ğun doğumunu Ali Vehbi de kitabında anlatmaktadır.

" Yatağan müderrislerinden Arif Efendi'nin bir oğlu dün-
yaya gelmiştir.Uzun yıllar çocuk hasreti çeken bu zat,ilk ev-
lade sahip olunca eşe dosta meserret ziyafetleri vermiştir.İş-
te bu sırada gene bu nevzadın şerefine,babasının talebelerinin
ve sık dostlarından olan Garbikaraağaç müftüsü Hasan Hil-
mi de onların neşe ve sevinçlerine katılma gayesiyle Yüreğil'

deki dershanesinde bir ziyafet tertip ederek tekmil Yatağan müderrisleriyle diğer ilmiye mensuplarını davet etmiştir.

Sofralar kurulmuş,mahteller sıralanmış,yemeğe başlamak üzere iken,Müftü Hasan Hilmi'nin,çocuğun adı hakkındaki sorusuna;Arif Efendi BAHAEDDİN cevabı vermiştir.Onbeş yıldanberi hasretle beklediğim ve ümitsizliğe düştüğüm halde Allah'ın bir ihsanı olan bu ilk çocuğum, mensup olduğumuz tarikatı kuran Bahaeddini Nakşibendi'yi temsil edecektir,dedi.Bunun üzerine babası Hacı Mehmed Efendi söze başlayarak Nakşi tarikini kuran Bahaeddin'in istihdaf ettiği gayeleri ve tarihçesini ve diğer tarikatlarla farkını anlattı:....

Binaenaleyh;müslümanlığın itikadda ehli sünnet velcemaat mezhebine amelde ise Hanefi mezhebine bağlı bir şekilde yürüyüş yollarını aydınlatmış olan bu tarikatın kurucusuna izafetle Arif'in çocuğuna verilen Bahaeddin adı hepimizce beğenilmiştir, buyurdular.

Aynen not ettiğim şu hikayenin sonuna kadar sofraya el uzatmayan dinleyiciler,bu yavrunun hayırlı,ugurlu,sıhantli ve uzun ömürlü olması duasını Ulu Tanrıya isal ederek yemeğe başladılar.".'(21)

Varlığı ile ailesine büyük sevinç veren Baha Akşit,ailesinin Yatağan halkı üzerinde bıraktığı saygı ve sevgiden nasibini almış.Çocukluk günlerinin o duygusu ile hemşehrilerine karşı daima saygılı,terbiyeli ve dikkatli olmaya özen göstermiştir. Köyün; Hacı Mehmet Efendi ve Arif Efendi üzerindeki

derin saygısı O'nun çocukluk günlerinde daima içinde köylüye karşı bir sorumluluk hissetmesine sebep olmuştur.

Aileye duyulan bu saygı sadece köy içinde kalmayıp,mezhebi farklı olan ve köyün Tekke mevkiindeki Yatağan'lılar da da aynı şekilde görülmektedir.

Prof.Dr.Tuncer Baykara'nın "Yatağan" adlı kitabının;Yatağan ile ilgili bazı olumsuzluklar kısmında belirttiği gibi: "Yatağan'da devamlı bir gerginlik,siyasi mücadelede taraflılık söz konusudur.Bir kısım insanlar arasında devamlı çekişmeler vardır ki,Ali Vehbi bunlar arasında"sünnilik-bektaşilik, ağalık-muhtarlık,tekkenişlik-postnişinlik ihtilafları" nı sayar." demektedir. (***)

Böyle duygu ve düşüncelerin olduğu Yatağan'da Arif Efendi bir vaiz vereceği zaman Tekkedekiler en ön sırada hatta Arif Efendi'nin dizi dibinde oturup,vaızını dinlerdi.Yahut Denizli'de bir vaiz vereceği zaman Arif Efendi'nin,o zamanki şartlar gereği ancak 1 günde o da at üzerinde olursa Denizli'ye varılabildiğinden,yolda Çukur köyünde bir Bektaşi dedesi Mazlum Babanın yanında mola verir, onun misafiri olurdu.Bunlar Baha Akşit'in daha sonraki yıllar da Denizli'de yapacağı doktorluk vazifesinde ve Milletvekilliğinde halkın ona olan güveni,saygısını arttıracak olaylardır.Halkın B.Akşit'i sevmesinde kendi şahsiyeti kadar dedesi ve babasının payları da vardır.

İlmi ve dini bilgileri derin iki büyük insanın denetimi altında büyümeye başlayan B.Akşit,kendini bilmeye başladığı andan itibaren babasından Kur'an-ı Kerim okumasını öğrenmeye başlamıştır.Ailesindeki hafıza gücü evlada da geçmiş daha 5 yaşında iken Kur'an-ı Kerim'i hatm etmiş fakat çevrenin buna inanmasında şüphe duyabilecekleri ve nazara gelir düşüncesi ile bu durum haberdar edilmemiştir.O zamanki geleneğe göre bir çocuk Kur'an'ı hatm etmişse onun için camide hatim duası tertiblenirdi.B.Akşit'in duası 7 yaşına geldiğinde yapılmıştır.O zamanda Hatim duası umumiyetle şu şekilde yapılırdı:

Camide hatim duası yapılacak çocuk,ayrı bir seccadeye oturtulur.Onun usülüne göre,adabına göre okunur.Hatim duasına köyün , civar köylerin ve kasabaların ileri gelen eşrafı ile öğretmenleri de katılır.Onların huzurunda hatim duası yapılırdı.Hatim duası tamamlanan çocuğu ayrıca orada bulunan yaşlıca bir hoca duasını yapardı.Bu hatim duasını 7 yaşındaki küçük B.Akşit de hatırlamaktadır.

Kuran okumakla öğrenimine başladıktan sonra kıraatı ve tecvidi öğrendi.Daha sonra babasının medresesinde öğrenime katıldı.O tarihlerde kendisi çok küçük,medreseye gelen diğer talebeler ise seferberlik nedeniyle çok büyük 17-18 yaşlarında idi.Bu derslere ait hatıralarını B.Akşit şu şekilde aktarmaktadır:

"İçlerinde çocuk yaşında olan bendim.Hatta dersi aldıktan sonra sokağa çocuklarla oynamaya giderdim.Bu arada şunu

da zikr etmeyi arzu ederim.Arapça o kadar kolay bir ders de-
gildi.Talebeler bazı hususlarda tereddüd ettikleri,hoca acaba
bize bunu nasıl anlattı dedikleri zaman, çocuklarla oynarken
beni bulurlar ve bunu hoca nasıl anlatmıştı diye sorarlardı.
Ben de bir banda yazılmış gibi o anlatılanları tekrarlardım."

Bu anlatılanlarda biz B.Akşit'in aynı dedesi Hacı Mehmed
Efendi ve babası Arif Efendi gibi hafızası güçlü,okuduğunu ko-
lay kolay unutmayan bir insan olduğunu anlıyoruz.Henüz Yeni
Türkiye Cumhuriyeti Medreselerin kapatılıp;eğitimin-öğretimin
birleştirilmesi kanunu çıkarılmadan evvel Baha Akşit,babası
tarafından köyün ilkokuluna yazdırılıyor.

Saltanat devrinde doğup,Milli Mücadele yıllarında ilk ço-
cukluk devrini yaşayan ve okul çağına ise yeni TÜRKİYE CUMHU
RIYETİ ile giren B.Akşit ;evinde de bu devirlerden yetişmiş
insanlarla birlikte dir.Bu çeşitlilik onun karakterinin oluşma-
sında farklı izler kalmasına neden olmuştur.Bunları sırası
geldiğinde belirteceğiz.Şimdi tahsil dönemine geçelim.

B. TAHSİLİ

1. ilkokul Tahsili

B.Akşit,babasının arzusu üzerine köyün ilkokuluna yazdı-
rıldı.Bu ilkokul o zaman Orta Camii yanında ahşap bir binadan
ibaretti.Yatağan'da çocuklara temel bilgileri veren bu mektep
Tuncer Baykara'ya göre eskiden beri mevcut olup,1749' da Hacı
Mehmed Ağa bunu yenilemişti.Orta Camii yanındaki bu mektep,çe-
şitli tamirlerle binasını ve görevini,1930'lara kadar devam

ettirmiştir.Ancak daha sonra,burası 1950'lerden sonra yıkıldı. Okuldan bir çok değerli hoca geçmiştir.B.Akşit'i okutan Yüregilli Müftü Huseyin (Tokcan) Efendinin oğlu Usman (Tokcan) Beydir.Sayın Akşit, hocası ve okul dönemi hakkında bize şunları aktarmaktadır:

"Yatagan'da tek bir öğretmen vardı Osman Tokcan Hoca.Bu milletvekili Hasan Tokcan hocanın oğlu idi.Beni sınıfa alırken evvela bir kıraat(okuma) kitabı verdi,bunu oku dedi.Şimdi gibi hatırlıyorum-"Üzüm yazın tazesini kışın kurusunu yedigimiz üzüm çok lezzetlidir." diye başlıyordu. Bu olayı Prof Dr.T.Baykara'nın babası Asım Baykara'da her zaman, Baha Akşit e hatırlatır, gülerlerdi. O sırada Asım Baykara, 5. sınıfta bulunuyordu." Ben o güne kadar harekesiz bir yazı okumadığım için yazıyı okumak güç geldi fakat gene de okudum.Daha sonra elime bir Kur'an verdi.Tabii Kur'an'ı iyi okuyunca beni 2.sınıfın başına oturttu.O zamanlar ilkokullar 6 sınıftı.1.sınıf sübyan sınıfı,ondan sonra 1,2,3,4 ve 5.sınıf gelirdi."

Mektebe başladığı günü anlatan B.Akşit,buradaki yaşadığı günlerini anlatmaya devam ediyor:

"Hoca beni doğrudan 2.sınıfa geçirdiği zaman ben daha toplama,çıkarma,çarpma ve bölme hesaplarını bilmiyordum.Ama 2. sınıf öğrencisi olduğum için hoca toplama-çıkarma problemleri sorardı.Sorduğu zaman ise bunları ayırmadan,hepsini zihninden yapar,öyle neticesini söylerdim.Kısa süre içinde bu işlemleri de öğrendim.Bir müddet sonra mektebe Yeşilyuvalı Halit Hoca

namıyla maruf bir öğretmen tayin edildi.Halit Hoca geldiğinin akabinde bize,bütün sınıfa bir hesap sordu.O zamanlar bir gelenek vardı.Okul talebesi becerilerine ve başarılarına göre ilk kim üstün başarı elde ederse,ilk aldıkları aferin olur,daha iyi başarı elde ederse tahsin ,daha da iyi olursa imtiyaz verilirdi.Bu şekilde olan başarılar bir kağıda yazılır hem öğrenciye verilir hem de sınıfa asılırdı.Başarı alan talebe böylelikle hem teşvik edilmiş olur hem de sene sonu itibariyle kim ne kadar imtiyaz,tahsin almış diye de sınıf değerlendirilmiş olurdu.

Ben ilk aferin'i bu Halit Hocanın sorduğu matematik meselesini herkesten erken ve yanlışsız çözdüğüm için almıştım. Sonraki yıllarımda sınıfımda en fazla aferin, tahsin alan ve tek imtiyaz alan bendim.O zamanlar gene bir gelenek vardı.Sınıf başına oturtulan talebe sınıfının en zekisi kabul edilirdi.Ben böyle bir geleneği bilmiyordum.Benden sonra bizzarur düşürülmüş olan Şevket (Şenel)ismindeki arkadaşım "daha dün geldi,sınıfın başına oturdu" diye hocaya şikayette bulunmuş. Bir hafta sonra beni oturtan hoca sen 2. sıraya, Şevket 1.sıraya otura cak diye talimatta bulundu.O senelerde sınıf geçme imtihanları ise şöyle yapılırdı;

O senenin sonunda imtihan günleri bütün sınıflara ilan edilir.Civar kasabadaki bütün öğretmenler o imtihanlara gelir ve kasabanın ileri gelenleri,okumuş yazmışları,hocaları da o toplantıda bulunurdu.Imtihan bir sandalyede o mümeyyizlerin

huzurunda yapılır, ondan sonra tahtaya geçilir, tahtada matematik hesapları çözüldü. Bunların bütün ortalaması o çocuğun geçme veya kalma notu olurdu. Sadece kendi öğretmeninin değil civar köy ve kasabaların öğretmenleri, etraftan gelenler, hocalar o çocuklara tarih, coğrafya, gramer, matematik soruları sorarlardı.

İlkokulun bu ilk imtihanını başarı ile verdim. Sınıfın 1. si oldum. İlkokulda bütün sınıflar birarada ders görürlerdi. Yatağanlı ve Yatağan ilk mektebinden mezun olan Asım Baykara ve Akif Özkan ilkokulun 5. sınıfında iken B. Akşit 3. sınıfa geçmişti. Bunların dışında sayın Akşit'in ilkokul arkadaşları İsa Dönmez ve Mahmut Akşit; Baha Beyin çok dürüst, çok zeki ve fevkalade bir insan olduğunu. Ayrıca sınıfın 1.'sinin D, olduğunu 2.nin Hacıların Mehmet Bey (Özkan) ve 3.cünün de İsa Dönmez olduğunu söylemektedirler. «24»

İlkokula B. Akşit ile başlayan Mahmut Akşit bize; Akşit ile 1922 yılından 1927 yılına kadar Yatağan'da beraber okuduklarını anlatmıştır. Daha sonra Atatürk'ün direktifiyle "Yeni yazının kabul edilmesi" üzerine çıkan bir kanunla; köylerdeki ilkokulların 3. sınıftan sonrasının lağv edilmesi üzerine ayrılmışlar. «25» Bu karar sonucunda Yatağan ilkokulu bir süre için 3. sınıfa kadar tedrisat vermeye başladı. (Fakat daha sonra yeniden 5 senelik olmuştur.) Bu karar sonucu B. Akşit, eğitimine bazı arkadaşları gibi ilçe merkezindeki ilkokulda devam etmiştir. O tarihlerde babası Müftü Arif Hoca, Acıpayam

müftüsü olup Yatağan'da ikamet ediyordu.Fakat oğlunun okul durumu nedeniyle aile Acıpayam'a taşınmışlar, oğullarını Acıpayam Şark Mektebine talebe olarak yazdırmışlardır.

Acıpayam'a taşınmaları ile B.Akşit'in eğitimi burada yeni mekan,yeni yüzler ve yeni rakiplerle devam etti;sonuç köyünde olduğu gibi başarıdır.

İlkokulu Acıpayam Şark Mektebinde bitirdikten sonra tahsiline devam etmek isteyen Baha Akşit; o tarihlerde daha Acıpayam'da ortaokul olmadığı için Denizli'ye gitmesi gerekiyordu. Fakat o yıl gitmesi mümkün değildi;çünkü ortaokul leyli (yatılı) değildi. Bunun yanında orada bir ev ve kendisine bakacak bir kadın tutmaları lazımdı.Bu masrafı karşılayabilmek için kendisinden 1 sene sonra mezun olacak amcazadesi Hüsnü Akşit'i beklemek zorunda kaldı.

Amcazadesi Hüsnü Akşit'i beklerken o sene,1928 de,yeni bir inkılap hareketi olan "Yeni Yazı; Latin Alfabesi Kabul edildi".Yeni yazının kabulü ile tüm Türkiye çapında okuma-yazma seferberliği başladı.Bu seferberlikte Acıpayam'da hissesine düşeni yapıyordu.Millî Eğitim Müdürlüğü'nün başkanlığında başlatılan yeni yazı derslerine kaymakam,hakim,öğretmen,memur ve tüm halk katılıyordu. Bu kişilere dersler;Acıpayam Hükümet Konağı'nda veriliyordu.Beklediği o sene içinde bu derslere katılan B.Akşit; daha yeni Acıpayam Şark Mektebi'nden mezun olduğu ve Millî Eğitim Müdürü Hulusi Beyin de en genç talebesi olmasından dolayı tahtaya kaldırılıyor,yeni yazı ona yazdırı-

lıyordu.Kendisi daha evvel,evlerinde kiracı olan ceza hakiminin oğlundan fransızca derslerine başladığı için,latin alfabesi yabancı gelmiyor;daha oradaki hakim,savcı yazmadan tahtayı dolduruyordu.

Yeni yazının öğrenilmesinin bitimiyle 14 yaşındaki Baha Akşit'i yeni yazı öğretmeni olarak 4 köye;Yazır,Aşağı Dodurga,Yukarı Dodurga ve Gümüş köylerine atandı.Bu köylerde 7 yaşından 70 yaşına kadar tüm halkı okutmak ve yeni yazıyı öğretmek amacıyla göreve başladı.O kış, bahara kadar yeni yazı öğretmenliği yapan B.Akşit'ten bu dönemi dinleyelim:

"Yeni yazı öğretmeni olarak tayin edildiğim bu köylerin ortasında olan Dodurga köyünde oturdum.O zaman yalnız Dodurga köyünde metruk vaziyette bir ilkokul binası vardı.O okul binasında derslere başladım.Sabahtan saat 14'e kadar 7 yaşından 12-14 yaşına kadarki kız ve erkek çocuklara okulda öğrendiklerimin hepsini (tarih,cografya,matematik vs..) bir sıra dahilinde öğretmeye çalışırdım.Ügleden sonra saat 14'ten 17'e kadar 15 yaşında insanlarla 70 yaşına kadar olan kadınlara ders verirdim.Geceleri de yaşlı ve 15 yaşından büyük erkeklere ders verirdim.Bu durum öğretmenlik yaptığım süre içinde böyle devam etti.O döneme ait enterasan bazı vakaları nakl etmek isterim; Doğal olarak daha 14 yaşını ancak geçmiş bir öğretmen olarak oraya gidiyorum.Bütün öğleden sonra o köylerin ne kadar kadını varsa 15'inden 70'ine kadar hepsi orada.Çok vakit tahtanın başına geçebilmek için,gececek yer bulamazdım.Onlar-

da elleri üstünde beni sıranın başına geçiriyorlardı.Daha çocuk yaşta oluşum ve boyumun da kısa olması sebebiyle böyle davranıyorlardı.Bu benim onuruma dokunduğu için 2.defa gidimde elime bir sopa aldım.Bana aynı şeyi tekrarlamamaları için sopayla yolumu açtım."

Çok genç bir yaşta çok kutsal bir görevi üstlenen Baha Akşit'i öğretmenliği bittiği zaman çok üzücü bir olay beklemektedir.Dünyada bir insan için en değerli varlık olan anne, ne yazıkki yanlış bir teşhis ve o zamanın yetersiz doktor varlığı yüzünden dar-ı bekaya göçmüştür.Bu olay ve dahiliye uzmanı bir doktorun Denizli'de olmaması Baha Akşit'in ileri de dahiliye doktoru olmak istemesine sebep olacaktır.

2.Ortaokul Tahsili

Yeni yazı öğretmenliğinin bitiminde amcazadesi Hüsnü Akşit de ilkokulu bitirmiş ve ortaokula başlayabilecek duruma gelmiştir.Artık tek şey kalmıştır .O da Denizli'ye gidip okula başlamak.Denizli'de okumaya Arif Efendi' nin eski talebelerinden Tavaslı Hacı Mehmed Efendi'nin yegeni Mustafa Keskin başlamıştı. Baha ve Hüsnü Akşit'in Denizli'deki bakımlarını Mustafa Keskin'in annesi üstlendi.Okula başladığı yıllar Dünya ve Türkiye'nin kriz içinde olduğu yıllardı.Bu krizden Akşit'te nasibini almıştır.1929'ların Türkiye'sinde yokluk, sı-

kıntı diz boyu olup; elektrik,su,gaz,ekmek lüks kabul edilen maddeler arasındadır. Baha Akşit'te ödevlerini gaz lambası altında yapmaya çalışmaktadır.

Denizli Ortaokul'una yazılan Baha Akşit,ilkokuldaki başarısını daha ilk haftalardan kendini göstererek devam ettirmiş Büyüğünden küçüğüne kadar herkese kendini sevdirmiştir.Bu tarihlerde, hayatının akışında büyük bir yeri olacak olan Ulu Önder ATATÜRK ile karşılaşması gerçekleşti.

Yurd içindeki gezilerinden birinde Denizli'ye de uğrayan ATATÜRK ,Denizli Ortaokul'unu da ziyaret etmiştir.Bundan haberi olan okul yönetimi ve tüm sınıflar Ata'nın geleceği anı büyük bir merak ve sevinç ile beklemektedir. İşte bu sırada Dilbilgisi dersinde olan Akşit , hocası Ata Lütüfi'nin tahtaya yazdığı kıtayı incelemekle meşguldür.Bundan sonraki olayları bizzat Baha Akşit'in ağzından dinleyelim:

"1931 yılında ATATÜRK Denizli'yi ziyaret ederek şerefleştirmişti . Bizim okula da geleceği söylenmişti. Bizim öğleden sonra gramer dersimiz vardı.Gramer dersinin hocası da Ata Lütüfi isminde bir öğretmendi.Ata Lütüfi tahtaya bir kıta yazdırdı. Kıta aynen şöyle;

Türk

Görsenki boğuşur hak ile kuvvet,
Haklının koluna kuvvet olursun.
Hakkın hikmetidir sendeki hikmet,
Ölsen de dirilir devlet olursun.

Aziz Hüdayi

Biz ATATÜRK gelmeden evvel,ben hem sınıf mümessili hem de önde gelen talebelerden olduğum için,bu kıtayı çeşitli defalar, gramer tahlilini yapmıştık.Benim gibi gene Acıpayamlı Hancı Küçük Ömer Ağa'nın oğlu Rıza vardı. Onunla beraber bu gramer tahlillerini yaptık.O sırada gene Acıpayamlı sınıf arkadaşımız Nihat Beyin kızı Mürüvet tahtadaydı.Ata Lütfi Hoca, ona bunu çözdürmeye gayret ediyordu.Benim anladığım kadarıyla Ata Lütfi hoca,ATATÜRK geldiğinde tahtada Mürüvetin olup,onun muhatab olmasını istiyordu.

Bir müddet sonra ATATÜRK geldi.ATATÜRK orta boylu,tahminen 1.68 boyunda,sol elinde melon şapka,saçlar pırıl pırıl sarı,keskin mi, kesici bir çift göz,içeriye girdi ve akabinde o kadar uzun boylu adamlar girdi ki mesela Vasıf Çınar,Fahrettin Altay gibi adamlar doldurdu.Bizim yaşımıza göre dev gibi adamlar sınıfa yerleşince hepimizin içine bir ürperti,bir korku doğdu.Hatta bazı sınıf arkadaşlarımin bana sonra söylediklerine göre başlarını dahi yukarı kaldırmaya cesaret edememişler. ATATÜRK geldikten sonra sıranın başına geçti, sağ elini sıraya dayadı,siyah tahtanın önünde durdu.Kıta o siyah tahtada yazılı.Kız arkadaşımıza ne sual sorduysa, kız arkadaşımız bir ATATÜRK'ün yüzüne bir hocamızın yüzüne baktı, tek kelime söylemeye muktedir olamadı.Ata Lütfi Hocanın Cumhuriyet gazetesinde "Atatürk'e ait hatıralarım" adlı yazısında yazdığına göre " Ben sınıfımın en çalışkan öğrencisi Baha'yı çağırdım" diyor. Benim aklımda kalan, Ata Lütfü hoca bana gözüyle baktı

fakat kalk demedi.Ben,derse kaldırma manasını alarak ATATÜRK'ün huzurunda derse kalkmanın heyecanı ile fırladım,hatta düğmelerimi yolda iliklediğimi hatırlıyorum.Tahtanın başına geçtim. ATATÜRK sordu ben cevabladım.Ben o anda ATATÜRK'ün ne sorduğunu ve benim de ne cevap verdiğimi hatırlamıyorum.

Daha sonra hatırladım.Bana ortaokul öğrencilerinin daha üstünde sorular sorduğuydu.Mesela ism-i mekan,ism-i mana nedir? gibi.Ben de cevablamıştım.Daha evvel babamdan arapça derisi aldığımı söylemiştim. ATATÜRK,benim bu sorular karşısında verdiğim cevablardan çok memnun kaldı,saçımı okşadı ve gitti. Ben,heyecanımdan ATATÜRK'ün elini dahi öpmeyi akıl edemedim. ATATÜRK'ün çıkışıyla birlikte ortalık zindan oldu sanki.Gözümün önünden keskin, delici, renkli bir çift göz, yüzünün silüeti, saçlarının kızıl rengi adeta hafızamda nakş olmuştu.Başka bir şey görmüyordum. ATATÜRK'ün bakışı ve nazarları halen daha hafızamda yerleşmiştir. (Baha Akşit bunları anlatırken gözleri dolmuş, seside heyecanından ve sevgisinden dolayı titremeye başlamıştı.Adeta o günü yaşıyordu.)

Yerime oturdum,sıraya kapandım. O bir çift göz ve yüzden başka bir şeyi gözüm görmüyordu. Hocam Ata Lütfi gelerek "sen bu soruların cevabını nereden biliyorsun" dedi.Ben "affedersiniz hocam, ben soruları hatırlamıyorum ki",dedim.Ata Lütfi Hocam beni azarladı,"ukala" dedi.ATATÜRK gelince cevap verirsin hocam gelince cevap vermezsin.Ben,hocama bir türlü heyecandan o anda soruları hatırlayamadığımı anlatamadım.Kısa bir müddet

sonra sorular ve benim cevaplarım aklıma geldi.O günkü bu olayın akabinde müdür beni çağırdı ve babamı çağırmanı söyledi. Babam tabii o tarihlerde Acıpayam'da.O'na haber yolladım.Geldi,müdürle konuştu ve gitti.Ben uzun müddet babamın müdür ile ne konuştuğu hakkında bilgi sahibi olamadım.

Milletvekili olduğum zaman,Antalya'ya teftişe gitmiştim. Orada ortaokul hocam ve müdürümüz Yusuf Ziya Bey de ikamet ediyordu Antalya Lisesi Müdürlüğü'nden emekli olmuştu ve sağdı. O'nun ziyaretine gittim.Ondan babamın ziyaretini tafsilatıyla öğrendim.ATATÜRK bizim sınıftan çıktıktan sonra müdür Yusuf Ziya beye bu çocuğun babasını çağırıp, sorun bakalım eğer müsaade ederse onu biz okutalım demiş.Babama bunu aktardıklarında babam,"şimdilik oğlumu okutabiliyorum fakat ilerde okutamadığım bir dönem olursa,o zaman Paşa hazretlerine müteşekkirim olurum,bu hareketi dolayısıyla da kendisine teşekkür ederim" demiş.Böylece ATATÜRK'ün beni okutması gerçekleşmemiştir . Ben ortaokulu burada 1932 Türkiye'sinde şimdiki Denizli Lisesinde bitirdim. O zaman lise Denizli'de açılmamıştı."

3.Lise Tahsili

Eğitimine başladığı günden itibaren bir serçe misali oradan oraya giden Baha Aksit;şimdi gene zamanın şartları nedeniyle tahsilini devam ettirebilmek için gurbete çıkıyordu.Koskoca Ege Bölgesinde, o devirde sadece İzmir,Afyon ve Bursa'da lise mevcuttu.

En yakın lise olan İzmir'e, akrabası Akif Özkan'ın yanına gelerek öğrenimine devam etmemiştir.

Burada bir olaya değinmemiz gerekiyor.Küçük yerlerde yaşayan insanların akibeti olan büyük şehirde eğitimini tamamlama olayı özellikle Ege bölgesinde ve eski bir medrese kültürüne sahip Denizli'de oldukça yoğun bir şekilde görülmekte.Genelde büyük şehire veya kasabaya giden gencin orada yakınının yanında kalması ya da kendisiyle beraber yakın bir büyüğü ile ev tutarak okuması sağlanılırdı. İşte bu mantıkla İzmir'e gelen Baha Akşit,dayısı oğlu Akif Özkan'ın yanında lise eğitimine başladı.

Baha Akşit'in yanına okumaya gelmesini Akif Özkan şu şekilde anlatıyor:"...Ben ilkokulu bitirdiğim zaman makinist olacağım diye tutturdum.O zaman babam Ödemiş vaizi idi.Beni İzmir Karantina'daki Sanatlar Okuluna gönderdi.Daha sonra ben okulu bırakıp,motor kullanmaya başladım.İkiçeşmelik'teki Mercanağa Çıkmazının karşısındaki otel benzeri bir pansiyonda kalmaya başladım. Bu tarihlerde Baha ile arkadaşları yanıma geldiler. Baha ile İsmail Ege,Karcılı avukat ve Ali Mollanın oğlu geldi.Burada liseyi okuyacağız diye.Ben bunları şimdiki Atatürk Lisesine,o zamanki İzmir Lisesine yazdırdım ve velileri oldum.Baha okula çok çabuk alıştı.İlerleme kaydeti ve okulda "Çalışkan Baha" diye anıldı..."demektedir.☞

İzmir'e gidişi ve Akif Özkan'ın yanında lise eğitimine başlamasını Baha Akşit de şöyle dile getirmektedir:

"...Ben İzmir Lisesi'ne nehari(gündüzlü) olarak kayd oldum. İkiceşmelik bölgesinde bir handa bir oda tuttuk.O zaman benim İzmir'de dayızadem Akif Özkan isminde,babası sanat okulunda okurken öldüğü için okuluna devam edemeyen ve İzmir'de şöförliğe başlayan bir yakınım vardı.Onunla bir araya geldik. Akif benden bir kaç yaş daha büyüktü.Geceleri şöför olarak çalışıyordu.Gündüzleri istirahat ediyor,uyuyordu.Tek odalı han odasını ortaklaşa kullandık . Gündüzleri o yatıyor, geceleri ben kalıyordum.İzmir'de bulunduğum bu dönemde,yılbaşına kadar geçen sürede ekseriya yediğimiz yemek şu idi;üzüm,peynir,ekmek.Arada bir kantinde kuru fasulye pişer,biz de ondan bir tabak almaya muvaffak olursak bizim için büyük bir bahtiyarlık olurdu.Bana aylık gelen 5TL.'ın 2.5TL.sını ben 2.5TL.sını Akif ödemek şartıyla hana kiramızı verirdik.Geriye 2.5TL.harçlığım kalırdı.Onunla kitap,defter alırdım..."

Bu şartlar altında okumaya başlayan Baha Akşit;lisede de kavrama gücü,zekası,güleryüzü ve çalışkanlığı ile kısa zamanda herkese kendisini sevdirmişti. Lise yıllarına ait hatıralarını dinleyelim:

"...İzmir Lisesi o zamanın sayılı liselerindendi.Bu lisenin bir özelliği vardı.Fevkalade sert bir lise olup eğer bir çocuk edebiyatta iyi ise matematikten not alması,matematiği iyi ise edebiyattan not alması fevkalade zor idi.Hocalar adeta iki guruba ayrılmışlar bu hususta öğrencilerini fevkalade zorluyorlardı.Hele dışarıdan gelen bir talebenin sınıfı geçme-

si ise adeta muhal telakki ediliyordu . Lisenin müdürü Hilmi Bey hendese,Tanju Bey matematik hocası,Vasıf Çınar'ın kardeşi Esat Çınar da edebiyat hocasıydı.Bunlar hakikaten birbirinden ayrı iki kutup halindeydiler.Bizler matematikte fevkalade çalışırız bunu edebiyatçıya göstermeyiz,edebiyata çalışırız bunu matematikçiye göstermeyiz.Bu şekilde 9.sınıfı bitirdim .

10.sınıfa geçtiğimiz zaman 1933 yılında İzmir'de Leyli-meccani(parasız yatılı) imtihanı yapılmasına karar verilmişti.11 Eylül'de okullar açılmıştı,ben de okula gitmiştim.Okul muavini fevkalade dirayetli,disiplinli biri olan Nuri Bey(Tozkoparan) beni çağırdı,dediki;"İzmir için ayrı bir parasız yatılı imtihanı açılacak,sen bu imtihana gir".Anlaşıyor ki benim sıkıntılı bir durumda olduğumun farkında. Bunun üzerine "evrakım tamam değil" dedim."Babana yaz evraklarını tamamlasın,ben kaydını yaptım".Ben o imtihana girdim ve okuldan 3 kişi kazandı. Birisi 11.sınıfta olan Ali Bey bu bilahare Milli Eğitim Bakanlığı teftiş kurulu başkanlığından emekli oldu. 9. sınıftan kazanan arkadaşımız sonraları Denizli'de Ağır Ceza Reisligi yaparak emekli olmuştu.10.sınıftan da ben kazandım. Benim kazandığımı bildirilirken yanlışlıkla Milli Eğitim'den Manisa Ortaokuluna diye yazılmış.Hocalar bu yüzden bana bir hayli takıldılar;"..demek Baha ortaokulu iyi okumamışsın ki seni ortaokuldan başlattılar" Sonra müdürümüz bunun tashihi için yazdı ve yazdığı gün beni çağırdı,kaleme gidip bu yazıyı okumamı istedi.

Kalemdeki yazıda;leylimeccani olarak kazanmış olan bu talebemi bizim okula vermediginiz takdirde,sizin hiçbir leylimeccani talebenizi kabul etmiyorum diyordu.Bakanlık beni İzmir Lisesi'ne vermedi.Bursa Lisesine,Bursa'ya gönderdi.Hilmi Hoca da o sene hiçbir leylimeccani talebeyi kabul etmedi."

İşte gene okumak için Baha Akşit tekrar gurbete çıkıyor. Tekrar Baha Akşit'in anlatımına dönelim,onun Bursa macerasını dinleyelim:

"...Lisenin kalan kısmını Bursa'da tamamladım.10.sınıfın 1. ve 2.dönem karnelerimi oradan aldım.O zaman Bursa'ya yol ya vapurla İstanbul'a,oradan Bandırma yolu üzerinden Bursa'ya varılırdı . Fakat geç kalınır düşüncesiyle o zaman arada bir kamyonlar işlerdi ama çok sık değil.Ben kamyonla gittim.Hem ucuz hem de vaktinde gidebilirdim.Gece yarısı kamyonla İzmir'den Bursa yoluna koyulduk.Binbir güçlüklerle Bursa'ya vardık.

Okula öğlen vakti gittim,kaydımı yaptırdım.Öğleyin okula geldiğim için yemek vakti olduğundan,haydi yemekhaneye deyip beni yemekhaneye götürdüler.Hoca 10.sınıfın oturduğu yere beni oturtmuş.Ben yemeğimi yeyip geldiğimden bana verilen yemeği oradaki arkadaşlara hediye ettim ama onlara,aynı sınıftan olduğumuzu söylemedim.Orada Ekrem diye bir sınıf arkadaşımız vardı,biz ona Karadayı derdik.Kendisi biraz boğazına düşkün olan bir arkadaşımızdı.Bilahare Milli Eğitim Müfettişliği'nde bir hayli görevlerde bulundu.O gün beni alt sınıftan sandığı için "Ah kardeşim sen hangi sınıftansın,her zaman bu sırada

otur."diye bana iltifatta bulundu.Daha sonraki zamanlarda ben verdiğim bu yemeğe karşılık onun yemeğini alır veya saklardım. Karadayı Ekrem telaşlanır,heyecanlanır;bunun üzerine fi tarihinde ben sana yemeğimi vermiştim,şimdi onu alıyorum derdim.O da "nereden gel buraya otur dedim" derdi.Ben de "sen beni çağırдың" derdim.Bunun üzerine o "iyi de sen neredeyse benim tüm yemeğimi yiyeceksin der" ve bizim tatlı münakaşa bu şekilde sürüp,giderdi."

Bursa Lisesi'nde arkadaşlıkları başlayan ve üniversite yıllarında da devam eden bir arkadaşı Dr.Ali Bahşişoğlu,Baha Akşit ile tanışmalarını ve onun öğrenliğini şöyle aktarmaktadır: "...1933 yılında lise 2.sınıfta Baha Akşit ile tanıştım.Bursa Lisesi'nde beraber okuduk.Ben Bursa Lisesi'ne 9.sınıfta başladım.1 sene sonra 10.sınıfta Baha geldi. O devlet meccanisi olarak ,ben de ücretli olarak okumaktaydım.

Lisede hepimiz leyli (yatılı)idik.Diyebilirim ki bütün ömrümüz yatakhane,okulda hep beraber geçmiştir.Kendisi fevkalade çalışkan ve zeki bir insandır. Onunla başlayan bu arkadaşlığımız halen daha hiçbir dargınlık olmadan devam etmektedir."«27»

Lise yıllarında çok güçlü ve iyi arkadaşlıklar kuran Baha Akşit,bu arkadaşlıklarını daha sonra da devam ettirmiştir. Tıp hayatında meslek arkadaşı olacak olan Dr.Ali Bahşişoğlu ve siyasi hayatında kader arkadaşı Hamdi Sancar'la dostluğunu burada temel atmıştır.Böylece 1934-1935 senesinde Bursa Lisesi'nden mezun oldu.

4.Yüksek Tahsili

Bursa Lisesi'ni başarı ile bitiren Baha Akşit, üniversiteye gidebilmek için olgunluk sınavını vermek zorundadır. Olgunluk sınavı Cumhuriyet Türkiye'sinin o dönemlerinde uygulamada olan bir sistemdi. Bu sistemde; liseyi bitiren bir öğrenci bütün lise derslerinden topluca sınava girer. Bunda başarılı olursa istediği üniversiteye yazılabilirdi.

Baha Akşit de bu sınavı başarı ile verip üniversiteye girme hakkını kazanmıştır. Bu sınav dışında yine o yıllarda lise imtihanlarının bitiminde askeri talimler yapılırdı. Baha Akşit'te yedek subay olmak için o askeri talimleri yapmak zorundaydı. O talimleri de bitirir bitirmez derhal sağlık muayenesini yaptırıp, derecesi de müsaid olduğu için İstanbul Tıp Fakültesine kaydını yaptırdı. Ayrıca kalacak yer için de Tıp Talebe Yurduna başvurdu. Bunları yaptıktan sonra hasret kaldığı memleketine ve babasının yanına Denizli'ye döndü.

Müftü Arif Hocanın oğlunun din eğitimi değil de tıp eğitimi yapması; Denizli'deki bazı kişiler tarafından olumlu karşılanmıyordu. Hatta bu düşüncelere sahip olanlardan birisi biz zat Müftü Arif Hoca'nın öğrencisi Ovacık köyünden Hoca Deli Hacı bu düşüncesini Arif Hocanın kendisine söylemiştir. Bu fikirler daha Baha Akşit okula gittiği ilk günlerden itibaren söylenmekteydi. O zaman babasının misafirlerine kahve veren Baha Akşit; bu yargılama dolu sorulara babasının verdiği cevabla...

rı hatırlamaktadır. Müftü Arif Hoca:"...Hacı seni ben okuttum ilim,bilgi verdim.Bu Türkiye Devleti yaşayacak mı? Elbette yaşaması lazım.Yaşamazsa biz olmayız.Bu devleti yaşatacak, idare edecek olan kimseler kimler? Benim, senin, bizim çocuklarımız. Bizim çocuklarımız inançlı olurlarsa,müsamahalı olurlarsa,bilgiye, ilme dine ve adalete inanırlarsa memlekete hizmetleri nasıl olur? Onlar bilgisiz, belirli fikirlere saplanmış olurlarsa nasıl olur? Hiç düşündün mü? Bu memlekete avukat lazım, doktor lazım,askerlik şubesi başkanı,hakim,savcı vs.lazım.Bunların inançlı,hakka adalete,insanlığa saygılı olarak yetişmiş olmalarında mı? fayda görürsün yoksa bütün bu inançlarından mahrum kimselerin bu memleketi idare etmesi mi? daha uygun olur? "O zaman Deli Hacı'nın verdiği cevap çok ilginçtir;"Beni her meselede olduğu gibi bu meselede de inandırdın.Bundan sonra hiç kimseye şurada okudun burada okudun diye aleyhinde söz söylemeyeceğim", demiştir.

Eğitimi hakkında çevresi bunları düşünürken,Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin o tarihlerdeki durumu pek parlak değildi.Dünya ve de Türkiye 1929 Ekonomik Buhranı'nın etkilerini halen daha yaşamaktaydı.Ayrıca I.Cihan Harbi'nin yaralarını saran Almanya'da, Avrupa'da istilacı bir politika izlemeye başlamıştı.Almanya'nın bu politikası ileride Baha Akşit'in Tıp Fakültesini bitireceği yıllarda II.Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep olacaktır.Yalnız Almanya'nın bu politikası Türkiye açısından bir yönde faydalı olmuştur.O da Almanya'nın zulmünden ka-

can bir çok yahudi ilim,bilim,sanat adamına kucak açan Türkiye'nin;gelen bilimadamları sayesinde eksiklerini tamamlaması ve yerlerini alacak elemanların yetişmesini sağlayacaktır.

Baha Akşit'in gittiği Tıp Fakültesi;Türkiye'nin ilk tıp fakültesi olup,burası 1934 yılında Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip Beyin Darülfünun'u kaldırıp,yerine Üniversiteyi kurmasıyla oluşmuştur.

1935 yılında,Baha Akşit İstanbul Tıp Fakültesi'nde tahsiline başladı.ilk sene verilen eğitimde talebelerin Türkiye'nin dört bir tarafından geldiği için bir seviye birleştirme amacı güdüyordu.Bu birleştirme; sadece tıp eğitimine başlayacakları değil tüm fen ve biyoloji dallarındakileri de kapsıyordu.Bir sene boyunca bu öğrencilere 4 ders;fizik,kimya,biyoloji ve botanik okutulurdu.Sene sonunda P.S.N diye bir sınav yapılırdı.Bu sınavdan başarılı olanlar,kendi branşlarına giderlerdi.

ilk seneyi başarı ile (pekiyi) veren Baha Akşit sene sonunda rektör Cemil Bilsel'in verdiği davete de katılmıştır.

Baha Akşit'in bu ilk sene de arkadaşları için yaptığı bir çalışma örnekle gösterilecek bir davranış olup;onun okul arkadaşı Dr.Ali bahşişoğlu'da bu çalışmasını övgüyle anlatmaktadır:"...İstanbul Tıp talebe Yurdu'nda Baha Akşit ile beraber kalıyorduk.Zaten liseden de arkadaştık.Biz üniversitenin ilk senesinde seviye birleştirme amacı güden bir programa tabi tutulduk.Bu program sonunda P.S.N denen bir sınava girdik.

Sınavdan başarılı olanlar branşlarında eğitime başlayacaklar. Fakat Üniversite daha yeni kurulmuş,hocalarımız ecnebi ve ki-tablarımız mevcut değil.Derste not tutarak okuyoruz.

Biz,yurtta kalan talebeler eksik olan notlarımızı birbi-rimizden alarak temin ediyoruz.Fakat dışarda kalanlar bunu ko-laylıkla sağlayamıyor.Bunun üzerine Baha ders notlarını tek-sir haline getirip,öğrencilere dağıtmaya karar verdi.Yurtta bir komisyon kurarak bu işe başladık.Çok ucuz bir fiyatla ög-rencilere bu teksirleri sattık . Böylece Üniversitenin yeter-siz kalan bu fonksiyonunu bizler Baha'nın öncülüğünde tamamladık" (22)

Böylece 2.sınıfa geçen Baha Akşit öğrenim hayatı boyunca devam eden başarı grafiğini Üniversitede de devam ettirmek-te-dir.Üniversite de hocaları Alman olup,bu kişiler o devrin sa-yılı bilimadamları idi.Bunlardan bazıları şunlardır:Anatomide Prof.Dr.E.Mouchet,fizikte Damber,kimyada Arnd (bu kişi atomun parçalanmasını söyleyen bilim adamlarından biri), Ord.Prof.Dr. Werner Lipschitz, dahiliyede Ord.Prof.Dr. E. Frank, cerrahide Prof.Dr.Rudolphe Nissen, gözde Ord.Prof.Dr. Leopold Igershei-mer, patolojik anatomide Ord.Prof.Dr. Philip Schwartz, özel patoloji-anatomide Oberdorfer ve diğerleri.

Dersleri yabancı hocalar anlatır,yanlarında bulunan genç Türk asistanlar da öğrencilere not aldırırdı.Daha sonra bu Al-man hocalar gittikten sonra,bu asistanlar Türkiye'nin sayılı doktorlarından olmuşlardır.

Bu hocalar dışında Türkiye'nin bir çok ünlü uzman Türk doktor da Akşit ve arkadaşlarına ders vermişlerdir.Bu profesörler : Anatomide Urd.Prof.Dr.Nurettin Ali Berkol, Prof.Dr. Hamza Vahit Gögen,Zeki Zeren Bey,fizyolojide Kemal Cenab Berksoy, Histolojide Receb Örensoy tedavi hocası Akil Muhtar Özden, dahiliye hocası Neş'et Ömer İrdelp(Atatürk'ün doktoru) cerrahide Kara Kemal Atay ve Burhanettin Toket akliyede Mazhar Osman, Fahrettin Kerim, asabiyede Hayrullah Diker sayılabilir.

Tıp tahsilleri şimdiki tıp eğitiminden farklı olmayıp,3. sınıfa kadar ders,3.sınıfta sabahdan öğleye kadar hastahanedeki pratik çalışma,öğleden sonra okulda nazari dersler.6.sınıfa gelindiğinde tamamen klinik çalışması yapılırdı.Herkes belirli zaman diliminde bütün bölümlerde ihtisas yapardı. Baha Akşit tüm klinik çalışmaları ve nazari çalışmaları üstün başarı ile vermiş ve okulu en iyi derece ile ilk bitirenler arasında olmuştur.

Başta belirttiğimiz gibi Baha Akşit'in tıp tahsil yılları 1934-1941,Dünya'da karışıklıkların,sulhun bozulmaya başladığı yıllardır.Kendisi ve arkadaşları bu durumdan nasiblerini almışlardır.Şöyleki okulun son yılında Almanya;II.Dünya Savaşı'nı başlatmıştı.Balkanların tamamen Almanlar tarafından istila edilmiş olması,Rusya'ya doğru ilerlemesi, savaşa katılma düşüncesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin tedbirler almasını gerektiriyordu.Bu maksadla son sınıfta olan Baha Akşit ve

arkadaşlarının staj süreleri kısaltılıp,azaltılmıştır.Okuldan en erken mezun olan doktor adayları 14 Mayıs 1941 en geç bitirenler ise 16 Mayıs 1941 tarihlidir.Şimdi Aksit'in hizmet dönemine geçmeden önce onun tahsil hayatından bazı hatıralarını aktaralım:

"...Son sınıfta cildiye imtihanına girdik.O zaman cildiye'nin kitabı yok.Ben cildiye'ye devam ettiğim gibi cildiye'nin notlarını da defterime not ediyorum.Doçent Cevat Kerim Incedayı tuttuğum notu okuyor ve bunu teksir edip arkadaşlara verelim diyor.Böylece benim notlarım arkadaşlara ders notları olarak veriliyor.Fakat bizim Hulusi Behçet Hoca aksi mi aksi, ben bu talebeyi görmedim dedimi allame ol işe yaramaz.

Sınavda benden önceki arkadaşına Dr.Rahmi Şırvancı'ya sordu; vatani hizmetini yapmak için askere gittin ve bir asker tükürdü ne yaparsın? dedi."Efendim mikroskopun altında mikrobu tetkik ederim.Nasıl boyarsın? dedi.Anlattı arkadaşım,Asit koyarım, çünkü tüberküloz basili asite dayanıklı bir basildir, oradan bilirim dedi.Bunun üzerine asit oranı yüzde kaç diye sordu.Asit yüzde kaçtır bilinmez yaa,cevab veremedi.

Yanıbaşında ben oturuyorum,bana yüzde kaçlık dedi.Yüzde 6'lık dedim.Attın dedi.Attım ama denk getirdim hocam dedim.Nerden biliyorsun dedi.Laboratuvardaki şişenin üzerinde % 6'lık yazıyor dedim.Böyle cevap mı olur.Ne demek attım dedi.Eee attım dedim.Ama denk geldi diyorsun dedi.Evet % 6'lıktır dedim.Ondan sonra bütün sorulara böyle atacaktım.Ya denk ge-

lir ya denk gelmez dedi.Ben de efendim eger biz bunu yapacak-
sak, bu işin laboratuvar kısmı o kadar önemli değil.O zaman
laboratuvar kitabı diye küçük cep kitapları büyüklüğünde bir
kitap vardı,onu açar,bu işi yaparız dedim.

Sonra hocam iyi söylüyorsunuz,biz askere gideceğiz.Git-
tiğimiz yerde mikroskobu nerde bulacağız dedim.Ben mikroskobu
bulursam o tahlilin alasını yaparım dedim.Hoca buna da kızdı.
Benden sonra gelen iki arkadaşımıza bir iki soru sordu,soru
sorduktan sonra Doç.Dr.Cevat Kerim'e döndü, dedi ki "bunların
derse merse geldikleri yok,atıyorlar".Yandık biz tabii.Cevat
Kerim'de hayır hocam bu dedi en çalışkan talebelerdendir.O
halde sen sor dedi.Cevat Hoca bize soru sordu,söyledik.Benden
önceki arkadaşım da cevablandırdı.Bizden sonra gelen iki arka-
daş yarı söyledi yarı söyleyemedi.

Hulusi Hoca bize sırtını döndü,tamam çıkın dedi,çıktık.
Çalışkan ,iyi arkadaşım rahmetli Rahmi dedi ki; bu işte Baha
topalladık.Neden? dedim.Zaten tanımadığını söyledi.Tanımadığı-
na not vermediğini biliyorsun.Bizi kovdu da,artık bize not mu
verir.Arkadaşlar bize durumumuzu sorunca biz de iyi değil de-
dik.Şimdi biz iyi değil deyince bütün herkes korktu.Bunlar i-
yi talebe eger bunlar iyi eğil diyorlarsa'biz hayli hayli zorluk
çekeriz deyip,evhama kapıldılar.

Notlar asıldı.Rahmi'ye gel bakalım diyorum.O kaldığını
mı seyredeceksin diyor,ben de evet dedim.Gittim,notları geri-
den seyretmeye çalışıyorum.Şöyle yukarıdan bakıyorum ben peki-

yi,Rahmi pekiyi.Dedimki Rahmi'ye pekiyi almışız.Rahmi de eger biz pekiyi almışsak herkese de ala vemiştir artık dedi.Rahmi gitti tekrar hocaya notları okuttu,pekiyi.Şimdi herkes bize şaşırıyor,hem bilemedik dediniz hem de Hulusi Behçet gibi hocadan pekiyi aldınız."

Bu enterasan hatırası dışında Baha Akşit'in unutamadığı iki hocası üzerinde önemli etki bırakmıştır.Bunlardan biri dünyaca şöhret olmuş,sinir ve ruh sağlığı profesörü Mazhar Osman Hoca.Bu şahsın dersine yer bulabilmek için savaşımlar ve onun dersleri hayat tecrübelerinde yol gösterici olmuş.Diğer hocası ise tedavi ve dahiliye hocası Akil Muhtar Hocadır.Bu zatın son dersinde daima kendilerine verdiği nasihatı kulağına küpe olmuştur.Bu nasihat şu şekildedir:

"...Bir hastanızı severek muayene edeceksiniz ve onu kendi yakınınız gibi muameleye tabi tutacaksınız.Eger bu işi sevmiyorsanız beyhude hekim olmaya çalışmayın.Sevmeden hekimlik yapılmaz.Para için hekimlik yapılmaz.Para için hekimlik yaparsanız hekimliğiniz sizden kaçır ama severek,isteyerek hekimlik yaparsanız para sizin arkanızdan koşar.Onun için gaye,he- def sizler için daima insanlığa hizmet,hastalığa şifa sunmak- tır.Hiçbir hastaya senden ümit yok,sana artık hiçbir şey ya- pılmaz demeyin.Hiçbir şey yapamayacağınıza kanaat getirirseniz ,ona ferahlatıcı bir ilaç vermenizi tavsiye ederim.Çünkü ummadığınız bir hastanın iyi olabileceğini aklınızdan çıkarmayın."

Çok iyi bir eğitimden ve çok iyi hocalardan ,üstün başarı ile Tıp Fakültesi'ni bitiren Baha Akşit, daha sonra başlayacağı ihtisasına geçmeden önce memleketine gitmiştir.

I. Bölüme Ait Dipnotlar

- (1) Tuncer Baykara, Yatağan, Tokyo, 1983, s.43-44
- (2) Ali Vehbi (Aykota), Acıpayam, Ankara, 1951, s.123
- (3) Tuncer Baykara, a.g.e., s.116
- (4) Zeki Velidi Togan, Tarihte Usul, İstanbul 1969, s.107-108
- (5) T.Baykara, a.g.e. s.80
- (6) Aynı eser., s.164
- (7) Aynı eser., s.164
- (8) Aynı eser., s.81
- (9) Aynı eser., s.82
- (10) Aynı eser., s.87
- (11) Aynı eser., s.165
- (12) Aynı eser., s.82
- (13) Aynı eser., s.165
- (14) A.Vehbi (Aykota), a.g.e., s.140.
- (15) T.Baykara, a.g.e., s.83
- (16) Aynı eser., s.86-87
- (17) A.Vehbi (Aykota), a.g.e., s.144.
- (18) Aynı eser., s.134
- (19) Aydın Vilayeti (merkezi İzmir) salnamesi, 1330 senesi.
İzmir 1331, s.25

- (20) Dr.Baha Akşit, "Acıpayam Müftüsü Mehmet Arif Akşit",
Yatağan Dergisi, sayı: 9 (1992), s.13-14
- (21) A.Vehbi (Aykota), a.g.e., s.151
- (22) T.Baykara, a.g.e., s.161
- (23) Aynı eser., s.65
- (24) İsa Dönmez, Yatağan 1912.
- (25) Mahmut Akşit, Yatağan 1933.
- (26) Akif Özkan, Denizli 1911.
- (27) Ali Bahşişoğlu, Burdur 1916.
- (28) Aynı Kişi.

II. BÖLÜM

DEVLET HİZMETLERİ

A. MESLEKİ HİZMETLERİ

1. İlk Fahri Hizmetleri

1941 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olan Baha Akşit, mecburi hizmeti başlayana kadar memleketi olan Acıpayam'a gelir ve bekleme süresini köy köy dolaşarak hastalara bakarak geçirir.

Baha Akşit; köy köy dolaşırken çok ilginç bazı olaylar da yaşamaktadır. Bunlardan birisi o devir insanının duygu ve düşüncelerini göstermesi bakımından oldukça ilginç. Bu olayı Akşit'in kendisinden dinleyelim:

"...Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra Acıpayam'a geldim. Gelince evde oturmadım. Köy köy dolaşmaya başladım, hastaları olan köylüleri muayene ediyorum. Hiç kimse karılarını kızlarını doktora götürmüyor, adet değil. Hatta o zaman duyduğuma göre; birisinin karısı hastalanmış, hasta olunca karısının koluna ip bağlamış, kapıdan dışarıya ipin ucunu çıkarmış. Doktora şu karımın eline bağlı ipe bakta bir ilaç yaz demiş. Yani doktordan bu kadar uzaklar."

Akşit'in bu aktardığı olayla bizzat karşılaşmamıştır. O'nun durumu diğer doktorlardan farklılık arz etmektedir. Bu farklılığın farkında olan Baha Akşit; bize bunu şu şekilde izah etmektedir: "...Ben köylere çıktım, doktorluk yapıyorum. Bana kadın, genç, yaşlı, gelin, çocuk, herkes muayene oluyor. Bu-

nun tek sebebi var;öbürleri doktor da ben değil miyim? Elbette ben de doktorum.Sebebi şu;ben Arif Hoca'nın oğluyum .Benim bu sıfatım,benim bölgemde kadın,genç,erkek, herkesi hekimlere alıştırdı.Ondan sonra bizim bölgemizde bir daha doktordan kaçma diye bir şey kalmadı.Silindi gitti.Bunu silen benim şahsım veya bilgim değil.Köylünün babama olan saygısı ve sevgisi.Bunun sonucunda benim eğitimim olsun,faaliyetlerim olsun halk arasında menkibe şeklinde dolaşmıştır."

Baha Akşit'in belirttiği bu özelliği; Yatağan'da büyüklere dinleyen ve Baha Akşit'i kendisine örnek alanlardan biri olan eski Milli Eğitim Müdürlerinden Kamil Baykara, o günleri şöyle anlatmaktadır:

"...Baha Akşit tıp fakültesinde iken ben ilkokula gidiyordum.O zamanlar Yatağan'da okuyan 1-2 kişiden biriydi Baha Akşit.Bu yüzden onun yaptıklarını,edimini,köyde,kahvede,gölgede, ağaç altında oturan büyüklerimizden duyardık.Onlardan O'nun Tıp Fakültesindeki başarılarını dinlerdik.

Sonra yaz tatillerinde köye gelirdi.Geldiği vakit daha okulu bitirmemişken bile "Doktor mektebindeymiş Baha Bey gidip kendimizi gösterelim,muayene olalım" diye halk giderdi.Baha Beyin bu faaliyetleri yalnızca köyde sınırlı kalmazdı.Ayrıca diğer köylere de giderek sürdürürdü.

Hastaları parasız,pulsuz hatta kendisi ilaçlarını alarak muayene ederdi.Çok büyük bir sezgisi vardı.Çok sempatik,güler yüzlü,cana yakın birisidir.Babasının Müftü Arif Hoca olması

onun bu meziyetlerine artı bir puan daha eklemiştir. İnsanlara müthiş bir güven duygusu vermiştir. Hasta olan bir kişi ben Baha Akşit'e gitsem vereceği ilaçla beni iyileştirir duygusu daha peşin olarak o insanlarda vardı." (1)

Doğduğu bölgede bu kadar büyük bir sevgi ve saygınlığı olan sayın Akşit'in politikaya atıldığı yıllarda neden büyük çoğunlukla seçimi kazandığı bize bu durum açıklamaktadır.

Resmen doktor çıkmadan evvel halk arasında yaptığı bu fahri doktorluk çalışmaları bugün 80 yaşını aşkın haliyle halen daha devam etmektedir.

Başta belirttiğimiz gibi mezun olduktan sonra mecburi hizmetini bekleyen Baha Akşit , kendi askerlik şubasının onu askere göndermemesi üzerine kurasını çekip, mecburi hizmetine başlayacaktır. Mecburi hizmeti kura ile Manisa ili Kula Belediye Tabibliğine çıkar. Bu hizmet yıllarını Baha Akşit şöyle anlatmaktadır.

2. Kula Belediye Tabibliği

"...Askerliğimin geriye bırakıldığına dair askerlik şubasından aldığım belgeyi de ekleyerek tayinim için Sağlık Bakanlığına müracaat ettim. Mecburi hizmetim olduğu için kura ile Manisa ili Kula Belediye Tabibliğine tayinim çıktı. Aralık 1941 de Kula'da vazifeye başladım.

Kısa zamanda, Kula'da halkın güvenini kazandım. Kula'da benden başka iki hekim daha vardı. Birisi Hükümet Tabibi, diğere-

ri Kula Mensucat Fabrikası doktoru idi. Buna rağmen büyük çoğunluğun güvenini kazanmıştım.Halkın çoğunluğu hastalığında bana muracaat ediyordu.6 ay içinde zengin,fakir herkesin aile hekimi haline gelmiştim.Bu güven Kula'dan ayrıldığım 1944 yılına kadar böyle sürdü.

Özel muayenelerimde,muayene ettiğim hastalardan ücret talep etmiyordum.Maddi durumu müsait olanlar ne öderlerse kabul ediyor,herhangi bir talepte bulunmuyordum.Fakir hastaların bir çok defa yastığının altına ilaç paralarını bırakmak durumunda kalıyordum.Bunlar çok fakirdi.

O zaman Kula'da Mensucat Fabrikası çalışıyordu.Burada çalışan işçilerin dışında kalanlardan bir kısmı halı dokuyor, bir kısmı tabaklık ve kunduracılık yapıyordu.Kula merkezinde halkın çoğunluğu küçük sanat erbabı ve esnaftı.Arazi ziraat için müsait değildi,volkanik tüfler hakimdi."

Dr. Baha Akşit'in Kula'da olsun Acıpayam,Foça'da olsun geçirmiş olduğu günler ve karşılaştığı vakalar bizlere 1940'ların Türkiye'si hakkında çok etkili bilgiler vermektedir.O yüzden başta da belirttiğimiz gibi şahsın kendisi birinci elden kaynak olduğu için o günleri bizzat onun aktardığı biçimde vermeyi daha uygun bulduk.Şimdi tekrar o günlere dönelim:

"...Köylülerin çoğu ziraatla meşguldü,hububat ve tütün ekiyorlardı.Bu da fazla bir kazanç vermiyordu.Türkiye'de sıtma ve verem yaygın halde idi.Her ateşli hastalıkta sıtmayı, her öksüren için veremi düşünmek adeta zorunluk halinde idi.

O zamanlar,yani 1941 yıllarında sülfamid grubundan Rubiasol ve Prontosil biliniyordu.1941 yazında Ultrasoftil keşfedildi ve tedaviye girdi.Ultrasoftil adeta her derde deva gibi görünüyordu.

Harp yılları sebebiyle sıtmada yegane ilaç görünen kinin çok zor tedarik ediliyor,bunun yerine atebrin kullanılıyordu.O da tedavi olanları sarı renge boyuyordu.

Tüberkülozu tedavi edecek ilaç henüz bulunmamıştı.Yaygın olan vereme rağmen Verem Dispanserleri henüz açılmamış,yalnız İstanbul'da Heybeli Ada Sanatoryumu mevcuttu.Vereme tutulanlar için Heyeti Sıhhiye raporu ile müracaat ediliyor,fakat bir türlü sıra gelmiyordu.Çünkü müracaat pek çoktu.

Kula'da halkın bana gösterdiği güven üzerine,fabrikanın doktoru ayrılınca (Enver Bey zaten çok yaşlı büyüğümüzdü) bana,fabrikanın hekimliğini,çok makbul bir teklifle;mecburi hizmetimin bedelini ödemek,ayda net 500TL.ücret ki benim maaşım o tarihte 68TL idi,ev hizmetçi ve muayenehayi başka hastalar için de kullanma hakkı teklif ederek başvurdular.Buna karşılık ben iki yıl onlara hizmet edecektim.

Yapılan bu teklif için bizzat Süleyman Çolak Beye,düşünüp bir karar vereceğimi söyledim.İki gün sonra teklifi kabul edemeyeceğimi söyledim.Fabrikatör sayın Süleyman Çolak'ın bu cevabım üzerine söylediği sözler,bugün dahi hafızamdadır.

Mevsim sonbahardı,ağaçların altında,bahçede oturuyorduk."Doktor Bey,senin gözünde paranın şu ağaçlardan dökülen yap-

raklar kadar dahi kıymeti yok.Cevabından böyle anladım.Devlet-
ten aldığı maaşla bizim teklifimiz mukayese dahi yapılamaz"
dedi.Bende,"belki söylediklerin doğru.Benim dört yıl devlete
hizmet borcum var siz ise bana iki yıl hizmet teklif ediyor,
çok fazla imkan tanıyor sunuz.Fakat emrinizde çalışırsam belki
de herhangi bir teklifiniz sebebiyle aramızdaki dostluk göl-
gelenebilir.Ben dostluğumu para ile değişmem.Bu yüzden kabul
etmedim.Yine de hekimliği yaparım,dedim.Sözlerimi hayretle
karşılıadı.O halde ek görev olarak fabrikamızın doktorluğunu
kabul et,dedi.Bir şartla,diye cevap verdim.Bana vereceğiniz
ücretin yarısını bana,yarısını Hükümet tabibi Sırrı Ulaş Beye
vereceksiniz,dedim.fyi ama işçilerim sana gelecekler ve seni
isteyecekler,biliyorsun.Bana kabul et diye ısrar etti.Benden
yaşlı ve büyüğüm olan Dr.Sırrı Beyi üzmem istemiyor,alacağım
muazzam ücreti onunla paylaşmak istiyordum. Fabrikanın hekim-
liğini kabul ettim.Onlar da bana ayrıca ev tahsis ettiler."

Dr.Baha Akşit,hekimlikle ilgili çalışmalarını yanında tek
parti döneminin kültür simgesi olan Halk Evlerinde de çalış-
mıştır.Kula'daki Halkevi'nin başkanlığını üstlenmiştir.Bu va-
zifesi sırasında; Halkevi bir kültür merkezi halinde çalışma-
ya başladı.Her gün herkese hizmet ediyor,her hafta çeşitli ko-
nular da konferanslar verdireyor,hakim,öğretmenlere arzu ettik-
leri mevzuda konferans verme imkanı sağlıyordu.Folklor gecele-
ri tertipleyip,halktan bu işin ehli olanlara konserler verdi-
riyordu.Mahalli geleneklere uygun müzikli toplantılar yapıyor-

du.Turneye çıkmış tiyatrolara imkan tanıyor ,Kula'nın kültürel faaliyetlerini arttırıyordu.Fakat o tarihte partiye kaydolmamış ve partide çalışmayı kabul etmemiştir.

Kula'dan ayrılana kadar Halkevi'nin başkanlığını devam ettiren Baha Akşit, Kula'da bulunduğu zaman içinde tekrar askere gitmek üzere başvurmuşsa da başlayacağı zaman zehirli sıtmaya yakalanıp,yatağa düşmüş .Bunun üzerine askerliği yeniden ertelenerek Kula'ya vazifesine gönderilmiştir.Burada çevre ve insan sağlığı ile ilgili çalışmalarını arttırmıştır.

Bu çalışmalar; koruyucu hekimlik görevleri,fabrikalardan akan kirli ve boyalı suları kontrol altına almak.Tabakhanelerin sağlık şartlarına uygun olmasını sağlamak,esnafın sağlık ve temizliğinin kanuna uygun olması için gerekli tedbirler ve kontroller almaktır.

Bu çalışmalarını özellikle tabakhanelerin varlığından ortaya çıkan şarbon vakalarının önünün kesilmesinde etkili olmuştur.Dr.Baha Akşit karşılaştığı şarbon vakalarına uyguladığı tedavi usulü oldukça ilgi çekicidir.Çünkü dünyanın daha sonra tıp dünyasına kazandıracığı bir ilacı,0,tesadüfen daha önceden uygulamaya başlayacak ve bunda da olumlu sonuçlar elde edecektir.Bu vakaları ve tedavisini kendisinden dinleyelim:

"...Ben Kula'ya gelinceye kadar şarbon;kızgın demirle yakılarak tedavi ediliyordu.Bir gün kendisinden ümit kesildiği için kızgın demirle yakmaya cesaret edemedikleri bir şarbon vak'ası geldi.Onu o zaman yeni piyasaya verilmiş olan ultra-

softil Ampulle tedavi ettim.Kısa günde şifa buldu.Bu tedavim bölgede bana olan güveni artırdı.Ondan sonra şarbon vakaları ilaçla tedaviye başlandı.Bu olay benim ilçe sınırlarını aşan bir isim yapmama yardım etti.

Bu sırada İstanbul'a gitmiştim.Tıp Fakültesi Deri Kliniğinde asistan olan arkadaşım Dr.Fatih Yücel'e uğradım . Bana bir tüpe ekilmiş ve sakladığı bir maddeyi gösterdi ve hikayesini nakletti.İstanbul Tıp Fakültesi II.Cerrahi Kliniğine,elleri yara içinde (bilhassa tırnaklarına kadar yayılmış), bir hasta müracaat etmiş.Hekimler tırnaklarınızı çekmemiz lazım, aksi takdirde iyi olamazsınız demişler.Konyalı olan hasta bu nasıl üniversite,ben memleketimde olsam yörükler bunu bir haftada iyi ederlerdi demiş.Nasıl diye sorulunca küflü peynir sararlardı cevabını vermiş.Cerrahideki hekimler aman o küflü peyniri getir biz de seni aynı şekilde tedavi ederiz demişler.Hasta peyniri getirmiş.Onlarda hastayı tedavi etmişler.Yayılan kültürde bu küfün Penicillum Notatum olduğu tespit edilmiş.O dönemde gazete haberlerinde Fleming'in,Penicillin'i bulduğu ve bunun peynirden,peynir küfünden elde edildiği haberi yazılmıştı.Demek bizim yörükler penicillin'i çok evvelden beri kullanıyorlarmış.

Cerrahi kliniği bunu üretmeğe devam ediyorlarken,arkadaşım Fatih onlardan bunu almış ve de üretmeğe başlamış.Ben bunu öğrenince Fatih'ten o tüpü aldım ve Kula'ya döndüm.Burada üretmeye ve tedavilerimde kullanmaya başladım.Bununla ilgili

bir kaç enterasan vakamı anlatayım:

"...Aldığım örnek kültürü her gün kaynattığım sütlere ekerek çoğaltıyordum . U zamanlar, Libia üzerinde görülen (Sak Karhası) adı verilen yaralar pek çoktu.Bir çok defa kemiklere kadar inen bu yaraları tedavi için operatörler,ameliyata mecbur oluyorlar,kemikleri adeta tıraş ediyorlardı.

Bu şekilde bir kaç hasta mevcuttu.Bunları tedavi etmege karar verdim.Penicillinleri ürettiğim erlanmayerlerin mayileriyle ıslattığım gazlı bezleri bu yaraların üstüne sardım.Neticice iyi olmaz sanılan yaralar 3-5 günde tamamen şifa buldu. Kula'da bulunduğum sırada diğer ilçelerden gelmiş pek çok Sak Karhasi ve yarayı tedavi ettim.Bu olayda bana yeni bir güven kazandırdı. Erlanmayerlerdeki Penicillin'ler 6-7 günde bütün sahayı kaplıyor,sonra kendisini tahrip ediyordu.Bir önemli olayı daha kaydetmeden geçemeyeceğim.

Bir gün kağrı ile getirilmiş,civar köylerden,bir hastaya davet edildim.Hasta sokağın kenarına çekilmiş kağrı üzerinde yatağın içinde idi.Yorganı kaldırıncaya dayanılmaz kötü bir koku etrafı sardı.Hastanın sağ bacağı,kalçanın altından topuklarına kadar boydan boya yara içinde idi.Sağ bacağın ancak üstünde dar bir sahada normal deri kalmıştı.Ayrıca yaranın her tarafını kurtlar sarmıştı.Sinekler yumurtalamış ve sonra kurt halini almışlardı.Sanırım bu fena kokunun sebebi bu idi.Önce oksijenli su ve Rivanol Solution ile yaraları kurtlardan temizledim.Bir sağlık memuru bana bu işte yardım etti.Tamamen

temizledikten sonra Penicillinle elde ettiğim erlanmayerlere gazlı bezleri ıslatıp yaranın üzerine kapattım . Boydan boya ayağı bu penicillinle ıslanmış gazlı bezle sardım.Hasta oldukça ağırdı.Bir hafta içinde hasta tamamen şifa buldu.

Bu penicillinli gazlı bezlerin bu kadar süratle tesir edişini hayretle karşılamamak mümkün degildi.Cünkü o güne kadar böylesine tesirli bir ilaç görmemiştim.

Böylece sanırım Türkiye'de Penicilline' i ilk kullananlardan birisi olmuşum.Penicilline çok sonra Türkiye'ye geldi.

O zamanlarda Kula'dan bir hastayı herhangi bir hastahaneye göndermek çok zordu.En yakın hastahane Manisa Devlet Hasta hanesiydi.Bunun için Kula'dan kamyonla Alaşehir'e ineceksiniz. Bir gece Alaşehir'de kalacaksınız,ertesi sabah İzmir treni ile Manisa' ya gideceksiniz ve hastahaneye ulaşacaksınız.

Bu sebeple yaralanmalarda ilk müdahaleyi, tehlikeli ve ters doğumlarda gereken tedbiri almaya,hatta doğumu yaptırmaya mecbur kalıyorduk."

Bu şekilde 1944 Kasım ayına kadar Kula'da görev yapan Bahadır Akşit,sonra askerlik hizmetlerini yapmak üzere Ankara Gülhane Tıp Akademisine giderek ,buradaki 6 aylık eğitimden sonra kura ile taburunun başına göreve gidecektir.

3. Askerliği ve Foca Hükümet Tabibliği

1944 yılı Kasım'ında askerliğe başlayan Baha Akşit,6 aylık eğitimini tamamladıktan sonra kura ile 1.Ordu 26.Tümen 46-ıncı Piyade Alayı hekimliğine gönderildi.O tarihlerde en istenilmeyen yer 1.Ordu idi.Çünkü Alman Orduları Balkanlarda Türkiye hudutlarına kadar gelmişlerdi ve II.Cihan Harbine girmemiz an meselesi idi.1.Ordu da Trakya'da bulunuyordu.

Burada göreve başlayan Akşit askerlik günlerini şöyle anlatıyor: "...Birliğimi Hadımköy-Yassıvirande,Çadırılı ordugah-ta buldum.Göreve başladım.Alay Başhekimini Yzb.Mehmet Cevizoglu idi.Ben de onun yanında göreve başladım.Her gün viziteye çıkan askerleri ben muayene ediyor,Alay bölgesinin sağlık durumu ile ilgileniyordum.iki ay içinde Dr.Yzb.Mehmet Cevizoglu, Şark Hizmeti zamanı geldiği için, doğuya gitti.

Alay başhekimliğine ben bakmaya başladım.Bu sırada 46.Piyade Alayını teftişe gelen 23.Tümen Komutanı Zeki Erkmen Paşa alayın bulunduğu bölgeyi sağlık yönünden bakımlı,sahra helallerini kontrollü bulduğu için beğenmiş bu sayede Alay Komutanı, Albay Necati Olcay'ın itimadını kazanmıştım.

Bu sırada bir olay vukuu buldu.Tanksavarlar,atış talimi yapmışlardı.Patlamayan bir top mermisi bir er tarafından bulunmuş.O zamanlar,çay ocakları yere kazılmış yerlerde yapılırdı.Istirahat zamanı erler böyle bir çay ocağının etrafında otururlarken, erin bulduğu tanksavar mermisini oynamaya başla-

mişlar,tanksavar mermisi patlayınca 15ten fazla er pek çok yerlerinden yaralanmıştı.Yaraların çoğu bacaklarda idi.

Hemen müdahale ettim.Sıhhiye onbaşılıarı ile birlikte,kantine getirilen meyve sandıklarınının tahtalarını atel şeklinde kullanarak, sardım.Tümenden temin edilen vasıtalarla Hadımköy Hastahanesi'ne götürdüm.Oradaki operatörler yarım saatte bu kadar hastanın ilk tedavilerinin yapılmasına bir türlü inanamışlar,yüzbaşidan ve alaydan hadisenin vukuu buluş saatini tahkik etmişler ve tek başıma bunu yaptığımı öğrenince bir türlü inanamamışlar,sonra da beni takdir etmişler ve Alay Komutanına bildirmişlerdi.

Alayda yaptığım iki önemli hizmette,Alayı bit ve pireden kurtarmış olmamdır.Bunu D.D.T. ile Talk pudrasını karıştırıp hayvan ahırları ve erlerin yataklarına serpiştirdim. O zamana kadar hayvan ahırları pire,digerleri de bitten kurtulamıyordu. Bu hadiseden sonra bit ve pire tamamen kayboldu.Her hafta bu işi tekrarlardım.

Bu olay tümende temizliğe örnek haline geldi.Albay Necati Olcay çok memnundu.Benim Alay Başhekimisi olarak vazife görmemi sağladı.Başka hekim istemedi.Ben de 46.Piyade Alayı Başhekimisi olarak vazife gördüm.Ayrıca o zamanlar salgın halde bulunan uyuz hastalığını da kontrol altına aldım.

46.Piyade Alayında başhekim olarak üç yıl kadar hizmet verdim.Astegmen olarak askere Alayda başlamış,6 ay üsttegmenlik yaptıktan sonra terhis olmuşum."

Terhis olduktan sonra Üniversitede istediği dalda asistan olarak atanması için Sağlık Bakanlığına giden Baha Akşit burada kendisine çıkarılan zorluklar sonucu asistan olamadan hekim olarak Foça'ya tayin edilmiştir.

Foça Hükümet Tabibliği:

Foça'daki faaliyetlerini gene Baha Akşit'ten dinleyelim: "...Foça o tarihte birinci derecede yasak bölge idi.Bu sebeple nüfus ikibine kadar inmiş,nüfus yasak bölgenin dışında kalan Bağarası bölgesinde toplanmıştı.iş çok azdı.Nüfusun çoğu Selanik civarından gelme göçmenlerdi.Bunlar Selanik'in dağlık bölgesinden gelmişti.Bölgeye uyamamışlardı.

Kendilerine verilen zeytin ağaçlarını bir çokları 25 kuruşa satmışlardı.Alanlar zengin olmuşlardı.Sonraları Celal Bayar'ın İskan Bakanlığı zamanında gelen mübadillere geldikleri yere göre yerleştirme yapılmış,bu sıkıntı kaybolmuş.Tütün ekimler tütün bölgesine,balıkçılar sahillere yerleştirilmiş şikayetler azalmıştı.

Foça'da Hükümet Tabibliği deniz kenarında idi. Bina ile aramızda bir yol vardı.Benim gibi çok çalışın bir hekime göre çok sakindi.Emekliliği gelmiş bir hekime göre fevkalade güzel bir dinlenme yeriydi.Balığı boldu.Foça'da iken Karaburun bölgesinde sünger avcılığı yapan bazı denizcileri tedavi etmiştim. Sık sık gelirler,gelirken de bana deniz mahsülleri getirirlerdi.Ben onları tedavi ederken ücret almazdım.Onlarda be-

nim hizmetime karşılık bana boş gelmezlerdi.Foça'nın 11 köyü vardı.Kaymakam Beyle mutabık kalarak bu 11 köyü ziyaret ettik.Hastalarına baktım.Dert ve ihtiyaçlarını, köylerinde kendilerinden dinlemiştik.Bu dönem Türkiye' nin demokrasiye geçiş dönemine rastlıyordu.

Bu sırada Sağlık Bakanlığı'ndan bir yazı geldi.Bu yazıda "Sayın Bakan seçim bölgesini ziyareti sırasında Acıpayam İlçesi halkı sizin Acıpayama tayin edilmenizi istemişler,sayın Bakan da söz vermiş.Acıpayam için müracaat ediniz." deniyordu. Daha benim cevap yazmama imkan olmadan Acıpayam Sıtma Mücadele Tabibliğine tayinim geldi. O sıralarda sıtma mücadele tabibliği önemli bir görevdi.Çünkü sıtma çok yaygındı."

Böylece doğduğu şehir Denizli'ye hizmet verme fırsatı bulmuş olan Baha Akşit,Acıpayam'da doktorluk mesleğini en güzel şekliyle ifa etmeye devam edecektir.Böylelikle O'nun ilerideki siyasi hayatında önemli katkıları bulunacak bu mesleği kendisi ile özleşmiş bir duruma gelecektir.

4.Acıpayam Sıtma Mücadele ve Hükümet Tabibliği

Dr.Baha Akşit halkın isteği,üzerine Acıpayam'a geldiğinde kendisini bir çok sorun bekliyordu.Bunlardan ilki Acıpayam Ovasını kaplayan Uçarı Bataklığı ve bunun sebebiyet verdiği sıtma vak'aları .Diğer bir olay Acıpayam'ın eğitim imkanlarının yetersizliği;okuma sıkıntısını bizzat çekmiş bir insan ol-

duğundan bu konu üzerindeki hassasiyeti ve öncülüğü. Son olarak devrin şartlarından kaynaklanan huzursuzluk ve sıkıntılarını mesleği icabı yakından takip edebilmesi ve ileride siyasi hayata atılmasında bu dönem ve özelliklerin etkili olmasıdır. Bu olayları şimdi sayın Akşit'ten ve Acıpayamlılardan dinleyelim:"...Halkın arzusu,Bakanın tayini üzerine Acıpayam Sıtma Mücadele Hekimliğine başladım.Acıpayam Ovasını,Uçarı Bataklığı kucaklamış durumda idi.Oguz,Kırca,Alaattin,Yassıhöyük,Taras,Apa,Karahöyük,Karahöyük Afşarı,Çorum,Uçarı,Kargın,Dereköy Yumurtaş,Bedirbey,Köke,Selleri,Akalan,Kumafşarı bataklığının içinde,Acıpayam ilçe merkezi,Kızılhisar,Yüreğil,Ayaz,Yatagan, Yeşilyuva,Kuyucak,Aşağı ve Yukarı Dodurga,Yazır,Gümüş,Darıveren,Dedebağ bataklığı kucaklıyor.Arazilerinin çoğu bataklığın içinde idi.Bunların içindeki bazı köylerle,dağ köyleri çalışmak için bahar ve yaz döneminde Aydın Ovası ile,Dalaman Ovasına gittikleri için sıtmaya yakalanmış olarak dönüyorlardı.

Muayene ettiğim hastalarda, dalak ve karaciğer büyümüş, çoğu soluk,uçuk benizli idi.Sıtmalı olmayana rastlamak hemen hemen mümkün değildi.

Tedavi için hastalara ateberin veriyordum.Her ateşli hastalıkta önce sıtmayı düşünmek gerekiyordu. Kinin bulmak çok güçtü.İstanbul'da laboratuvardan kinin ampul temin etmek zor fakat mümkündü."

Acıpayam Ovasındaki bu bataklığın sebep olduğu sıtma vakalarını gene Acıpayam'da oturan müteahhit Osman Oymak,müte-

ahhit, eski MV. Rıza Gençoğlu, Eski belediye başkanı Kerim Hafızoğlu, kereste tüccarı Süleyman Deger ve kunduracı Hasan H. Duman da teyid etmektedirler. '®' Tekrar Dr. Baha Akşit'in sıtma ve bataklıkla karşı verdiği mücadeleye geçelim:

"...Bataklıklara Paris Yeşili, D.D.T. karıştırılmış mazot döküyorduk. Önce bütün köyleri birer birer dolaştım. Köylülerin büyük çoğunluğunu muayene ettim, taradım.

Bataklıklar kurutulmayınca bir nebze faydalı olabilmek için Kahil sinek, sivri sinek mücadelesi yapmak gerekli olduğuna inandım. Mazotları gaz yağı ile değiştirdim. Gazları belirli nispette D.D.T. ile karıştırdım. Bütün köylerin ahırlarını, evlerini, anofel kaynaklarını pulvarizatörlerle, sağlık memurları ile ilaçlattım. Önce köylülerin bir kısmı hayvanlarını zehirleyecek korkusu ile kapılarını ve ahırlarını açmadı. Evlerde, ahırlarda, her çeşit sinek, akrep, yılan, pire ve emsali tamamen kayboldu.

İkinci defasında korkan köylülerde, müracaat edenlerin başında idi. Bu kohil sinek mücadeleleri nispeten başarılı oldu. Avuç içi kadar bataklıkta pek çok anofel üreyebilirdi. Bataklıkla girmek anofellere ulaşmak imkansızdı. O yıl sıtma mücadele genel müdürlüğüne yaptığım kohil sinek mücadelesini yazdım. Sonra da Bakanlık benim yaptığım bu tarz mücadeleyi kabul etti. Yetkililer tarafından azarlanmadan fikrimi ve yaptığımı kabul ettirmiştik. Bakanlığın, yaptığı bir tamimle köylülerin mükellefler halinde çalıştırılarak, bataklığın kurutulması is-

teniyordu. Gelen yazıyı kaymakamlık kanalıyla köy muhtarlarına bildirdik. Halbuki bu işler kazma-kürekle yapılabilecek cinsten değildi. Yapılacak çalışmanın netice vermesi mümkün değildi."

Bataklığın kurutulması işi sayın Akşit'in milletvekilliği döneminde gerçekleşecektir. Bu konuyu milletvekili iken yaptığı hizmetlerinde ayrıntılı bir biçimde vereceğiz.

Şimdi ikinci faaliyetine; eğitim alanındaki çalışmalarına geçelim: "...Acıpayam'da göreve başlıyalı henüz bir ay bile olmamıştı. İlçenin önde gelenleri, hatta memurlar Acıpayam'da ortaokul-lise kurmak için yapılan teşebbüsü benden, derneğin başına geçerek gerçekleştirmemi istiyordu. Sanki Acıpayam'a bu maksadla gelmemi istemiş gibi davranıyorlardı. Gerçi hekimlik çalışmalarından çok memnun oluyorlardı. Hele bütün köyleri dolaşip herkesi muayene etmem, sıtmalılara ilaç dağıtmamdan, sinek sivri-sinek, hatta pire, akrep, yılan gibi zararlılardan köyleri kurtarmam onları çok memnun etmişti. Şimdiye kadar böylesine hizmet görmemişlerdi. Fakat mademki o memleketin okumas ve takdir ettiği bir insandım. Gençlerin yetişmesi için bu vazifeyi de üstlenmeliydim.

Durumu araştırdım. Teşebbüsü başlatan kaymakam Salih Tan- yeri değerli bir idareci idi. Fakat halkın arasında kötü bir propaganda yayılmıştı. Kime sorsam ben bir dönüm tarla verdim, satıldı. Bir şey ortada yok. Ben inegimi, danamı verdim, yapılan bir şey görülmüyor. Bir kenara temel için hafriyat yapılmış,

belki temel de atılmış.Ortada görünür hiç bir şey yoktu. Dernege karşı güven tamamiyle kaybolmuştu.

Böyle bir teşebbusün başına geçmek çok ve tehlikeli idi. Halkın hemen tamamına yakın bir çoğunluğunun ısrarla hatta kararlı olarak gösterdiği bu teklife karşı koymam mümkün olmadı. Dernek kadrosunu kendi istediğim şekilde kurmak şartıyla kabul ettim.Bence en önemli görev muhasebeciyi seçmektir.Buna,dürüstlüğü ile herkesce şüphe götürmez bir kişi olan Ziraat Bankası muhasebecisi Hüseyin Behçeli'yi getirdim.Diğer kadro üyelerini de değiştirdim.

Bir şey yapmadan halkın güvenini kazanmam mümkün değildi.Dernegin kasasında yalnız 25 kuruş vardı.Okulun inşaatına başladım.Inşaat çalışmalarını büyük titizlik ve itina ile devam ettirerek halkın güvenini kazanmaya başladım.Inşaat ortaya çıktıkça halk daha istekli bir şekilde yardım ediyordu."

Acıpayam'da ortaokul inşaatının yapılmasında halkın yardımlarını,bizzat bu yardımlara iştirak eden Hasan Hüseyin Duman,Osman Oymak,Rıza Gençoglu ve Kerim Hafızoglu şu şekilde aktarmaktadır;Halk çocuklarının okuma zorluklarını gidermek için bu çalışmalara canla başla katılıyorlardı.Ellerindeki imkanlar ölçüsünde yardımı yapıyorlardı.Kimisi inegini,kimisi buğday ve anasonunu satıp,para veriyorlardı.Tekrar Baha Aksit'e dönelim:

"...Okul inşaatını başlatmaya karar verince ilk iş olarak taş ve kum çektirmek için arabacılara haber gönderdim.Aş-

çı İbrahim usta ile Kahveci İbrahim Koç'un dükkanlarının önünde Acıpayam'ın önde gelenleri ve halk toplandı. Arabacılarla taş ve kum için m² olarak pazarlık yapıldı. Bu işten anlıyanların bir kısmı taş ve kumun m² miktarını ölçmeği üzerine aldılar. Ertesi sabah arabacılar işe başladılar. Öğleye doğru taş ve kum çekenler "benim atımın yemi yok, bir miktar para istiyorum" diye gelmişti.

Sonradan öğrendiğime göre, arabacılara, bu parayı kimden alacaksınız. Baha Bey kendisine ev mi yaptırıyor. Dernekte para yok ki, emekleriniz bosa gider, diyenler olmuş. Bu durumdan şüphelenince Muhasip Hüseyin Bahçeli'ye avans olarak yetecek kadar para verdim. Halktan toplayınca bana ödersin diyerek ikna ettim. Arabacılar Muhasip Hüseyin Bahçeli'den parayı alınca rahat ettiler. Aynı şekilde, yine aynı yerde ustalarla pazarlık yapıldı. Temel atıldı. Ancak bu durum halk tarafından görüldükten sonra yardımlar başladı.

Bu esnada Belediye Başkanı Esat Akıncı geldi. O sırada halk anason ekiyor, Tekel İdaresine satabilmek için günlerce arabalarının üstünde sokakta yatıyorlardı. Esat Bey de çiftçilerle konuşmuş, okul için 3-5 kuruş daha ucuz veririz demişler. Bu defa Tekel müfettişleri ile, Belediye reisi ile birlikte konuştuk. Onlar da okula bizde yardım etmek isteriz. İlk aldığımızı pazartesi, sonrakini çarşamba, çarşambadan sonrakini cuma günü alırız diye söz verdiler. İdare kurulumuz uygun buldu. Ben Ankara'ya görevli olarak gidiyordum. Mutabık kalındığı üzere

hareket edilmesi temennisiyle yeterli avans bıraktım.

Ankara dönüşümde öğrendim ki Dernek 20 ton anason almış. Fakat Tekel İdaresi tek bir kilo dahi anason Dernek'ten almamış. Bakanlık mutasavvıttan anason almayın diye emir vermiş.

Acıpayam'daki idareciler dahil, Belediye başkanı, kaymakam vali kanalıyla durumu Bakanlığa ulaştırdık. Fayda vermedi. Almayız diye direndiler. Bu defa Ankara'ya gittim. MV. lerinin önderliğinde Bakan Prof. Emin Erişilgil'i gördük. Sayın Bakan, mutasavvıttan anason aldırمام diye direniyordu. İsrar fayda vermiyordu.

O ana kadar sustum. Sonra "Yanlış bilmiyorsam siz profesörsünüz galiba dedim. Sizin gençlerin ne kadar zor şartlarda okuduklarını bilmeniz gerekir. Ama siz bunları bilmiyor gibi davranıyorsunuz. Sayın Bakan, ben hekimim, hayatımda ne bir kilo anason, ne bir kilo buğday alıp sattım. Bunu size MV. leri de söyledi. Bu parayı ben hekim olarak kazandım. Feda olsun der geçerim. Ama bir daha benim gibi okul yaptırmaya teşebbüs edecek kimse bulunur mu? bilemem. Siz hakikaten üniversite prof. iseniz düşünün" dedim.

Konuşmam nihayet tesir etti. İsrarım üzerine yazılı emir verdi. Anason uçucu maddeyi ihtiva ettiği için kilo kaybedermiş. Bu kadar didinmeden sonra 3bin TL. kadar istifademiz oldu. Sonraları, maksadın beni zor durumda bırakmak olduğunu söyleyenler oldu. Nihayet bin bir zorluk ve fedakarlıkla okul bitti. Okulun açılması için Milli Eğitim Bakanlığına müracaat et-

tim.Netice de okulun açılmayacağı karşılığını almıştım.Halka karşı çok zor duruma düşmüştüm.

Ben de Özel olarak okulu açmağa karar vererek hazırlığa başladım.Halka karşı zor duruma düşmek istemiyordum.Özel okulu yüksek tahsil yapmış,serbest bir şahıs açabilirdi.Ben ise vazifeliydim.O zamanlar yüksek tahsil yapmış bir kimse bulmak çok güçtü.Kızılhisar Nahiye müdürü Turan Bahadır Beyin eşi Hukuk Fakültesini yeni bitirmişti.Tek ümidim onu ikna etmektir.Müracaat ettim.Her külfeti üstlendiğimi söyledim. Siz yalnız başvuru için imza koyacaksınız,dedim.Büyük bir anlayış gösterdiler.Sayın Perihan Bahadır adına müracaat ettik.Kolayca izin aldım.Okulu böylece 1949 da açtım.Hocalarını ilçedeki yüksek tahsilli memurlar,değerli,bilgili hocalarla idare işini iyi Fransızca bilen Sadi Ekdemir ile Sacit Acaroğluna vazife olarak verdim. Öğrencileri kaydettim ve tedrisata başladık.Okulun her türlü masrafını ve idaresini üstlenmiştim.

Bir yıl özel okulu idare ettik.Ertesi yıl Demokrat Parti iktidara geldi.Milli Eğitime okulu olduğu gibi devrettik.Sonraları lise olan bu okul,halen lise olarak faaliyettedir."

Dr.Baha Akşit'in bu okul açma faaliyetini,ortaokul koruma derneğinin üyelerinden Kerim Hafızoglu da aynı şekilde bize aktarmıştır. (3)

Acıpayam Ortaokul'unu 1949'da açmaya muvaffak olduktan sonra yapılan " Okulu Koruma ve Yaşatma Kurulu Toplantısı"nda Baha Akşit'e,Acıpayamlılar olağanüstü çalışmaları sebebiyle

şükran ifadesi olarak ,okulun kütüphanesine,okulun kurucusu diye bir resmini asmayı kararlaştırdılar.Bu resim şu anda Acıpayam Ortaokul'unun arşivinde saklı vaziyettedir.

Okul yapma faaliyetlerini bitirdiği tarihlerde, okul zamanından beri arzusu olan Dahiliye asistanlığı için sınava girmiş ve kazanmıştır.Böylece Acıpayam'a önce Sıtma Mücadele Tabibliği ile başlayıp, Acıpayam hükümet tabibliği ile devam eden hekimlik vazifesini şimdi dahiliye asistanı olarak önce Manisa Devlet Hastahanesinde sonra İstanbul Haydarpasa Nümune Hastanesinde devam edecektir.

Dr.Baha Akşit,memleketi olan Acıpayam'da verdiği hizmetlerden dolayı çok sevilen ve aranılan bir kişi olmuştu.Bu nedenle de o tarihlerin Türkiyesi'nde,1946'larda, başlayan çok partili hayata geçişte,ilçenin önde gelenleri O'nu yeni kurulan Demokrat Parti'de vazife almasını istemektedir.Fakat O,bu tarihlerde önceliği dahiliye asistanlığına verdiğiinden bu teklifleri kabul etmeyecek ama siyasete de ılımlı bakacaktır.

B.DEMOKRASIYE GECİŞ YILLARI

1.Politikaya Atılış

1946'lar,Türkiye'nin cehresini değiştirdiği gibi, Baha Akşit'in de cehresini,daha doğrusu vasıflarının önüne geçecek bir başka vasfı kazanmasını sağlayacaktır.Bu yeni vASFına geçmeden evvel Türkiye'deki yeni gelişmelere kısaca bir göz atalım.Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti , O'nun vefatı üzerine seçilen İsmet İnönü ile yeni bir döneme giriyordu . İnönü'nün 26 Aralık 1938'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin değişmez Genel Başkanı ve Milli Şef olmasıyla Türkiye'de yeni bir dönem,Milli Şef Dönemi başladı."4" 12 yıl süren bu dönemin en önemli olayı;Avrupa'da patlak veren II.Cihan Harbi'nin başlamasıdır.Cihan harbinin başlaması ve Türkiye'ye etkilerine gelince: Türkiye,Batı ittifakı içinde müttefiklerle olan ilişkilerini canlandırmak amacı ile değişik girişimlerden sonra,nihayet 23 Şubat 1945'de Batılı müttefiklerinin ağır siyasal baskıları altında,Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiş ve 5 Mart'ta Birleşmiş Milletler'in kurucu üyeleri arasında yer almak için resmen San Fransisco Konferansı'na davet edilmiştir.Ancak bu davet,Türkiye'nin Batılı müttefikler arasında sıcak ilişkiler içinde yer almasına yetmeyecektir.1945 yılından itibaren hızla değişen uluslararası politikadaki güçler dengesi, Türkiye'nin de savaş yılları boyunca izlediği denge politikasını artık olanaksız kılmaktadır.Savaş yıllarında izlenen dış politikanın doğal bir sonucuda,

Türkiye'nin Batılı müttefikler arasında uzun zamandır süren yalnızlığının, 1945 yılının Mart ayında Sovyetler ile olan ilişkilerin; 1925 tarihli Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nın Sovyetler tarafından tek taraflı olarak feshedilmesi ve bir süre sonra açığa çıkan Sovyet talepleri ile artık bir kopma noktasına gelmiş olmasıdır.

Türkiye'nin Batılı müttefikler arasındaki yalnızlığı dış politikada temel sorun olarak sürece ve 1944-1947 yılları arasında Türk dış politikası bu yalnızlık içinde belirlenecektir. Nihayet beklenen müttefik Avrupa'dan değil, fakat yine Batıdan, ancak bu kez okyanus ötesinden 1947 yılında ilan edilen Truman Doktrini ile açığa çıkacaktır. Savaş içinde ve özellikle savaşın son yıllarında yakınlaşan Türk-Amerikan ilişkileri bundan sonra yeni bir dönemde yepyeni koşullar altında hızla gelişecektir.

II. Cihan Harbi'nin müttefiklerin, yani demokrasi cephesinin zaferi ile sonuçlanması, tüm dünyada tek partili diktatörlük yönetimine dayanan siyasal sistemlerin gözden düşmesi ve tüm ülkelerde serbest seçime dayanan demokrasilerin canlanması ile tamamlanmaktadır. Ayrıca Batılı müttefiklerin yanında yer almak isteyen ülkeler kendi sistemlerini bu açıdan yeniden gözden geçirmek zorundaydılar. Bu bir anlamda, savaş sonrasında günümüze dek süren "demokrasi patlaması"dır. Siyasal liberalleşme eğilimlerini destekleyen ve ona uygun olan bu uluslararası ortam elbette Türkiye'yi de etkilemektedir. İktidarı,

siyasal liberalleşme eğilimine zorlamakta, muhalefete ise destek olmaktadır.

Tek parti yönetimi boyunca meşru bir biçimde kendisini ifade ve temsil etme olanağı bulamayan siyasal muhalefet akımı, 1945 yılında, gerek uzun zamandır yönetime karşı oluşan birikimlerden ve gerekse II. Cihan Harbi yıllarında izlenen ekonomik politikaların yarattığı ağır ekonomik ve sosyal sorunlardan dolayı kendisine geniş bir toplumsal taban bulma olanağına sahiptir.

İktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi (kısaca CHP) nin o zamana değin genel olarak desteğini aldığı guruplar da artık partiden uzaklaşmışlardır. Yeni siyasal muhalefet ise; yeni olmanın verdiği güçle, değişik toplumsal gurupların temsilcisi olmak durumuna kısa zamanda erişme olanağına sahiptir. (10)

İşte Türk iç ve dış politikasında bunlar cereyan ederken Baha Akşit de askerliği dolayısıyla 46. Piyade Alayında başhekimlik yapmaktadır. Bir yandan askerliğini sürdürürken diğer taraftan güncel olayları takip etmektedir. Bu olaylar ve bunlar hakkındaki düşüncelerini kendisinden dinleyelim:

"...46. Piyade Alayında Başhekim olarak vazife gördüğüm sırada günlük gazeteleri takip ediyordum. Stalin Türkiye'ye nota vermiş; Kars, Ardahan ve Boğazlardan bir üs istemişti. Hükümet bu notayı reddetmişti. Müttefikler demokrasi cephesinin gelişmesini arzu ediyorlar ve bu telkini yapıyorlardı. Sayın İnönü, Almanlara ve İtalyanlarla Japonlara sembolik dahi olsa

harp ilan etmiş,San Fransisco toplantısına katılmak üzere Hasan Saka'yı göndermişti.Zaten Türkiye'nin demokrasi cephesini seçmekten başka elinde bir imkan da yoktu.

Mayıs 1945'te Başvekil Saracoğlu Hükümetinin,7 aylık bütçesi için sert tartışmalar olmuş.Bütçeye Hikmet Bayur, Recep Peker,Celal Bayar,Refik Koraltan,Adnan Menderes,Fuat Köprülü ve Emin Sazak olumsuz oy vermişlerdi.Bu olay ilk defa oluyordu.Saracoğlu Hükümeti döneminde Toprak Kanunu teklifi Meclise getirildi.Bu teklife göre toprağını iyi işletseler dahi,belirli ölçünün üstündeki topraklar, sahiplerinin elinden alınıyordu.Adnan Menderes bu kanunu şiddetle tenkit etmiş akabinde üyesi olduğu bu komisyondan istifa etmişti.Bunları her gün gazetelerden takip ediyordum.Bu kanunu Recep Peker,Menderes, Emin Sazak,Hikmet Bayur tenkit ettiler.

7 Haziran 1945'te "Meclis mürakabasının anayasanın ruhuna uygun şekilde müessir hale getirilmesi, parti çalışmalarının bu esaslara uygun hale getirilmesi maksadıyla" bir karar verildi.Bu takriri İzmir milletvekili (kısaca MV.) Celal Bayar, İçel'den Refik Koraltan,Kars'dan Fuat Köprülü, ve Aydın'dan Adnan Menderes vermişlerdi.Bu karar sonraları Dörtlülük Takrir adını almıştır.Bu karar ve 7 saati aşkın çetin müzakerelerden sonra 12 Haziran 1945'te reddedildi.

15 Ağustos 1945'te,Birleşmiş Milletler anayasasının TBMM'deki müzakeresinde yaptığı konuşmada Adnan Menderes, Türkiye'nin Demokrasiye geçiş faaliyetine girişmesi lüzumundan bahse-

diyordu.Köprülü ve Menderes bu fikirlerini Vatan gazetesinde de neşrettiler . Bunun üzerine Menderes ve Köprülü 21 Eylül 1945' de ittifakla CHP.den ihraç edildiler .

Bayar ihraç edilen bu iki arkadaşı ile beraber olduğunu ifade ederek 26 Eylül 1945'te milletvekilliğinden istifa etti. Refik Koraltan,Vatan gazetesinde,partiden ihraç edilen iki arkadaşını savunduğu için 27 Kasım 1945'te CHP.den ihraç edildi.

3 Aralık 1945'te Bayar bir müddet başkanlığını yaptığı CHP.den istifa etti.Bütün bunları gazetelerden takip ediyordum.Bu sırada benim bu yazıları okuduğumu gören Alay Komutanı Albay Necati Olcay bana bir nasihatta bulundu."Doktor,aman bu yazıları okumağa devam etme,politikaya da fazla karışma.Türkiye bu,belli olmaz.Bir gün gelir,insanı asarlar" demişti.Bu sözünü Yassıada'da saygı ile hatırladım.

Bundan sonra 7 Ocak 1946 da bu dört mebus Demokrat Partiyi (kısaca DP.) kurdu. İstanbul DP.il başkanı Prof.Kenan Öner olmuştu. DP. ye alaka her gün artıyordu.Ben o sırada Eyüp Ali Bey köyünde oturuyordum . Bakkal Sait Efendinin kiracısı idim. Ali Bey köyünde çok sevilen Bakkal Ömer Varlık vardı.İdareden çok şikayetçi idi.Onunla sık sık konuşuyorduk.Kendisini teşvik ettim,Ali Bey köyde DP.yi kurdu.Bu tarihte 1946'da Denizli Acıpayam'dan bana DP.den aday olmam için teklif geldi. Ben hem askerdim hem de arzulu degildim.Kabul etmedim.

1946 seçimlerinde ben Ali Bey köyde idim. Sandık muhtar odasındaydı.Muhtar odası Ömer Varlık'ın dükkanınının karşısında

idi.O zaman seçim, açık oy,gizli tasnif,sonra oyların imhası şeklinde yapılıyordu.Her oy kullananın hangi partiye oy verdiği belli idi.İlan edilen netice verilen oya uymuyordu.Ümer Efendi'de,oradaki kimselerde bunu takip etmişlerdi.Netice böyle olunca o zaman Ali Bey köyü muhtarı olan Galip'e sordum.Galip benim yakın ahbabımdı.Şu cevabı verdi;"önce DP.ye verilen oyları CHP.ye,CHP.ye verilen oyları DP.ye yazdık.Yine kafi bulmadık tekrar değiştirdik.Kullanılan oyun üstüne çıktığımızı anlayınca bu defa,kullanılan oya göre ayarladık",dedi.Ben de neden böyle yaptınız diye sordum.Aldığımız emir ve kaymakamın talimatı böyle idi,dedi." Bu vakalarla başlayan politikaya ilgi Acıpayam'a gelişinde; Acıpayam DP.lileri tarafından gösterilen ilgi ve arzu ile daha da artacaktır. O günleri Bahha Akşit'ten dinleyelim:

"...Acıpayam'a geldiğimde DP.başkanı Nihat Beydi.Sonra o ayrıldı.Başkan terzi Hulusi Caner oldu.Idare heyetinde;terzi Mehmet,Mustafa Ali,Kerim Hafızoglu,demirci Ümer usta,Üküz'ün Mustafa dayı,şöför Akif Özkan,Suturlu Ahmet,kunduracı Yusuf vs. bir çok esnaf DP.ye kayıtlıydı.Eski CHP.lilerden halk yüz çevirmişti.

Ben Acıpayam'a tayin olunca tanıdığım bir çok kimse gibi bunlar da beni ziyaret ettiler.Beni fikir ve düşünce itibariyle kendilerine yakın ve aynı istikamette bulunca, benimle temaslarını sıklaştırdılar.Ben de onlara yol gösterdim.Reşat Aydın'ın 1946 da partiden istifa etmesi onları çok üzmüş,par-

tinin köylerdeki kuruluşu sarsılmıştı.Ben DP.nin merkezde ve köylerde yeniden kurulmasını hazırladım.Onlar teşkilatı kurdu lar.Benim tavsiyelerime uydukları için bütün köylerde en sevi len kimseler partinin kurucusu olmuşlardı.Her gün benimle ir tibat halinde idiler.Okulun yapılmasında beni destekliyorlar dı.Hükümet Tabibliğim sırasın da dahiliye asistanlığı için im tihan açılmıştı.Bu imtihana girdim ve kazandım.ihtisas için ayrılmaya kararlıyım.DP. teşkilatı beni 1950 seçimlerinde a day olmamı istiyorlardı.Benim ayrılma haberim onları üzdü.Be nim kararlı olduğumu öğrenince yerime aday bulmamı istediler. O zaman amcazadem ve teyzezadem Uzun Köprü savcısı Hüsnü Ak şit'ti.Kendisi ile aynı siyasi kanaatte idim.Mektup yazarak Acıpayam'a davet ettim.Önce kendisini ikna ettim.Benim adaylı gım üzerinde duruyordu.Böyle bir niyetim olmadığına kani ol duktan sonra ,Acıpayam parti teşkilatı ile benim evimde tema sa geçirdim.Taşkilata işte adayınız diye takdim ettim.

Biraz mukavemetten sonra çaresiz razı oldular.Hüsnü Uzun Köprü Savcılığından istifa etti, DP.ilçe başkanı oldu.Avukat lık için Acıpayam'da müracaat etti.O zamanın idaresi avukat lığını kabul etmemek için bir hayli zorluk çıkardılar.6-8 ay da ancak avukatlığı kabul edildi.Bu müddet zarfında bir hayli sıkıntı çekti.

Ben önce Manisa Devlet Hastahanesinde dahiliye ihtisası na başladım.Sonra Haydarpaşa Nümüne Hastahanesine nakledildim. İhtisasta çalışmalarım devam ediyordu.Hocam Dr.Ahmet Rasim

Onat benden çok memnun görünüyordu.

Bu tarihlerde milletvekili seçimleri kararlaştırılmıştı. Seçim tarihi belli olunca,14 Mayıs 1950,ben amcazadem Hüsnü Akşit'in kazanması için yanına Denizli'ye gitmeye karar verdim." Baha Akşit'in Denizli'ye gelişi evdeki hesabın çarşıya uymaması gibi sonuçlanacaktır.Bundan sonraki gelişmeleri bağımsız adaylığı başlığı altında incelemeye devam edeceğiz.

2.Bağımsız Adaylığı :1950

Türkiye 1946 yılında önce Milli Kalkınma Partisi , daha sonra da Demokrat Parti ile çok partili hayata adım atmıştı. İktidar partisi CHP. bu partilere karşı adil bir uygulama yapmıyordu.1946 seçimleri ve bu seçimlerdeki suistimaller halkı kızdırmaktaydı.Buna 1947 Muhtarlık seçimlerinde de devam edilince; DP.i, hükümeti sıkıştırıp adil,hakim kontrolü altında seçimlerin yapılması için zorluyordu . En sonunda dayanamayan hükümet yeni seçim sistemini "açık oy,gizli tasnifi" hakim teminatı altında seçimi kabul etmiştir.14 Mayıs 1950 tarihinde seçime karar verildi.‘4’

Bu seçimlere Baha Akşit'in amcazadesi Hüsnü Akşit'te DP. den aday olacaktır.Adaylığına yardım edebilmek için 10 gün izin alarak Denizli'ye gelen Dr. Baha Akşit,burada ilginç olaylar yaşayacaktır.Bunları kendisinden dinleyelim:

"...Denizli'ye geliş maksadım;Hüsnü'nün listeye girmesine yardımcı olmaktı.O tarihte çoğunluk usulu ile seçim yapı-

lıyordu.Teşkilatı (bilhassa Acıpayam) yakından tanıdığım ve kurulmasına emek verdiğim için buna lüzum görmüştüm.

Benim Denizli'ye gelişim vali Ahmet Demir dahil olmak üzere CHP.teşkilatını,bilhassa yöneticileri telaşlandırdı.Gel- digimin 3.günü yakın tanıdığım bir zat,hemen Denizli'yi terk etmemi,aksi halde zor duruma sokulacağımı söyledi.Bu söze faz- la deger vermedim.

Ertesi günü Eski Belediye başkanı ve CHP.nin önde gelen- lerinden Mehmet Ali Akıncı (Hacı Bey) sabah erken beni ziya- ret etti.Bana "bütün ailemi sen tedavi ettin,hakkını ödeyeme- yiz.Eski ailevi hak ve hukukumuz var amcaoğlu(bana böyle hi- tap ederdi) Hemen Acıpayam'ı terk etmezsen iki yalancı şahit ile seni itham edecekler,en az seçim boyu hapiste kalacaksın. Vali Demir'in planı böyle.Benim sana bunu haber vermem vicdan borcumdur.Aksi takdirde vicdan azabı duyacağım",dedi.

Aynı gün çarşıya indığım zaman CHP.ilçe başkanı Salih A- ga (Peker) dükkanına beni çağırdı.Eski ve ailevi yakınlığımız ayrıca,senin bize ödenmesi imkansız hizmetlerin var, diyerek hemen benim Acıpayam'dan ayrılmamı tavsiye etti ve hazırlanan planı anlattı.İki yalancı şahitle seni en az 1 ay, yani seçim sonuna kadar hapiste yatıracaklar,dedi.İşin ciddiyetini anla- mıştım. O akşam Hüsnü'yü eve çağırdım.Gece evimde meseleyi ko- nuştuk.Hüsnü hemen gitmemi tavsiye ediyor,bunlar her türlü if- tirayı yapabilirler,diyordu.Ben de senin adaylığın gerçekleş- meden ayrılmama imkan yoktur.Bu işin çaresi, benim bağımsız

aday olmamdır,diyordum.İkimiz mutabık kalamadık ve ayrıldık.

Sanki birbirimize dargın gibi davranacaktık.Ertesi sabah erkan saatlerde telgrafla Denizli'ye muracaat ederek bağımsız adaylığımı ilan ettim.O zaman adaylık için vilayete müracaat ediliyordu.Acıpayam teşkilatı hemen yanıma geldi,"madem aday olacaktın,niye Hüsnü Beyi getirdin",dediler.Ben de "adayınız Hüsnü Akşit'tir.Ben bağımsız aday olarak sizi destekleyeceğim Kısa zamanda bunu göreceksiniz",dedim.

O zamanlar Acıpayam 12 nolu ford marka bir kamyon vardı. Şöförü DP.li Akif Özkan'dı.Ona haber verdim.Aynı gün köyüm Yatağan'a çıktım.Arzu edenleri de kamyona alarak Denizli'ye hareket ettim.Hüsnü ile dargın görünüyorduk.Ertesi gün Denizli il seçim kurulu başkanı hakim Naci Beyden gideceğim yerlere ve konuşma saatlerine ait müsaade belgesini de alarak Bozkurt-Çardak bölgesine doğru hareket ettim.

İlk uğrağımız Dereköy'dü. Sonra sıra ile köyleri gezmeğe başladım.O zaman Çardak ve Bozkurt Pazarları sayılı toplantı yerleriydi.Her uğradığım yerde konuşma yapıyordum.Bu konuşmalarda DP.ye oy vermelerini,iktidarı değiştirmelerini,demokrasiyi getirmelerini söylüyordum.

O tarihte kahveler bile ayrılmıştı.Ben bağımsız aday olduğum için her tarafın kahvesine uğruyor ve konuşma yapıyordum.Halk konuşmalarımdan çok etkileniyordu.Beni eskiden de , hiç değilse isim olarak, tanıyorlardı.Bazı köylere Demokratları sokmayanlar,bana konuşmaların Demokratlar gibi ama bağımsız

sızım diyorsun bu nasıl iş diyorlardı."

Baha Akşit seçim propagandasına devam ederken kendisine karşı alınan tavırlarla karşılaşacaktır . Bunların içinde en bariz şekilde olanı "şişli baston" olayıdır .

"...Köy köy dolaşıp propoganda yaparken Honaz'a da uğradım.Konuşma saatime daha bir saatten fazla zamanım olduğu için belediye başkanı eski dostum Akif Beyi ziyarete gittim. Birlikte bazı ziyaretler yaptık.Akif Bey CHP.li idi.Bu sırada jandarma karakol komutanı Davut Çavuş'tan bir davet aldım.O-nun yanına gittim.Biz gitmeden evvel arabamın şöförü Akif Özkan'ı yanına çağırması ve sorgulamış .

Akif Özkan'a arabanda şişli baston bulundu demiş.Akif'te "ben şöförüm kamyonun üstündekilerin ne taşıdığını bilemem". Bunu arabanın üstünde benimle beraber gelen ve şişli baston yapan usta Mümtaz Bey işitmiş.Çavuşa "bu şişli bastonu imal eden benim".Sapı kırıldığı için;daha evvel benden bu bastonu alanlardan,ismi bastonda yazılı zat tamir için bana verdi.Tamir edip kendisine vereceğim.Belgelerini de ibraz etmişse de anlatamamış .

Biz gittik.Çavuş beni,şişli baston dağıtmak suretiyle , seçmenlerimi devlet aleyhine isyana teşvik etmekle suçladı. Tam ifademi verirken Jandarma Alay komutanı, çavuşu aradı ve emirler vermeğe başladı;kolunu kelepçele hemen vilayete sevk et.Orada konuşmasına,halka hitabına imkan verme diyordu.Ben de belediye başkanı da Albayın emirlerini duymuştuk.Davut Ça-

vuş konuşmaları duymamıza engel olamamıştı.Ben bu konuşmaları esas alarak,"Davut Çavuş bu sözlü emirlere göre hareket eden sorumlu olursun.Yazılı emir iste yoksa sen mesul olursun, seni kimse kurtaramaz.Emir verenlerde söylediklerini inkar ederler dedim ve zorlayarak ifademi aynen yazdırdım.Benim karakoldan ayrılmama izin vermedikleri için Belediye başkanı Akif Bey delaletiyle başbakana ve Denizli valisine acele şu telgrafları çektim: "Siz bir bağımsız adaydan bu kadar korkarsanız,partilere karşı davranışınız nasıl olur? Milli iradenin tecellisi,serbest seçimin yolu bu mudur? Bana bu muameleyi yapıyorlar. Şimdi karakoldayım. Bu nasıl seçimdir".Gerçi benim Honaz'da konuşmama müsaade etmediler,fakat sonra beni bıraktılar.Bu olayları İstanbul gazeteleri "Şişli Baston dağıtarak devlete karşı seçmenlerini isyana teşvik eden Baha Akşit" diye haber olarak yazdılar.

Aynı yerde Ali İhsan Sabis Paşa'yı da ertesi hafta mahkemeye verdiler.Denizli mahkemesinde Ali İhsan Sabis Paşa beraat etti . Bir çok hakimin kabul etmek istemediği mahkemeyi Haima hanım isminde bir hanım kabul etmişti.Bu sebeble Denizli halkı bu hakimi çok takdir etti.

Honaz'dan döndüğüm gece,beraber aynı odada kaldığımız Tavaslı Ahmet Çavuş'un hanında Delikli Çınar'da Hüsnü'ye;Honaz'daki jandarma kumandanının durumunu nakletmiştim.Odada birbirimize geçen olayları anlatırdık.Bizim dargınlığımıza inanmayanlardan birisi de bu hancı Tavaslı Ahmet Çavuş Efe idi.Bizi

ortaokul öğrenciliğimizden beri tanırdı. Adamlarına bizim aynı odada kaldığımızı gizli tutmalarını söylemişti.

Önemli bir olay da Çivril'de geçmişti. DHP den sonraki konuşma bana aitti. Bu konuşmam Çivrilli DP.lileri çok memnun etmişti. Bana çok değer veriyorlardı. Önce Hüsnü ile aramızı açık zannederek kucaklaştırdılar. Sonra DP. listesinin içindeki merkez adayı Eyüp Şahini silip yerine benim ismimi yazacaklarını söylediler ve çok ısrar ettiler. O zamanki oy pusulaları silinip, yerine başka isim yazılabiliyordu. İsmimi Çivril ve Acıpayam pusulalarında yazmak seçimi kazanmama kafi geliyordu fakat kabul etmedim.

Ben DP. listesini olduğu gibi, bozmadan kullanmalarında ısrar ettim. Bu düşüncemi her gittiğim yerde de ısrarla söylüyordum. Bu yüzden benim gibi daha 10 civarında bağımsız aday olduğu halde yalnız benim hakkımda her konuştuğum yerde; 1-Devletin manevi şahsiyetine hakaret, 2-Dini siyasete alet etmek, 3-Şişli bastonla vatandaşları isyana teşvik suçlarından zabıtlar tutulmuş ve ifadem alınmıştı. Bu konuşmalarım, seçim dönemim boyunca benim DP. adayı gibi konuşmalar yaptığımı ve çalıştığımı göstermiş ve ispatlamıştı. Bağımsız aday olduğum adeta unutulmuştu." Baha Akşit'in bu seçim konuşmalarını küçük bir çocuk iken dinleyen Prof. Dr. Tuncer Baykara'da bize şöyle anlatmaktadır : "1950 Mayısında, yörenin en önemli pazarı, Karahöyük'te Baha Akşit'in seçim konuşmasını ben de, küçük bir çocuk iken dinledim. DP. meydanı doldurmuştu. Fakat Baha Akşit

çiseleyen yağmur altında 400-500 kişiye hitap etmiş, ben de babamla, gerideki bir saçak altında dinlemiştim." (2)

Sonuçta 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda DP.ı iktidara gelmiştir.DP.nin iktidara gelmesiyle birlikte çıkarılan af kanunu ile Dr.Baha Akşit; seçim sırasında işlediği iddia edilen suçlardan af edilmiş ve böylece amacı olan Hüsnü Akşit' i DP. den milletvekili olarak seçilmesine yardımcı olmuştur. Artık iç rahatlığı ile İstanbul'a asistanlığına dönebilirdi.

İstanbul'da vazifeye tekrar başlayan Baha Akşit'in hayatı, 1951 yılındaki seçim kanunundan kaynaklanan bir durum nedeniyle tamamen değişecek, çok sevdiği mesleği ikinci plana düşecektir.Hayatını değiştiren kanun da bir kişinin iki yerden aday olabilmesiydi. İşte bu kanundan yararlanmış olan Ali İhsan Sabis Paşa hem Denizli hem de Afyon'dan aday olmuş ve seçim sonucu seçilmişti.Sonuçta Afyon'u tercih etmişti.

Böylece Denizli dahil 14 ilde milletvekili seçilmesi için TBMM.den bir ara seçimin yapılmasına karar verilir.Bu karar üzerine , Denizli'ler Dr.Baha Akşit'i Denizli'den aday olması için çağırırlar.Baha Akşit bir türlü aday olmayı kabul etmez . Nihayet MV.seçilen Hüsnü Akşit'in ısrarı ve "beni memlekete hizmet için sen zorladın.Şimdi bu hizmete ben seni davet ediyorum" sözü üzerine aday olur.DP.il başkanı dahil 12 aday arasında,yoklamada en çok oyu alarak aday seçilen Baha Akşit seçimi kazanarak Denizli MV.i olur . Böylece hayatının yeni bir sayfası açılmış olur.

3. 1951 Denizli Milletvekilliği,Siyasete Girişi

Dr.Baha Akşit'in siyasete atılma kararı verince İstanbul Haydarpaşa Numune Hastahanesi'nden istifa ederek,Denizli'ye gitmek üzere yola çıkar. İzmir'deki arkadaşı meslektaşı olan Dr.Ali Bahşişoğlu'nun yanına gelerek bu kararını açıklar.Arka-
daşı Dr.A. Bahşişoğlu bize bu kararı öğrendiği günü şöyle anlatıyor:"...Baha ihtisasını bitirmemiş olarak İzmir Devlet Hastahanesine yanıma geldi.Bana 1951 ara seçimlerine katılmak için memlekete gideceğini söyledi.O zaman da Baha'yı her iki parti de istiyordu (hem DP.hem CHP.).Her ikisinden de aday olma şansı var. Baha bir ara tereddüt etti seçime gireyim mi ? girmeyeyim mi? Amcaoğlu Hüsnü,onu zorluyor.Aşağı yukarı karar bizim evde alındı." (1)

Baha Akşit'in bu kararsızlığını, kendisi de ifade etmektedir.Hatta ilginç olanı kararını vermesi için Hüsnü Akşit ile olan görüşmeleri tarihi Fatih Sultan Mehmed'in babası II. Murat Han'a tahta geçmesi için gönderdiği mektubla benzerlik göstermesidir:

"...1951 yılındaki ara seçime benim de adaylığımı koymam istendi.Ben milletvekili seçimlerine girmek istemiyordum.Son gün Hüsnü Akşit bana çok ısrarda bulundu.Bana ; milletvekilliği, memlekete hizmet işi ise adaylığınızı koyacaksınız.Yok bu mesele memleket için faydasız veya zararlı ise bana niçin evvelce ısrarda bulunarak savcılık görevimden,beni istifaya zorladın" deyince ben adaylığımı koymaya söz verdim.

Biz tekrar sayın Bahşışoğlu'na d6nelim: "...Baha se7i-
me katılmaya karar verdi. DP.den se7ilirsem daha iyi halka
hizmet ederim. Zaten meyili olduğu DP idi. Halkın 1950 se7im-
lerinde 7ogunlukla oy verdiği Demokrat Partiden, aday olmaya
karar verdi. Bu d6şünceleri 7ok kısa bir süre içinde mülahaza
etmişt i." (7)

Baha Akş it'in Demokrat Parti'den aday olmaya karar verme-
si gibi 1950'lerin Türkiye'sinde 7ogunluk oyunu DP.ye kullanı-
yordu. Bu durumu, yani halkın DP.i tercih etmesini, DP. ile ilgi-
li araşt ırma yapan bir yazardan bir de o devri yaşıyan insan-
lardan dinleyelim:

"...DP.nin doğuş una yol a7an en 6nemli sebep, CHP.ne duyul-
an muhalefetin 7ok yaygın ve k6klü bir hale gelmiş olmasıy-
dı. Bu muhalefet baş lıca iki kaynaktan besleniyordu. Bunların
birincisi, egemen sınıfların artan iktidar olma arzusu, ikinci-
si ise, halkın yaygın bıkkınlığı idi.

Savaş içinde ithalatın kısılması ve karaborsanın alabil-
diğine yayılması sonucunda ticaret burjuvazisi ve toprak aga-
ları içinde bir grup muazzam vurgunlar vurmuşt u. Bunlar ikti-
dara karşı artan bir işt ah duyuyorlardı. Ayrıca CHP.nin müdaha-
leci iktisat politikasından tedirgin oluyorlar ve kendilerini
güven içinde duymuyorlardı.

Öte yandan, halkın 7ogunluğu sefalet içindeydi. Savaş yıl-
ları büyük bir kıtlık dönemi olmuşt u. Köylüler jandarma baskı-
sından ş ikayet7iydiler. Sabit gelirli bir grup olan memurlar,

savaş içinde fiyatların dört misline fırlamış olması yüzünden iktisaden son derece zavallı bir duruma düşmüşlerdi.

Bunların dışında bazı küçük gruplar da iktidara muhalifti.Örneğin dini idare taraftarları "Allahsız Parti"yi ilk fırsatta devirmeye hazırdılar.Gayrimüslim azınlıkların ise,1942' de ugradıkları Varlık Vergisi felaketini kolay kolay unutmalarına imkan yoktu.

Bütün bunlara yirmi yılı aşkın bir iktidarın olağan yıpranması da eklenince,CHP.ne muhalefetin eriştiği yoğunluk kolaylıkla tahmin edilebilir." (10)

Bu düşünceler bir bilim adamının ifadesi bir de yalın,sade bir vatandaşın bu olaya bakışını görelim.1921 Denizli doğumlu Osman Dymak 1940-45'lerin Türkiyesi ve CHP.hakkındaki görüşlerini bize şöyle ifade etti:

"...Eskiden yol parası denen bir vergi vardı.Herkes bunu ödemek ile mükellefti.6 Lira olan bu para Bayındırlık Bakanlığına gidiyordu.Ödemeyen vatandaş tespit edilen gün sayısı kadar,yani 15-20 gün yol yapımında çalışıyordu.Köylünün burada çalışması demek,o çalıştığı günler boyunca ailesinin aç kalması demektir.Ayrıca köylü yağmur,çamur demeden bu yol yapımında bulurlarsa katıksız bir ekmekle karınlarını doyuruyorlardı.Ayrıca Arazi ve Sayım vergileri halkın belini büküyordu.Ben çok insan gördüm,geçiminin kaynağı olan hayvanlarını vergi memurlarından saklamak için dağ-bayır dolaştıklarını,sakladıklarını çünkü ödeyecek gücü yok.Hapise de girmek istemiyor.Halk iş-

te bunlardan bıkmıştı.Yeni çareler,yeni umut istiyordu."«11»

Gene 1927 Yatağan doğumlu bir eğitimci olan Kamil Baykara da o günler hakkında şunları söylüyordu:

"...1946 yılında Türkiye,II.Dünya Savaşı'na girmemiş olmasına rağmen,savaşın yarattığı ekonomik ve sosyal sıkıntılardan nasibini almakta.Halk sıkıntı içinde,yokluklar var,sağlık okul imkanlarından mahrum. Mesela 1945-46 da elektrik sadece Acıpayam merkezinde var . Bunun dışındaki köy ve kasabalarda yok.Sonra yol,su yok.Köy yollarını bırakın,ilçenin yolları da gidilecek gibi değil.

Fevkalade imkansızlıklar,yokluklar içinde Türkiye,buna ilaveten tek parti devrinin tabiatında olan terör,devlet terörü halkı bezdirmişti.

Bir jandarmanın kasabaya,köye gelişi büyük hadisedir.Adaletsiz uygulamalar bütün bunlar 1945-46 yıllarında Türk halkında bir tepki halinde yavaş yavaş sesli konuşma haline gelmişti.Lise öğrencilerinde,halkta hükümete karşı,tek parti yönetimine karşı tepkiler sukünetle geçiştirilmiyor,sesli hal alıyordu.İşte bu hava içerisinde DP.kuruldu.Halk yeni bir umut diye ona sarıldı."«12»

Halk bu düşüncelere sahip iken Dr.Baha Akşit'te bu düşünceler doğrultusunda seçimlere adaylığını koymuştur.Kendisine rakip ise CHP.den Cemil Sait Barlas'tır. Dr.Baha Akşit seçim için propogandalara gene Acıpayam 12 ve Akif Özkan ile çıkmaktadır.Bu dolaşmaları için sayın Özkan'ın anlattığı bir durum

oldukça ilgi çekicidir.Özkan, köyleri dolaşırken vatandaşın Baha Akşit'in dışında, milletvekilinden ziyade kendisine "buyurun Akif Efendi" dediklerini, arabası ile köyleri eskiden beri dolaştığından halkın kendisini daha iyi tanıdığını, tek parti döneminde milletvekillerin,halkın ayağına gitmediğinden de bu olaya yabancı olduklarını söylemektedir.'¹³⁹'Baha Akşit, doktorluğu sırasındaki hizmetleri ve bağımsız aday olarak konuşmaları sebebiyle daha önceden her yerde tanınıyordu.Akif Özkan'ın anlattığı bu durumu bir yazarımızda kitabında benzer şekilde dile getirmektedir:

"...DP.nin,halkı siyasal mücadeleye katıcı tutumuna da parmak basmak gerekir.Gerçekten de,bu partinin iktidara gelişi yaygın halk hareketi ile olmuştur.DP.nin geliştirdiği yöntemler,o zamana kadar memleketimizde yürürlükte olan siyasi mücadele usullerini tamamen değiştirmiştir.

Eskiden çok önemli ve ancak uzaktan saygıyla bakılabilecek şahsiyetler olarak görünen milletvekilleri halkın ayağına gelmeye başlamışlar,devlet adamları,politikacılar,oy toplayabilmek için çamurlu köy yollarını aşındırır olmuşlardır.Seçimlerin tek dereceli hale getirilmesi,oy ile siyasal iktidar arasındaki ilişkiyi çok daha somut bir hale getirmiş, artık seçimler sonucu önceden belli,düzmece bir oyun olmaktan çıkmış ve böylece,halk bunlarla gerçekten ilgilenir olmuştur."¹⁴⁰

Neticede 1951 seçimlerini 276 oy farkı ile Dr.Baha Akşit kazanmıştır. Denizli'de seçimlere iştirak nisbeti %25 olmuş-

tur . Bu 14 ilde yapılan seçimlerin 12'sini DP.,2'sini CHP. kazanmıştır.Sayın Akşit'in seçimlerine CHP.i itiraz etmiş.Sonuçta 1 yıla yakın süren araştırmalardan sonra;CHP. ve DP. lilerden kurulu komisyon tarafından, ittifakla seçimi kazandığı kabul edilmiştir.Ancak Baha Akşit'in seçim sevinci gölge_ lenmiştir . Çünkü amcazadesi Hüsnü Akşit,seçim sonuna doğru apandisitinden rahatsızlanmış acil olarak Denizli'de ameliyat olmuş,atoni intestinal neticesi,seçimlerden Üç gün sonra,(seçim neticelerini öğrendikten sonra) vefat etmiştir.Cenazesi bütün Denizlilerin teessürüne sebep olmuş,emsalsiz bir sevgi ve hüznü halesi içinde köyü olan Yatağan kasabasına defnedilmiştir.Bundan böyle Dr.Baha Akşit,değerli ve çalışkan bir insan olan milletvekili Hüsnü Akşit'in de yükünü manen omuzlarında taşıyacaktır.

Milletvekili olana kadar hayatını vermeye çalıştığımız Baha Akşit'i şimdi bu konumundan sonra daha ayrı bir biçimde ele alacağız.Demokrat Parti'nin bir milletvekili olarak D'nu mensubu bulunduğu partiden ve bu partinin icraatlarından ayrı ele almadan birlikte inceleyeceğiz.Tabii bunda da gene en büyük kaynağımız bizzat Denizli Milletvekili Dr.Baha Akşit'in kendisi olacaktır.

II. Bölüme Ait Dipnotlar

- (1) Kamil Baykara, Acıpayam 1927
- (2) Osman Dymak, Denizli 1921,
Rıza Gençoglu, Acıpayam 1925,
Kerim Hafızoglu, Denizli 1910,
Süleyman Deger, Acıpayam 1322,
Hasan Hüseyin Duman, Acıpayam 1926,
- (3) Kerim Hafızoglu, Denizli 1910
- (4) Dr.Baha Akşit,"Demokrat Parti-Kuruluş", Ata Dergisi
(Türk Demokrasi ve Kalkınma Tarihinde 14 Mayıs 1950
ve 27 Mayıs 1960 Dönemleri Sempozyumu Özel Sayısı
27-28 Mayıs 1992 Ayrı Basım), Sayı:3 (1992), s.90
- (5) Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945
Ankara 1985, s.381,386,387.
- (6) Tuncer Baykara, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri
İzmir 1991, s.123
- (7) Tuncer Baykara ,Yatağan, 1940.
- (8) Ali Bahşişoğlu, Burdur 1916,
- (9) Ali Bahşişoğlu
- (10) Cem Eroğlu, Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, Ankara
1990, s.46
- (11) Osman Dymak, Denizli 1921
- (12) Kamil Baykara, Acıpayam 1927
- (13) Akif Özkan, Denizli 1911
- (14) Cem Eroğlu, a.g.e., s.51

III. BÜLÜM

DP. VE ANKARA'DAKİ FAALİYETLERİ

A.MECLİS İÇİ ÇALIŞMALARI

Denizli milletvekili Dr.Baha Akşit'in hayatını bu bölümde diğer bölümlerden farklı bir biçimde ele alacağız.Bunun nedeni de hayatını ve yaptığı işleri mensubu bulunduğu DP.nin icraatlarından ayırmamız veyahut ta soyutlamamız mümkün olmayacağındandır.

1. 1951-1953 Milletvekilliği ve Demokrat Parti

14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerle iktidara gelen Demokrat Parti;seçimlerden sonra,22 Mayıs 1950 günlü TBMM.toplantısında Celal Bayar'ı cumhurbaşkanı seçer . O da hükümeti kurma görevini Adnan Menderes'e verir.Meclis Başkanlığına da Refik Koraltan seçilir.

A.Menderes, 29 Mayıs 1950'de programını Mecliste okuduktan sonra 2 Haziran günü güven oylaması yapılır . Böylece I.Menderes Hükümeti icraatlarına başlayabilir. Evvela iç politika ve icraatlarına bakalım.İlk olarak Menderes Hükümeti'nin o günlerde ilk yaptığı işlemlerden biri,6 Haziran 1950'de,ordunun yüksek kademelerindeki tasfiyedir.Böylece bürokrasinin asker kanadından gelebilecek direnmeler ortadan kaldırılmak istenir. Abdi İpekçi-Ömer Sami Coşar,İhtilalin İç Yüzü adlı eserinde;İnönü'ye bağlı dört general,askeri müdahalede bulu-

nup seçimle gelen DP.ye iktidarı teslim etmemek istemişler. Seyfi Kurtbek ve Fahri Belen'den durumu, Celal Bayar tahkik eder, Genel Kurmay Başkanı Abdurrahman Nafiz Gürman'dan teminat alır. O da seçim neticelerine hürmet edecektir, der.

Bu olaydan sonra DP.ordunun yüksek kademelerinde vazife değişiklikleri yapar.Ayrıca ordunun güçlendirilmesine önem verilmiştir.

DP.iktidarının iş başına gelmesi ile çalışmaları başarılı olup,halk yığınlarında,özellikle tarım kesiminde;büyük ferahlama yaratır.Menderes'in kendisi de topraktan gelen bir insan olduğu için köy ve köylünün sorunlarını yakinen bilmektedir.DP.in ekonomik alandaki ilk hamlesi tarım kesiminde olur.

Tarım alanlarının genişletilmesi,boş toprakların işletmeye açılması ile gizli işsizliğin,bu yeni çalışma alanlarında, nisbi bir ölçüde azalmasını sağlar.Karasapandan pulluğa,sonra makineli ziraata geçilir.

Tarımda büyük ölçüde makineleşmeye gidilerek,ülkede kısa sürede traktör sayısı çoğalır.Ziraat Bankası aracılığı ile tarım alanında kredi ihtiyacı da karşılanabilmiştir.

Dışarıdan sağlanan kredilerle ve yapılan çalışmalar,bütçenin kararları ile altyapı yatırımlarına gidilmiş,özellikle ulaşım yollarının en ücra köylere kadar uzatılması,köyü piyasa ekonomisine açmıştır.Endüstri alanında,çimento,şeker ve dokuma gibi,ihracata yönelik kesimlerde yeni girişimler yapılır. Demir-çelik sanayi,kagıt sanayii,barajlar,elektrik santralleri,limanlar,iskele ve barınaklar,sulama ve taşkından koruma,

her köye bir ilkokul, her ilçeye ortaokul, illere liseler bu dönemde başlamış ve yapılmıştır.

DP.in bu faaliyetleri yanında iç politikayı ilgilendiren bazı kanunlar ve uygulamalar yapmıştır. Bunlar; 1951 yılında Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerini ağırlaştırırken sol faaliyetlerin ve memleketin bütünlüğünü bozmak için yapılan gayretlerin durdurulması için ciddi tedbirler alınmıştır.

Çok partili rejime geçiş, hürriyet havasının bütün genişliği ile esmesi üzerine Komünistlerin ve Tecanilerin faaliyetleri arttı. Komünistlerin başında Behice Boran vardı. Barış Sevenler Cemiyetinin faaliyeti devletin bütünlüğünü sarsacak boyuta gelince mahkemeye sevk edildi ve mahkum oldular.

Tecani hareketinin başında Kemal Pilavoglu vardı. Bunlar Atatürk heykellerini tahrip ediyorlardı. Atatürk'e ve devlete hücum ediyorlardı. İsyan haktır diyorlardı. Bunlarda mahkemeye verildi ve mahkum oldular. Atatürk'ü koruma kanunu bu dönemde çıkarıldı (25.07.1951).

14 Haziran'da DP.grup toplantısında Ezanın Türkçe okunmasını mecbur tutan kanunun değiştirilmesi, isteyen istediği dilde okuması kanunu teklifine karar verildi. Muhalefet (CHP) sözcüsü Cemal Reşit Eyüboğlu Partisinin teklife katıldığını beyan ederek. 5665 sayılı kanun Mecliste ittifakla kabul edilir (16.06.1950).

Öte yandan 1953 yılında "Millet Partisi"nin delegeleri arasındaki anlaşmazlık ve bu partinin yöneticilerinin dini si-

yasete alet etmesi nedeniyle,partiyi irticai teşvik etmekle suçlar ve tahkikatın yürütülmesi için Millet Partisi,mahkeme kararı ile kapatılır.27 Ucak 1954 te de gene mahkeme kararı ile bu kez temelli kapatılır.

Yine aynı yıl içinde CHP.nin mallarına el koyan 14 Aralık 1953 tarih ve 6195 sayılı "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Haksız İktisaplarının iadesi Hakkındaki Kanun" çıkarılmış ve bu mallar CHP.den alınarak millete devr edilmiştir.Bu kanun DP.e başlayan muhalefetin artmasına ve ileride 1960 ihtilali ile Yassıada'da yargılanmaya götürülen DP.i mebusanı için bir suç telakki edilecektir.

Kanun Meclis'te tartışılırken DP.Grup İdare Heyeti Üyesi olan Baha Akşit'in kanun hakkındaki görüşleri şöyledir:

"...Ben bu tarihte DP.de Grup İdare Heyeti üyesiydim.Fakat CHP.in bu iktisaplarının,geriye millete verilmesi hakkındaki kanun teklifini gerekçeleriyle dikkatle okudum ve şuna kani oldum ki;bu malların iktisabında CHP.in tek bir ferdinin teberru,gayreti mevcut degildi.Bunlar Halk Evlerinden,belediyelerden,özel idarelerden ve bizzat hükümet bütçesinden tahsis edilmiş mallardır.Bundan dolayı da haklı degil haksız iktisap olarak kabul edilmesi iktiza eder.Bundan sonra bu malların hazineye verilmesinde bir mahzur görmedim.

Çünkü verilen bu malların hiçbirisi DP. tahsis edilmedi. Tek kuruluşundan DP.i istifade etmemiş,esas malın sahibi olan millete,hazineye devr edilmiştir.DP. iktidarı uzun yıllar ih-

mal edilmiş konuların üzerine önemle eğilirken;Türkiye ekonomisinde önemli yeri bulunacak yeni tesisler ortaya çıkarmak için özellikle çaba göstermekteydi.Bu çaba ve hizmetlerine bakacak olursak:

1951 yılında;Yabancı Sermaye yatırımı teşvik kanunu 1.08.1950,ücretli hafta tatili tasarısının kanunlaşması 9.08.1951, Denizcilik Bankası'nın kuruluş kanununun kabulü 10.08.1951,Ha-va Harp Okulu'nun açılışı 1.10.1951,ilkokullarda din dersinin programa alınması 4.11.1951 .

1952 yılında; Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ticaret Bor-saları kanununun kabulü 8.03.1952,Kütahya Verem Hasth. açılması. 14.01.1952, Karabük Demir Çelik Fabrikalarının 2.büyük yüksek fırınının faaliyete geçişi 2.05.1952,Basın mesleğinde çalışanlar ve çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin tanzimi hakkındaki kanunun kabulü 13.06.1952, İkizdere ilçesinin kurulması 19.06.1952, Sinop Devlet Hastahanesinin temelinin atılması 23.08.1952,Et ve Balık Kurumunun kurulması,28.08.1952,Adapazarı Şeker Fab.ın temel atılması 12.09.1952, Elazığ iplik Fab. temeli atılması 4.10.1952,Adana Devlet Hastah. temel atılması 28.10.1952,Finike İskelesinin açılması 4.11.1952 .

1953 yılında;bir Hollanda şirketi ile İş Bankasının birlikte kurdukları Ünilever Kahvaltılık Yağ Fab.ın açılışı 5.01.1953,Petrolün işletilmesiyle ilgili olarak bir Amerikan şirketiyle ilk anlaşmanın imzalanması 21.01.1953, Türk Tabipleri Birliği Kanununun yürürlüğe girişi 31.1.1953,Türkiye ve Ortado-

gu Amme idaresi Enstitüsünün kurulması 24.03.1953,Karayolları trafik kanunu kabulü 12.05.1953,Sarıyer Barajının temelinin atılması 12.05.1953,Bakanlıklar arası Prodüktivite merkezinin kurulması 24.06.1953,PTT.işletmesi genel kanunun kabulü 13.07 1953,Seyhan Barajının ihalesi 17.07.1953,Profesörlerin politika ile uğraşmalarını yasaklıyan kanunun kabulü 21.07.1953,Vicdan ve toplanma hürriyetinin korunması kanunun kabulü 6187-24 07.1953,TC.Devlet Demiryollarını işletme kanunu kabulü 22.07. 1953,Isparta Havaalanı açılışı 9.08.1953,Bülbüldagi Meryem Ana evi onarılması ve açılışı 16.08.1953,Kayseri otomatik telefon santralının açılışı 5.09.1953,Samsun Limanının ihalesi 31 07.1953,Yeşilköy Hava Terminalinin açılışı 1.08.1953,Balıkesir iplik Dokuma Fab.temeli atılması 6.09.1953, Ağrı Havaalanının hizmete açılması 12.09.1953,Amasya ve Konya şeker fab. ın temel atılması 13.09.1953,Pendik içme Suyu tesislerinin açılışı 19.09.1953,Çanakkale Havaalanının hizmete girişı 19.09 1953,Adapazarı Şeker Fab. açılışı 11.10.1953,Gaziantep Narlı demiryolunun açılışı 26.10.1953,Adana telefon santralının hizmete girişı 26.10.1953,Devrekoni Hidroelektrik Santralının açılışı 31.10.1953,Ankara Çimento Fab.temelinin atılışı 2.11. 1953,Aydın Verem Hastah. açılışı 6.11.1953,Bafra içme suyu tesislerinin açılışı 6.11.1953,DSİ .Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu 8.12.1953 ve Anıtkabir'in inşaatının tamamlanması 10.11.1953 sayılabilir.Atatürk'ün Anıtkabri 1953 de Bayar ve Menderes'in DP.hükümetlerinin ve DP.nin gayretleriyle bitirilmiş,Atatürk

ebedi istirahatgahına tevdi edilmiş.

Yurt içinde yaptığı hizmet ve ekonomik politikasının yanı sıra, DP. iktidarı dış politikada da günümüze değin olumlu sonuçlar doğuran bir yol izlemiştir. 1947'lerde CHP. iktidarı ile başlayan Batı'ya ve A.B.D. ye yanaşma, DP. iktidarı döneminde giderek artacaktır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin dış politikasına hakim olan esas mesele, savaş sonrası Avrupa dengesinde meydana gelen boşluklardan yararlanan ve bütün ağırlığı ile Türkiye üzerine de çöken Sovyet emperyalizmine karşı güvenliğini sağlama endişesi olmuştur.

Türkiye NATO'ya girmekle bu güvenliğe kavuşmuş ise de, Doğu Asya'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin ortaya çıkması neticesi Kore Savaşı ile milletlerarası komünizmin dünyanın çok geniş bir alanında tehlike yaratması karşısında, Türkiye kendi güvenlik sistemini genişletme yoluna gitmiş ve Balkan ve Bağdat ittifaklarının kuruluşunda aktif bir rol oynamıştır. Bu gelişmeler Türk dış politikasını 1945-1955 arasında meşgul ederken 1954 de milletlerarası mahiyet kazanan Kıbrıs meselesi ise, Türk dış politikasının 1955-1960 arasındaki başlıca konusunu teşkil edecektir.

Türkiye'nin NATO'ya katılması : "1945-46 yıllarında Sovyetlerin bir yandan Türkiye'nin doğu Anadolu topraklarını istemesi ve öte yandan da Boğazlara yerleşmek hususundaki isteklerini resmen açıklaması, Türkiye Cumhuriyeti'ni, Milli Mücade-

leden beri en kritik safhaya sokmakta idi.Bu maksat için Rusya Türkiye'ye notalar vermiş,talebinde ısrarla durmuştur.

Egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşı yönelen bu tehlike karşısında Türkiye,Sovyet Rusya karşısında gerçekten bir denge unsuru olabilecek bir kuvvete dayanmak ve böyle bir kuvvetin ittifakını elde etmek zorunda bulunuyordu.

4 Nisan 1949 da NATO'nun kurulması ve bu ittifak sistemi ile Birleşik Amerika'nın kollektif ittifak sistemini benimsemesi,en fazla Türkiye için ferahlatıcı olmuştur . Bunun için Türkiye,kurulduğu günden itibaren bu ittifak sistemine katılıp,Birleşik Amerika'nın ve Avrupa'nın kurduğu Nato'ya dahil olmak için çaba harcamıştır.Bu çabaların olumlu sonuç vermesi Türkiye bakımından sıkıntılı geçen bir kaç yılı aldı.25 Haziran 1950 de patlak veren Kore Savaşına Türkiye,Birleşmiş Milletler emrine bir tugaylık bir kuvvet vermek suretile,en geniş ve en aktif şekilde katılan bir kaç devletten biri oldu.

Kore'de Türk askeri,Türk Milletinin savaş değerini belirgin bir şekilde ispat ettiği için,Türkiye'nin NATO üyeligine yapılan itirazlar da bertaraf edilmiş oldu.NATO Bakanlar Konseyi,21 Eylül 1951 de yayınladığı bildiride,Türkiye ile Yunanistan'ı da NATO'ya katılmaya davet etmeye karar verdiğini açıkladı.Şimdi bu anlatılanları bizzat bu politikanın izlenmesinde etkili mercii olan cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Men deres'ten dinleyen sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Sayın Bayar,cumhurbaşkanı olunca İsmet Paşa;Lelal Bayar'ı tebrik etmeye ziyarete gelmiştir.Bu ziyarette fazla bir

sey konuşulmamıştır.Bu ziyaretin hemen akabinde Bayar, İnönü' yü köşkünde ziyaret etmiştir 23.05.1950 .Bu ziyareti gayet olumlu ve güzel karşılamıştır.Bu konuşmada Bayar İnönü' ye iç ve dış hükümet mevzuları hakkında sualler sormuş. O'da zaten memleketin bütün meselelerini siz biliyorsunuz o itibarla size verilecek fazla bir bilgi olduğunu sanmıyorum.Bunun üzerine sayın Bayar demiştir ki devletin kayıtlı meselelerinin dışında konuşulmayan,yazı ile ifade edilmeyen sırları mevcuttur. Bana bu mevzualarda da bilgi vermenizi rica ediyorum" demiştir.Bayar'ın bana nakl ettiğine göre İsmet Paşa dış politika mevzuunda oldukça geniş bir izahat vermiş,iç politikayı zaten biliyorsunuz demiş.Bunun üzerine sayın Bayar, İnönü' ye sayın Paşam neden Nato'ya girmediniz? bunu öğrenmek istiyorum demiş.İsmet Paşa bu suali kendisine bir nevi tenkid manasına aldığı için bir hayli sinirlenmiş ve demiş ki;" Celal Bey al- dırlarda girmedik mi? O kadar gayret sarf ettik,çalıştık maalesef Nato'ya girmeye muvaffak olamadık" .

Bayar'ın bana verdiği cevabta ben esas İsmet İnönü'nün partisinin Nato'ya girme hususunda ne düşündüğünü öğrenmek istemiştim.Bu cevabı ile Nato'ya girmeye taraftar olacaklarını öğrenmiş oldum.Bu cevabı benim için yeterli idi.Zaten yeterince sohbet etmiştik,müsaade aldım ve ayrıldım diye ilave etmiştir. Bayar, İnönü ile yaptığı bu konuşmada DP. gibi CHP.in de Nato'ya girmeye taraftar olduğunu tespit ettikten sonra hükümete talimat verir derki bütün sefirlerimizi Çankaya'da toplat-

yalım ve kendilerine hiçbir telkinde bulunmaksızın dış politikamız nasıl olmalıdır ve nasıl hareket edilmelidir? konuşulması istenmelidir diye talepte bulunur. Hükümet bu talebi kabul eder ve Türkiye'nin bütün sefirleri Çankaya'da toplanır ve 1 hafta 10 gün Türkiye'nin dış politikasını konuşurlar.

Neticede şu karara varırlar; "Türkiye'nin selamete istikbalını yürütmek, dış politikada başarılı olmasını sağlamak için mutlaka Kuzey Atlantik Paktı'na girilmesi için gayret sarf edilmelidir. Bunun için de çalışılmalıdır" diye bir karar alınır. Bu kararı gittikleri memleketlerde gerçekleştirmeyi kendilerine vazife edinirler.

Bu sırada Amerika Dış İşleri Bakan yardımcısı Mac.Ghee'nin Iskenderiye'de toplanacak Amerikan sefirlerinin Ortadoğu toplantılarına iştirak etmek üzere Türkiye'ye gelir. Bu toplantı da Amerika'nın Ortadoğu politikası ve yakındoğu ve uzakdoğu politikası müzakere edilecektir. Türkiye'de yeni kurulmuş bir hükümet olduğu için Mac.Ghee Türkiye'ye uğrar. Türkiye'de cumhurbaşkanını ziyaret etmek ister. Ben bunların hepsini Bayar'dan dinledim ve orada Mac.Ghee ile aralarında yapılmış olan görüşmelerin zabıtlarını da okudum.

Buna göre beyan ediyorum. Mac.Ghee gelir, Marshall yardımı dolayısıyla Türkiye'ye yardımda bulunduğunu ve Truman doktrini dolayısıyla Türkiye'ye yardıma devam ettiklerini ve bundan Türkiye'nin Amerika'dan memnun olup olmadıklarını, kendilerine yaptıkları bu desteğin herhalde kendileri tarafından

memnuniyetle karşılanması lazım geldiğini ifade eder .

Bayar buna verdiği cevapta;" Bize gerek Marshall yardımı ve gerek Truman doktrini sebebiyle yapmış olduğunuz yardımlar için teşekkür ederim.Fakat biz bu davranışınızdan memnun değiliz.Çünkü siz bize yardımı yapıyorsunuz,kimin için,ne için ? Rusya'ya karşı direnilmesini sağlamak için.Sizin yaptığınız bu yardımın Rusya'nın Türkiye'ye karşı husumetini arttırdığını inkar etmeye imkan var mı? Siz Türkiye'yi aynı zamanda bir riskin altına sokuyorsunuz.

Yardım etmeniz güzel,fakat bizim bir tecavüz hadisesiyle karşı karşıya geldiğimiz zaman bize yapacağınız yardım ne?deyince Mac.Ghee derki;"Elbette o zamanda yardım edeceğiz." O zaman Bayar derki siz tüccar bir milletsiniz,şirket kurmasını çok iyi bilirsiniz,ticaretin nasıl yapıldığını da çok iyi bilirsiniz.Sizin yapmış olduğunuz bu yardımlar sebebiyle böyle.sine bir davranışın içindedesiniz ki bir ortaklık kuruyorsunuz fakat karda varsınız zararda yoksunuz.Böyle ticari bir anlaşma sizin tüccar kafanıza göre nasıl ve ne şekilde gelişebilir. Ben memleketimin mukadderatını muallakta bırakamam.O itibarla sizin bu tarzdaki hareketlerinizi tasvip etmediğimiz gibi başımızın çaresine bakmaya da kararlıyız.Bunda kararlı olduğumu.. zu size beyan ederiz" der .

Bu cevap üzerine Mac.Ghee; "Ekselans maksadınızı anladım. Sizin haklı olmadığınızı söylemek mümkün değil.Ben şimdi İskenderiye'ye gideceğim.Benim elimde o kadar yetki yok.Oradan

hükümetimle temasta bulunacağım.Amerikan hükümetinin bu husustaki nokta-ı nazarı nedir sizin bu görüşlerinizi aynen onlara nakli edeceğim ve size bunun cevabını en kısa zamanda vereceğim" der.Nato meselesine girmeden evvel bundan daha önce cereyan eden Kore meselesine değinmek istiyorum.

5 Haziran 1950 günü Kuzey Kore sabahın erken saatlerinde Güney Kore'ye saldırır.Kuzey Kore komünistlerin elinde G.Kore ise bu koministlere karşıdır.Birdenbire başlayan bu saldırı dünyada büyük akisler uyandırır.Birleşmiş Milletler üye devletleri G.Kore'ye yardıma çağırır.

Komünist kuvvetlerin G.Kore'ye taaruz etmeleri karşısında cumhurbaşkanı Bayar'ın da teşvikiyle Kore savaşının başlamasından 4 gün sonra 29 Haziran 1950 de Türk Dışişleri Bakanı Birleşmiş Milletler genel sekreterine Türk hükümetinin G.Kore'ye yardım etme kararını bildirir.25 Temmuz 1950 de cumhurbaşkanı Bayar'ın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 4500 kişilik bir tugayı Kore'ye göndermeye karar almıştır . Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi, BM. idealine samimiyetle bağlı olduğunun bir ispatı niteliğindedir.Bu kararı muhalefet şiddetle tenkid etmiştir.Hatta meclisten geçirilmeden Türkiye'nin ciddi bir savaş tehdidi ile yüz yüze getirilebileceğini ifade eden muhalefet iktidara şiddetle hücum etmektedir (29 Temmuz 1950 tarihli gazeteler).

Başbakan Menderes aynı gün basına Kore'ye asker gönderme kararımız harb için değil barışı korumak içindir,diyordu.Der

hal bu birliğin hazırlıklarına geçildi.Kore'de savaş tüm şiddetiyle devam ediyor.K.Kore birlikleri güneye doğru ilerliyordu. Bu bölgelerdeki birliklerin başında general Mac. Arthur vardı.Çin'in K.Kore'ye yardıma gelmesi halinde büyük bir savaşın başlaması ihtimali müttefik birliklerini ürkütüyordu.Bu sırada İngiltere,Amerika,Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesine karşı idi.Amerika'nın Ortadoğu'da yeni bir yük almasının mümkün olmadığı kanaati hakimdi.Amerika,Türkiye'ye silah ve teçhizat yardımında bulunuyor,Kuzey Atlantik Paktına girmesine taraftar olmuyordu.Halbuki Türkiye,biraz evvelde anlattığım gibi yapılan bu yardımın Rusya'nın Türkiye'ye karşı tahrik edilmesine sebep olmaktadır diye düşünüyordu.

Zaten 1950'den önce Türkiye'ye bir nota verilmiş,Kars ve Ardahan istenmiş ayrıca Boğazlarda üs verilmesi talep edilmişti.Halen bu talepler ciddiyetini koruyordu.Türk Devleti'nin arzusu Nato'ya girmesi istikametindeydi.

Kore'ye gitmek için hazırlanan birlik 21 Eylül 1950 günü Amerika nakliye gemisi ile Türkiye'den hareket etti.Birleşmiş Milletler Kore Türk silahlı kuvvetleri 17 Ekim 1950 günü Kore'ye ulaştı.Bu 5100 kişilik birliğe general Tahsin Yazıcı komutandı.Türk Birliğine Birleşmiş Milletler 8.Ordusunun gerisinde sabotaj ve baltalama hareketlerine karşı görev verildi.Akabinde 24 Kasım 1950 günü Türk Birliği 9.Ordunun ihtiyatına alındı.General Mac.Arthur dahi komünist Çin kuvvetlerinin Kuzey Kore birlikleri ile birlikte hareket etmelerini tereddütle

ve dikkatle takip ediyorlardı.26 Kasım günü beklenmedik bir anda çok iyi hazırlanmış Çin birlikleri birdenbire taaruza geçmişti.Üstün sayıda Çin kuvvetleri 8.Ordu cephesini ortadan yarmış ve 8.Ordunun gerisini kuşatmaya başlamıştı.Bu hareketin muvaffakiyeti B.M. 8.Ordusunun imhası demektir.

Türk tugayına 8.Ordu cephesini yaran düşman kuvvetlerini durdurmak görevi verildi.Türk tugayı ile cepheyi yarmış olan komünist Çin kuvvetleri arasında kıyaslanması mümkün olmayan büyük bir fark mevcuttu.Düşman kuvvetleri çok üstündü . Buna rağmen Türk birliği ilerlemekte olan düşman kuvvetlerine karşı ilerlemekteydi.27 Kasım 1950 günü iki kuvvet karşı karşıya geldi tam bu sırada 9.Kolordu kumandanlığı verdiği taaruz emrini değiştirerek müdafaaya geçmesini bildirdi.

Düşman kuvvetlerinin çok üstün sayıda oluşu 9.Kolordu kumandanına verdiği emri değiştirmek zaruretini doğurmuştu.Düşman sağ tarafında Türk birliğini görünce önce,Türk birliğini kuşatıp yok etmek ve sonra 8.Ordunun gerisine sarmak ve imha etmek istemiştir.

28 Kasım 1950 sabahı saat 5.30 sularında başlayan komünist kuvvetlerin taaruzu çok şiddetliydi.Düşman bir taraftan top ve havan mermisi yağdırıyor ve bir taraftan da Türk birliğinin bulunduğu Voren deresini sarmaya çalışıyordu.Düşman kuvvetleri Türk tugayının telsiz irtibatını da kesmişti.Türk birliğinin etrafındaki çemberde daralmaktaydı.Türk birliğine 150 m.mesafedeki.500 rakımlı tepede düşman birliği görünce 30 ka-

dar Türk askerinin süngü hücumuna geçmesi Çin kuvvetlerini şaşır-
tırmış ve epey panik yaratmıştı.Tam bu sırada tepelerde belli-
ren Amerikan uçakları 30 kadar Türk askerinin karşısında Çin
kuvvetlerinin dağıldığını görürler .

Bunun üzerine o civarda kümelenmiş olan düşman bataryala-
rına ateş açmıştır.Şiddetli dalışlar başlamıştır.Bunu bir ta-
raftan 9.Kolorduya bildirmişler bir taraftan da Türk kuvvetle-
rini selamlamışlardır.Bu sırada general Tahsin Yazıcı 2.tabu-
ru buraya göndermiş.Bu tabur süngü hücumu ile düşman birlikle-
rini dağıtmıştır.Kunuri denilen bu bölgede Türk askeri göster-
diği cesaret ve kahramanlık ve süngü hücumuna şahit olan Ame-
rikan kuvvetleri nezdinde kahramanlık belgesi alarak dillere
destan olmuştur . Düşman kuvvetleri ikinci tepeyi terk etmiş
ve bozgun halinde geri çekilmeye mecbur kalmışlar.Akşama doğ-
ru üstün sayıdaki Kızıl kuvvetlerin Türk tugayını kusatma gay-
retleri akim kaldığı gibi Türk süngüsü Kunuri savaşının kade-
rini değiştirmiştir .

Kore'deki savaşları kısaca mülahaza etmek lazım gelirse,
ufak bir kuvvet halinde bulunan Türk tugayı Amerikan B.Ordu-
sunun imhasını tamamen önlemiş,önlediği gibi de büyük üstün-
lüklere sahip olan Çin kuvvetlerini geri çekilmeye mecbur et-
miştir . Bu hadise B.M.de kahramanlığı adeta unutulmuş olan
Türk kuvvetlerinin yeni kahramanlıklar yazmağa muktedir oldu-
ğu hakikatını bir defa daha dünya tarihine geçirmeye muvaffak
olmuştur.30 Kasım 1950 günü Türk tugayı karargahına gelen B.

Ordu kumandanı Amerika'da general Walker Türk tugayının kumandanı Tahsin Yazıcı'nın elini hararetle sıkarak; "Size B.M.in şükran ve sevgilerini arz ederek Türk süngüsü yalnız kendi tugayını değil aynı zamanda B.Orduyu kurtarmıştır" demiştir. Türk tugayının bu zaferinden bir müddet önce B.M. başkumandanı Mac.Arthur,Hürriyet gazetesi aracılığıyla Türk milletine bu mesajı göndermişti:

"Türk milletine B.M. sahfında yer alan Türk askeri kuvvetleri ile işbirliği yapmaktan büyük memnuniyet ve gurur duyuyoruz.Türklerin ananevi cengaverliği ve geniş tecrübelerine güvenerek Türk askerlerinin muharebe tekniğindeki liyakatından ve örnek cesaretinden şüphe etmiyorum.Türk askeri hakkındaki bu inancımı burada daha ziyade arttıracığından eminim.Ve birliğimize katılan,Türkiye'den gelen bu Türk kuvvetinin bana Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı,dünyanın en büyük askeri liderlerinden olan Kemal Atatürk ile dostluğumu hatırlatmış olmasından haz duyuyorum" demiştir.

Kore savaşından Türk tugayı 12 subay,7 astsubay ve 218 er şehit olmuş,ceman 237 şehit,15 subay,10 astsubay 262 er olmak üzere 387 yaralı 7 subay,2 astsubay 192 er olmak suretiyle 201 kayıp vermiştir.

Amerikalı general Marshall "The River and Gaumilet" adlı eserinde,Kunuri savaşları hakkında"Türk tugayı B.Orduya 3 altın gün kazandırmıştır".General Tahsin Yazıcı,"Hatıralarım" adlı eserinde İngiliz Savunma Bakanı Emanuel Shimmwell'den

mesaj vermektedir .Bu mesajda ;"Kore'deki Türk tugayı son savaş- lar sırasında diğer B.M.kuvvetlerine oranla güç şartlar altın- da savaşmış .Buna rağmen görevini tam bir şekilde sonuçlandır- mıştır .Kore'de Kunuri Zaferinden sonra kazanılan önemli savaş- lar birbirini takip etmiştir .Bu hadise ,yani Kore savaşlarına Türk ordusunun katılması elbetteki sadece Amerika'da değil dünyada Türkiye'nin nüfuz ve itibarını artırmakla çok büyük rol oynamıştır ve bu savaş dolayısıyla bir çok Türk birlikle- rine de nişanlar ,onur belgeleri verilmiştir .Şimdi bunu anlar- tırken Nato'ya girişimizin tek sebebi Kore Zaferi'dir demek istemiyorum ve bu inanç ve iddiayı da kabul etmiyorum .Şimdi meseleye dönerek Nato'ya girişimiz nasıl oldu noktasına inti- kal edelim .

DP. aslında muhalefette iken de Nato'ya girilmesi fikrin- de idi .II.Cihan Savaşı'ndan sonra dünya iki bloka ayrılmıştı . Bunun birisi Amerika'nın da bulunduğu Kuzey Atlantik Paktı ,di- geri ise Rusya'nın işgali altında bulundurduğu devletlerde da- hil olmak üzere Varşova Paktı .Bu iki pakt arasında Türkiye sıkışmış bir durumda idi .

Buna rağmen Türkiye'yi K.Atlantik Paktı ,üyeleri araları- na almak istemiyordu .C.Bayar , 30 Mart 1948 tarihinde Balıke- sir'de gazetecilere Dış politika hakkında verdiği beyanatta Atlantik Paktı hakkında bir taaruz maksadı olmadığına göre bi- zim orada yer almamız yerinde olurdu .Tedafüi maksadıyla kuru- lacak ve Akdeniz Paktı da böyle bir boşluğu doldurabilir .Yeni

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

bir dünya harbinde topraklarımızı masun kalmasına da temenniye şayandır. Ancak coğrafi vaziyetimiz bizim çok düşündürmeye müsaittir. İngillere ile, Amerika ile, Rusya ile açacakları bir pakta memleketimizin tarafsız kalması düşünülemez. Mutlaka Atlantik Paktına girmenin bir çaresini bulmamız icab eder" demişti. Biraz evvel nakl ettiğimden maksadım vaktiyle yapılan konuşmadan sonra hatta CHP.in iktidarı döneminde zaten CHP., Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak'ı Amerika'ya göndermişti. Sadak bir türlü alaka görmemiş, Türk dostlarının ısrarına rağmen kabul edilmemiş ve bir netice alamadan dönmüştü. Binaenaleyh CHP.i döneminde bu ümit sayın İnönü'nün de ifade ettiği gibi hiçbir netice alınmamış, Türkiye büyük bir tehlike içinde bulunuyordu. Mac. Ghee Türkiye'ye geldikten bir hafta sonra Amerika Milli Savunma Bakanı Finletter ve Ortadoğu'daki Amerikan generalleriyle Türkiye'ye geldi. Sayın Bayar'ı ziyaret etti.

Bayar'a siz Nato'ya girmek istiyorsunuz, sizinle konuşmaya geldim dedi. Amerika Milli Savunma Bakanı kariyerden değil, parti kanalıyla Milli Savunma Bakanlığına gelmişti. Yani parti içinde nüfuzu fazla olan bir bakandı.

Bayar, kendisine bu suali üzerine Mac.Ghee ile konuşup konuşmadıklarını sordu. O da cevap olarak evet konuştum ve konuştuklarınızı okudum , cevabını alınca, o halde benden neyi söylememi istiyorsunuz. Ben kati tavrımızı ifade ettim ve bunun başka türlü çıkış yoluda yoktur cevabını alınca yine ona da bu meselenin ciddiyetini ve ehemmiyetini Bayar anlattı .

Son olarak da memleketin mukadderatını açıkta bırakmam diye sözünü bağladı.

Milli Savunma Bakanı ve diğer gelenler birbirlerinin yüzlerine baktılar ve sonra Finletter Türkiye Nato'ya alınacaktır, bundan emin olunuz dedi ve Türkiye'den ayrıldı.

Bu konuşmadan sonra bu sırada Mac.Ghee, İskenderiye'den Bayar'a bir mektup yazarak hükümetimiz Türkiye'nin Nato'ya girmesine taraftar olduğunu beyan etti. Bu mektubu da Bayar hükümet başkanı A.Menderes'e aynen intikal ettirdi. Onun üzerine yeni çalışmalara başladı. Bu olayları takiben 20 Eylül 1950 de Nato Konseyi adına D.Achason Türkiye'yi Akdeniz savunması ile Nato çalışmalarına çağırmıştı. Bu notada Şimali Atlantik Paktı konseyi 5. toplantısını karşılaştığı emniyet meselelerinin tesbiti ile ilgili olarak Akdeniz sahası hakkında Türkiye hükümeti arzu ettiği takdirde, Türkiye'nin Şimali Atlantik Paktı anlaşması teşkilatının Akdeniz sahasının müdafaası ile ilgili askeri planlaştırma çalışmalarına katılmasını sağlayacak bir tedbirin alınmasını orduya değer mütalaa edilmiştir.

Konsey Türkiye'nin B.M. üyesi sıfatıyla bu teşkilatın prensiplerine karşı faal müzaheretle Türkiye'nin doğu Akdeniz istikrarının idamesi hususunda oynamakta olduğu mühim role gereği gibi vakıftır.

Konsey Türk hükümetinin Şimali Atlantik Antlaşması teşkilatının Akdeniz müdafaası ile ilgili planlaştırma mesaisi safhasına iştirakinin ve bu saha müdafaasına manalı bir surette

medar olacağı kanaatinde"demektedir notada.Türk hükümeti 2 Ekim 1950 tarihinde"zaten politikasını,güvenliğini ve barışı müessir şekilde koruma esasına leksif etmiş bulunduğu için, konseyin arzusuna uyararak mevzuu bahis mesaiye iştirake karar verdiğini bildirmiştir.

Fakat bu sırada,İngilizler bu anlaşmaya,yani Türkiye'nin Nato'ya girmesine taraftar degillerdir.Türkiye ile ayrıca Süveyş'te de alakadar olmak üzere ayrı bir ittifakın kurulmasına taraftardırılar. İngiltere Dış İşleri Bakanı H.Morison 30. 05 .1951 de Avam kamarasında,19 Mayıs 1939 ittifakiyla Türkiye ile İngiltere'nin bağları olduğu,Batı Konseyi kararıyla Akdeniz Savunma Planlaması çalışmalarında birlikte faaliyette bulduklarını belirtti ve Ortadoğu'nun savunmasıyla olan ilgisi sebebiyle İngiltere'nin bölge savunmasıyla özel menfaatları olduğunu ifade ediyor.

Türk Genel Kurmayı ile Ortadoğu kuvvetleri kumandanı Mister Robertson'un Türkiye'yi ziyaret ettiğini,"Türkiye' nin batı savunmasına daha yakın bağlanmasına dahi kani olduğuna halihazır savunmasının yeterli olmadığına inanmakta olduğunu söylemiş.Biz Türkiye ile batılı müttefikler arasında savunma bağlarının kuvvetlendirilmesini destekleriz"demmişti.İngiltere tereddüt içinde görünüyordu.

Nihayet Türk hükümeti Nato'ya alındığı takdirde Ortadoğu savunmasında rol almayı kabul ettiğini ifade etmiştir.Hatta Dış İşleri Bakanı F.Köprülü "20 Temmuz 1951 de TBMM.de yaptı.

gı konuşmada ortaşark müdafaasını gerek stratejik gerek ekono-
mik açıdan Avrupa'nın korunması için zaruri olduğuna kaniim.
Bu itibarla Nato'ya ıstirak edince Ortaşark'ta bize düşen ro-
lü müessir bir suretle ifa ve gerekli tedbirlere müstereken
ithali için ilgililerle derhal temas etmeye hazırız"demıştır.

İngiliz Ortadoğu kuvvetleri kumandanı Robertson, tamamen
başka fikirdeydi . Türkiye'nin komünist devletlerden gelecek
saldırıya maruz kalabileceğini kabul ediyor fakat böyle bir
tehlikeye karşı alınacak tedbirin Nato'ya iltihak olmadığını
Ortadoğu'da kurulacak Nato'ya muvazi bir teşkilat ile Türkiye'nin
daha emniyetle savunulabileceğini düşünüyordu.

Türkiye ile Yunanistan'ın birlikte almak istedikleri mü-
dafaya tabiatıyla stratejik olarak yanlış ve yersiz buluyor.
Robertson'un kanaatine göre İstanbul'un korunması çok güç ve
faydasızdır. Türkiye'nin Anadolu içinden savunmasına daha başa-
rılı olacağı, Akdeniz'den İskenderun ve Mersin limanlarından
yararlanılmasının mümkün olacağını uygun buluyordu . Türkiye'nin
İngiltere ile birlikte Ortadoğu'da daha geniş bir müdafaa
tertibatını almasının bununla Ortadoğu ile bir bağlantının ku-
rulmasının düşünülebileceğini hatta Mısır ile Ürdün'ün katı-
labileceğini. İngiltere ile Amerika'nın bütün bu imkanlarla bu
kuruluşa yardım edeceğini bildiriyordu.

Generalin Süveyş kanalındaki güçlerini korumak için ça-
lıştığı, Türkiye'nin muzahevetini kazanmak istediği bu beyanla-
rından anlaşılıyordu. Türkiye ise generale; düşüncelerine ısti-

arak edemeyeceğini, Türkiye'nin muhtemel bir saldırıya karşı Nato devletlerinin müşterek müdafaa taahhütlerinden istifade ederek bizim son derece önemli olduğunu, ancak böyle bir garantinin komünist saldırılarını önleyebileceğini Yunanistan'ın Türkiye'den ayrılarak bir müdafaa sistemi kurmak düşüncesinin bir çok mahzurları olduğunu, aksine birlikte müdafaanın Avrupa müdafaa cephesine faydalar sağlayacağını ifade etmiş bulunmaktaydı. İngiltere böyle bir kuruluşun meydana gelmesinden hevesli fakat Türkiye'nin Nato'ya girmesine bir defa daha mani olursa böyle büyük bir hata işlemiş olur diye Bayar tarafından söylenmiştir.

İngiltere bir türlü Mısır'daki birliklerinin üslerinin muhafazası fikrinden vaz geçmiyordu. Nihayet İngiltere Nato'ya girmemizi; Türkiye, Ortadoğu müdafasına iştirak etmeye peşinen kabul ve taahhüt etmesi şartıyla razı olacaktı.

Türkiye'nin diğer devletlerle eşit olarak kayıtsız ve şartsız girebileceği kati olarak ifade edildi. Amerikalı Finlatter Türkiye'yi ziyaret ettiği tarihten itibaren Türkiye'nin Nato'ya girmesinin faydası daha iyi takdir edilmişti. Bütün bu çalışmalardan sonra Amerikalılar Yunanistan'ın da Türkiye ile beraber Nato'ya alınıp alınamayacağı fikrini Türkiye'den sordular. Türkiye, Yunanistan ile birlikte, Yunanistan'ında Nato'ya alınmasının faydalı olacağı ve ittifakla, arada bir boşluk kalmamak haliyle, daha güçlü olacağı cevabını verdi. Nihayet İngilizler de Türkiye'nin Nato ittifakına girmesine ra-

zı olmuş bulundular.O zamana göre iddiaları şuydu:Türkiye bir Avrupa devleti değildir. Kuzey Atlantik Paktı isminden de ifade edildiği gibi bir Avrupa ittifak paktıdır.Bu itibarla,bu ittifak paktına Avrupalı olmayan ülkenin alınması imkansızdır. Fakat İngiltere'nin de muvaffakatı alındıktan sonra Türkiye'nin Nato ittifakına alınması kabul edildi(1952).

Türkiye'nin Nato'ya girmesinden sonra Türkiye'yi ziyarette gelen Nato 2.komutanı Mareşal Montgomery Çankaya'ya gelişinde,Bayar'ın bana anlattığına göre,görüşme sırasında Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesi hususunda İngiltere'nin nasıl fikir değiştirdiğini şöyle anlattı:

"Atlantik Paktı Avrupa milletlerinin savunması için kurulmuştur.Bu doğru,bu Montgomery'nin sözleridir,Türkiye'de buna girmek istiyordu,bu da iyi.Bütün mesele Avrupa'nın hudutlarında idi". Biz dedik ki;Avrupa'nın hududu Türkiye'nin kuzey sınırı, Kafkas Dağlarına uzanır.Böyle olunca güçlük ortadan kalktı.Nato'da ittifakı içerisinde Türkiye'yi aldı."Yine kendisine şu soruyu sordum diyordu C.Bayar;"bir yerin savunması meselesi mümkün müdür,değil midir diye sordum.

General Montgomery buna da;bir yerin savunması meselesi ilgililer arasında münakaşa olunur dedi.Karşımdaki askere sordum,siz ne dersiniz".Hemen şu cevabı verdi;"askerlikte bir kaide vardır karar verilince savunması mümkün olmayan yer yoktur. Böylelikle İstanbul'un da müdafaa edilebileceği sözünü kabul etmiş oluyorlardı".

Türkiye'nin bu enerjik tutumu ve kararı karşısında İngiltere dış işleri bakanı Morrison 18 Temmuz 1951 de Türkiye ile Yunanistan'ın Nato'ya alınmasına karar verdiğini bildirmiştir. Konuşmasında "Türkiye'nin Ortadoğu savunmasında kendisine düşen rolü oynaması üzerine hassasiyetle duruyoruz. Türk hükümeti de bu görüşü paylaşmaktadır.

Dünya'nın bu önemli bölgesinde güvenliği için yapılan planlara Türkiye'nin katılması için gereken çalışmaların bir an önce tamamlanmasını umut ederim" diyordu. Demekki görüş değişmişti. İngiltere'nin Türkiye ile Yunanistan'ın Nato'ya girmesini kabul ettikten sonra Nato'ya bağlı 12 ülke dış işleri bakanının 16-20 Eylül 1951 tarihleri arasında Ottawa'da yaptıkları toplantıda Türkiye ve Yunanistan'ın Nato'ya alınması oy birliği ile karara bağlanmıştır.

Türkiye'nin Nato'ya kabulünden sonra Amerika, İngiltere, Fransa'nın askeri temsilcileri 12 Ekim 1951 de Ankara'ya gelmişler ve temaslarda bulunmuşlardır. Bu görüşmelerden sonra Ortadoğu savunmasının müşterek bir meselesi olduğunu ve Ortadoğu komutanlığının yararlı görüldüğü ve Türkiye Hükümetinin böyle bir komutanlığı değerli gördüğünü, Türk hükümeti tarafından bir bildiri ile açıklanmıştır.

24 Eylül 1951 de Amerika Cumhurbaşkanı H. Truman'ın Celal Bayar'a gönderdiği mesajda "Komünist tehdidine karşı hür dünyanın müdafaa kalesini inşaaya yardım etmek için Atlantik Paketi teşkilatı içinde Türkiye ile birlikte çalışmayı sabırsız-

lıkla bekliyoruz" diyordu. Nato'ya girmesinden sonra general Montgomeri Rus hududuna kadar gitmiş ve orada evvelce gerek Robertson ve diğer İngiliz hariciyecilerinin vermiş olduğu cevabları adeta tamamen silmek maksadıyla, "Nato'nun ve İngiltere hududunun Türkiye hududlarına kadar girmektedir. Binaenaleyh Türkiye Nato ittifakının en kuvvetli üyesidir. Biz kendi memleketimize tecavüz edilmiş gibi böylesine bir tecavüzü karşılayacağımızı ilan ediyorum" diyordu.

Bu hadiseyi takiben Stalin Kafkaslara gelmiş ve bir beyanda bulunmuştur ve bu beyanında demiştir ki Türkiye'nin Nato ittifakına girmesine sebep olan ve bu ittifakı gerçekleştirmek için büyük gayret gösteren Türk hükümet erkanı mutlaka cezalandırılacaktır.

Akabinde Bayar, Kars'a bir ziyarette bulunmuştur. Nato ittifakına girmek suretiyle Türkiye'nin daha güçlendiğini ve dışardan yapılacak her tür tecavüze karşı koyacak gücü olduğunu Türk Devleti'ne tecavüze kimsenin cesaret edemeyeceğini ifade etmiştir. Bu o zamanki gazetelerde yazılmıştır.

Bir gerçeği daha belirtmekte fayda mülahaza ediyorum: 1945 den itibaren iktidarın ve muhalefetin ortakça hareket ettiği bir mesele vardır. O da Rusya'nın Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı istediği ve Boğazlardaki üs istediği merkezindedir. Bu Nato ittifakına girdiğimiz tarihe kadar gerek CHP. ve gerek DP. iktidarında tekrar edilmeye devam edilmiştir. Türkiye'nin Nato ittifakına girdikten kısa bir müddet sonra Rus Hari-

ciye vekili,Türk Hariciye vekilini ziyaret ederek Türkiye'ye karşı hiçbir toprak talebinde olmadıklarını ve üs talebinde de bulunmadıklarını,eski beyanlarından ve taleplerinden tamamen vaz geçtiklerini beyan etmek suretiyle Nato ittifakının Türkiye'ye getirmiş olduğu menfaat daha aşikar olarak belirmiş bulunmaktadır."

TBMM.de,19 Şubat 1952 de,Türkiye'nin NATO'ya katılmasına karar verdi.Bu şekilde Türkiye,Sovyet tehdidine karşı,sadece Birleşik Amerika'nın değil,diğer 13 ülkenin de ittifakını elde etmek suretile güvenliğini sağlamış olmaktadır.

Balkan İttifakı :NATO'nun üyeliği Türkiye'nin dış politikasında aktif bir devir açmıştır.Bundan sonra Türk dış politikası,Ortadoğu ve Doğu Akdeniz bölgesindeki güvenlik ve savunma sistemlerinin daha da pekiştirilmesine yönelmiş ve bu çabalarda Türkiye birinci planda rol oynamıştır.

Türkiye,Balkanlarda kurulacak bir ittifakla Sovyet tehlikesini buradan da kesmeyi amaçlıyordu . Bunun için Yugoslavya ve Yunanistan ile ilişkilerini arttırmıştır.Bu maksadla Yunanistanla karşılıklı ziyaretler başlamıştır.Bu ziyaretlerin ve çabaların sonucunu 9 Ağustos 1954 de Yugoslavya'da,Türkiye,Yunanistan ve Yugoslavya arasında Balkan İttifakı'nin imzalanması ile olacaktır . 20 yıllık olan bu ittifak ile taraflardan herhangi birine yöneltilen bir saldırı,hepsine birden yöneltilmiş sayılıp,saldırıya karşı kollektif bir savunma kuracaklardı. Ne yazıkki büyük umutlar ve çabalar sonucunda kurulan

ittifak uzun sürmeyecek.1955 yılında Yugoslavya'nın Sovyetle-
re yaklaşması ve Yunanistan'ın da Kıbrıs üzerindeki emelleri
bu ittifakı ölü bir belge haline getirecektir. (9)

Bağdat Paktı:1955 yılından itibaren nasıl Balkan ittifakı
kırılsınmaya başlamış ise,Türkiye'nin 1955 Şubatında meydana
getirdiği Bağdat Paktı da aynı şekilde önemli sarsıntılar ge-
çirmiştir.

Türkiye,1954 Ağustosunda Balkan ittifakını gerçekleştiri-
r gerçekleştirmez hemen arkasından,yine 1954 yazından itiba-
ren bir de Orta Doğu'da bir savunma ittifakı sistemi meydana
getirmek için faaliyete geçti.

Türkiye'nin bu faaliyetine önce Irak katıldı.Böylece Tür-
kiye ve Irak 24 Şubat 1955 de Bağdat Paktı'nı imza ettiler.4
Nisan 1955 de İngiltere,23 Eylül 1955 de Pakistan ve 3 Kasım
1955 de de İran,Bağdat Paktı'na katıldılar.

Türkiye'nin bu ittifakına karşılık Mısır,Suudi Arabistan
ve Yemen 21 Nisan 1956 da savunma antlaşması imzaladı.Orta Do-
ğu'da Bağdat Paktına karşı mukabil bir blok ortaya çıkmış olu-
yordu.Her iki bloka da katılmayan Lübnan ve Ürdün kalmıştır.
Bağdat Paktının kurulması Rusya'yı çok endişelendirmişti.Bu-
nun üzerine bağımsız olan iki devlet ve diğer Mısır'ın öncülü-
ğünde kurulan pakta karşı ılımlı bir politika izlemesine ne-
den olmuştu.(9)

14-17 Temmuz 1958 günü Türkiye'de; Irak, Pakistan, ve
İran Devlet Bakanlarının katılması ile Bağdat Paktı'nın bir

toplantısı yapılacaktı. Toplantıda Türkiye ile Yunanistan arasındaki Kıbrıs anlaşmazlığı ve Ortadoğu'daki özellikle Lübnan'daki gelişmeler tartışılacaktı. Fakat Irak'ta 14 Temmuz 1958 günü gerçekleştirilen askeri darbe ve bu darbe sonucu genç Kral Faysal ve onun yaşlı başbakanı Nuri Es Said'in öldürülmesi ve arkasından Irak'da cumhuriyetin ilan edilmesi başta Türkiye olmak üzere paktın diğer üyelerini çok sarstı.⁽¹⁰⁾

Irak'daki askeri darbeyi Pakistan, Burma ve Sudan'daki askeri darbeler takip ediyordu. Başbakan Menderes, bu askeri darbelerin "psikolojik etkilerinden" çok büyük şaşkınlığa uğramıştı. Çünkü muhalefet Irak'daki askeri darbeden kısa bir süre sonra siyasi saldırıya geçmişti.

Muhalefete göre, Menderes Nuri Es Said'in bir benzeriydi. Irak'da meydana gelen olayın Türkiye'de de olabileceğini işaret ediyordu. Türk dış politikası da bu arada aynı şekilde çok sert bir biçimde eleştiriliyordu.⁽¹¹⁾

Bu gelişmeyi ve ittifakı hazmedemiyen Rusya'nın teşvik ve desteği ile Mısır'a hakim olan Nasır, Irak'ta darbeyi hazırlamış, Kral Faysal, kral naibi Abdülillah ile Irak'ın güçlü adamı Nuri Sait Paşayı ortadan kaldırmayı, bir darbe ile başarmış Irak devletini Bağdat Paktından koparmıştır.

Irak'ta yapılan darbe ile, Peygamber soyundan gelen kral ile, devletin ileri gelenleri acımasızca öldürülmüşler ve Irak bugünkü duruma getirilmiştir.

Bağdat Paktı 1958 tarihinde Orta Doğu'da çıkan buhranlar ve Irak'ın paktan ayrılması ile bambaşka bir nitelik ve gaye-

ye dönüşecektir; Merkezi Antlaşma teşkilatı: CENTO. Üyeler arasındaki ilişki; ekonomik, kültürel ve teknik işbirliğine çevirmiş ve bunda da daha belirli başarılar kazanmıştır. ⁽¹³⁾

Genel olarak 1954 yılına kadarki Türkiye'nin iç ve dış politikasından, faaliyetlerinden ve DP'den bahs etmeye çalıştık. Şimdi sayın DP. Denizli Milletvekili Dr. Baha Akşit'in DP. de temayüz etmeye başladığı döneme (1953-1957) geçelim.

2. Grup İdare Heyeti Üyeligi 1953-1957

Bu kısımda ağırlığı DP'in iç politika ve hizmetleri ile bu tarihlerde sadece Demokrat Parti Denizli milletvekili olmaktan çıkıp ayrıca, partinin önemli idare organlarından birinde; Grup Başkan vekilligine seçilmiş olan Baha Akşit'in etkinliklerine değineceğiz.

DP. teşkilatı 3 organdan meydana gelmekteydi. Parti Başkanı, Genel İdare Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı. Bu üç organda doğrudan doğruya büyük kongre tarafından seçilirdi. Ayrıca, her yıl DP. Meclis Grubu tarafından seçilen DP. Grup İdare Heyeti üyeligi ile Grup Başkan Vekilliginin grubun ve meclisin çalışmasında önemli rolü vardı. ⁽¹³⁾ DP'in Genel Başkanı ile grup ve meclis münasebetlerinin tanziminde bu kurulun görevi önemlidir. Milletvekilleri ile Hükümetin çalışmalarında, Genel Başkanın Milletvekilleri ile münasebetlerini tanzimde rol oynar. ⁽¹⁴⁾ Bu yetkilere sahip olan DP. teşkilatının organına

sayın Akşit 1953 Kasımında uzun mücadeleden sonra seçilmiştir. Bu seçilmesi hakkında eski DP. mebusu, Devlet Bakanı, genel kurul üyesi Dr.Mükerrem Sarol bize şunları anlatmaktadır:

"...Dr.Baha Akşit'i iktidara gelişimizin başlarında tanıdım.1951 ara seçimlerinde Denizli'den mebus seçilerek parlamento'ya katılmıştı.Sempatik,sevimli,çalışkan ve dürüst bir arkadaşımızdı.Zeka ve dirayetiyle kısa zamanda kendisini Meclis grubumuza sevdirmiş ve 1953 Kasım ayında grup idare heyetine seçilmeye muvaffak olmuştu.DP. grubu çok kalabalık , Mebuslar henüz birbirlerini iyi tanımamışlardı.Buna rağmen Dr.Baha Akşit seçimlerin üçüncü turunda Yönetim Kuruluna girmeyi başarmıştı . İdare hususunda gösterdiği üstün mesaisiyle kendisini mebus arkadaşlarına sevdirmiş onların güvenini kazanmıştı."¹³

Artık sade bir DP. milletvekili değil aynı zamanda 410 DP.li milletvekillerinin grup idare heyeti üyesidir.Bu kurula katılmasını dinleyelim:

"...1953 Kasımında DP.Meclis Grubuna seçilmek istedim.Uzun bir mücadeleden sonra DP.Meclis Grubuna seçildim.DP. Meclis Grubu başkanvekili ile DP.Meclis Grubu İdare Heyeti üyelerinin her sene kasım ayında seçimleri yenilenir.Ben DP.Meclis Grubu İdare Heyeti'ne seçildiğim 1953 tarihinden sonraki yıllarda yapılan seçimlerde,İdare Heyetinde bulunduğum dönemde , en başta büyük çoğunlukla veya ittifakla seçildiğim gibi, DP. Meclis Grubu başkan vekilligine seçildiğim 1957 tarihinden itibaren de her sene büyük çoğunlukla veya ittifakla seçilmiş

olan milletvekiliyim. Hatta böyle bir neticeye ulaştığım için Yassıada Mahkemeleri sırasında başkan Başol, benim sorgulamam sırasında ne bu, 1953'ten beri Grup İdare heyetinde de, Grup Başkan vekilliginde de önce sen seçiliyorsun. Bu gücü nereden alıyorsun diye sormasına ve hatta senin böyle DP. Meclis Grubuna seçilmen sana DP. de mevcut bakanların üstünde bir kuvvet verdi. Bu kuvveti nereden aldın diye sual tevcih etmiştir. Benim verdiğim cevap da "arkadaşlarımın bana gösterdiği itimat ve teveccüh, eğer suç telakki edilecekse benim vereceğim cevap yok. Ama bir gerçeğin ifadesi olduğuna göre ben, bana gösterilen bu itimat ve teveccühten dolayı, huzurunuzda arkadaşlarıma teşekkür ederim demiştim."

Baha Akşit DP. grubu içinde yükselirken, muhalefet artan bir gayretle DP. e karşı tavrını kamuoyunda ve mecliste göstermeye başlıyordu. DP. genel Başkanı ve DP. yetkilileri ve ayrıca sayın Akşit arkadaşları ile bir arada bu çalışmalarını 1954 seçimlerinde çok aktif bir şekilde sürdürmeleri neticesinde; CHP. 1950 seçimlerinde aldığı oya dahi ulaşamamış 69 sandalyeden 30 sandalyeye düşmüştür. 1954 seçimlerini DP. 490 milletvekilliği ile kazanmıştır. «14»

1950-1954 tarihinden itibaren muhalefetin DP. in icraatlarına karşı aldığı aleyhte şiddetli ve hiddetli tavır iktidar ile muhalefetin açılmasına sebep olmuştur . Bu arada seçim sonunda çıkardığı bir kanun ile Malatya'ya bağlı Adıyaman kazasını vilayete, Kırşehir'i de vilayetten ilçeye döndürmesi, muha-

lefezin, büyük kızgınlığının artmasına sebebiyet vermiştir. Muhalefet bu vilayetlerin seçimlerde DP. yerine muhalefete oy verdiklerinden dolayı cezalandırıldığını iddia ediliyordu." Bu konu hakkında Baha Akşit ise şunları söylemektedir:

"...1954 seçimlerinden kısa bir müddet sonra Nevşehir il Kırşehir de ilçe haline getirildi. Bu teklif bürokratların ve ekonomistlerin Kırşehir hakkındaki menfi bilgilerine, ekonomik sahada Nevşehir'in daha çok geliştiğine ve her manada Nevşehir'in Kırşehir'e nazaran gelişmeye daha müsaid ve daha önemli bir merkez olduğu iddia ve düşüncesine dayanıyordu. Kanun 1954 tarihinde 31 yeni ilçenin kurulması hakkındaki kanunun müzakeresiyle beraber yapıldı ve kabul edildi.

Kırşehir, Millet P. in kazandığı tek ildi. Basın Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi hadisesini, bu ilin cezalandırılması olarak yorumladı. Bürokratların hazırladıkları kanun teklifindeki gerekçeler hiç nazari itibare alınmadan DP. aleyhine şiddetli propogandalar yürütmeye devam etti.

Hakikatta DP. in Kırşehir'i cezalandırmak istediği hakkındaki bu düşünceye ben katılmıyorum. Hatta 1955 senesinde bu kanun gene aynı DP. hükümeti tarafından düzeltilerek Kırşehir vilayet haline getirildi. Bunu da biz anlayışlı bir zihniyet ve demokratik bir dönüş zihniyeti ile mütalaa edersek; yanlış alınmış bir karar diye düşünenler varsa bunun düzeltilmesi neticede Kırşehir'in il olması hatadan, dönüşte büyük olgunluktur." 1954 seçimlerinden sonra çeşitli ve önemli hizmetler

birbirini takip etmiştir. Bunların başlıcaları: Türkiye Vakıflar Bankasının kuruluşu, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı kanununun kabulü, Türkiye Demir-Çelik Fab.ı haddehane ve çelikhane ilk tesislerinin temelini atılması, Mersin Limanı ihalesi Haydarpaşa ve Salıpazarı limanlarının temelini atılması, Sursurluk Şeker Fab.ın temelini atılması, Bursa Merinos Fab. ek inşasının temelini atılması, İzmit'te kurulan 3.kagıt Fab.ın işletmeye açılışı, Çorum Çimento Fab.ın temelini atılması, Meriç nehri üzerine yeni bir köprünün yapımına başlanması, Afyon Çimento Fab.ın temelini atılması, Tunçbilek Termik Santralının temelini atılması, Eskişehir Çimento Fab.ın temelini atılması, Konya Şeker Fab.ın hizmete açılması, Ayrancı Barajının temelini atılması, Amasya Şeker Fab.ın hizmete açılması, Denizli Gökpınar Santralının hizmete açılması, Denizli Elektrik Santralının hizmete açılması, Darende Hidroelektrik santralının açılması, Kütahya Şeker Fab.ın hizmete açılması sayılabilir. Bunlar bize gösteriyorki; Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde bir taraftan yeni tesislerin temeli atılırken, bir taraftan da yeni yeni tesisler hizmete girmektedir.

İçte bu tesisler icraaya konulurken dışta da Balkan İttifakını kurmak için Cumhurbaşkanı ve Başbakan tarafından ziyaretler yapılıyordu. Muhalefet ise; basın hürriyeti, hakim teminatı, hayat pahalılığı ve ispat hakkı konularında sert bildiri yayınlayıp, amansız bir mücadeleye girmişti. Halbuki bu sırada yapılan muhtar seçimlerini gene DP.adayları farklı bir ekseri-

yetle kazanmıştı.Şimdi hem Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından,hem muhalefet hem de iktidar için çok zorlu bir yıl olan 1955'e gelmiş bulunmaktayız.Bu zorlu durumu izah etmeden evvel DP.in 1955 yılı hizmetlerine kısaca bir bakalım:

Izmir Alsancak Limanının temelinin atılması,Demirköprü Hidroelektrik santralının temelinin atılması,Hirfanlı Barajının temelinin atılması,Izmit Bor Fab.ın temelinin atılması,Burdur Şeker Fab.ın açılması,Soma Termik santralının temelinin atılması,Aydın dokuma Fab.ın temelinin atılması,Elazığ Çimento Fab.ın hizmete girmesi,Kayseri Şeker Fab.ın hizmete girmesi ve yurdun çeşitli yerlerinde Verem Hastahaneleri,dispanserleri hizmete girmisti.

Dış politikada Bağdat Paktı için Orta ve Uzakdoğu ülkeleri ile yapılan temaslar göze çarpmaktadır.Fakat bu tarihlerde Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki talepleri Balkan ittifakını sarstığı gibi,Türkiye'nin iç politikasında da etkili olmaya başlamıştır.Türkiye'nin İstanbul'da Dünya Bankası temsilcileri ile para yardımı için toplandığı 6/7 Eylül 1955 tarihinde büyük bir karışıklık,ekalliyet mensubu olanların dükkanlarının tahribi ile sonuçlanan olaylar vuku'u bulmuştur. 6/7 Eylül olayları Rumların,Kıbrısta Türklere karşı takındığı hasmane tavır,hatta Türkleri imhaya yöneldiği,Kıbrıs'ın Yunanistan a ilhaki (Enosis) gayretlerinin arttığı bir sırada,Istanbul'da yayınlanan bir akşam gazetesinin "Selanik'te Atatürk'ün evine hücum ettikleri "haberi üzerine patlak verdi.O gün İstan-

bul'da "Kıbrıs Türk'tür"mitingi yapılmıştı.Heyecan doruktaydı.

Hadise birden bire gelişti ve genişledi.O sırada Ankara'ya gitmekte ve yolda olan Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan A.Menderes'e ulaşmıştı.Hemen yoldan otomobillerle dönerek olaylara bizzat müdahale ettiler.Böylece Tahribat durduruldu,olaylar bastırıldı.

Sonra Hükümet TBMM.den çoğunluğuna dayanarak bir kanun çıkarmak suretiyle meydana gelen zarar ve ziyanı tazmin etti.TBMM.nin bir kanun çıkararak meydana gelen zararları sahiplerine ödemesi,yapılmak istenen menfi propogandaları bir nebze önlemiştir.

1950 yılı ile birlikte Türk bürokrasisinde değişen sosyal dengeler ve eski güçlerini devam ettirmek isteyenlerin tepkisi ve de ülkedeki iktisadi gelişmelerin yol açtığı sıkıntı, zorluklar da eklenince DP.iktidarı zorlu bir dönem yaşayacaktır.Kıbrıs üzerindeki emelleri ve hükümetin bu konuda aldığı tedbirleri,DP.MV.ve DP.Grup İdare Heyeti üyesi olan sayın Akşit'ten meclis içi hizmetleri bölümünde ayrıntılı olarak ele alacağız.Şimdi 6/7 Eylül Olaylarının iktidar üzerindeki etkilerine bakalım.

6/7 Eylül olaylarından hemen sonra,ondokuz DP.li MV.i "İspat Hakkı" önergesini imzalamışlar,hükümete karşı muhalefete ve Başbakanın DP.nin icraatlarını şiddetle eleştirmeye başlamışlardır.Bu ondokuz MV.inden Feridun Ergin'in eleştirileri çok aşırı seviyeye ulaştığı için DP.Haysiyet Divanına

verildi.Parti içindeki kaynaşmaları yatıştırmak ve düzeltmek için bazı DP. MV. leri;Rıfat Üzten (Sivas),Nurettin Ertürk (Sivas),Baha Akşit (Denizli) ve diğer bazıları,Başbakan Menderes ile huzursuz olan bazı MV. arasında konuşma yapıp,sürtüşmeyi gidermeye çalışıyorlardı.Bu çalışmalarını dinleyelim:

"...Muhafif hareket eden milletvekilleri, bazı bakanları da suistimal yaptıkları iddiasıyla suçlamaya başladılar ve ispat hakkı konusunu ortaya sürüyorlardı. Bazılarına göre ispat hakkı mevzuunun ortaya sürülmesi,muhafif düşünceye bir gerekçe olarak hazırlanmıştı.

Bidayette 100'den fazla olduğu görülen muhafif milletvekillerinin adedi bu aradaki sürtüşmeyi gidermek için gayret sarf eden başvekil Menderes ile temas etmeleri ve Menderes'in yumuşak,ikna edişisi sayesinde 19'a kadar inmiştir.

Bu 19 kişiden 9'u parti bütünlüğünü bozmak,partiyi zayıflatacak bildirlerde bulunmak gerekçesiyle Haysiyet Divanına verildi ve bunların partiden çıkarılmasına karar verildi. Geriye kalan 10'u hakkındaki kararı 15 Ekim 1955 günü toplanacak 4.Büyük Kongrede karar verilmesi saptandı.Ancak 10 MV. arkadaşlarının partiden çıkarılması üzerine daha fazla beklemeden partiden istifa ettiler.

Öndokuz MV.inin büyük çoğunluğu çeşitli bakanlıklarda bulunmuş , uzun müddet parti grub idare kurulu ve genel kurulda vazife görmüş ,Menderes'e yakınlıkları ile tanınmış olan milletvekilleri idi.Bunların bir kısmı benim gibi grub idare hey-

tindeydi.Bunların içinde daha önce Mükerrer Sarol tarafından hazırlanmış olan ispat hakkı hakkındaki kanun tasarısının geri alınmasında rol oynayanlarda mevcuttu.

Bu hadiseyi takiben yapılan büyük kongrede,bu MV.lerinin partiye geri alınmaları hakkında cereyan belirmişti.Bunun üzerine kongreye giren ve konuşan Menderes; "her sabah uyanınca ihanetin hançerini mi?sırtımızda hissedeceğiz.Şunu arz edeyim ki mesele ispat hakkı değil,bunu sadece bayrak yapmak istiyorlar" diye bir konuşma yaptı.Menderes'in bu konuşmasından sonra DP. den ayrılan Fevzi Lütüfi Karaosmanoğlu ve arkadaşları Hürriyet Partisi'ni kuracaklardır.Bu partinin kurulmasını ise Menderes;"bizim bu arkadaşlarla fikir değil,mizaç ihtilafımız vardır.Yeni partileri hayırlı olsun,inşallah söz ve hareketlerini daima memleket yararına telif ederler, diyordu.

Hürriyet Partisi'nin kurulmasından 3 gün sonra 22 Kasım 1955 günü grup toplantısında Kırklareli MV.i Ali Ceylan' ın kalay ve teneke yokluğu ve karaborsasından peynir imalatçısının zor durumda bulunduğu hakkındaki Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı'yı hedef alan bir sual tavrı,konuşması birden bire grubun hararetlenmesine sebep oldu.Grup bu yokluktan çok şikayetçi idi. Bunun üzerine Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı'nın bu soruya cevap vermek üzere DP.Meclis Grubunda söz aldığı sırada yaptığı konuşmalar,DP.Grubunu tatmin etmiyordu.Başvekil Menderes bu sırada yurt dışında Irak'ta bulunduğu için DP. Grubu toplantısı,başbakanın dönüşüne tatil edildi.29 Mayıs 1955 te.

grup tekrar toplandı.Menderes,toplantıyı odasında takip ediyordu.Ben,bu konuşmalarda Divan kürsüsünde grup üyelerinin bulunduğu yerde vazife görmekteydim.Yani kürsüde bulunmaktaydım.S.Yırcalı'nın verdiği cevaplar grubu gene tatmin etmedi.

Yırcalı,kendisine yöneltilen ithamlar karşısında icraatı begenilmiyorsa istifaya hazır olduğunu bildirmiş,grupta bu istifayı hemen kabul etmiş ve derhal istifa etmişti.Bunun üzerine grupta heyecan son haddine ulaşmıştı.Bu sırada devlet bakanı ve Döviz Komitesi başkanı F.R.Zorlu kürsüye davet edildi.

O zaman Zorlu devlet bakanıydı.O da istifa etti.Bunu Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın, kürsüye davet edilerek istifası takip etti. Bu sırada Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ, Başbakan Menderes'i odasından almış grup toplantısının yapıldığı salona getirmişti.Bu sırada Menderes'in yanına koşan Dr. Mükerrerem Sarol,Adnan Bey kaybedecek vakit yok,kürsüye çıkıp, hiç olmazsa şahsın adına,kendin için güven oyu iste.Aksi takdirde vaziyet çok daha vahim hale gelebilir, demişti.

Bu hadiseler olunca ben kürsüde divan katipliği yapıyordum.Menderes hemen kürsüye çıktı. Arkadaşlar şahsım adına ve kendim için sizden itimat istiyorum dedikten sonra,arkadaşlarım beni diktatörlükle suçladılar.Benim sizin karşınızda diktatör olmamın imkanı var mı?Sizin kudretiniz o kadar büyüktür ki şu anda isterseniz anayasayı bile değiştirebilirsiniz.Ben sizin bu büyük kudretiniz karşısında nasıl diktatör olabilirim.işte misalini verdiniz.Bir anda kabineyi istifa ettirdi.

niz.Bana olan itimatınızı devam ettirirseniz;parti lideriniz olarak kalırım.Itimat etmezseniz parti liderliğinden de istifa ederim.

A.Menderes'in bu konuşması grup üzerinde umulmadık şok ve heyecan yaratmıştı.Menderes şöyle diyordu;ben de istifa edebilirim ama ben aynı zamanda partinin de genel başkanıyım.DP.nin Genel Başkanlığından da itimatınızı kayb ettiğim takdirde,parti genel başkanlığından da istifa etmem gerektiği kanaatını taşıyorum.O itibarla kendimi doğrudan doğruya heyeti umumiyenin itimatına arz ediyorum.Menderes'in bu konuşması büyük heyecan yarattı,alkışlarla karşılandı.

Artık dost düşman herkes DP.grubunun O'na,yalnız O'na güvendiğini görecekti.Hükümet o gün istifa etti.Menderes o günkü grup toplantısında,şahlanan grubu en kritik bir anda,kendi lehine çevirmiş,DP.grubunun kendisine olan itimatını bariz bir şekilde göstermişti.

Cumhurbaşkanı hükümetin istifasını kabul etti.Akşam yeni kabineyi kurma görevine yeniden Menderes'i görevlendirdi.Menderes,kabinesini kurunca bir müddet açıklamadı ve bu açıklama-yışı grupta bazı huzursuzlukların meydana gelmesine sebep ol-maktaydı. Bir gece ben de evinde sayın Başbakan Menderes'i a-radım. Neden kabineyi kurmakta bu kadar gecikiyorsunuz. Bu gecikme DP.in lehinde değil,aleyhinde cereyan etmektedir.Sizin bu meseleyi uzatmaya hakkınız da olmadığını sanıyorum. O itibarla süratle kabineyi kurmanızı ve ilan etmenizi temenni ve

rica ediyorum, demıştim. Bilahare yaptığımız konuşmalarda, bu konuşmamın kendisine güven vermiş olduğunu ifade etti . Bana darılmış olmasını beklerken, benim bu konuşmamdan memnun olduğunu ifade etti. Hükümet yeniden kurulmuştu" (30 Kasım 1955).

DP.den ayrılan MV.in HP.ini kurması ile muhalefetin, iktidara karşı tavrı iyice sertleşmiştir. 1956 yılı partiler arası münasebetin çok gerginleştiği bir yıl olmuştur. Bu gerginliği ve anlaşmazlıkları kısaca dinleyelim:

"..1956 yılına kadar iktidar ile muhalefet arasında sert tartışmalar devam etti . Radyonun iktidarın borazanı haline geldiği iddiaları üzerine, iktidar ile muhalefet MV.i arasında şiddetli tartışmalar oldu. 13 Ocak 1956 günü 6/7 Eylül Olayları hakkında, başbakan Menderes hakkında meclis tahkikatı açılması, mecliste müzakere edildi. Bu takdirde meclis CHP. lilere ilaveten HP. lilerin de sert konuşmaları ve DP. lilerin onlara karşı kararlı mukavemetleri ile devam etti.

Bu görüşmelerden kısa bir süre sonra mecliste 26 Ocak tarihinde Üniversite muhtariyeti ile alakalı yeni ve şiddetli tartışmalar cereyan etti. Bu meselelere bir kısım hakimlerin emekliye sevk edilmesi sebebiyle bu mevzuya hakim teminatı meselesi de eklendi. Bu arada basın hürriyetinin bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun CHP. ve HP.in muhalefetine rağmen 274 oyla 48 muhalife karşı kabul edildi.

HP.MV.leri tarafından teklif edilen ispat hakkı kanunu 6 Temmuz 1956 da red edilince; İnönü, Fevzi Lütü ve Bölükbaşı

müştereken sert bir bildiri neşr ettiler.Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanun müzakereleri esnasında CHP.,HP. ve Millet Partisi sert konuşmalar yaptılar.Bu kanunun konuşulması sırasında İnönü;aramızdaki farkı bilelim.Biz mutlakiyetten bugüne geldik. Siz bugünden mutlakiyete gidiyorsunuz dedikten sonra her üç parti meclisi terk ettiler.

27 Haziran 1956 da toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu kabul edildi.Son zamanlarda üç muhalefet partisinin birlikte ve müşterek olarak hareket etmeye başladıkları görülüyordu.

1956 yılı sonlarına doğru partiler arası münasebetler yumuşamaya meyil göstermiş ise de akabinde İnönü'nün sert ve kırıcı konuşmaları yine meseleyi gerginleştirdi.İnönü dinin politikaya alet edildiği hakkında sert bir konuşmasından sonra Turan Feyzioglu, CHP.ine girdi.

Partiler arasındaki münasebetlerin çok gerginleşmesi ve hadiselerin birbirini kovalayan seyri muvacelesinde DP.Grubu seçimleri yenilemeye karar verdi.Seçimleri bir yıl öne aldı. Çünkü bütün bu tartışmaları demokratik bir yolla önlemenin çaresi milletin oyuna müracaat etmekle çözümlenebilirdi." (10)

3. Grup Başkan Vekilligi 1957-1960

Genel politik gidişin iç açıcı olmaması üzerine DP.hükümeti seçimleri öne alır ve 11 Eylül 1957 günü Mecliste seçimlerin öne alınmasına karar verilir.Bu arada DP kurucularından Fuat Köprülü 7 Eylül 1957 de DP.den istifa etti.27 Ekim 1957 tarihin de seçimler yenilenecektir.Böylece milletin reyine müraacaat edilerek,alınan neticeye göre hem güven tazelenmiş olacak hem de milletin reyile iktidar tespit edilmiş olacaktı.

1957 seçimlerinden önce ,muhalefet partileri;CHP.,HP. ve Millet P.i aralarında anlaşarak "Güçbirliği" yapmaya karar verdiler.CHP.; hakim teminatı,üniversite muhtariyeti,dinin politikaya alet edilmesi ve özgürlük,yolsuzluk üzerinde dururken,HP.i;ispat hakkı,hırsızlık,yolsuzluk üzerinde ısrarla duruyor.'¹⁹'Seçim müddetince yurdun her tarafını dolaşıyorlar, neticede muhalefet partilerinin müşterek ve DP.aleyhine propagandalarına rağmen 27 Ekim 1957 günü DP.oyların 419 MV. i ile seçimleri kazanmıştır. CHP.de 1954 seçimlerine nazaran oy oranını 30 MV.den 173 MV.ine çıkarmıştır.'²⁰'

DP. iktidarı 1 Kasım 1957 günü 9.dönem Millet Meclisi'ni açtı.Celal Bayar 3.defa cumhurbaşkanı seçildi.Adnan Menderes gene başbakan ve hükümeti kurmakla görevlendirildi.'²¹' Seçimlerin akabinde, sayın Akşit'te DP.Meclis Grubu başkanvekilliğine adaylığını koymuş ve büyük çoğunlukla kazanmıştır. DP. Grup idare kurulu başkanı, başkan vekilleri ve üyeleri; grup

mensupları tarafından her içtima devresi başında gizli oyla ve mutlak ekseriyetle seçilirdi.

Şimdi sayın Akşit'in DP.Grup başkan vekilliğine adaylığı ve faaliyetlerini dinleyelim:

"...1957 seçimlerinden sonra DP.Grup başkan vekilliğine adaylığımı koydum ve seçildim.DP.Meclis Grubunun 2 başkan vekili vardır.Ben onlardan birisi olmuştum.DP.Grup idare heyeti üyeliğine 1953'te geldiğim için 1953 ile 1957 arasındaki zaman zarfında DP.nin grup içerisindeki faaliyetleri ve kanun, bütçe müzakerelerini çok yakından takip ediyordum.

Grup ile parti meclis grubu arasında aktif rol oynayanlardan birisiydim.Yani, grubun temayüllerini, zaman zaman Başvekil ile tereddütsüz ulaştıranlardan birisiydim.

Grup idare heyetinde olan arkadaşlarım, beni daha evvel arz ettiğim gibi ilk seçildiğim 1953 tarihinden sonra her sene yapılan seçimlerde ittifakla veya ittifaka yakın bir çoğunlukla seçmeyi tercih etmişlerdi.

Bundan da cesaret alarak DP.Meclis Grup başkan vekilliğine talip oldum ve yapılan seçimde DP.Grup başkan vekili oldum. Benimle beraber her sene bir grup başkan vekili vardır . Bu grup başkan vekili(kısaca bşk.vkl.)benim işe başladığım 1957 seçimlerinden itibaren, hatta daha evvelki dönemden itibaren, devamlı olarak değiştikleri halde, ben grup bşk.vkl.den hiçbir zaman değiştirilmedim.Yani her defasında ilk ben seçilirdim. Ondan sonra diğer bşk. vkl. veya grup idare heyeti üyeleri

seçilirdi. Grup idare heyeti bşk. vkl. 1 senelik seçilir, görevi kasım ayından kasım ayına kadar devam ederdi. Ben hem grup idare heyetine hem de grup bşk. vkl. ne seçildiğim tarihten 27 Mayıs 1960 tarihine kadar hiç değişmeden, hiç değiştirilmeden vazifeme devam ettim.

Halbuki DP. meclis grubu daima iki ayrı fikri temsil ederdi. Birisi yaylacılar grubu, diğeri hükümetçiler grubu. Bu yaylacılar ve hükümetçiler grubu her zaman aynı fikirde ve aynı şahıslardan oluşmuş değildi. Bu, görüşülen ve görüşülmesi iktiza eden kanuna, prensibe, mütalaaya ve hareket tarzına göre daima değişirdi. Ben her iki grubunda itimatını kazanmıştım. Daha öncede anlattığım gibi grubun bana olan güveni Yassıada Mahkemelerinde Başol tarafından bir suç olarak telakki edilip bu gücü nereden aldığım sorulmuştur.

Grup bşk. vkl. olarak vazifelerim; hükümetle parti grubu arasındaki münasebetleri arkadaşlarımla tanzim etmek. Grubun temayüllerini partinin genel başkanına aktarmak. Partinin genel başkanının düşünce ve fikirlerini gruba nakl etmek. Meclisin çalışmalarına yardımcı olmak. DP. MV. leri ile, grup umumi heyeti ile hükümet arasında düzeni sağlamaktır.

Bu işleri devamlı yapabilmek içinde zaman zaman, her ay veya 1,5 ayda bir DP. grubu üyeleriyle, Başvekili ve cumhurbaşkanını yemeğe davet ederdik. Akşam kokteyl tarzında tanzim edilen bu yemekler, MV. lerinin partinin genel başkanı hatta onun üstünde cumhurbaşkanıyla temaslarını sağlar ve onların içinde

buldukları sıkıntılarını, dertleri ve isteklerini doğrudan doğruya genel başkana ve cumhurbaşkanına ulaştırmalarını temin ederdim. Vilayetleri çok vakit büyüklüklerine, MV. i adetlerine göre 2 ve 3 e böler, 3 veya 4 ayrı yemek toplantısında bütün MV. ini hükümet başkanı ve hatta cumhurbaşkanı ile temaslarını sağlardım.

Ayrıca bana intikal ettirilmiş olan , grubum tarafından sıkıntı olarak gösterilen, hatta şikayet mevzuu olan suçlamaları, bütün meseleleri gene doğrudan doğruya partinin genel başkanına intikal ettirirdim. Bu intikalimde kendimden bir şey katmadan arkadaşlarımla sözlerini, aleyhime de lehime de olsa ayırt etmeksizin partinin menfaatine olabileceği, birlik ve beraberliği koruyacağı düşüncesiyle söylemekte tereddüt etmezdim. Ayrıca muhalefet partileri tarafından yapılan ithamlara ya bizzat veya alakalı MV. leri tarafından cevaplandırılmasını sağlardım. Bu çalışmalar, Grup İdare Heyetinin kararı alınarak yapılırdı. Şimdi o devirde yapmış olduğumuz hizmetleri, DP. in verdiği eserleri bir tarafa bırakarak, kendi şahsıma mal etmem elbette ki mümkün değildir. Ama bu hizmetlerde lütfen bizim payımızda olduğunu kabul ediniz. Biz destek olduk, devlet hizmet etti."

DP. iş başına geldiği andan itibaren elinde bulunan tüm imkanları sarf etmek suretiyle, devletin daha doğrusu özel sektörün önündeki manileri kaldırarak, bir çok fabrika ve tesislerin kurulmasına yardım etmiştir. Devlet hem öncü hem yardım-

cı hem de yol gösterici olarak vazife görmektedir.1950 den beri temeli atılan fabrika ve barajlar ikmal safhasına gelmiş hatta bir kısmı işletmeye açılmışlardı.Karayolları,köy yolları yurdun her tarafına yayılmıştı.Elektrik enerjisi illeri,ilçeleri hatta kasabaları aşmış köylere kadar uzanmaya başlamıştı.Her köye bir ilkokul,her ilde hatta ilçelere uzanan lise,ortaokul,sanat ve ticaret okulları açılmış ve hızla açılmaya devam ediyordu.

Çiftçiye verilen,kredi artmış ve karasabandan traktöre,makineli ziraate yönelinmişti.Millî gelir gözle görülür seviyede artmış.Pazarın dışında bulunan köylü ve orta sınıf vatandaş,alıcı sıfatıyla pazara girebilecek hale gelmişti.Kısacası her sahada gözle görülür bir kalkınma söz konusuydu.

Nato'ya girişimizden itibaren ordumuz gerek personel eğitimi gerek malzeme,techizat,silah yönünden bir hayli ileriye doğru mesafe kazanmıştı.Nato'nun ön planda alınan gücü haline gelmişti.Ordu,dostların iftihar ettiği,düşmanların ürktüğü bir kuvvet haline gelmişti.

Bunlar devam ederken 1958 yılında hükümetin, daha sonra muhalefetin büyük taaruzlarına uğrayan,ekonomiyi rayına oturtmak için aldığı Stabilizasyon kararlarını görüyoruz.Stabilizasyon kararları dediğimiz şey;Türkiye'nin bazı borçlarının stabilize edilmesi için hükümetin dışarıdan istediği 450 milyon dolar civarındaki krediden ibarettir.Bu kararların alınması ile ilgili sayın Akşit'in hatırasına bakalım:

"...Londra'da stabilizasyon kararları imza edilecektir. Hariciye vekili F.R.Zorlu ve Başbakan bu toplantıya imza etmek üzere gitmektedirler.Hadise, Irak'taki hükümet darbesinden sonra olmuştur.CHP.grubu, meclisi fevkalade içtimaya davet etmiş.Meclis Başkanı bu toplantıyı yapmak mecburiyetindedir.Benimle beraber grup başkan vekili olan Himmet Ölçmen'le sayın Başbakan istişare ederler ve toplantıya katılmayacaklarını bildirirler . Biz de kendisine mecliste elimizden gelen herşeyi yapacağımızı bildirdik.Muhalefetin bu sert taaruzunu önlemeye çalışırız,dedik.

Böylece A.Menderes ve Zorlu Londra'ya giderler.Meclis toplanır.CHP. şu iddiadadır; Irak hadiseleri dolayısıyla cereyan eden olaylar karşısında Türkiye'nin takip ettiği politika ve akibetin nereye gideceği meselesidir.Bu tahrir üzerine meclis toplanır.Muhalefet fevkalade toplantı istemiştir.

CHP.li arkadaşlarımız bir şeyi unutmuşlardır.Meclis iç tüzüğüne göre gündemi tayin meselesini ihmal etmişlerdir.Çünkü gündem tayin edilmezse meclis müzakereleri yapılmaz.Biz gündemi tayin eden bir tahriri grup bşk.vkl.i olarak Baha Akşit ve Himmet Ölçmen ile verdik.Bizim bu gündemi tayin eden maddemiz üzerine CHP.in meclisin toplanması tahririni takiben gündemi tayin eden bu maddesi başkan tarafından okunur.Başkan önce bize sorar tahririniz için izahat istiyor musunuz? diye.Ben cevap veriyorum.Tahririmiz sarıhtir,konuşmaya lüzum görmüyoruz. Arkasından Dış işleri bakanı vekili iç işleri bakanı Namık Ge-

dik geniş izahat verir,konuşmayı bitirir.CHP.liler söz isterler.iç tüzükte bir madde vardır.Bir MV. veya MV.leri hükümetten bazı mevzularda izahat alma talebinde bulunabilirler.takrirlerini izah maksadıyla önce izahatta bulunabilirler. Fakat hükümet konuştuğundan sonra kimseye söz verilmez kararı vardır. Başkan bu maddeyi okur ve derki, kimseye söz veremiyorum, iç tüzük hükümleri sarıhtir.Meclisi ikinci toplantısına talik ediyorum,der ve kıyametler kopar,meclis tatil edilir.

O zaman CHP. grubu birbirine girer.Siz meclisi toplamasını biliyorsunuz da iç tüzüğün bu maddesini bilmiyorsunuz,neye tedbir almadınız.O sırada ben merdivenaltında oturmaktaydım.CHP.liler uzun münakaşa ve tartışmalardan sonra birer birer çıkmaya başladılar.Bunlardan CHP.in önde gelenlerden bir kaç tanesi Turgut Göle ve bazıları,bana geldi ve dediki "Baha Bey bu hadise senin başının altından çıktı.Sen bizi oyuna getirdin". Ben de cevap verdim;"Oyun yok,iç tüzük hükümlerinin tatbiki var.Bu kadar kendinizi bilgic,herşeye akli eren insanlar diye kabul ediyorsunuz.Bu kadar basit bir meseleyi düşünemediniz mi?Bana neye kabahat buluyorsunuz"dedim."Sen haklısın bizimkilerde hata"dedi.Böylece bu toplantı sona erdi.

Aradan 15-20 gün geçti,stabilizasyon kararları imzalandı ve bu defa DP.grubu meclisi fevkalade içtima davet etti.Hem ekonomik meseleler hem dış politika meseleleri bütün teferruatiyle görüşüldü.Iktidar ve muhalefet yapabileceği konuşmanın azamisini yaptı fakat bu arada muhalefetin bilhassa arzu etme-

digi stabilizasyon kararları Londra'da imzalanmış,mesele bir düzlüğe çıkarılmıştı.

1958 stabilizasyon kararlarında,dolar 6,5TL.dan 9TL.a çıkarılmıştı.Bütün ekonomik tedbirler bu esasa göre alınmıştı. Bir hususa dikkatinizi çekmek isterim.1958 stabilizasyon kararlarından sonra 27 Mayıs hadiseleri oldu.DP. iktidarına darbe yapıldı.Mahkeme edildi,idamlar yapıldı fakat kurulmuş olan ekonomik kaide ve kuralları o derece sağlam temeller üzerine vaz edilmişti ki 1972 senesine kadar dolar 9 TL.olan kıymetini bir kuruş dahi artırmadan devam ettirmiştir."

Türkiye ekonomisi için bu tedbirler alınırken dış politikada Türkleri çok yakından ilgilendiren bazı olaylar cereyan etmektedir.Yunanistan,Kıbrıs üzerindeki taleplerini arttırmaya başlamış,DP.hükümeti de kamuoyuna "Kıbrıs Türklerindir,Ya Taksim ya Ölüm" düşüncesini yerleştirmişti.Bu maksadla Londra'ya anlaşma yapmaya giden Başbakan Menderes ve arkadaşlarının uçağı bir kaza atlatmıştır.Bazı bakanlar vefat etmiş , sayın Menderes'te yara almadan kazayı atlatmıştır.Türkiye'ye dönüşünde büyük bir sevgi,muhabbet ve tezahüratla karşılanmıştır. Bu olay bir süre için partiler arasındaki gerginliği yok etmişse de bu balayı uzun sürmemiştir.

Muhalefetin birleşerek; 16 Ekim 1958 de CMP.ile Köylü P. birleşir ve 24 Kasım 1958 de de HP., CHP.ne katılarak,1959 on sekiz Nisanında Kırklareli Kocasalih bucağında İsmail Rüştü Aksal,Kemal Satır,Turan Feyzioglu "Güç Birliği Ocaklarını "

oluştururlar.Muhalefete karşı da iktidar "Vatan Cephesi Ocaklarını" 20 Ocak 1959 de açmıştır. '==> Böylece ileride daima bir sorun olarak ele alınacak olan Vatan Cephesi faaliyetleri 1960 ihtilalinden 1 yıl önce kurulduğu ve akabinde ihtilal olduğu için üzerinde yeterli bir araştırma yapılmadan bir suç yuvası olarak,kasıtlı olarak itham edilmiştir.

Muhalefet ile iktidarın karşılıklı birbirlerine karşı açtıkları ocaklar ve bu ocakların faaliyetleri ve buna ülkedeki iktisadi gelişmelerin yol açtığı sıkıntı ve zorluklar da eklennince 1959 yılı oldukça gergin geçti.Bu durumu İnönü'nün Ege Büyük Taaruzu ,Uşak ve Topkapı Olayları had safhaya ulaştırdı. Bu olayları ihtilal Öncesi Türkiye adlı bölümde sayın Akşit'ten ayrıca ayrıntılı olarak vereceğiz.

4.Adnan Menderes ile Olan Münasebetleri

DP.Denizli milletvekili Dr.Baha Akşit ,Meclise girdiği tarihten itibaren güçlü kişiliği,sempatik,çalıskan ve dürüstlüğü ile arkadaşları arasında sevilen bir kişi olmuştur.Zeka ve dirayeti,peşin hüküm vermemesi ve ilişkilerdeki yumuşak,ıllımlı tavırlarıyla başta DP.başkanı Menderes olmak üzere tüm DP.lilerin sevip saydığı bir insan olmuştur. Kendisininin DP. grup idare heyetine girmesi ile başlayan ve Menderes'in ölümüne kadar süren yakınlığı herkes tarafından saygıyla anılmaktadır.Degerli tarihçi ve yazarımız sayın Cemal Kutay bize bu

bilgileri teyid etmektedir :

"...Dr.Baha Akşit,ciddi şahsiyeti,itidali,adı,aile,çevresi için makam, nüfuz kaygılarından mutlak uzaklığı, o devrin iki ön şahsiyeti Bayar ve Menderes'in sevgi ve güvenlerini yalnızca memleket çıkarları için dayanç yapması parti içinde getirildiği yetki makamlarını sadece daha faydalı olabilme yolunda kullanması ile yetinmesiyle ayrı yeri vardır."«es»

Sayın Akşit'in,Adnan Menderes ile ilgili hatıralarına geçmeden evvel gene eski DP.milletvekilllerinden Devlet bakanı genel idare kurulu üyesi Dr.Mükerrem Sarol'dan Menderes'in,Akşit'e karşı tutumunu öğrenelim:

"...Rahmetli Menderes'ten;Dr.Baha Akşit'i çok beğeniyorum.Karakter sahibi,cesur,bilgili,güvenilir bir insan,göreceksin gelecekte partimizin önemli insanları arasına katılacaktır,dediğini hatırlıyorum.

Menderes'in Atatürk'ün sofrası gibi arkadaşlarla akşam yemeği yemek,onlarla ülke sorunlarını konuşmak,iç politika meselelerini dış politikada o gün için sıkıntı veren sorunları Halk P.nin kabına sığmaz tutum ve davranışlarını müzakere etmek,konuşmak adet haline gelmişti.

Bu yemeklerde çoğunlukla Menderes'in ileri derecede itimadını kazanmış insanlar,Bakanlar ve parti yöneticileri bulunurdu.Bunların arasında Dr.Baha Akşit'e sık sık rastladığımı hatırlıyorum.Bazı kırınlıkların Doktorun akıllı idaresiyle halledileceğine inanırdı.

Hükümetle grup arasındaki anlaşmazlıkları halletmekte Menderes onun dirayetinden ve kabiliyetinden çok istifade etmiştir.Şu ve bu sebepten dolayı küsenler,kırılanlar ,Doktorun hazırladığı ortamda Menderes'le sıcak ilişki kurarak huzura ve rahata kavuşmuşlardır." (24)

Sayın Akşit'in Menderes'e olan bu yakınlığı,bir çok olayı yakinen takip etmesine sebebiyet vermiştir.Bu yüzden kendisinin hatıraları bizim için bu açıdan,büyük değer taşımaktadır.Şimdi bu hatıralarına kulak verelim:

"...Adnan Menderes'le grup idare heyetine girdiğim tarihten itibaren son safhasına yani grup idare heyetinde hizmet verdiğim son ana kadar,yakın temaslarım oldu.

Hemen her gün,her gün değilse bile gün aşırı,o günkü meseleleri benimle istişare ederdi.Yanlış düşüncelerim varsa tesfiye etmeye gayret eder,eğer kendisi yanlış düşünmüştü benim yaptığım ikazlardan dolayı bana gücenmez ve darılmazdı. Çok önemli gördüğü meseleleri ancak cumhurbaşkanı ile istişare etmekten de fayda beklerdi.

DP.grup başkan vekili iken tüm DP.MV.ini sayın Menderes ile temasa geçirirdim.Bunu da yemekler tertip ederek sağlardım.Bu yemeklere daima sayın başbakan cumhurbaşkanınının da bulunmasını arzu ederdi.Ben de bu teması yapardım.

Ayrıca grubumun bana intikal ettirdiği sıkıntı ve şikayetleri,lehte ve aleyhte,dogrudan dogruya kendisine aktarırdım.Hatta sayın Başbakanla yaptığım konuşmaları çok defa her-

hangi bir yanlış anlamaya veya yanlış bir düşünceye sevk etmemek için bilhassa yalnız,beraber bulunduğumuz zamanlarda bütün cepheleriyle anlatır.Bazen de kendisi ile münakaşalara girerdim.Böyle olmasına rağmen,hemen devamlı olarak müşahade ettiğim husus şudur;sayın Başbakan bana çok itimat ederdi.Bilirdi ki kendisine meseleleri bütün açıklığıyla söylemekten çekinmem.Hatta bu meseleler hakkında bir hatırayı nakl etmek isterim:

Bir gün grup idare heyeti ile toplantı yapacağımız sırada,grup beni ve diğer başkan vekili Mazlum Kayalar'ı toplantıya almayıp,kendi kendilerine konuşacaklarını söylediler.Biz odamızda otururken onlar toplandılar.Bir müddet sonra hademe vasıtasıyla sordum,arkadaşlar çıkmadı mı diye.Hepsinin birden çıkıp gittiklerini ifade ettiler.Buna bir anlam veremedim.Bana da bir şey söylemediler.Yassıadada iken arkadaşlar bana şunu ifade ettiler:

Doğrudan doğruya başvekil gitmişler,demişler ki biz şunun için geldik;senelerdir grup idare heyetinde ve grupta Başkanvekili olarak Baha çalışıyor,başarılı da çalışıyor.Sen bunu neye vekil yapmıyorsun.Biz sana bunu söylemek için geldik.Haksızlık ediyorsun demişler.

Menderes'te Baha sizin arkadaşınız da benim arkadaşım değil mi?Siz Baha'yı düşünürsünüz de ben düşünmez miyim.Ben sizin Baha'yla arama girmenizi sureti katiyede kabul etmiyorum.O sizin kadar benim de arkadaşım.Takdir hakkı benim olduğuna

göre, ben ona göre hareket ederim. Sizin belki bildiğiniz veya bilmediğiniz bir hususu da söylemek isterim. Baha böyle mevki-lerin peşinde değil. Onun için bu işi siz bana söylediniz, ben dinledim. Bir daha Baha ile arama girmeyin, bence o fenafil partidir (DP.e gönül vermiş olan kimse anlamına gelir.) dediğini bana Yassıada'da söylediler.

Başvekil Menderes'e ben yanında olduğum zamanlar, memleketin çeşitli bölgelerinden heyetler gelirdi. Benim yanımda onlarla konuşmaktan çekinmezdi. Gelen heyetler, ellerinde ekonomik planları hazırlamıştır. Kendileri yeterince Türk parası toplamışlardır. Adı geçen memlekete bir fabrika veya tesisin kurulmasını istemektedirler.

Bunları tedkik edip, olumlu bulduktan sonra elindeki dövizin mevcut olup olmadığını dahi düşünmeden başlayın, bir çaresine bakarız derdi. Hatta bunu bana 25bin, 50bin Dolarlık döviz dahi bulamadığını söylediği anların akabinde yapın diye emir verdiğine şahit oldum. Ben o tarihte kendisine sormuştum. Beyefendi şimdi 50bin, 100bin doları bulmakta zorluk çektiğinizden şikayette bulunuyorsunuz ama şimdi milyonluk tesislerin kurulması için emir veriyorsunuz. Bu nasıl olur derdim.

Verdiği cevap şu olurdu. Türk milleti ve Türkiye bütün zorlukların altından kalkabilecek güçtedir. Sıkıntılar olsa bile bunlar geçici olacaktır. Eger buna teşebbüs etmezsek, bunlardan tamamen mahrum kalırız. Halbuki ben, Türkiye'nin tüm sanaisini kurmasını arzu ederim. Bundan dolayı da emir vermekte

tereddüt etmiyorum.Menderes'i sırf ben değil tüm DP. MV.i sevip saymaktadır. Çünkü O,bir Başvekil olarak tüm mebuslarının sorunları ile yakinen takip etmektedir.Onların seçim bölgelerinin sorunlarını bilmektedir ve Türkiye'nin her yeriyle alakalı,ilgili,müşfik, bilgili bir insandı.Kendisi iktidar hırsına düşkün olmayıp ülkeye faydalı yararlı bir şeyler bırakmayı amaç edinmiştir.

Kendisinin bana aktardığı DP.ye genel başkan oluşu bu düşüncemi doğrulamaktadır.Bayar,22 Mayıs 1950 günü cumhurbaşkanı seçildikten bir müddet sonra Menderes,Bayar'dan randevu ricasında bulunuyor.Bayar,Menderes'in bu ricasını kabul ediyor. Bayar otur diye ısrar etmesine rağmen Menderes oturmuyor ve ayakta durarak,diyorki ben arkadaşlarımın adına sizden bir ricaya geldim.Bu ricam sizin düşüncelerinize müdahale etmek diye düşünülmesin.Ben arkadaşlarımın temennilerini arz etmekle vazifelendirildim.Bayar nedir arkadaşlarının ricası diyor.

Menderes'te cevap veriyor,diyor ki arkadaşlarım Fuat Köprülü'nün başbakanlığa getirilmesini sizden rica ediyor deyince Bayar gülüyor,diyor ki Adnan Bey otur. Adnan Bey başvekil sensin diyor.Adnan Bey heyecanlıdır,telaşlıdır.Menderes diyor ki ben size Köprülü'yü başvekil yapasınız diye ricaya geldim ama siz bana siz başvekil olacaksınız diyorsunuz,bu nasıl olur.irade mademki benim elimde siz başvekil olacaksınız hatta Adnan Bey mesele bununla da kalmayacak, ben partinin genel başkanlığından istifa edeceğim siz genel başkan olacaksınız,

diyor .Böylece Menderes başvekil olmuştur .

Ben ayrıca bu olayı Bayar 'a sorduğumda; Bayar bana Menderes'i neden başvekil seçtiğini şöyle ifade etmiştir:

Adnan Bey uzun müddet mecliste çalışmış, evvela İktisat Encümeninde sonra İktisat Encümeni sözcüsü olarak çalışmış, sonra Bütçe komisyonunda vazife almak suretiyle memleketin bütün ekonomik işlerini dikkatle ve tam bir dirayetle takip etmişti. Ben MV. im döneminde onu çok yakından tanıyor ve onun Türkiye'nin ekonomik durumunu çok iyi bildiği kanaatindeyim. İkinci olarak Adnan Bey çiftçiydi. Memleketin zirai sahada bir hamleye ihtiyacı vardı. Çiftçilerin meselelerini en iyi şekilde bilenlerden birisiydi. Hatta çiftçilerin bu ihtiyaçlarını ve tohumlarını büyük Atatürk'e Aydın'da bulunduğu zaman anlatmış, Atatürk'ün O'nun konuşmalarını beğenmesi üzerine milletvekili seçilmesi emr edilmişti.

Üçüncü mesele olarak Adnan Bey memuriyetten gelmiş bir insan değildi, biz yeni bir hamle yapmak mecburiyetindeydik. Bürokrasi kayıtlarının bu türlü hamlelere güçlük getireceği düşüncesindeydim. Adnan Bey bürokrasiye bağlı olmadığı için rahat hamle yapabilir ve millete vaatlerimizi gerçekleştirebilirdi. Ayrıca biz DP. olarak özel teşebbüse ve milletin özel teşebbüste büyük rol oynamasına taraftardık. Devletin ekonomik hadiselerde millete öncülük etmesine taraftardık. Adnan Bey de bu fikirdeydi. Ayrıca Ben İzmir'de İttihat ve Terakki Fırkasının sekreteri iken Amerikan Koleji'nde öğrenci olan iki

arkadaşı ile birlikte Amerikan-Hoca misyonerlerin kendilerine ve öğrenci arkadaşlarına Türkiye için arzu edilmeyecek propaganda yaptıklarından şikayete gelen üç gençten birisiydi.*

Türkiye'nin bütünlüğüne ve milletine güveni tamdı.Zaten muhalefette iken de çok yakın temasım olmuştu.Kendisine güvenir ve takdir ederdim.

İşte bu düşüncelerle Adnan Beyi başvekilliğe seçtim ve Adnan Bey de benim bu seçimim isabetli oluşunu,devam eden başvekilliği döneminde yaptığı hizmet ve çalışmaları ile göstermiştir."

"Sayın Akşit Başvekil Menderes'in teveccühünü kazandığı için intihap dairesi Denizli'nin sosyal,ekonomik her çeşit ihtiyaçlarını hükümet nezdinde birinci plana aldırılmayı başardı "diyen Dr.Mükerrem Sarol'un duygu ve düşüncelerine iştirak eden eski Adalet Partisi mebuslarından Rıza Gençoglu'da bu düşüncelere ilaveten Menderes ile Akşit'in çok yakın olduklarını,Akşit'in Menderes'in en yakın adamlarından biri olduğunu eklemektedir.⟨25⟩ Ayrıca 1993 DYP.İç İşleri Bakanı Nahit Menteşe'de gençliğinde Aydın DP.gençlik kolunda çalışırken Menderes'in Aydın'a olan ziyaretlerinde daima Akşit'i de gördüklerini söylemektedir.⟨26⟩

*Bu olaydan Av.Orhan Cemal Fersoy, Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes, İstanbul 1971,s.65'de de bahsediyor.

Siyasi hayatta hem Akşit'e hem de Menderes'e yakın olanların verdiği bu bilgileri sayın Akşit'in yakın aile çevresinde teyid etmektedir. Dr. Akşit grup başkan vekili iken Ankara'da onun yanında kalan genç Hoca-öğretmen İlhan Akşit'te; amcasına gelen mektupları okuyup, özetini çıkararak yardım ettiklerini ve bir çok defa rahmetli Menderes'in sıkıntı ve kızgınlıkla Akşit'in yanına geldiğini ve amcasının da büyük bir sükunetle sayın Başvekili rahatlattığını anlatmaktadır. «¹²⁷»

Biz tekrar Akşit'in Menderes ile ilgili hatıralarına dönelim: "...A. Menderes Denizli'yi şereflendirmişti. O zaman Denizli Çarşısı Camii'si yapılıyordu. Kendisinden dernek idare heyeti yardım talebinde bulundu. DP. döneminden evvel camilere yardım yapılmazdı. Hatta camilerin kendi yapılış istikametinin zıddına, hatta haysiyet kırıcı meselelerde, depo ambar gibi, kullanıldığı malumdur. Fakat DP. iktidara gelince sembolik dahi olsa yardım etmekle halkı, milli ve manevi inançlarına saygı gösterdiğini belirtmek istiyordu.

Hükümetin az dahi olsa bir camiye yardım etmesi demek halka büyük manevi güç ve cesaret veriyordu. İşte bu maksadla Denizli'de Çarşısı Camii'nin inşasına Menderes'ten yardım talebinde bulunuldu. O da 75bin TL. (ki o zamana göre büyük bir rakamdır), yardım etmeyi vaad etmişti. Aradan zaman geçmiş, bu hadise unutulmuş. Her fırsat bulduklarında Denizliler bana, Mendres ile yakın münasebette olduğumu bildikleri için, bu yardım işinin ne olduğunu soruyorlardı. Ben de bir gün fırsatını

buldum.Dedimki siz son gidişinizde Denizli Çarşı Camii'sine yardım etmek vaadinde bulunmuştunuz fakat bu vaad yerine gelmemiş.Hemen telaşlandı ve heyecanlandı.Müsteşar Ahmet Salih Beyi aradı,dedi ki Denizli'ye cami için 75bin TL.yardım edeceğimizi vaad etmiştik,o para hala gitmemiş,çok mahcup oldum,hemen gönderelim dedi.Önce bizim taylor vardı,o taylor satıldı mı? Ondan gönderelim yoksa satılmış olan pamuklardan göndereyim,2 gün içinde bu para yerini bulsun diye emir verdi.

O sırada ben kendisine şunu sordum.Dedimki sayın Başbakan,sizin örtülü ödeneginiz,tahsisat-ı mestureniz var,bunlardan da bu yardımı yapabilirsiniz.Çünkü size bu türlü bir çok müracaatlar vaki oluyor.Siz,hatta CHP.li olan birçok MV.lerine,eski MV.lerine,müzayekada oldukları zaman,pek çok yardımlar da yapıyorsunuz,bunu ben de biliyorum.Bu yardımları tahsisat-ı mestureden yapmayı düşünmüyor musunuz?dedim.Bana şu cevabı verdi; İlahi Baha dedi,bir yere hayırda bulunacağız onu da hükümet kesesinden mi yapalım.Onu elbetteki kendi imkamlarıyla temin edip,kendi paramla yapacağım.Ben yaptığım hiçbir hayrı,hükümetin bana tahsis ettiği paradan değil,kendi kazancından yaparım.Hayır yapıyorum,elbetteki hayır benim olacak.

Bu beni örtülü ödenekten kendi şahsına cimbiz aldı,ayak kabı boyattı vs. gibi iftira,tezvir ve uydurma hadiseler anıldıkça hatırladığım ve hafızamdan hiçbir zaman çıkmayan bir olaydır.Kendisine tahsisat-ı mestureden ufak tefek şeylerden mahkum etmek için çırpınan mahkemeye,buna şahitlik eden insan

lara ve hatta bu sebepten dolayı mahkum eden hakimlere ibret olsun diye kayd ettiğimi söylemek isterim."

Sayın Akşit ile yaptığımız bu konuşma esnasında, Akşit'in gözünden yaş, sesinin de boğuklaşması eksik olmadı. Her fırsatta Menderes'i büyük bir sevgi ve saygı ile yad eden Akşit, Menderes'in idamından dolayı bitmeyen derin bir üzüntü içindedir.

B. Milletvekili Olarak Hizmetleri

1. Meclis İçi Hizmetleri

DP. Denizli milletvekili Dr. Baha Akşit'in Meclis İçi hizmetlerini üç ana tema üzerinde ele alabiliriz. Bu temalar; 1. DP MV. lerinin ilişkilerini düzenlemesi, 2. Ünderliğinde çıkarılan kanunlar, 3. Şahsi çabaları ve DP. grup idare heyeti üyesi olarak Kıbrıs Meselesindeki aktif faaliyetleri.

Dr. Baha Akşit DP. e katıldığı 1951 seçimlerinden itibaren başlayan milletvekilleri ile olan münasabeti, grup idare heyeti üyesi olduğu 1953 yılında belirgin ve etkili bir hal almaya başlarken, grup başkan vekili olduğu 1957 den beri bu fonksiyonu daha da önemli ve etkili olmuştur. Artık O, Menderes'in özel yemek ve toplantılarında aranan bir kişidir. Ayrıca müsamahakar tutumu ve sakin, ılımlı tabiatıyla mebuslar arası kırılganlık ve sürtüşmelerin düzeltilmesinde aranan, değişmez bir insandır. Mütevazılığı, uzlaşmayı seven tabiatı ve insanları hangi partiden olursa olsun kucaklamasıyla, riyasetindeki meclis toplantılarının ihtilafa ve şiddetli müzakerelerin olması

na izin vermemektedir . O'nun bu özelliklerini çok yakından müşahede etmiş ,yaşamış bir insan olan sayın Dr. Mükerrer Sarol'dan dinleyelim:

"...Mebuslarla diyalog kurmanın yararına inanan Dr.Baha Akşit,partili milletvekilleriyle Menderes'i bir araya getiren kokteyl, yemekler tertip ederek, mebusların ruhunu daima sükunet içinde tutmayı başarmıştır.

Hükümetle grup arasındaki anlaşmazlıkları halletmekte Menderes onun dirayetinden ve kabiliyetinden çok istifade etmiştir.Şu veya bu sebepten dolayı küsenler, kırılanlar, Doktorun hazırladığı ortamda Menderesle sıcak ilişki kurarak huzura ve rahata kavuşmuşlardır.

1954 seçimlerinde CHP.akıl almaz metodlar kullanarak DP.yi yıpratmak istemisse de DP. çok büyük bir çoğunlukla milletin sevgisini yeniden kazanmıştır.Bu neticeler CHP. yi çıldırtacak hale getirmişti.

Mecliste müzakereleri çığırından çıkarıyor ve o kutsal salonu harp meydanına dönüştürüyordu.işte bu dönemde Dr.Baha Akşit daima aklın ve faziletin yanında olmayı bilmiş heyecandan kendini kaybeden mebus arkadaşlarını sükunette tutmayı başarmıştır.

1955 olaylarında mizacının sertliği ve katılığıyla tanınan Dr.Burhanettin Onat başkanlık yapıyordu.Eger divanda Dr. Baha Akşit olmasaydı çığırından çıkma istidatı gösteren gurup müzakerelerinde çok feci ihtilatlar olabilirdi.Arkadaşlarını

frene eden, asabiyetine mağlup olanları teskin eden hep Dr. Baha Akşit olmuştur."«» Sayın Sarol'un bu düşüncelerine gene aynı meclisin aynı partinin mebusu olan sayın Nezih Tütüncüoğlu'da şunları ilave etmektedir:

"...Dr.Baha Akşit'in ismi muhakkakki;çok çalkantılı bir demokrasiye geçiş devri yaşayan Türkiye'de,muhalefetin tahrikleri ve TBMM.ni çalışamaz hale getirme çabalarına karşı,arkadaşlarını daima itidalle hareket etmeye teşvik eden telkinleri ve DP.Meclis Grubunun bu tahriklere kapılmamasını sağlayan arkadaşların başında anılacaktır.

Parlemantoda grupların fonksiyonlarından biri de parti üst kademesi veya hükümetle grup üyelerinin uyumunu sağlamaktır.Grupla hükümet arasındaki uyumu sağlamak görevini aksaksız yapabilmiş arkadaşlardan biri de Dr.Baha Akşit idi.Bu arada kendimle ilgili bir hatırayı anlatarak bir misal göstermek isterim.

İç tüzüğe göre her sene Meclis toplandığında,Riyaset ve çeşitli komisyonların üyeleri yeni baştan seçilirlerdi.MV.leri çalışmak istedikleri komisyonları Grup İdare Heyetine bildirir,idare heyeti de taleplerin durumuna göre bir değerlendirme yapar,üyelerin dağılımını sağlardı.

1958 senesinde ben talebimi Bütçe Komisyonu için yapmıştım.Dağılım yapıldığında gördüm ki,beni eski komisyonumda bırakmışlar,buna mukabil,ne meslekleri ne de başka bir özellikleri ile Bütçe Komisyonu ile hiç irtibatı olmayan bazı arka-

daşları Bütçe Komisyonu üyeliğine getirmişler.Nedenini tartışmak üzere,biraz da asık bir suratla Grup İdare Heyetine gittim de,Baha Bey beni gayet tatlı bir güler yüzle karşılamış ve "telaşlanma,ben Bütçe Komisyonu üyesiyim,benim yerimi sana veririz,olur biter"demiş ve her zamanki olumlu tavrı ile gönüllü almasını bilmmişti."^E>

Özetle kendi mebus arkadaşlarının da ifade ettiği vechile sayın Akşit'in sadece kendi grubunda değil diğer partililer arasında da özel bir yeri vardır.Şimdi kendi başkanlığında çıkmasını sağladığı kanunlara bakalım.Bunları da gene kendisinden alalım:

"...Yaptığım hizmetler arasında bazılarını zikr etmek isterim. 1: Doktorların ihtisasta geçen müddetleri terfilerine sayılmazdı . İhtisasta zorlaştırıldığı için hükümette vazife gördüğü sıralarda 35 asli maaşla başlayan bir hekim her sene terfi etmek suretiyle 40-45-50 ve hatta 60'a yükseldiği zaman ihtisasa girme hakkını, imtihanla kazanmış olabilirdi.Imtihandan sonra asli asistan olarak tayin edilmiş olması halinde 30 asli maaşla vazife görmeye başlardı.3 sene asistanlık yaptıktan sonra,mütehassıslık diplomasını alır,40 asli maaşla tayin edilir ve bundan dolayı terfilerinde büyük kayba uğrarlardı. Bu kanunun düzeltilmesini sağlayan kanunu teklif ettim ve bu teklifimden dolayı da birçok MV.leri bunun maakable yani geçmişte ihtisas vermiş olan doktorlara da teşmilini kabul ettikleri için pek çok doktorlar bundan istifade ettiler.

2.olarak üniversitelerde ihtisas yapmak için müracaat eden gençler evvela fahri asistan olarak tayin edilirdi.Bunlar kendi keselerinden harcama yapmak suretiyle ihtisasa hazırlanırlardı.Asli asistan olduktan sonra ancak geçen müddet ihtisaslarına sayılır ama fahrieler ücret alamazlardı . DP.Meclis grubu başkan vekilligim sırasında Türkiye'deki mevcut üç tıp fakültesinden;İstanbul,Ankara ve Ege,çeşitli müracaatlar vaki olmuştu. Tedkik ettim,doğru ve haklıydılar . Üniversitelerden bunların miktarlarını tespit ettim.Ayrıca müracaat eden asistanlardan da miktarlarını öğrendim . Bana başvuranların hepsi paraları bittiği için ihtisaslarını yarım bırakıp,Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde doktora başlamışlardı.Fakat hazırladığım kanun teklifleri ve almış olduğum kadrolar sayesinde mevcut asistanların istisnasız hepsi kadrolu asistanlar haline getirildi.Bu çıkarmış olduğum kadro kanunu dolayısıyla hepsi istifade etti. Bugün üniversitede mevcut olan profesörlerin bir çoğu benim o zaman vermiş olduğum bu teklif ve kadro kanunu münasebetiyle ihtisas yapmışlar ,üniversitede kalmışlar ve dün ve bugün profesörlük hatta rektörlük ünvanını kazanmış bulunmaktadırlar.Bunları kendilerine sordukları zaman samimiyetle ve cesaretle söylemekte hatta miktarlarını ben unuttuğum halde,bana 279 doktor bundan istifade etti demek suretiyle o günün hatırasını yad etmektedirler .

3.olarak;ben parlemantoya girdiğim gün,ilk olarak doktorların mecburi hizmete tabii tutulmaları hakkındaki kanunun ha-

zırlanmış olduğunu gördüm.Bu kanun, iktidar ve muhalefet partileri tarafından kabul edilmişti.

Ben bunun aleyhinde konuşmak istiyordum.Arkadaşlarım meclis çok naziktir,hakkında bir kere menfi karar verirlerse bir daha bunu değiştiremezsin.Herkesin kanaati bunun aleyhinde,konuşma demiş olmalarına rağmen bu meselenin yanlış olduğunu o gün meclis kürsüsünden ifade ettim ve dedimki arkadaşlar ben, sizin milletvekili arkadaşınızım ama benim mesleğim doktorluk Doktorluk hakkında bildiklerimi size olduğu gibi aktarmazsam vazifemi yapmamış duruma düşerim.

Binaenaleyh bu yıl çıkarmak istediğiniz kanun yanlıştır. Sonra sıkıntı çekeceksiniz dedim.Beni o gün beğenmediler,konuşmamı tasvib etmediler,aleyhimde de bulunmadılar.Fakat aynı meclis 1 sene sonra bu mecburi hizmet kanunu değiştirmekte mahzur görmedi.

4. başlıkta ise şunları sayabiliriz;Ege Üniversitesinin kurulması hakkındaki kanun teklifinde benim de imzam var.Bir çok kazaların teşekkülü hakkındaki kanun tekliflerinde imzam vardır.Bir çok basınla alakalı mevzularda konuşmalarım,imzalarım ve tekliflerim mevcuttur.Bunlar Meclis zabıtlarında mevcuttur."

Kıbrıs Meselesi:

Sayın Akşit'in şahsi çaba ve özel hizmetlerinin olduğu milli bir davamız olan Kıbrıs Meselesine gelmekteyiz.Akdeniz'de yaklaşık bir vilayet büyüklüğünde olan Kıbrıs,1572'de Türk

idaresine geçmiş,1878'de,Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu müşkil yıllarda elden çıkmıştı.Bununla birlikte,hakimiyet ha- la Osmanlı Devleti'nin olup,dönemin yıllıklarında böyle geç- mektedir.Osmanlı Devleti,Ruslarla yaptığı Kırım Harbi sırasın- da,kendisine yardım eden İngilizlere 75 seneligine verilmiştir.

5 Kasım 1914'de,Osmanlı Devleti,İngiltere'ye karşı sava- şa girişince,İngiltere Kıbrıs'ı tek yanlı olarak ilhak etti. Türkiye de Lozan'da bu ilhakı tanımak zorunda kaldı.

Yunanistan,II.Cihan Harbi'nde Oniki Ada'yı aldıktan son- ra Kıbrıs'la da ilgilenmeye başladı.O günün şartları gereği, Türkiye sınırları dışındaki Türklerle pek ilgilenmek istemi- yordu.Fakat Yunanlıların ısrarlı istekleri,hem Türkiye'de hem Kıbrıs'da Türklerin düşüncelerinin Kıbrıs üzerinde toplanması na sebep oldu. Nihayet,Kıbrıs'ın da Yunan idaresine girmesi ile Türkiye'nin batı ve güneyden tam bir kısıp içine alınaca- ğı tehlikesi de ortaya çıkınca,hükümet,1955'den itibaren Kıb- rıs ile ilgilenmeye başladı. <30> Bu tarihten önce,1950'lerden beri Türk Hükümeti Kıbrıs meselesini yakından takip ediyordu. Şimdi bunları ve hükümetin gelişen Kıbrıs olayları üzerine al- dığı tavırları bu faaliyete katılan sayın Aksit'ten dinleye- lim: "...1950 senesinde Kıbrıs'a başpiskopos olarak Makarios getirilmiş ve söz sahibi olmuştu.Halbuki İngilizler 1932 den sonra Kıbrıs adasında Türk ve Rumların sosyal faaliyetlerini büyük ölçüde kontrol altına alınmasını kararlaştırmış ve kont- rol altına almıştı.

zırlanmış olduğunu gördüm.Bu kanun, iktidar ve muhalefet partileri tarafından kabul edilmişti.

Ben bunun aleyhinde konuşmak istiyordum.Arkadaşlarım meclis çok naziktir, hakkında bir kere menfi karar verirlerse bir daha bunu değiştiremezsin.Herkesin kanaati bunun aleyhinde, konuşma demiş olmalarına rağmen bu meselenin yanlış olduğunu o gün meclis kürsüsünden ifade ettim ve dedimki arkadaşlar ben, sizin milletvekili arkadaşınızım ama benim mesleğim doktorluk Doktorluk hakkında bildiklerimi size olduğu gibi aktarmazsam vazifemi yapmamış duruma düşerim.

Binaenaleyh bu yıl çıkarmak istediğiniz kanun yanlıştır. Sonra sıkıntı çekeceksiniz dedim.Beni o gün beğenmediler, konuşmamı tasvib etmediler, aleyhimde de bulunmadılar.Fakat aynı meclis 1 sene sonra bu mecburi hizmet kanunu değiştirmekte mahzur görmedi.

4. başlıkta ise şunları sayabiliriz;Ege Üniversitesinin kurulması hakkındaki kanun teklifinde benim de imzam var.Bir çok kazaların teşekkülü hakkındaki kanun tekliflerinde imzam vardır.Bir çok basınla alakalı mevzularda konuşmalarım, imzalarım ve tekliflerim mevcuttur.Bunlar Meclis zabıtlarında mevcuttur."

Kıbrıs Meselesi:

Sayın Akşit'in şahsi çaba ve özel hizmetlerinin olduğu milli bir davamız olan Kıbrıs Meselesine gelmekteyiz.Akdeniz'de yaklaşık bir vilayet büyüklüğünde olan Kıbrıs,1572'de Türk

idaresine geçmiş,1878'de,Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu müşkil yıllarda elden çıkmıştı.Bununla birlikte,hakimiyet hâla Osmanlı Devleti'nin olup,dönemin yıllıklarında böyle geçmektedir.Osmanlı Devleti,Ruslarla yaptığı Kırım Harbi sırasında,kendisine yardım eden İngilizlere 75 seneliğine verilmiştir.

5 Kasım 1914'de,Osmanlı Devleti,İngiltere'ye karşı savaş girişince,İngiltere Kıbrıs'ı tek yanlı olarak ilhak etti.Türkiye de Lozan'da bu ilhakı tanımak zorunda kaldı.

Yunanistan,II.Cihan Harbi'nde Oniki Ada'yı aldıktan sonra Kıbrıs'la da ilgilenmeye başladı.O günün şartları gereği,Türkiye sınırları dışındaki Türklerle pek ilgilenmek istemiyordu.Fakat Yunanlıların ısrarlı istekleri,hem Türkiye'de hem Kıbrıs'da Türklerin düşüncelerininin Kıbrıs üzerinde toplanmasına sebep oldu.Nihayet,Kıbrıs'ın da Yunan idaresine girmesi ile Türkiye'nin batı ve güneyden tam bir kısıp içine alınacağı tehlikesi de ortaya çıkınca,hükümet,1955'den itibaren Kıbrıs ile ilgilenmeye başladı.‘⁹⁹’ Bu tarihten önce,1950'lerden beri Türk Hükümeti Kıbrıs meselesini yakından takip ediyordu.Şimdi bunları ve hükümetin gelişen Kıbrıs olayları üzerine aldığı tavırları bu faaliyete katılan sayın Akşit'ten dinleyelim: "...1950 senesinde Kıbrıs'a başpiskopos olarak Makarios getirilmiş ve söz sahibi olmuştu.Halbuki İngilizler 1932 den sonra Kıbrıs adasında Türk ve Rumların sosyal faaliyetlerini büyük ölçüde kontrol altına alınmasını kararlaştırmış ve kontrol altına almıştı.

1942 den sonra Kıbrıs halkı bazı haklarını talep etmeye başlamış,Makarinos'un iş başına gelmesinden sonra Kıbrıs Adası'nın Yunanlılara verilmesi hakkında faaliyetler artmış,Enosis talebi gün geçtikçe kuvvet kazanıyordu.

1950 den sonra bilhassa Dr.Fazıl Küçük ve arkadaşları;Faiz Kaymak,Osman Örek ve Derviş Ahmed Raşid'in gayret ve çalışmaları sayesinde yeni bir hamle başlamış oldu.

Bu sırada Kıbrıs'ta bulunan Türk okullarına, dolayısıyla Batı Trakya ve Bulgaristan'daki Türk okullarına,Türk öğretmenler gönderilmesi hususunda hükümetin bir gayreti olmuştur.

Bilhassa Kıbrıs'a milliyetçi, vatanperver,Kıbrıs halkını irşad edecek vasıfta öğretmenlerin gönderilmesi kabul edilmişti.Bu meselede benim Dr.Baha Akşit olarak bir hayli hizmetlerim oldu.1952 senesinde Kıbrıs'a üniversite talebeleriyle beraber ziyarete gitmiştim.Bu sırada Fazıl Küçük,Faiz Kaymak ve arkadaşları benden bir konuşma yapmamı talep ettiler.İlk defa Küçük Kaymaklı köyünde, ki ekseriyetini Türkler teşkil ediyordu,bir konuşma yaptım.Bu konuşma oradakilerin beğenisini kazandı.Bunun üzerine benim adanın çeşitli bölgelerinde konuşma yapmamı istediler.Ben kendilerine şu cevabı verdim.

Sizin arzu ettiğiniz her yerde,ben konuşmaya hazırım.Benim endişem de yoktur.Hadise 1952 senesidir.Çünkü benden İngiliz idaresi memnun olmazsa hadi git memleketine der,beni Türkiye'ye gönderir.Fakat benim bu konuşmalarım size zarar getirebilir.Siz böyle bir sıkıntıya maruz kalırsanız,ben üzülürüm

dediğim zaman,gerek Fazıl Küçük ve gerek arkadaşları "yeterki siz böyle bir konuşmayı yapmaya karar verin,biz herşeyi göze aldık dediler" ben de kabul ettim.

Bunu takiben Larnaka,Limasol ve sahilleri takip etmek suretiyle bir gezi planladık.Bu gezide uğradığımız köylerde kasabalarda ve bilhassa Baf ve Leke'de,konuşmalarımı yaptım,sonra geri döndük.Benim bu konuşmalarım Kıbrıs'ın idarecileri arasında büyük akisler bırakmış,ben de Kıbrıs davasını benimsemiştim.Ondan sonra Kıbrıs'a öğretmen gönderilmesi mevzuunda daha yakınlaşmış oldum.Kıbrıs'a benim de tasvib ettiğim değerli öğretmenlerin gönderilmesine yardım ettim.Kıbrıs'tan döndükten sonra , Fuat Köprülü döneminde,meclise Kıbrıs mevzuunu ve yurt dışındaki Türklerin durumu hakkında ilk sözlü soruyu veren ben olmuşum.Fakat bu soruma o zaman dış işleri bakanı olan Köprülü cevap vermedi.Fakat bizim temaslarımız devam etti. 1955 seçimlerinden itibaren Fatin Rüştü Zorlu dış işleri bakanı olmuştu.Köprülü döneminde Kıbrıs'a verilmeyen önem O'nun zamanında önem kazanmaya başladı . Bu yıllarda Kıbrıs'ta bir sergi açılmıştı.Bu sergide oraya gönderilmiş olan malların hepsi Kıbrıs Türk Derneğine hibe edilmişti.Bu sırada nihayet İngilizler,müftü seçimini Türklerin kendisinin yapmasını kabul ettiler.O zaman müftü olan Dana Efendinin seçilmesine ben yardımcı oldum.Hatta ona karşı olanların Türkiye'den göndermek istedikleri İngiliz muhibbi olarak tanınmış bir zatin Kıbrıs'a gönderilmesine engel olundu.

Bu hadise de gerek Adnan Bey gerek Fatin Bey meseleyi iyice kucaklamış, iyice inanmış ve Fazıl Küçük ve arkadaşlarını kabul ediyorlardı. Türk hükümeti Kıbrıs'taki Türk Vakıflarının idaresini Türklere bırakılmasını sağladığı gibi İngilizlere Kıbrıs'ta bir Türk Bankası açılmasını da kabul ettirmişlerdi.

Ayrıca hükümet Türk kamuoyuna Kıbrıs meselesini benimsetmek için "Kıbrıs Türk'tür" mitingleri tertibine müsamaha ediyordu. İngilizlerle Türkler karşı karşıya gelmişti. Bu sırada Rumlar henüz Türklere cephe almamış, İngilizlerle şiddetli kavgaya halindeydiler, sık sık suikastlar yapıyorlardı.

Nihayet 6/7 Eylül 1955 de İstanbul'da yapılan "Kıbrıs Türk'tür" mitinginin arkasında çok elim hadiseler vaki oldu. İstanbul'da ilk o zaman, gerek ondan sonra Yassıada muhakemelerinin yapıldığı sırada inceden inceye hükümetin aleyhinde bir delil bulabilmek arzusuyla yapılan muhakemelere rağmen henüz çözülmemiş olan 6/7 Eylül hadiseleri adeta bir fırtına gibi patlak vermiştir.* Menderes ve Bayar bu esnada İstanbul'dan ayrılmak üzeredirler, aldıkları haber üzerine İstanbul'a geri

*- 6 Eylül 1955'te Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı yolundaki bir gazete haberi olayların başlamasına neden oldu. İstanbul, İzmir ve Ankara'da aynı anda "kendiliğinden" başlayan bu gösteriler, Türkiye'de yaşayan Rumlara yönelikti. Özellikle İstanbul'a eğer ordu birlikleri 4 saat içerisinde hakim olmasaydı, bir "Türk Baftholomaus Gecesi" yaşanabilirdi. Olayla-

dönmüşler.Kadıköy ve Üsküdar iskelelerinde halkın galeyani ve heyecanlı davranışları ile karşı karşıya kaldılar.Bu hadisede bizzat Menderes bana Bayar ın tabancasını çekerek bu çılgın kitleyi durdurduğunu söylemiştir.

6/7 Eylül hadiseleri mecliste müzakere edilip, hükümet izahat verirken Kıbrıs meselesi bütün hararetiyle devam ediyordu.Makarios,Enosis'i yapmak için elinden geleni yapıyor. Türkler,kabil olduğu nispette kendilerini savunmayı çalışıyorlardı.1958 den itibaren rumlar imha planlarını Türklere yöneltmeye başladılar . Türk köylerinin bir çoklarında Türkleri öldürmeye başladılar.Bunu hisseden ve anlayan Türkiye,Kıbrıs'ta bir müdafaa teşkilatı kurdu . Bu teşkilatın kurulmasında, Türk devletinin hizmeti önemlidir.

Bu müdafaa teşkilatı Kıbrıs'ta da teşkilat almaya başladı.Türkiye'den askerler güya görevlerinden istifa etmiş kişiler olarak çeşitli hüviyetlerde,tüccar,işadamı,esnaf, turist vs. Kıbrıs'a gidip organizasyonu kurmaya başlamışlardı.Türkiye bu çalışmalarını gizli sürdürüyordu.

Kıbrıs'a gönderilen silahlar,Alanya'dan Taşucu'dan ve Mersin'den gizli olarak motorlarla götürülüyor,kumsallara indiriliyordu . Evvela kumsallar ve civarında saklanıyor sonra Kıbrıs'ta lüzumlu olan yerlere gönderiliyordu.Böylece Kıbrıs

*-rın meydana geldiği gün F.R.Zorlu Londra'da İngiliz ve Yunanlı devletadamlarıyla Kıbrıs'ın gelecekteki durumu üzerine görüşmeler yapıyordu. <91>

ta bir mukavemet teşkilatı kurulmuş oluyordu.Bu sırada Türkiye'nin büyük gayreti,F.Rüştü ve Menderes'in büyük himmetleri olmuştur.Ben bu dönemde Kıbrıs'ın önde gelenleri ile daima temas halinde olup onlarla birlikte çalışıyordum.Bütün hadiselerini evvela bana nakl ediyorlar sonra beraber cumhurbaşkanı, başbakanı gidiyorduk.Dış işleri Bakanını beraber ziyaret ederdik.Bu ziyaretlere ben yardımcı olurudum.Bu dönemde cereyan eden bir olayı nakl etmek isterim:

İskenderun'da Tarsus bölgesinde bir yeraltı petrol sondajı yapılmak istenir.Bu petrol sondajına Amerikan sefiri,İngiliz sefiri de davet edilmişti.Davet edilenler arasında ben de vardım.Dış işleri bakanı da vardı.Ankara'dan uçakla hareket edildi.İstikamet İskenderun'a veya Adana'ya olması gerekirken bizim istikametimiz Konya üzerinden Göksu vadisinden ta Silifke'ye Taşucu'na indik.Buraya indiğimizde ada o kadar yakındı ki adeta uçaktan birbirini seyreden iki bölge gibiydi.Menderes yanında Zorlu ile birlikte sefirleri yanına davet etti.Ben de koltukta oturuyordum.Menderes onlara orada şunu gösterdi;işte Anadolu işte Kıbrıs,aradaki mesafe bu.Yunanistan ise çok uzakta,görülmesi mümkün değil.Bu adayı Türklerden gayrısına vermek demek,Türkiye'nin menfaatlarını şiddetle muhalefet etmektir.Bizim Türkiye olarak bunu kabul etmemiz mümkün değil bunu hükümetlerinize anlatın. Oradan geri dönerek İskenderun'a indik.Tarsus'a gittik, temel atıldı ve dönüldü.Hatta o sırada "ya taksim ya ölüm" diye bazı sloganlar atıldığı için ben

Kıbrıs'ı taksime razı mı olduk diye Menderes'e sorduğumda, beni gülerek karşıladı, demek sen de taksime razısın Baha dedi. Ben de razı olduğumdan değil söylenen sözler sebebiyle bu sözleri kullandım dedim. Hatta bana zaman zaman sen anlaşılın Denizli'den değil Kıbrıs'tan milletvekili olmaya karar verdin diye takıldığı da çok olurdu.

Bu hadiselerin akabinde Bayar'ın büyük tazyiki ile Amerika ve İngiltere'yi zorlayarak nihayet 1959'da, Zürih'de, Yunanistan ve Türkiye Başbakanları anlaştilar. Buna dayalı olarak Londra'da toplanan konferansta, taraflar arasında ortak anlaşmaya varıldı. Kıbrıs Türk ve Rum tarafları ile İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan andlaşma ile bağımsız KIBRIS CUMHURİYETİ doğmasına imkan tanıdığı gibi ayrıca cumhuriyet garanti altına da alınıyordu.

Bu meselelerde zaman zaman parlemantoda konuşmak, Kıbrıs hakkında beyanatta bulunmak ve çeşitli meselelerde rol oynamak suretiyle benim de payım olmuştur.

Aradan yıllar geçti bu sene 1992 mayıs ayında Denizli Eğitim ve Kültür vakfı olarak, 90 kişilik bir heyetle Kıbrıs'a gittik. Kıbrıslıların bugüne kadar takip ettikleri tavır, cesaret ve direnişleri sebebiyle başta cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile eski merhum cumhurbaşkanı Fazıl Küçük'ün kabri ziyaret edildi . Denizli Eğitim Kültür Vakfı olarak Rauf Denktaş'a merhum Fazıl Küçük'e ve Meclis başbakanı Hakkı Atun'a, Kıbrıs Başbakanı Dr. Derviş Eroğlu'na ,birer onur plaketi tarafımdan ve.

rildi. Bize de kokteyl tertipladiler.

Ertesi gün bizi Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı törenlerine davet ettiler. Davette Mukavemet teşkilatı başkanı Halit Paşa teşkilat adına söze başladı ve bu konuşmasında ; Kıbrıs'a DP. döneminde yapmış olduğum yardımlar, konuşmalar ve çalışmalar sebebiyle ve ayrıca Kıbrıs Mukavemet Teşkilatının kurulmasında, silah ve cephanenin gönderilmesinde göstermiş olduğum gayretler sebebiyle bana onur plaketi, bir amblem , bir rozet ve bunlara taalluk eden bir berat takdim ettiler.

Bu hadise bana çok onur verdi, çok duygulandım. Hele 30 küsür sene sonra Anadolu'dan bir hayli uzak ve bugün müstakil bir devlet hüviyetini taşıyan Kıbrıs gibi bir ülkede yapmış olduğumuz hizmetlerin unutulmaması ve Kıbrıs Mukavemet Teşkilatının böyle bir kararı ittifakla alması ve meclis başkanının bana bunu tevdi etme inceligini göstermesi benim için hayatımın en zevkli, en haz verici en duygulandırıcı bir anısı olarak kayd edilmiş oldu." *

2. Seçim Bölgesi Denizli'ye Hizmetleri

Sayın Aksit 1951 seçimlerinde, Denizli'den milletvekili seçildikten sonra, parlemantoya girişi sonrasında memleketi Denizli'ye hizmet verebilmek için derhal Bayındırlık Komisyo-

*- Şükran belgesini ve yazısı ekler kısmındadır.

nuna girmiş ve bu komisyondan 1960 ihtilali ile ayrılmıştır. Kendisi diğer Denizli MV.iarkadaşları ile beraber yaptıkları incelemelerde bölgesinin bir ekonomik planının mevcut olmadığını görmüşler.Bunun üzerine bir ekonomik plan talebi ile Başbakanlığa müracaat ederek,Başvekil Menderes'in müsbet kararı ile İktisat Bakanlığı emrinde bir komisyon kurulmasını sağlamışlardı.Bu komisyona bizzat yöre hakkındaki bilgi ve deneyimleri ile sayın Akşit yardımcı olmuş,sonunda bir rapor hazırlayıp,sunmuştur.Sayın Akşit bu komisyonun çalışmalarına ve bölgeye yaptıkları inceleme gezilerine bizzat katılmıştır.

Dr.Baha Akşit'in Denizli'ye verdiği hizmetler; bu raporda ele alınan hususlar konusundadır . Bunları küçük başlıklar altında verecek olursak;Denizli el sanatlarının güçlendirilip geliştirilmesi,Tüberküloz Hastahanelerinin açılması,Sulama ve baraj çalışmaları , Bataklıkların kurutulması , Devlet Üretim Ciftliğinin kurulması,DP.programı çerçevesinde her köye ilkokul,her ilçeye ortaokul ve her ile lise imam Hatip,Endüstri Meslek ve Ticaret lisesi açılması çalışmalarına memleketlerinde katılmaları,yol yapım çalışmaları,bazı köylerin ilçe olma kanunu çıkarmaları ve en son olarak da kendi köyü Yatağan'a verdiği hizmetlerdir.

Şimdi bunları tek tek ele alalım.Denizli el sanatlarındaki zenginliği ve çeşitliliği ile ün salmış bir ilimizdir.Bu özelliğini yakinen bilen sayın Akşit bu konu üzerinde çalış-

malara başlamış ve günümüzde de bu faaliyetlerini devam ettirmektedir. "...Denizli'de el sanatlarının çeşitliliği ve zenginliği dikkatimizi çekmektedir. Özellikle el dokumacılığı ön planda yer almaktadır. Buldan, Babadağ, Kızılcabölük, Serinhisar, Nikfer ve Denizli merkezi el tezgahlarıyla dokuma yapıyorlar fakat bu dokumalardan çok az para kazanırlardı. Geçim sıkıntısı içindeydiler.

Ben ön planda bu meseleyi kendi ilim olduğu için ele almak zorundaydım. Çünkü el tezgahlarında çalışan tezgah sahiplerinin çoğu Sümerbank'ın ipliklerinin daha ucuz olmasından dolayı aradaki farktan istifade ederek, üç-beş kuruşa talim ediyorlardı. Bizden devamlı olarak Sümerbank tarafından fazla iplik tahsis edilmesini isterlerdi.

Ayrıca Yatağan bıçakçılık ve tarakçılık hususunda büyük gayret sarf ediyor, onun da kazancı azdı. Yeşilyuva ayakkabıcılıkta çok ilerlemiş olduğu halde büyük bir merhale kat edemiyordu. Bakırcılık aynı durumda idi. Çameli bölgesi ormanlıktı. O da ormandan yeterince istifade edemiyordu. Halbuki biz bir hamle yapmak mecburiyetindeydik. Her toplantıda bu ilçeler ve bölgeler halkı şikayet ederler ve kendi kalkınmaları için yardımcı olmamızı isterlerdi. Ben de bu istekleri üzerine Denizli'de el tezgahlarının gelişmesi için bazı hazırlıklarda bulundum. Dünyada el tezgahlarının ne kadar zamanda kalkındıklarını tedkik ettim. Japonya'ya kadar uzanan bu tedkiklerimin sonunda TBMM.e bir sözlü soru hazırladım ve verdim.

Bu sözlü sorumu İktisad Vekiline karşı hazırlamıştım. Mak-
sadım bu el tezgahlarını canlandırmak, kuvvetlendirmektir. Benim
hazırladığım bu plana karşı, İktisad Vekili soruma cevap ver-
mekte tereddüt gösteriyordu . Nihayet kendisi ile bir noktada
mutabık olmak mecburiyetinde kaldık. O bana el tezgahları hak-
kında yardımcı olacağına söz verdi. Ben de yapacağım konuşmada
onu aşırı derecede hırpalamayacağımı vaad ettim. Böylesine bir
hazırlık döneminde idim.

Filhakika yaptığım konuşmada el tezgahlarının otomatik
hale geçirilmesi ve tezgahların elektrikle işletilmesi ve bu
dokumaların daha değerli yapılması hususunda yardımcı olma-
sını vaad etti ve ben kendisine bu hizmetleri yapması kaydıyla
daha müsamahakar davrandım. Bu sırada bir hatıramı da nakl et-
meye mecburum. Benim bu dokumacılık mevzuunda ileri derecede
hazırlanmış inandığım bir dönemde Babadağ'dan, Buldan'dan,
Denizli merkezinden Kızılcabölük'ten heyetler geldiler. Bu he-
yetler sayın Bayar'ı ziyaret etmek istediler. Bu ziyaret sıra-
sında el tezgahlarının içinde bulunduğu sıkıntıdan ve vatanda-
şın bir türlü geçinme sıkıntısından kurtulamadığından bahse-
derek adeta Cumhurbaşkanı sıkıştırdılar. Halbuki Cumhurbasha-
kanı Bayar daima konuşur, az konuşur ve not alır , yapacağı
hizmetleri yapar fakat kendisi fikrini en son olarak ifade e-
derdi. Fakat o gün Cumhurbaşkanı öyle sıkıştırdılar ki niha-
yet bazı açıklamalar yapmak mecburiyetinde kaldı. O zaman ver-
diği cevapta İktisad Vekilligi zamanında meseleyi etüd ettiği.

ni,kalkınmaları için neler lazım geldiğini, mütehassıslardan mütalaalar aldığını,bunun çarelerini düşündüğünü,Japonya dahil bütün onlara dair aldığı raporları teker teker saydı.

Ben o anda kendimin daha önce hazırlanmış olduğuma inanmadığım halde huzurunda ukalalık edipte bir kaç kelime söylemeye teşebbüs etmediğim hatta sözü bizzat kendisine bıraktığıma memnun oldum.Çünkü gördümki Bayar bu mevzuuda benden daha ileri bir tecrübeye sahipti.

Fakat bu meseleden ben sonra sayın Bayar'dan çok istifade ettim.O da Denizli'nin,Denizli'ye bağlı Babadağ,Buldan gibi bölgelerin enterkonnekte şebekeye bağlanması hususunda büyük yardımlarını gördüm.Sıkıntıya maruz kaldıkça siz vaktiyle yaptığınız konuşmada el tezgahlarının kalkınması için otomatik tezgaha geçmenin zaruretini,bunun içinde elektrik mevzuunun en kısa zaman da halledilmesini bize tavsiye etmişsiniz. Şimdi iş o safhaya geldi.Binaenaleyh bize yardım edin demek suretiyle gerek Babadağ'a gerek Buldan'a ve diğer yerlere elektrik hattının daha süratle çekilmesinde büyük hizmetini gördüm.Bu yardımları sebebiyle sayın cumhurbaşkanına şükran borcum var. Nitekim enterkonnekte şebekeye Denizli'nin kavuşmasında sayın Cumhurbaşkanı Bayar'ın büyük faydaları oldu.

Denizli, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlerle hemen hemen aynı zamanda enterkonrekte şebekeye bağlanma fırsatına kavuştu.Bunu takiben otomatik tezgahlara da kavuşması için Sümerbank'a tesir etmek suretiyle,orada kullanılmış, henüz kul-

lanılır zaviyette fakat kadro dışı olan tezgahların halka satılmasını teklif ettik ve bunda muvafakatını aldık.

Denizli'deki kooperatiflere bu tezgahları ucuz bedelle ve taksitle satılmasını temin ettik.Fakat bölgedeki bir çok kooperatifler bundan,borçlanmaktan korktular.Nitekim otomatik tezgahı alanlar çok çabuk vaziyetlerini düzelttiler . Enter - konrekte şebekeye erken bağlanması suretiyle Denizli'de kısa zamanda dokuma sanayii gelişti.Bizim enterkonrekte şebekeye erken bağlatmak suretiyle Denizli'ye yapmış olduğumuz hizmet bugün Denizli'nin Ege bölgesinde, İzmir'den sonra,ikinci büyük ili oluşunda, hatta Türkiye'nin sanayileşmeye başlamış illeri arasında ön planda adı geçmesinde rolü olan faktörler meyanında zikr edilmesi gerekir.

İkinci olarak bu bölgelerde tüberküloz çok ileri safhadaydı . Babadağ'da,Buldan'da pek çok tüberküloz vakası vardı. Hatta Buldan'da Dr.Abdullah Bey isminde bir doktor verem hastahanesi yapmak için teşebbüste bulunmuş,fakat bunu bir türlü tahakkuk ettirememişti.Ben çalışmalarım esnasında bu doktorun faaliyetlerine yardımcı olmak suretiyle kısa bir süre sonra bu hastahanenin yapılmasını sağladım."

Bu çalışmalarını dışında Türkiye'nin genel sorunlarından biri olan sulama ve su sorunuyla da ilgilenmiştir.Bu konuda önce baraj inşaasına önem vererek Denizli'de;Adıgüzel Barajı, Işıklı Barajı ve Yapraklı Barajının kurulmasında hazırlanan iktisadi planın yardımıyla öncülük yapmıştır.

Baraj çalışmaları yanında yeraltı sulama çalışmalarını başlatarak ovanın ve mahsüllerin sulanması için projeler hazırlanma destek vermiş, uygulamaya başlanmıştır. yeraltı sulama çalışmalarına geçise, hazırladıkları daha önce hazırlanan proje etkili olmuştur. Bu projelerden birisi Acıpayam Ovasınının sulama sorununu, Salda Gölü'nden sağlanacak su ile çözülemedir. Fakat bu suyun sulanan arazileri çoraklaştıracağı anlaşılınca yeraltı suyu araştırmalarına başlandı. Bu çalışmayı hatırlayan Acıpayamlı Hasan Hüseyin Duman bize bunu şöyle aktarmaktadır: "...Baha beyin Acıpayam'ın sulanmasında çok hizmeti var. Salda Gölünden yoldaki dağı delip buraya su getirecekken bu suyun toprağı çorak yapacağından vaz geçildi. Bilahare 1958 senesinde Konya'dan gelen DSI mühendisleri yeraltı suları çıkarırdı, sondaj yaptılar. Bu sondajlardan Kızılhisar'ın Harman yerinden Bedirbeg'e kadar yeraltında yeterli su olduğu tespit edildi. Bununla Acıpayam Ovasınının sulanması mümkün olacakken yarım kaldı, 1960 ihtilali oldu DP.in faaliyetleri durduruldu.

Bunların yanında Baha Bey, Yumurtaş Dereköy'de, Yatağan, Kuyucak, Çorum, K. afşarı, Dedebağ, Yazır, Gümüş, Kızılhisar'da sulama Kooperatifleri kurdurdu, bunlar halen daha çalışmaktadır. Bu çalışmalar o sondaj çalışmasından sonra yapılmıştır. Ayrıca Dalaman Çayından Darıveren, Çakır, Dedebağ, Köke ve Afşar köylerinin sulanması için kullanıldı." <ææ>

Bu olayı sayın Akşit de şöyle anlatmaktadır: "...Salda Gölü'nden Acıpayam Ovasınının sulanmasına ilişkin proje başla-

tıldı fakat suyun sulamaya elverişli olmadığı,hatta sulanan a-
razilerin çoraklaştırdığı anlaşılınca,bu projeden vaz geçildi.

Bunun yerine yeraltı suyu araştırmalarına başlandı . Bu
yaptığımız araştırmalarda Acıpayam Ovasını,Tavas Ovasını ve
Çal'ın Baklan bölgesini birlikte bu araştırmaya tabii tutuldu.
Bunların içinde Acıpayam bölgesinin ve Tavas'ın sulamaya müsai-
id olduğu anlaşıldı . Fakat Baklan Ovasının yeraltı sularıyla
sulanamayacağı anlaşılınca orasının sulanması için başka plan-
ların yapılması zarureti anlaşılmış oldu.Hatta 1960 yılında
Acıpayam Ovasının yeraltı suyundan sulanması kararlaştırılmış
planlanmış durumdaydı.* "

Sayın Akşit'in hizmetlerini unutmayan Denizliler bize
milletvekili iken Denizli'nin tüm içme suları,sulama kanalla-
rını onların planlayıp,yaptıklarını zikr etmektedirler.Ayrıca
azgın çayların üzerine kurdukları köprülerle insanların rahat-
ca tarlası ile evi arasında gidip geldiğini,rahata kavuştukla-
rını anlatmaktadırlar.Bu çalışmalarını ayrıntılı olarak Denizli
DSİ. Müdürlüğünün hizmetler el kitabında bulabilirsiniz. Biz
bunları ekler kısmında ayrıca sunuyoruz.

Yapılan su hizmetleri sadece baraj ve sulama kanalları
ile kalmayıp içme suyu sorunu üzerine de çalışmaları,hizmetle-
ri vardır.Öyleki sırf içme suyu sorunuyla komşu köylerin bir-
birleri ile düşman oldukları görülmektedir.

* Bu proje çoğaltılmıştır. "Acıpayam Ovasının Yeraltı Suyun -
dan sulanmasına ait planlama" DSİ. Yeraltı Suları Dairesi
Reisliği,Ankara 1960.

Bunu tekrar sayın Aksit'ten ayrıntılı bir şekilde öğrenelim:

"...Köylerin birçoklarında içilecek vasıfta sular mevcut değildi .1950 den beri başlayan DP.döneminde Acıpayam'ın çeşitli köylerinde var olan su ihtilafı çözümlenmeye başlamıştı.Acıpayam'ın bir mahallesi olan Evkara ile Oguz köyü arasında su ihtilafı vardı.Bu su çekişmesi yüz yılı aşkın bir dönemdir sürüp gitmekteydi .Çeşitli avukatlar besleniyor fakat bir netice alınamıyordu.1960 dan önce gerek Evkara gerek Oguz köylerinin muhtar heyetlerini birleştirdim.Acıpayam belediye reisini heyetiyle beraber bu toplantıya iştirak ettirdim.Şu karara vardık: Ben onlara dedimki ; sizin istediğiniz suyu Evkara lılar size vereceğim,Oguz köylüleri size de vereceğim ama siz beni dinler ittifak ederseniz bu işi en kısa zamanda tahakkuk ettiririm.Nasıl? diye sordular.Zaten su kumsal bölgeden geçiyor, yeraltına sızıp gidiyor,bunu beton içine alıpta bu zaiyatı önlersek,su hem Evkara'ya yeter hem Oguz'a yeter.Buna inandılar ve üç heyet,Evkara,Oguz ve Acıpayam Belediye heyeti imza ettiler ve bana bir süre tanıdılar.

O sırada ben Acıpayam'a gelmiştim.Gene Acıpayam'da o zamanın DSI . Genel Müdürü sayın Süleyman Demirel'e telefon ederek ricada bulundum. Daha evvel ölçtürmüştüm ,ne kadar boruya ihtiyaç olduğunu biliyorduk o miktar boruyu 1 hafta 10 gün içinde bana Acıpayam emrine göndermenizi rica ediyorum dedim.O da söz verdi.O günden itibaren her iki taraf boruların geçeceği kanalları kazmaya başladılar,hele borular gelince bu mese-

le kökünden halledilmiş oldu, ihtilaf bitti. Fakat 27 Mayıs ara-
ya girince bu sulama kanalı bırakıldı, olduğu yerde kaldı. Sula-
ma kuyuları açılmadı. Nihayet bunu senatur oldukları son a koo-
peratifler kurmak suretiyle 15 yıl gerilemeyle yeniden
yaptırdım"

Denizli ilinin sorunları yalnızca bunlarla sınırlı degil-
dir. Bunlara ilaveten gene Türkiye'nin diğer illerinin de so-
runlarından biri olan sağlık problemleri ve bunların başında
sıtma vakaları önemli boyutlardadır. Sıtma vakalarının yuvası
olan bataklıklar ise Denizli ilinde oldukça geniş bir sahayı
kaplamaktadır. Toplam 6 400 Ha. bataklık arazi kurutulmuştur.

Denizli ilinin en geniş bataklığı 3 300 Hektar ile Acıpa-
yam Ovası bataklığıdır. (33) Bu bataklık çevreye verdiği zarar-
lar açısından da en büyük bataklıktır. Söyleki bataklıkta üre-
yen sivrisinekler halkın sağlığını sıtma vakalarına sebep ol-
duğu için tehdit etmektedir. Ayrıca geniş bir sahayı kapladığı-
ndan dolayı da halkın rahatça ulaşımını engellemektedir. Ba-
taklığın tek bir faydası yoktu. İleride buraları, bataklık ku-
rurunca , büyük baş hayvanların otlak ve yatak yeri olmuştur.
Halbuki önceleri bataklık kurutma çalışmalarında bazı hayvan
sahipleri "hayvanlarımızı nerede yatıracağız" diye bu olaya
karşı çıkmışlardır.

Dr. Baha Akşit daha Acıpayam Sıtma Mücadele ve Hükümet Ta-
bibisi iken Acıpayam Ovası bataklığı meselesine el atmıştır. Fa-
kat o zaman elindeki imkanlarla kısmı ve geçici bazı önlemler

alabilmişti.Yapabildiği en geniş yardım yaz aylarında artan sıtma vakalarını tedavi etmek için köy köy dolması ve bataklıkla ilaçlanması idi.O'nun bu faaliyetlerini bir çok Acıpayamlı zikr ettiği gibi özellikle O'na yakın olan Kamil Baykara, Kerim Hafızoglu ve bu faaliyetleri çok yakından takip eden Rıza Gençoglu ile H.Hüseyin Duman; Acıpayam Ovası bataklığını diğer adı ile Uçarı Bataklığının kurutulma işlemlerinde sayın Akşit'in hizmetlerini bilhassa yad etmektedirler.

Şimdi bu işin icraatçısı sayın Akşit'ten bu faaliyetini dinleyelim:

"...Benim sıtma mücadele tabibliğim sırasında Acıpayam ve Tavas Ovası bataklıklarının kurutulması balta ve kürekle yapılsın diye hükümet tarafından emir verildi.Ben daha evvel MV.i olduğum sırada almış olduğum ekonomik rapordan istifade etmek suretiyle bu bölge bataklıklarının kurutulmasını ve yeni su kaynaklarının meydana çıkmasının önemini belirtmiş oldum. Denizli DSI. bu işi ele aldı . Uçarı adı verilen bataklık tamamen kurutuldu.Hatta o sırada muhalefet mensupları camızlarımız nerede yatacak,bu bataklıklar kurutulduğu zaman ne olacak gibi menfi propogandalarına rağmen ekonomik heyetin verdiği rapor bu tür propogandaların etkisiz olmasını sağladı.

Bu bataklık mevzuunu,önce bataklıkta kurumuş olan yerlerin bir kısmı halka tevzi edildi. Bu tevzi DSI.Müd.Yeraltı suları dairesinin çıkardığı,Acıpayam Ovasının yeraltı suyundan sulanmasına ait planlama raporunda;DSI.tarafından açılan

kanallarla kurutulan bataklık arazinin 1 600 Ha.ı D.Ü.Çiftliklerine verilmiş,geri kalan 1 400 Ha.ıda topraksız ve kafi derecede toprağı olmayan çiftçilere dağıtılacaktır diye belirtilmektedir.‘94’ Fakat yapılan etüd neticesinde bu tevzinin faydalı olmadığı,topraksız araziye sahip kimselere verildiğine göre bunların ancak % 1-2 sinin bundan faydalandığı görüldü . Kendilerine Ziraat Bankasından kredi verilmiş olmasına rağmen topraklarını satmaları yasak olduğu için 25 sene mukavele ile noter senediyle, devr etmek suretiyle bırakıp,gittiler. Gene toprak belirli arazi sahiplerine kaldı.

Bundan anladımki bu tarz toprak tevziinin hiç kimseye faydası yoktur.Onun üzerine kurutulan yerin önemli bir bölgesine Devlet Üretme Çiftliği kurma teklifinde bulundum.Daha evvelki tedkiklerim ve bu bölgeyi iyi bildiğim için bu mevzuuda ısrar ettim.Yapılan ısrarıma karşı o zamanın mütehassısları, gerek veteriner gerek ziraatçıları bu kurutulan arazi de toprağın çorak olduğu sebebiyle bir netice vermeyeceği ,ekilmekten bir netice alınmayacağı,hayvan beslemenin bile bir yarar sağlamayacağı şeklinde raporlar verilmiş olmasına rağmen,daha evvelki tedkik heyetinin ve mütehassısların verdiği raporlar aksini belirtiyordu.Eski raporu getirip,alakalı Bakana göstermek ve ispat etmek suretiyle çiftlik kurulması hakkında ,söz aldım. Evvela Karacabey Harasına bağlı olmak suretiyle sonra müstakil olarak Devlet Üretme Çiftliği'nin kurulması sağlanmış oldu.Üretme çiftliğinden o bölgenin halkı pek çok istifa-

de etti.Önce tohum ıslahı elde edildi.İyi tohum verme imkanı oldu.İkincisi hayvan yetiştirildi.Şimdi koyun cinsinin bir ırkı ıslah edilmek suretiyle dünyada "Acıpayam Koyunu"diye isim kazanmış bulunmaktadır . Aynı Üretme Çiftliği civar köylerden yeraltı suyu sondaj makineleri getirerek çok ucuz fiatta hat-ta bedava olarak kuyular açtığı için sulama şansı arttı."

Böylece sayın Akşit yararsız bataklık araziyi kurutmakla kalmayıp burada halk için faydalı üretme çiftliği açılmasını sağlayarak da faydayı iki katına çıkarmıştır . Bu hizmetlerin mükafatını;1964 senesinde Kayseri Cezaevinden çıktıktan sonra halkın ve hükümetin Acıpayam'da yapılan bir hasat töreninde O'nu tebrik ve takdir edeceklerdir.Ayrıca bu sırada Tavas'ta sondaj yapılmış,Medet Bataklığı kurutulmuştur .

Baha Akşit,mensubu bulunduğu partinin programı uyarınca her köye bir ilkokul,her ilçeye bir ortaokul ve her ile bir lise yapılması prensibini;bizzat kendisi okuma sıkıntısı çektiğinden dolayı diğer arkadaşları ile birlikte önemle durmuştur . Sonuçta bu çalışma ve gayretleri kendisine aktarıldığında Türkiye'de ilk defa bütün köy okullarını en kısa zamanda bitiren ilçenin,Acıpayam ilçesi olması ile sağlamıştır .

Denizli'nin diğer ilçelerinde olduğu gibi Acıpayam ilçesinde de lise binası yapımı ve açılması;Endüstri Meslek lisesi,Ticaret Lisesi,İmam-Hatip Lisesi sayın Akşit'in gayretleri ile olmuş ve halen faaliyettedir . Ayrıca diğer ilçe ve kasabalarda olduğu gibi Acıpayam'ın elektrik ve suyunun yapılması,

imar planı ile Acıpayam içindeki köprülerin yapılmasına da çok emek vermiştir.

MV.adayı iken halka vaad ettiği köylerinin, kasabalarının yola kavuşması, şehirle irtibatlarının sağlanacağı mevzuunu da MV. olduktan sonra ele almıştır. Denizli'nin İzmir, Aydın, Dinar, Afyon, Uşak, Antalya, Fethiye, Muğla'ya yolu yoktu. Buraların Denizli ile yol irtibatı planlanıp, yapıldı. Hatta asfaltlanmasını sağladı. Ayrıca gene bu devirde Tavas ve Kızılcabölük üzerinden tarihi Afyodisya bölgesinden geçen yol irtibatı da sağlanmıştır. Bu çalışmalar, ilk hazırlanan ekonomik plandan istifade edilerek yapılmıştır.

Bu sayede Denizli'nin ekonomik kalkınması bugünkü seviyeye ulaşmıştır. O zamanların yol sıkıntısı yaptığımız inceleme gezisinde bize halkın aktardığı şu güzel anekdotla çok iyi anlaşılıyor : "Fethiye'ye bağlı Çameli nahiyesi ile Fethiye arasındaki münakale atla yapılıyormuş. Burada şöyle bir olay cereyan etmiş. Her gün buraya kazadan evrak geliyormuş "acele" diye fakat yol şartları izin vermediğinden diğer evraklarla aynı zamanda varabiliyormuş. Bir gün gene bir evrak gelmiş fakat bu seferki acele evrak için bizzat vali telefon ederek istemiş. Zavallı Kaymakam ne yapsın, yol belli durum belli yapabileceği bir şey yok. Bunun üzerine evrakın üzerine "Vallahi de çok aceledir, billahi de çok aceledir" yazıyor. Sonuçta evrak gene aynı zamanda varıyor. <33>

Bu anlattığımız vaziyet sadece Denizli ile sınırlı düşünülmemelidir. İki büyük savaştan çıkmış ve bir savaşın da et-

kisinde kalmış Türkiye Cumhuriyeti'nin şartlarıdır bunlar. Bu nedenle yapılan en ufak hizmet dahi zamanın şartları içerisinde de çok büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Şimdi doğduğu köy Yatagan'a verdiği hizmetlere geçmeden evvel diğer Denizli MV. i arkadaşları ile beraber kanun teklifinde buldukları; Denizli'nin Kale, Çameli, Çardak bucagının ilçe olmasını da zikretmek lazımdır. Ayrıca coğrafi durumu gelişmeye elverişli olmayan dört tarafı uçurumla çevrili Kale yerine yeni ve modern Kale'nin kurulması hakkında kanun teklif edilmiş ve kurulmuştur.

Sayın Akşit doğduğu köy olan Yatagan'a borcunu verdiği hizmetler ile kat kat ödemiştir. Bu hizmetler intihap bölgesi Denizli'ye verdiği hizmetlerden farklı değildir. Çünkü eksiklikler ve arzular o dönemde her yerde aynı idi. Yaptıkları köyü evvela yola kavuşturmuş, suyunu getirtmiş, okul açtırmış, köyün el sanatları için malzeme ve sanat okulu açılmasında öncü olmuş, köyü elektrige kavuşturduktan sonra belediye olmasına yardım etmiştir. Bu hizmetlerini Yataganlılardan dinleyelim.

1932 Yatagan doğumlu Ali Yürektürk, Yatagan'a elektrigin gelmesini şöyle ifade ediyor : "Yatagan'a ilk defa elektrik 1958 de geldi, iki tane jeneratör motor getirildi. Yatagan'da küçük sanayi mevcut olduğundan köyde el çarkları ile vatandaş tarak, bıçak, makasını imal ederdi. Ne zaman elektrik geldi bu zanaatlar gelişti, daha da ilerleme kayd etti." " " Yatagan'a elektrik geldiğinde çocuk olan Musatafa Karakaya ise bu olayı

cocuksu duyguları ile şöyle anlatıyor:"Elektrik bizim için bir efsane idi.Her gün yeni haber,yeni faaliyet görüyorduk.Faaliyetin en dikkate değer tarafı yol boyunca derin çukurlar açılmış,çukurlar ise bize yeni oyunlar kazandırmıştı.Adam boyu çukura girmek kolay,çıkma marifet isterdi. Elektrik aylarca köyün 1 numaralı konusu olmaya devam etmişti.Elektriği verecek olan "Goca Motor" gelecek dediler;günlerce beklendi.Beklememiz boşunaymış.Duyduğumuza göre,kamyon yanlışlıkla Muğla'nın ilçesi olan Yatağan'a gitmiş..."(27)

Mustafa Karakaya'nın belirttiği bu olayı 1931 Yatağan doğumlu Necmettin Mehmet Akşit şöyle tamamlamaktadır:"...1958 de Yatağan'a elektrik geldi,1958'in sonunda herkesin elektriği bağlandı.1960 mart veya şubat ayında Yatağan'ın elektrik trafoları yanlışlıkla Muğla Yatağan'a gitmiş amca ilgilendi.(Baha Akşit) geri geldi trafolar,Yatağan'a yeniden direkler dikildi bir hareket başladı.

O tarihlerde elektrik kısıtlaması vardı.Saat 23'e geldiği zaman elektrik kıpırdanmaya başlar,herkes hıh"Baha Bey gözünü kıptı" deriz,sonra elektrik kesilirdi."(28)

Bunların yanında Yatağan bıçakları için yeterli miktarda bıçak çeliği temin ederek bu zanaatın gelişmesine yardımcı olmuştur.Ayrıca Yatağan'a bir Endüstri Meslek Lisesi açılmasına gayret ederek,imalat için gerekli malzemeyi temin yanında zanaatlarının gelişmesinde,unutulmamasında öncülük yapacak bir kurum da açtırmıştır.

Dede yadigarı,Osmanlı Devleti döneminde ilim-bilgi merkezi olarak Yatağan'a ün katan eski Yatağan Medresesinin onarılmasını temin ettiği gibi kendi arazisinde bir Ticaret Lisesi ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir Kur'an Kursu açtırmıştır.Böylece dedesi ve babasının hizmetlerini bir nebze daha olsa devam ettirmeyi sağlamıştır.Sanat Okulu,Ticaret Okulu Kuran Kursu derken,normal eğitim veren şimdiki Namık Kemal İlkokulu'nun açılmasına hem maddi hem manevi yardımları da olmuştur.

Yatağan kasabasına orta öğretim okulu açıldığı gibi,ayrıca Dr.Baha Akşit'in kendi arsasına yapılan okul,Ticaret Lisesi olarak açılmıştır.Sayın Akşit,bu okulun mülkiyetini Milli Eğitim Bakanlığına vermiş,Milli Eğitim Bakanlığı'nda,sayın Akşit'in talebi üzerine okulun ismini "Müftü Arif Akşit Ticaret Lisesi"olarak adlandırmıştır.Halen "Müftü Arif Akşit Ticaret Lisesi" ile "Endüstri Meslek Lisesi" Yatağan'da vazife görmektedir.Gençlerin bilgi ve becerilerini arttırmaktadır.

Ayrıca 1960'dan önce Yatağan kasabasına Ziraat Bankası şubesi açılmıştır.Sonra siyasi sebeplerle 1960 da kapatılan bu banka şubesi 1970'lere doğru yeniden açılmıştır,halen faaliyettedir. Demircilik alanında tarihte ün kazanmış ve küçük sanayii merkezlerinden olan Yatağan;1927 yılından beri kalkmış olan belediye idaresine 1956 yılında tekrardan kavuşmuştur.Böylece Yatağan köyü kasaba haline gelmiştir. <99>

Bu verdiğimiz bilgilerin dışında sayamadığımız daha nice görünmez eserleri Yatağan'ın her bir köşesinde saklı bulunmaktadır.Yatağan'ın D'nunla yüzü gülmüş,D'nun yargılanması ile de karanlıklar içine dalmıştır.Taaki D'nun yeniden hürriyetine kavuşuncaya kadar .

C. İHTİLAL ÖNCESİ TÜRKİYE VE BAHA AKŞIT

Demokrat Partinin 1950 Mayısında iktidara gelmesiyle başlayan CHP.in muhalefet yılları yapılan seçimler sonucunda da değişmemiş,iktidarı Milli irade ile DP.e teslim etmişti.Böylece 1958 yılına kadar gelinmişti.CHP.in özellikle 1957 seçimlerinde başlattığı DP.i aleyhinde şiddetli ve etkili propogandalar; basının da CHP.ve onun başkanı sayın İnönü'yü ön plana çıkarıcı tutumları ile daha da pekişiyordu.DP.aleyhinde gelişen temayüllere üniversite öğrencileri,bir kısım halk ve temelleri 1954 yılında atılmış olan ordu içindeki ihtilal Komitesi üyeleri de destek veriyordu.

1957 seçimlerine kadar İnönü politikasını; tekrar iktidara gelme yolunu seçimlerde aramışsa da iktidara gelememesi,çalışmalarını daha da şiddetlendirmesine yol açmış,DP.aleyhinde gelişen ordu içindeki muhaliflere fırsat hazırlamıştı.

İhtilal olmadan evvel kamuoyunda cereyan eden olaylar ihtilal işareti vermişse de hükümetin aklına ihtilalin olabileceği düşüncesi gelmediğinden önemsenmemiştir.Bu olaylar 1957

yılında ortaya çıkan 9 subay olayı ve onun kalıntılarının faaliyetleri , sonra basın-muhalefet ortaklığı ile oluşan Bahar Taaruzu Olayları ,Büyük Ege Taaruzu,İopkapı Olayları,Yeşilhisar_Kayseri Olayları,Bizim Radyonun faaliyetleri,555K olayları,Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşleri sayılabilir.

27 Mayıs ihtilalinden evvel 27 Aralık 1957'de orduda yapılan bir tevkif; hükümeti,ordunun kendisine karşı bir darbe yapabilir mi? düşüncesine derk etmişse de tutuklamalar sonunda 1959 Şubat ayına kadar ordudaki ihtilalcilerin faaliyetlerini azaltmaları neticesinde DP. bu ihtimali fazla düşünmemiştir. Tarihimize 9 subay olayı diye geçen bu hareket aslında temelleri 1954 yılında atılan orduda hükümete karşı başlatılan gizli bir ihtilal komitesinin beklenmedik bir anda neredeyse erken bir ihtilalin patlamasına sebep olacak harekettir.Bu hareket ilk defa 1954 sonbaharında İstanbul Tuzla Uçak-savar alayında Orhan Kabıbay, Dünder Seyhan, Ahmet Yıldız arasında ihtilal yapma ortak düşüncesi ile başlamıştır.

Aynı zamanda 1956'da Ankara'daki orduda Osman Köksal,Talat Aydemir ve Sezai Okan'da benzer düşünce içerisinde gizli bir ihtilal komitesi oluşturmuştur.‘‘‘‘

1957 yılında her iki grup birleşme kararı vererek örgütlerini büyütürler.Bu örgüte bir çok kıdemli subay katılır.Bunlar; Faruk Güventürk, Orhan Erkanlı, Suphi Gürsoytırak, Nuri Hazer, Fahrettin Ermutlu, Faruk Ateşdağlı, Naci Asutay, Orhan Kabıbay, Necati Ünsalan, Şükrü İlkin, Necmi Pek Necdet Ürug,

Rifat Baykal, Rafet Aksayın, Halil Kayalı, Rauf Gökçe'dir. "41

Dr. Baha Akşit ihtilal öncesindeki gelişmeleri şöyle anlatıyor: "1954 senesinde DP. büyük bir çoğunlukla 1 %54 lerin üzerinde bir çoğunlukla iktidara gelmiştir.

Bu kadar büyük bir çoğunlukla milletin teveccühüne mazhar olmuş bir partiyi ortadan kaldırmak, ihtilal yapmak için, kendilerini milletin üstünde farz ve kabul etmiş olduklarından olacak ki, iktidarı devirmeyi kendilerine hedef almışlar. Ve peyderpey arkadaşları arasına yayılmak suretiyle bu iktidarı devirmek, yerine geçmek için çare aramaktadırlar. Demokrasiye inanan partilerin veya milletlerin milli iradeye ve milletin reyine, demokrasiye ve demokrasi hukuk devleti inancına sahip olmaları iktiza eder. Bunlar bir kısım maceraperest, bana göre daha ileri, kendilerini milletin üstünde farz ve kabul eden kimselerin kanuna, nizama, anayasaya hakka, hukuka ve demokrasiye uymayan hareket ve davranışlarından ibarettir.

Mesele millete yeterince hizmet edilmediğinden kaynaklanmıyor, şahsi ihtirasla tahammülsüzlüğün birbirine kaynaştığı görülüyor. İstanbul ve Ankara'daki hareketleri birleştiren Dündar Seyhan ve Orhan Kabıbay'dır. 1956 yılında Ahmet Yıldız, Talat Aydemir, Rauf Gökçe de bu gruba dahil olmuşlardır. İstanbul ve Ankara grubu birleştikten sonra gene grubun başkanlığına Faruk Güventürk'ü ve genel sekreterliğe Dündar Seyhan getirilmiştir. Bu subaylar zaman zaman toplantılar yapmakta, ihtilal yerine ıslahat sözü kullanmaktadır. Bunlar ordu içinde suisti-

mal, yolsuzluk ve liyakatsizliklerin arttığı konuşulmaktadır. İktidarın oy endişesi ile Atatürk ilkelerinden tavizler verdiği hakkındaki muhalefetin konuşmaları bu toplantılarda önemli yer işgal ediyordu. Bu suretle kurdukları örgüte "Atatürkçüler Cemiyeti" adını vermekte idiler.

Ankara grubuna Osman Köksal ve Kurmay binbaşı Adnan Çelikoglu dahildir. Bir müddet sonra bu gruba Sadi Koças ile Kenan Esengin ve Baha Vefa Karatay da katılmıştır. Muhalefetin yaptığı bu propagandalar, bu toplantılarda önemli yer işgal ettiği halde Atatürk heykellerinin korunması için çıkarılan Atatürk Kanunu, para ve pullarda yalnız Atatürk resimlerinin bulunması ve resmi dairelere Atatürk'ün resimlerinin konulması ve mahzende saklanan Atatürk heykelinin yerine dikilmesi ve Atatürk'e DP. tarafından büyük saygı gösterilmesi ve Atatürk'ü koruma kanunu adı altında kanun çıkaran DP. bunların nazarında Atatürkçü değildir.

Atatürk'ün tabiriyle memleketin muasır medeniyet seviyesine ulaştırılmasına sarf edilen büyük çaba, süratli kalkınma hamlesi, her köye bir okul, her ilçeye ve kasabaya bir ortaokul her il ve büyük ilçelere bir lise hatta sanat enstitüleri, ticaret liselerinin açılması hiçbir zaman bu toplantılarda söz konusu yapılmamış. Aksine bunları yapan DP. ve iktidarını kötülemek, yıkmak için elden gelen her gayret sarf edilmiştir.

1957 senesinde Talat Aydemir, Sezai Okan, Adnan Çelikoglu'nun 6 ay kurs için yüksek kumanda akademisine gelmeleri, İstan-

vini almıştı.Böylelikle size bu ihtilalcilerin nasıl organize olduklarını bir nebze nakl etmiş oluyorum.

Böylelikle 1957 yılında seçimler öncesinde teşkilat hazır hale gelmişti . Fakat kendilerini destekleyecek sivil bir kadroya ihtiyaçları vardı.Seçimler sırasında veya seçimlerden sonra ihtilali meşru kılabilen şartlarında mevcut olmasını düşünüyorlardı.Kendilerini destekleyecek bir lider aradılar ve İsmet İnönü'yü düşündüler.

İnönü ile, olayları hassasiyetle yakından izleyen bir subay grubu adına görüşmek üzere Faruk Güventürk ile Suphi Gürsoytarak randevu istediler.İsmet Paşa bu randevuyu kabul etmedi.Ayrıca bu subayların kendi partisi ile temaslarını istememişti.İsmet Paşa'dan bekledikleri alakayı göremeyince,bu defa Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin ile Faruk Güventürk'ün görüşmesi uygun bulundu.Bu teması bizzat F.Güventürk yapacaktı.

Bakan makamında ziyaret eden Güventürk'ü nezaketle karşıladı.Güventürk,bakana orduya getirdikleri reform hareketlerini ve hataları anlatmıştı.Güventürk bu teması şöyle anlatıyor. "O'na ihtilalin lideri olmasını açıkça teklif ettim ve aynen şöyle söyledim.Bir tabancam var,onunla emrinizdeyim. Şemi Ergin ise bana şöyle bir cevap verdi.Ben basit bir avukatım.Bir ihtilale liderlik yapacak adam değilim. Böyle işlerle uğraşamam." Şemi Ergin'nin,kendisine açıkça ihtilalden bahseden Güventürk hakkında neden takibata geçmediği, hükümete haber vermediği hakkında bir bilgimiz yoktur.

Ayrıca 1957 seçimlerini kaybedince CHP.liler,İsmet Paşa'ya hücumla başlamışlardır.Bu Demokratları seçim yoluyla yenmek mümkün değildir.Paşam sizin sağlığınızda biz DP.i yenip,CHP.ni iktidara getiremezsek bir daha CHP. nin iktidara gelmesi mümkün değildir.İşte bu sıralarda arkadaşlarından aldığı bir vazife üzerine Faruk Ateşdağlı,Trabzon MV.i Faik Ahmet Barutçu ile temasa geçti.İhtilale hazır olduklarını,durumun İsmet Paşa'ya duyurulmasını istedi.

F.A.Barutçu,S.Günaltay, emekli Orgeneral Şahap Gürler ve CHP.in üst kademe yetkililerinden bazılarıyla konuşur.CHP.li-ler bu durumdan çok memnun olurlar.İsmet Paşa'ya duyurmaya karar verdiler.İsmet Paşa"Biz 1957 seçimlerinde mutlaka kazanacağız, böyle bir harekete lüzum yoktur" diye 57 seçimlerinden önce bu teşebbüsü red etmişti.İsmet Paşa'ya o karar intikal ettirildiği zaman Faruk Güventürk Polatlı topçu okulunda kurs-tadır.İkna ettikleri subaylarla birlikte Ankara'da orduevinde dir . Ayrıca Baha Vefa Karatay yanına bir hayli silahlı subay almış,orduevinde İsmet Paşa'dan gelecek haberi beklemektedir.

İsmet Paşa'dan gizli menfi haber gelince bu subaylar me-yus halde görevlerine dönerler.Daha müsaide bir dönemi beklemeye başlarlar.Nitekim 1957 seçimlerinde DP. kazanınca aynı zevatin İsmet İnönü'yü ikna ettikleri kabul edilmektedir.Ordu nun içinde yaygınlaşan bu eğilim,gerginliği arttırmaktadır.

Teşkilatın içindekiler beraber çalıştıkları subayları ik-nâya çalışmaktadırlar.Bu sırada İstanbul 1.Ordu telsiz bürosu

başkanı Kurmay binbaşı Samet Kuşçu ordu içerisinde böyle bir hadisenin mevcudiyetini öğrenince İstanbul Ekspres gazetesi sahibi, İstanbul MV.1 Mithat Perin Beyi arar, bulamayınca eski merkez kumandanı General Kazım Demirkal'a haber verir.O da Mithat Perin'e durumu bildirir.

Ordunun içinde askeri bir darbe hazırlığı yapıldığı iç işleri Bakanı Namık Gedik'e haber verilir.Durumdan 1.Ordu müfettişi Orgeneral Fazıl Bilge haberdar edilir . Tümgeneral Kazım Demirkan alelacele Ankara'dan davet edilen Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin,Orgeneral Fazıl Bilge,iç işleri bakanı Namık Gedik,İstanbul valiliğinde gizli bir toplantı yaparlar. Kurmay binbaşı Samet Kuşçu'nun ifadesine müracaat edilir.Kuşçu adlarını öğrenebildikleri 9 subayın isimlerini bildirir.Gedik bu 9 subayın derhal tevkifini ister.Milli Savunma bakanı bu tevkife karşı çıkar.Ortada bir delil olmadan böyle bir tevkifin yapılamayacağını belirtir.S.Kuşçu delil bulmak mecburiyetinde kalır.

Kuşçu'nun evine gizli olarak yerleştirilen mikrofon ve Bülent İlhami Barut ile yapılan konuşma bir netice vermez.İlhami Barut ihtilalin lafını bile etmemiş,bilakis böyle bir hadisenin olmasının imkanı olmadığını söylemiştir. İhtilalci arkadaşlarının kendisini tuzaga düşürdüklerine kani olarak panige kapılan S.Kuşçu,kendisini öldüreceklerinden korkmuş,kaçmıştır.Kuşçu,önce 1.Orduda saklanmak istemiş,orada da kendisini güvende hissetmeyince Amerikan konsolosluguna sığınmak

istemis.Ve nihayet Emniyet Müdürlüğü görevlileri tarafından Emniyet Müdürlüğü'ne getirilmiştir.

Bu defa iç işleri bakanı N.Gedik,Milli Savunma Bakanını bertaraf ederek,bizzat meseleyi ele almış.Kuşçu tarafından adları bildirilen 9 subayı tevkif etmiş.Bunlar;Albay İlhami Barut,Yüzbaşı Kazım Özsulak,binbaşı Ahmet Dalkılıç,yarbay Faruk Güventürk,binbaşı Asım Oral,albay Naci Aşkın,binbaşı Ata Atan yüzbaşı Hasan Sabuncu ve emekli albay Cemal Yıldırım.Ankara'da bu olayı tedkik etmek için hakim general Arif Onat'ı vazifeliendirmişti. Bu 9 subay derhal mahkemeye verildi.9 subay duruşması 26 Mayıs 1958 günü başlamış ve 6 ay kadar devam etmişti.9 subay kendilerine isnad edilen suçu inkar etmişler. Mahkeme başkanı Tümgeneral Cemal Tural idi.

İhbar hadisesinin akabinde Çankaya köşkünde Bayar'ın başkanlığında bir toplantı tertiblendi.Bu toplantıya Başbakan,arlakalı bakanlar,DP.Genel İdare Kurulu üyelerinden bir kısmı ve DP.Grub İdare Heyetinden bazıları ile Grub başkan vekili Baha Akşit,İç İşleri Bakanı,Milli Savunma Bakanı bulundular.

Benim bugün gibi hafızamda kalan bilgilere göre;toplantı da Başbakan Menderes,kısaca hadiseyi anlattıktan sonra,sözü iç işleri Bakanı N.Gedik'e bıraktı.N.Gedik,S.Kuşçu tarafından yapılan ihbarı anlattı. Buna göre Güventürk'ün ihtilal için Kuşçu'ya Bandırma Hava Üssünün, 3.zırhlı tugayı, 66.tümenin hazır olduğunu ifade etmiş olduğunu söyledi.Bunun üzerine hepimiz heyecan duyduk. Soruşturma devam etmekteydi.İç İşleri

Bakanı,meseleyi bizzat takip ettiğini,kanunun icabını mutlaka yerine getirileceğini söyledi.Bayar,ordunun siyasete girmesinin mahzurlarını,Atatürk'ün bu mevzuda gösterdiği hassasiyeti hatta biz saç kesme işine mukavemet eden talebelere şiddetli cezalar verildiğini ifade etti.Meşru bir iktidarı yıkmayı hedef alan bir hareketin mutlaka cezalandırılması gerektiği,devletin bekası için işi sıkı tutmak zaruretini anlattı.

Başbakan Menderes,iç işleri Bakanı Gedik ve toplantıda bulunanların hepsi seçimle gelmiş meşru bir iktidarı devirmeyi hedef alan bir hareketi derhal ve şiddetle cezalandırılması fikrinde mutabıklar.Hükümetin gelişmeler hakkında aynı heyete bilgi vereceği,tetkikatın devam etmekte olduğu bildirildi.Toplantı böylece sona erdi.Ben de bu toplantıda orada bulunanların hemen hepsini ifade ettikleri gibi sayın Bayar'ın düşüncesine % 100 iştirak halindeydim.

Bir hafta sonra gene Başbakanlıktan yapılan davet üzerine Çankaya Köşkünde cumhurbaşkanı Bayar'ın başkanlığında toplanıldı.Başbakan Menderes,iç işleri bakanı Gedik,Milli Savunma Bakanı Semi Ergin,Samet Ağaoglu,genel idare kurulu üyelerinden bir kısım,gurub idare heyeti üyelerinden bir gurup,başkan vekili ben Baha Akşit iştirak ettik.

Başbakan Menderes soruşturmanın neticesi hakkında bilgi verdi .Hadise iktidarı devirmeye matuf idi.Hadiseyi tertip edenlerin subay adi verilen kimseler olduğu anlaşılmıştı.Fakat ordudaki yüksek rütbeli subaylar,Milli Savunma Bakanı Semi Er-

gin'in verdiği bilgiye göre bu hareket ordunun haysiyetini rencide etmekteydi.Yine Ş.Ergin'in verdiği bilgiye göre ordunun içerisinde bulunan yüksek rütbeli subaylar bu hadiseye çok üzölmüşlerdi.Ergin,ordu iktidara bağlıdır,sadıktır. Ordu böyle bir hadisenin zuhurunu arzu etmiyor.Böyle bir hadisenin derinleştirilmesi sonuç vermeyecektir.Buna mukabil ordu içindeki subayları üzecek ve lüzumsuz tereddütlerin doğmasına sebep olacaktır.Bu meseleyi siyasi bir hadise olarak ele almak mahzurlu olacaktır,kumandanları üzecektir.Bu şartlar altında meseleyi ordu kendi bünyesi içinde halletmelidir,diyordu.

M.Savunma Bakanından sonra Başbakanında yaptığı konuşmada Menderes'in 1 hafta önceki hassasiyetinin geçtiği,M.Savunma Bakanı tarafından öne sürölen görüşleri Başbakanın paylaştığı anlaşılıyordu .Başbakan, Milli Savunma Bakanı gibi ordu bünyesi içinde bu meseleyi halletmeliydi.Kumandanları üzecek tedbir alınmasına lüzum görölmediğini söylüyordu.

Bu konuşma üzerine Celal Bayar,böyle bir düşüncenin yanlış olduğunu,ordunun politikaya girmesinin büyük mahzuurlarını hadiseye önem verilmesi gerektiğini belirtti. "Mutlaka ciddi tedbirlerin alınması lazım geldiğini ifade etti.İlerde bu 9 subay hadisesi vahim hadiseler getirebilir.Bu gibi hadiselerin sonu iyilik getirmez" diyordu.Ben de bu fikre iştirak edenler arasındaydım.

Zaman zaman cumhurbaşkanı,milletvekilleri gruplar halinde toplayarak,davet ederdi.Bu davetlerde bir çok defalar,

bu meseleyi ciddi tutmalarını, hafife almamaları gerektiğini bir çok defalar söylediğini bizzat dinledim ve bu şekilde hareket etmesi lazım geldiği hakkındaki fikrine iştirak ettiğimi bir defa daha söylemek istiyorum. 9 subayla ilgili Çankaya Köşkü'nde yapılan 2. toplantı da bu şekilde sona erdi.

Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'e 9 subay hakkında bilgileri emir subayı Adnan Çelikoglu'nun verdiği anlaşılıyor. Elde mevcut kayıtlara göre A. Çelikoglu, Harp Akademisinde adı geçen komite subaylarından. İhbarda adı geçen Bandırma Hava Üssü Fehmi Vural'ın üssü, 3. tugay D. Seyhan ve arkadaşlarının bulunduğu üs, 66. tümen Güventürk'ün birliği, bunların hepsi bu ihtilal komitesinde bulunan kimselerdir.

Bu olayın arkasından Şemi Ergin istifa etmiş, Ethem Menderes Milli Savunma Bakanı olmuştu. Bu sırada M. Savunma Bakanına eski yazıyla bir ihbar yapılır. Bunda Orhan Erkanlı, Suphi Gürsoytrak, Rıza Akaydın, Dündar Seyhan'ın isimleri vardır. Ethem Menderes yeni Savunma bakanıdır ama Emir subayı A. Çelikoglu değişmemiştir. Halbuki Çelikoglu da ihtilalciler arasındadır. Ethem Menderes ihbar mektubunu Çelikoglu'na vermiş. Çelikoglu arkadaşı olduğu için D. Seyhan'ın ismini görünce, bu isim okunamadı diye not vermiş. Sonra Dündar Seyhan'a telefon ederek; Makarios (Faruk Güventürk)u tevkif ettiler. Arkadaşlara söyle tedbirli olsunlar, üzerlerinde vesika bulundurmasınlar diye haber veriyor ve D. Seyhan için tehlikenin atlatıldığını haber veriyor. Son tahkikat açılmasını müteakib mahkeme başkanlığı-

na Cemal Tural getiriliyor.Seyhan,Cemal Tural'ın eski ihtilalci olduğunu ve aynı yönde çalışanlara sempati duyacağı hakkında yerleşmiş bir kanaat vardı.Neticede bütün sanıklar beraat ettiler.Kuşçu iftira ve orduyu isyana teşvikten 2 yıl hapse mahkum oldu.9 subay olaylarının meydana çıkması üzerine ordu içinde bir müddet hareket gizlendi,saklandı. Bunu kendileri yazmış oldukları hatıralarında D.Seyhan dahil,O.Kabıbay dahil ve gerek bu mevzuuda kitap yazanların hepsi aynı mevzuuda ittifak ediyorlar.

Muhalefetin var gücüyle iktidarı çökertme hakkındaki müşterek gayretlerine rağmen yine DP.in seçimleri kazanması muhalefetin moralini çok azaltmıştı.Albay Faruk Ateşdağlı'nın,Faruk Ahmet Barutçu,Şemsettin Günaltay ve arkadaşlarıyla ve emekli Orgeneral Şahap Gürler maruf İstanbul il başkanınında iştirakiyle CHP.in önde gelenleri birlikte hareket ederek İsmet Paşa'ya tekrar müracaat kendisini seçim oyuyla DP.yi yenmenin mümkün olmadığı hakkında bir fikir götürdüğü söylenmektedir.

Yeni bir taktik uygulaması düşünüldü.Memlekette asayiş sarsılacak,olaylar çıkarılacak ve bu olaylarda İsmet Paşa ön saflara sürülecek,hükümet bu şartlar altında tedbir alma mecburiyetinde kalacak ve bunu da İsmet Paşa'yı mağdur duruma getirmiş olacağı için İsmet Paşa'ya ve CHP.ye sempati artacak buna mukabil DP.aleyhine davranan ve düşünenlerin miktarı arttırılmış olacaktı. İhtilalci subayların aralarında temin ettikleri birlik vasıtasıyla kendilerini ordunun önemli yerleri

ne getirdikleri anlaşılıyor.Hatta bu sırada Muhafız Alay kumandanı Bahattin Paşa'yı değiştirmeye muvaffak olmuşlar ve yerine kendilerine bağlı Osman Köksal'ı getirmişler.Ben bu konunun Milli Savunma Bakanı ile Bayar arasında konuşurlarken aynı yerde olduğum için tesadüfen dinledim.Milli Savunma Bakanı Bayar'a diyordu ki;Bahattin Paşa (o zaman albaydı)ismi birçok yolsuzluklara karıştı.O itibarla artık onu alalım.Yerine birini tayin edelim.Bahattin Paşa, bir ev yaptırmış da onda suistimal iddiası varmış.Bayar diyor du ki;ben bu meseleyi tahkik ettim.Bu hadise böyle değildir . Yalan yere yapılmış olan böyle bir iftira sonunda neye Bahattin Paşa'nın değiştirilmesine razı olayım.Ismail Hakkı Tekçe' nin bile Atatürk değiştirilmesine razı değildi.Ben de razı değilim diyordu.

Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes,"Ordu içerisinde şöyle deniliyor;sayın cumhurbaşkanına hepimiz sadık ve bağlıyız.yalnız kendisine bağlı olan Bahattin Paşa mı mevcut.Pekala hepimiz kendisine hizmet edebiliriz.Onun için hem bu dedikoduları durdurması için bu değiştirmeye muvafakat ediniz."diyordu.Trakya'da vazifeli olan Osman Köksal'dan sitayişle ve çok değerli olduğundan bahs etmek suretiyle ifade de bulunuyordu.Ben sözün gerisini dinlemeden yanlarından ayrıldım.Bilahare Osman Köksal Muhafız Alay Kumandanlığı'na getirildi."

Ordudaki 9 subay olayından sonra ülke içinde DP. iktidarını ve tüm Türkiye'yi sarsan üzücü bir olay gerçekleşmiştir. 17 Şubat 1959'da Başbakan A. Menderes ve maiyetinin Kıb-

ris meselesini görüşmek üzere çıktığı Londra yolculuğu ve bu yolculuk esnasında uçağın düşmesidir. A. Menderes kazayı hafif atlatmışsa da 16 kişi hayatını kaybetmiştir.

Başbakan Menderes uçak kazasını atlatıp Türkiye'ye dönüşünde binlerce halkın coşkun tezahüratlarıyla karşılanmıştır. Ayrıca muhalefet ile iktidarı birbirlerine karşı son yumuşama durumu söz konusu olmuştur. İnönü ile Menderes 28 Şubat 1959 da son defa el sıkışmışlardır.

Uçak kazasından sonra iç siyasette nispi bir duraklama devri yaşanmışsa da, bu defa İnönü ve CHP son kozlarını oynamaya karar verip karşı taarruza geçmişlerdir. İnönü artık DP'nin halktan iyice koptuğuna ve gelecek seçimlerde muhakkak bir yenilgiye uğrayacağına inanıyordu.⁴³ Bunun içinde CHP grubu ile bir program hazırladı. Partinin merkez idare kurul üyeleri ile merkez temsilcileri ülke çapında seçim gezilerine başladılar.⁴⁴ 17 Nisan 1959'da CHP Trakya'da "Bahar Taarruzu" adını verdiği çalışması ile bu programlarının ilk adımını attılar.⁴⁵ Bahar taarruzu İnönü'nün Ege'ye düzenleyeceği 29 Nisan 1959 tarihinde adını "Büyük Ege Taarruzu" olarak devam ettirecektir. Bu geziye İnönü'nün başkanlığında 46 MV. partililer ve gazeteciler katılıyordu.⁴⁶ İlk durak Uşak olacaktı. İnönü Garp Cephesi Kumandanı iken; Uşak'ta Yunan Cephesi Başkumandanı Trikopolis'i ve maiyetini esir almıştı.⁴⁷ O nedenle DP iktidarına karşı başlatacağı seçim propagandasını özellikle buradan başlatarak halkın vatansever duygularına hitap

etmeyi düşünüyordu. Fakat daha Ankara'dan ayrılmadan hadise -
ler başladı.Sabrı ve anlayışı kalmamış iki parti ve bunlar a-
rasında kalan halk İnönü'ye Ankara garında tezahüratta bulun-
muş,bu durum Eskişehir'den geçerken de benzer şekilde cereyan
etmiştir. «47»

Olaylı başlayan "Büyük Ege Taarruzu" İnönü'nün Uşak'a
varmasıyla bitmemiş Uşak'ta İnönü ve CHP'lilere taşkın hare-
ketler yapılmıştır. Bu hareketler DP il binası önünden geçer-
ken bir DP'linin savurduğu çay bardağının İnönü'nün yanında
bulunan Akis muhabiri Hamdi Avcıoğlu'nun alınına isabet etmesi
bunun sonucunda İnönü'yü takip eden kalabalığın olayı protes-
to etmesine karşılık polisin durumu yatıştırmaya çalışması ve
arada çıkan gerginliktir. «48»

Bunun üzerine istasyona giren İnönü'ye gene bir grup DP.
li olduğu söylenen kişiler tarafından atılan taş ile başının
yaralanması halk arasındaki gerginliğe tuz-biber olmuştur. «49»

İnönü Uşak'tan gezisinin ikinci durağı olan Manisa'ya
gitmiş orada hükümete karşı sert bir konuşma yapmıştır."Uşak'
ta istasyonda toplanan mütecavizler, benim hayatıma kasd etmek
için harekete geçmişlerdir.Azınlıkta olan iktidar kaba kuvvet-
le bir dehşet idaresi kurarak,vatandaşları insan haklarından
mahrum yaşatmaya karar vermiştir.Kanun yolundan çıkmış olan -
lar,haklarını koruma kararında olan hür vatandaşlar karşısın-
da mutlaka mağlup olacaklardır.Vatandaşlarımızın istekleri uğ-
runa can vermeyi,hayatımızın yüksek şerefi,son mükafaatı sayı-

yoruz" diyerek duygularını dile getiriyordu.Son durak İzmir'e vardığında hükümet şu beyanda bulunmuştur: "Halk P. Reisi ve beraberindekilerin kanun çiğneyici ve vatandaşları kanuna ve birbirlerine karşı tahrik edici ve adına "Büyük Ege Taarruzu" denilen maksatlı seyahatlerdeki olaylara bizzat kendilerinin sebebiyet verdiğini ve bu yüzden DP'li bazı MV'in Ege hadiselerini DP meclis grubuna getirdiklerini ifade edip, parti liderlerinin seyahatlerinin tahdidine, kongreler için tahdit kararı alınacağına ve konuşmaların neşrinin de yasak edileceğini ülkenin selameti için bu değişiklikleri talep etmektedirler."⁽¹⁰⁾ Bu taleplerin ardından 3 Mayıs 1959 günü gazetelerde İzmir olayları ile ilgili kısımlar beyaz çıkmıştır. Daha sonra İnönü'nün İstanbul'a gelişi ve bu geliş ile ilgili olayların neşri de yasak olduğundan o tarihli basından;bu olaylarla ilgili bilgi alamamaktayız.⁽¹¹⁾Fakat halk arasında fısıltı halinde yayılan bilgiler DP iktidarını ihtilale götüren halkanın tamamlanmasında kolaylık sağlamıştır. CHP'liler 11 Mayıs 1959'da hükümete karşı bu gezi olaylarını meclise getirdiler. Başbakanla İçişleri Bakanı hakkında bir takikat önergesi verdiler. DP çoğunluğu bunu reddetti. Böylece mecliste büyük bir kavga koptu.DP ve CHP milletvekilleri birbirlerine girdiler⁽¹²⁾ Halk arasındaki taşkınlık meclise de sirayet etmiş oldu.

DP. MV. Dr.Baha Akşit'ten dinleyelim:

"...29 Nisan 1959 tarihinde bizzat İnönü'nün başkanlığında Büyük Ege Taaruzuna başlandı.Bu gezinin ilk durağı Uşak

idi.Hazırlanan plana göre bu hareket Uşak'tan sonra Büyük Ege Taaruzu adını alacak ve Topkapı'ya kadar uzanacaktı . Nitekim Uşak'ta İsmet İnönü "Hoşgeldin Garb Cephesi Kumandanı" dövizleri ve flamalarla karşılandı.İnönü'ye Uşak'ta sevgi gösterileri yapıldı. Önceden karşılama iyi planlanmıştı . Güzergahta yol üzerinde DP.il merkezi mevcuttu.

Oradan geçen kalabalık karşılayıcılar tarafından,DP.binasında bulunan DP.lilere ileri derecede sataştılar ve hakaret ettiler.Bu esnada partide çay içmekte olan DP.il başkanı Eşref Oğün,bu tecavüzlere karşı elindeki çay bardağını söylentiye göre aşağıya attı.Gene bir söylentiye göre heyecandan elindeki çay bardağı yere düştü.Bu çay bardağının yere düşmesi üzerine CHP.liler DP.binasını tahrip ettiler. Bu hadiseden sonra İsmet İnönü CHP. il binasına gitti. CHP. binasının balkonundan halka hitaben;sevgili Uşaklılar 37 sene önce burada Yunan başkumandanını esir aldım. Beni bahtiyar ettiniz,bin yaşayın demiş. DP.binasının CHP.liler tarafından tahrip edilmesi Uşak'ta infial uyandırmıştı.

Hükümette tedbir almak üzere Uşak istasyonuna 250 jandarma ile birlikte kalabalık polis kuvveti göndermişti.İsmet Paşa uğurlanırken kalabalık içerisinden,bir köşeye toplanmış olan 250-300 kadar DP.li,İsmet Paşa'ya 35 seneden beri neredeydin.Uşak'ı şimdi mi hatırladın diye bağırımları üzerine İnönü,onların üzerine yürümüş;"Burada ne arıyorsunuz,ne istiyorsunuz,siz kimin adamısınız,ayıp değil mi?" demiştir.

O sırada CHP.lilerin bulunduğu arka taraftan atılan bir taşın İnönü'nün başına isabet ettiği iddia edildi.Jandarma ve polisin müdahalesiyle hadise bu saftada kapatıldı.Uzun sene-ler böyle bir taşın atılıp ,atılmadığı,atılmış ve İnönü'nün başına isabet etmesiyle bu taşın basta mevcut olması gereken izin,başta neden mevcut olmadığı ki baş derisine isabet eden bir taşın izinin bütün ömür boyunca kayb olmayacağı tıp dünya-sı tarafından bilinir.Taş iddialara göre arkadan atıldığına göre,toplanan DP.lilerin de ön tarafta oldukları belirtildiği-ne göre, bu taşın şayet atılmışsa kimin tarafından atıldığı bir türlü halledilememiştir.

Uşak Olaylarının başına aksi üzerine DP.Meclis Grubu ta-rafından tahkikat yapılmış,ciddi bir durum tespit edilememiş-tir.Ayrıca bu mesele aynı tarihte mahkemeye intikal ettiril-miş, mahkemesi günlerce devam etmiştir.Buna rağmen Yassıada Mahkemesi tarafından muhalefetin iddiaları istikametinde bir iddianame hazırlanıp, mahkemeye verilmiştir.

Ben Uşak taş atılma meselelerinde de suçlu telakki edi-lenlerinden birisiydim.Çünkü Uşak'ta bu hadiselerden 1 hafta kadar önce Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoglu ile beraber Eskişehir-Kütahya ve Uşak üzerinden hareket ederek İzmir'e gitmiştik.O zaman Ulaştırma Bakanı Denizli'de yapılmış olan Elektrik-Telefon santrallarının değiştirilmesi ve yenilenmesi ile tren istasyonunun yeniden yapılması mevzuları ve kendi ba-kanlığıyla alakalı bir çok meseleleri halletmek,onların baş

müdürlükleri İstanbul'da değil de İzmir'de olduğu için beraber bulunmak arzusuyla beni de bu seyahate davet etmişti.

Bizim Uşak'a geldiğimiz zaman halkta Bahar taaruzu ve Uşak meselesi hazırlıkları nedeniyle büyük bir heyecan mevcuttu. Sayın Kurbanoglu, belediye salonunda büyük bir toplantı yaptı. Bu toplantıya kapılar ve pencereler açık olduğu için giren ve çıkan belli değildi. Orada halkı sükunete davet edici ve demokraside müsamahanın esas olduğunu ifade eden bir konuşma yaptı. Ben de dinleyiciler arasındaydım.

Bize yöneltilen ithamlara göre; biz İsmet Paşa'yı öldürmeye kararlıymışız ve Uşak Belediye salonundaki büyük topluluk huzurunda bunu planlamışız. Bu iddia ve isnadı aklın ve mantığın kabul etmesi mümkün değildir. Çünkü bir insanı öldürmek isteyen bir kimse veya topluluk, yüzlerce insanı bir araya toplayarak, girenin ve çıkanın belli olmadığı bir salonda kendilerine böylesine sarıh ve kanunen suç sayılacak bir harekette ve beyanda bulunması düşünülemez ve böyle bir düşünceye akıl sız ermez. Eğer hakikaten böyle bir kasıt varsa gizlice gereken kişilere talimat verilir.

Ayrıca başka bir hususu daha zikr etmek isterim. Uşak Olayları mahkeme mevzuu olmuş, suçlu telakki edilen kimselerin hepsi mahkeme tarafından yapılan tahkikat sonucu suçsuz bulunup, beraat etmişlerdi. Hal böyle olmasına rağmen Yassıada Mahkemelerine bu mevzuu getirilmiş ve biz soruşturulmaya tabii tutulmuşuz. Fakat daha evvel anayasayı ihlal suçundan idama

mahkum olduğumuz için de bu dava da tekrar görülmeye lüzum görülmeden ileriki bir tarihe bırakıldı.

Uşak olaylarından sonra mart 1960 içerisinde Ankara Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğüne gitmiştim. Merkez müdürü bilahare genel müdür olan Sebahattin Şerifoglu idi. Yanına personel işleri müdür muavini Fevzi Akhan beyi de davet etmişti. Üçümüz sohbet ederken, benim arkam kapıya dönüktü, o sırada kapı açıldı Sayın Şerifoglu akabinde Fevzi Akhan ayağa kalkarak gelen zatı selamladılar. Bunun üzerine ben de ayağa kalktım, gelenin İsmet Paşa olduğunu görünce ben de kendisini selamladım. Biz merkez müdürünün masasının önündeki sandalyelerde oturuyorduk. Merkez müdürü işaret etti, İsmet Paşa merkez müdürünün sandalyesine oturdu. Çok öksürüyordu. Ben kendisine sordum "sayın Paşam çok öksürüyorsunuz, bunu tedavi ettirin, sonra size bir zarar getirir, hastalığınız artabilir" dedim.

Bana cevaben " seçim mi var yoksa Baha Bey?" dedi. Ben de eğer seçime karar verecekseniz Adnan Beyle beraber siz karar verebilirsiniz. Elbette her zaman seçim yapılabilir. Onun için bunu bana soracağınıza Adnan Beyle kararlaştırınız dedim.

Bunun üzerine bana, "önümüzdeki günlerde Denizli'ye gideceğim, beni orada da taşıyacaklar mı" diye sordu. Ben de kendisine "sayın Paşam biz sizin Uşak'ta başınıza taş atıldığına inanmıyoruz. Çünkü ben hekimim, eğer taş atılmış olsa, başınızın bir yerine dokunsa, onun mutlaka deride bir izi kalır. Bu izin hayat boyunca silinmesi de mümkün değildir. Ben sizin başınız--

da böyle bir iz görmüyorum, eğer o izi bana gösterirseniz, sizden özür dileyerek saygılarımı sunarım" dedim ve ilave ettim "Eğer Denizli'ye gidecekseniz, yanınıza beni alırsanız sizinle gelirim. Eğer Denizli'de sizi karşılamamı isterseniz gider sizi bekler, karşılarım" dedim. "Peki o zaman sizinkiler sana ne der" diye sordu. Ben de "ne diyecekler, hiç bir şey söylemezler" dedim. Sonra memleketin durumunun iyi olmadığını, gün geçtikçe fenaya gittiğini, bu hal devam ederse düzeltilmesi imkansız vahim hadiselerin meydana gelebileceğini kendisine söyledim. Siz en kısa zamanda bu işi halledebilirsiniz. Adnan Bey bilirsiniz ki yumuşak tabiatlıdır. Eğer siz ona karşı bir adım yaklaşırsanız o size beş adım yaklaşır. Korkarım bu vahim hadiseler, memleket içinde büyük hadiselerin doğmasına sebep olabilir. Bunun vebalı da çok ağır olur paşam. Siz bu işi mutlaka düşünmeli ve ona göre hareket etmelisiniz dedim.

Bana bu mevzuuda fazla bilgi vermedi. Aksine benim şahsımı övücü, sizin gibi vatanperver memleket evladlarına bu memleketin ihtiyacı var, siz çoluk çocuk sahibisiniz. Onları da düşünüp, memlekete siz büyük hizmetler yapabilirsiniz demek suretiyle bana kendi mensubu bulunduğum partinin liderinin dahi göstermediği teveccühkar ve iltifat dolu sözler söyledi ve böylece kendisini uğurladık."

Büyük Ege Taaruzu sona erdikten sonra 4 Mayıs 1959 da İstanbul'a dönen İnönü havaalanında büyük bir kalabalıkla karşılaştı. Bundan sonrasını sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Yeşilköy havaalanında görevliler tarafından karşılanan İnönü, bir konvoy halinde İstanbul'a doğru yola çıktı. DP.liler, Topkapı girişini tutmuşlar, çeşitli pankartlarla karşılaşmışlardı. Bu pankartlarda, şehre girmemesini istiyorlardı. DP.li lerle CHP.liler arasında söz düellosu başladı . Söz düellosu, kavgaya dönüşme istidadı gösterince emniyet kuvvetleri yetiştiriler, topluluğu dağıttılar. Bu hadise İnönü'ye hazırlanan suikast olarak yorumlandı. Bir kısım basının bu yorumda payı önemlidir. Bu hadise Yassıada Mahkemelerine, muhalefetin iddialarına uygun şekilde getirildi. Yassıada savcısı bu hadisenin iddianamesinde ; Topkapı'da büyük suikast hazırlıkları yapıldığı, muhtelif yerlerden bu iş için adamlar getirildiği, ellerinde sopalar, şişler ve şişeler bulunduğu bu adamların Topkapı'da İnönü'nün bulunduğu arabasını çevirerek, kendisini öldürmek istediklerini ancak ordu birliklerinin buna mani olduklarını belirterek Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes, il başkanı Kemal Aygün, İstanbul valisi Ethem Yetkiner, Trafik Şubesi müdürü Celal Kosova, Emniyet Amiri Zeki Şahin, DP.i Fatih teşkilatından Dr.Ömer Faruk Sargut'un idamlarını talep ediyordu.

A.Menderes olayla ilgili olarak , kim vurduya getirmekle İnönü ortadan kalkmaz, Allah saklasın. Sonra mademki İnönü bir dava ikame etmedi, bunu bir küçüklük mü telakki ettiğine mi? yoksa hakimlere karşı bir itimazsızlığı mı? vardı. Hayır, öyleyse İnönü bunun bir suikast olduğuna inanmıyordu, diyordu. Nitekim Kasım Gülek bu davada şahit olarak dinlenmişti. Kasım

Gülele, İnönü'nün yanında oturuyordu. Topkapı'daki topluluğun öldürme kastında olmadığına kani olduğunu söylemişti.

Topkapı Olayları CHP.in gösterisine karşı İstanbul'un girişinde DP.lilerin bir gövde gösterisinden ibaret olduğu belliydi. Hadise böyle iken bir kısım basının gayreti ve yapılan propogandalar sayesinde seyahat özgürlüğünün engelleme, hatta daha ileri giderek İnönü'ye suikast tertibine kadar ileri götürüldüğü görülmüyordu. Önce Trakya'dan Kırklareli Kocasalıh kasabasında 18 Nisan 1959 da Bahar Taaruzu adı altında başlatılan, Uşak 29 Nisan 1959 olayları ve Büyük Ege Taaruzu ile devam eden ve Topkapı'da, 4 Mayıs 1959 da cereyan eden hadiseler bir kısım basının ve muhalefetin kopardığı kıyamet, eğer dikkatle incelenilirse ne kadar sakın düşünülürse düşünölsün önceden hazırlandığı ve sonra dikkat ve itina ile tatbik sahasına konulduğu şeklinde yorumlanması gerekir.

İktidar ve muhalefet arasındaki münasebetlerin çok gergin bir safhaya geldiği, devletin bütünlüğünü tehdit edecek derecede bir seviyeye geldiği sırada Ordu Milletvekili Atıf Topaloğlu CHP. den istifa etti . Topaloğlu CHP.in eski ön planda adı geçen mensubu ve İnönü'nün yakınlarından biri olarak tanınmaktadır. Ertesi gün Yenişehir Palas otelinde yaptığı basın toplantısında "İnönü'nün gözlerini iktidar hırsı bürümüştür. İnönü, kendisinin iktidara gelmesi dışında hiç bir varlık tanımıyor. Bütün memleket aydınlarının onu frenlemesi gerekir. Ortada hiç bir sebep yokken, yüzde yüz meşru bir idareyi devir,

mege çalışmak mesuliyeti ve bundan dolayı tehaddüs edecek bu hadiselerin vebali doğrudan doğruya İnönü'ye ait olacaktır. Çok zamanlar İnönü'nün en yakınlarından biri bulunduğum için daha fazla konuşmak istemiyorum. Ancak tutulan yolun memleketi fenaya götürdüğüne inandığım için böyle bir camianın arasında daha fazla bulunmaktansa istifa ediyorum" diyordu.

Bir taraftan Bahar Taaruzu, arkasından peşi sıra gelen Uşak hadiseleri, Ege Taaruzu, Topkapı Olayları sürerken Kayseri'de Yeşilhisar Belediyesinde DP. ve CHP.liler arasında taş ve sopa ile dövüşmüşler ve 10 kişide yaralanmıştır. Bu olaydan sonra Kayseri valiliği 24 Mart 1960 bir tebliğ yayınlamıştır. Bu tebliğde bir ay evvel DP.li Yeşilhisar Belediye başkanını öldürmek maksadıyla tabanca çeken CHP. ilçe başkanının Kayseri Ağır Ceza Mahkemesinde tevkifi üzerine, CHP.liler, DP.li Ahmet Aslan isimdeki bir şahsı sokak ortasında dövmeye başlamışlardı. Savcının emri üzerine bu vatandaş dayaktan kurtarılmak istenmiş, bunun üzerine CHP.liler polisine üzerine saldırmışlar ve poliste silah kullanmak zorunda kalmışdı.

Daha sonra gelen haberler üzerine CHP.liler Yeşilhisara, savcılık ve kaymakamlık binalarına da tecavüz etmişlerdi. Asayiş jandarmanın müdahalesiyle korunabilmişti. Hadiseden çok kısa bir zaman sonra İnönü'nün başkanlığın da bir heyet olayları yerinde incelemek üzere Yeşilhisar'a gitmek istedi. İnönü, Ankara'dan bu maksadla Kayseri'ye hareket etti. Yolda Yeşilhisar'da durumun fevkalade gergin olduğu hasebiyle Kayseri var

lisi Ahmet Kınık tarafından tren yolda durduruldu. Yeşilhisar'a İnönü'nün gitmek istemesine izin verilmek istenmedi. Gereke olarak il idare kanununun 9.ve 11.maddesine dayanılarak siyasi partilerin kongreleriyle her türlü toplantıları yasak edilmesidir. «33» İnönü Kayseri Valisi'nin emri üzerine Kayseri CHP teşkilatına 3 Nisan 1960 tarihli telgrafında CHP.kongresinin yapılmayacağını fakat olayları mahallinde incelemek üzere geldiğini bildirdi. «34»

Kayseri'ye gelen İnönü'nün Yeşilhisar'a gitmesi engellenmek istendiyse de bunda başarılı olunamadı. Böylece İnönü jandarma ve polis refakatinde Ankara'ya dönmüştür. «35»

İnönü gezi dönmüşü 5 Nisan 1960 tarihinde CHP. grubunu toplamış ve verdiği bildiride son olayları anlatmış, iktidara şiddetle hücum etmiş ve Kayseri-Yeşilhisar Olaylarını BMM'ne intikal ettirmeye hazırlanırken DP'de Meclis tahkikatı açılmasını talep etmiştir. «36» Taleplerinde muhalefetin faaliyetine karşı kanuni ve idari tedbirler alınmasına karar vermiş, bu kararını DP.Meclis Grubunun verdiği tebliğ ile basına ve muhalefete bildirmiştir. 8 Nisan 1960 tarihli Yeni İstanbul Gazetesinde çıkan bu tebliğde şunlar ifade edilmektedir: "DP.Meclis Grubunun Tebliği, Ankara 7; DP.Meclis Grubu riyasetinden tebliğ olunmuştur: DP.Meclis Grubu, Umumi heyeti 7 Nisan 1960 perşembe günü saat 15'te Grub reis vekillerinden Denizli mebusu Bahadır Aksit'in riyasetinde toplanarak 5,5 saat devam eden müzakerelerde iç politikamızın muhtelif meseleleri ile CHP.in bütün

faaliyet ve hareketlerini 11 Agustos 1958 tarihli grup tebliginin ihtiva ettiği esaslar dahilinde bir daha gözden geçirmiştir....

Müzakerelerin ayrıca açığa vurduğu hakikat da şudur: Muhalefetin takip etmekte olduğu yolun memleket için zararlı ve tehlikeli olduğu tespit edilerek memlekette çok şiddetli bir tahrik politikasının yaygın bir halde tatbik edilmekte olduğu ayaklanma hadiselerine kadar götürecektir. fiilen yapıldığı akla hayale gelmeyecek derecede korkunç yalan ve iftiralar ile devletin ve cemiyetin mevcudiyetine kasdı tazammun eden geniş ölçüde açık ve gizli faaliyetlere girişildiği hususunda konuşan bütün hatiplerin sözleri umumi tasviple karşılandı. Bundan sonra tecelli eden neticelere göre, gerekli tedbirlerin ne olabileceğini mütelaa ve müzakere eden DP.Meclis Grubu, muhalefet faaliyetlerinin mahiyet ve istikameti ile bu faaliyetlere muvazi bütün hareketlerin hakikatlerini ortaya çıkarmak maksadıyla meclis tabkikatı açılmasına ve bu arada her türlü kanuni ve idari tedbirlerin alınmasına ittifakla karar vermiştir."

DP.Meclis Grubunun bu tebligine karşı CHP.Meclis Grubu 10 Nisan 1960 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde verdiği cevapta şunları söylemektedir: "...Muhalefet Partisi "dürüst ve eşit şartlarla" genel seçimlere gidilmesini istiyor..."

Çok partili demokratik hayatı kuran ve rejimi 1950'deki tekamül merhalesine getiren CHP.nin bugün demokratik esaslara

aykırı yollardan iktidara gelme gayreti içinde bulunduğunu iddia etmek, açıkça gülünç bir iftiradan başka bir şey olamaz " denilmektedir...

CHP. Grup tebliği şöyle sona ermektedir: "...Memleket için selamet yolu, DP. idarecileri içinde ruhlarını ezen huzursuzluk, tan kurtulma yolu, dürüst ve eşit şartlar altında genel seçimlere gitmek ve milletin vereceği hükme boyun eğmektir."

CHP. Grubunun bu talebine DP. Genel İdare Kurulu'nun verdiği cevabı ve olayları sayın Akşit'ten alalım:

"...1959 sonbaharında DP. Genel İdare Kurulu bir karar alarak 1960 senesi baharında seçimlere gitmeye karar verdi. Ve bu kararı 1960 senesi Ocak ayında tatbikata koymak için tedbirler aldı. Hatta bütçeyi kabul eder etmez seçime gidecektik. DP. Meclis Grubu, benim de dahil olduğum bir dönemde Mayıs ayında seçimleri yapmayı düşünmüş ve bunlar için hazırlığa başlamıştı. Bu hareketler oldukça ileri bir noktaya gelmişti. Yapılan hesaplara göre mayıs ayının son haftasında mevcut meri kanunlarına göre seçime gidebilirdik.

Ona göre hazırlıklar yapıldı. Fakat bu sırada yurt içinde ve yurt dışında cereyan eden olayların, milli emniyet tarafından hükümete bildirilmesi, seçimleri biraz daha geciktirmesi, bazı tedbirler alındıktan sonra seçime gidilmesi zaruretini doğurdu. Halbuki daha 1959 senesinden itibaren seçimlere gitmeye kararlı olduğumuzu, seçimleri 1 yıl evveline alma kararında olduğumuzu CHP. iktidarı ve sayın İnönü'de bilmekteydi."

**F.Ö. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Sayın Aksit'in sözünü ettiği yurt içinde cereyan eden olayların bir kısmından (Ege Taaruzu, Uşak, Kayseri, Topkapı Olaylar ..) bahsetmiştik. Bunlara ilaveten bir de merkezi yurt dışında olan ülke halkına yönelik komünist propogandaları yapan Bizim Radyo'nun faaliyetleri ve bu faaliyetlere destek veren muhalefetin tutumu vardır. Hükümet bu konuları araştırmak ve meselenin temelini inmek için mecliste bir komisyon kurulmasına karar vermiştir. Bu komisyon muhalefetin ve basının şiddetli taaruzuna maruz kalan meşhur Tahkikat Komisyonu'dur.

Şimdi bunu Baha Aksit'ten ayrıntılı olarak dinleyelim:

"Bir taraftan yurt dışındaki komünistlerin Bizim Radyo adı altında yapmış olduğu tahrikler, diğer tarafta yurt içindeki komünistlerin bunlara paralel davranış ve hareketleri; diğer taraftan ihtilali yapmaya hazırlanmış olan bir kaç maceraperest subayın, ordunun büyük mevcuduna göre söylüyorum, hareketleri ve CHP'nin militanları memleketi o derece darbeye hazırlamışlardır ki, biz bütçeyi kabulden sonra seçime gitmeye karar verdik. Arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu kendi illerine gittiler. Bu her zaman yapılan bir hareketti. Bütçeden sonra vilayetlere gidilir, vilayetlerde vatandaşla temas edilir, ihtiyaçları, istekleri, görüşleri alınırdı. O zaman da böyle olmuştu. Bütçe tatilinin akabinde Ankara'ya dönen MV. leri bir hayli şikayetler ve menfi propogandaların kendi bölgelerindeki akisleriyle beraber geldi. 1) Bütün Demokratlar ve DP. MV. i hırsızdır. Çalmışlar, çırpılmışlardır. Memleketi aç sefil bırakmışlardır.

2) Amerikan subayları,erleri Türk kadın ve kızlarına tasallutta buldukları hatta tecavüz bile ettikleri halde,şikayet edilmemesine rağmen hiçbir takibe de,bir zabıta kuvvetine rastlanmamıştır.Demek istiyorlarki Nato'ya girmekle Türkiye kendini o derece Amerikalılara satmıştır ki,kendi medeni haklarını bile kullanmaktan acizdirler ve korkmaktadırlar.

3) Memleketin elma bahçelerine varıncaya kadar bütün varlığını yabancılara satmışlardır.Zaten CHP.i yabancı sermayeyi teşvik kanunu ile petrol kanununa da muhalefet etmiş ve Türkiye'yi satacaksınız diye feryadlar yapmıştı.

Şimdi bu duygularla dopdolu olan meclis grubunun mensupları, çeşitli takrirlerle grupta bunları dile getirdiler.Ben bu konuşmaların % 80'ine bizzat riyaaset ettim . Hem dinledim hem takip ettim.Herkes aynı şikayeti yapıyordu.Üstelik basın o hale gelmişti ki yine bu şikayetlerle doluydu.

Bütün bunları uyduran Akis Mecmuası ve bir kısım basındır.Yalan söylemek,yalan neşriyat yapmak adeta doğal hale getirilmiştir.Bundan dolayı da daha evvel biz "mücerred yalanın menî" hakkında arkadaşlarımla birlikte bir kanun teklifinde bulunmuştuk.Sonra basının şiddetli reaksiyonu karşısında teklifimizi yürürlüğe sokmadan o halde bırakmıştık . Basın buna karşı alınmak istenen kanun teklifini bile basın hürriyetine tecavüz olarak saydı. Fakat Millet Meclis'ne gelenler bu yalanlarla dolu olarak geldiler ve diyorlardı ki bütün bu yalan

ların menşesine inilsin, bu yalanları kimler çıkarıyor , onlar hakkında tertibat alalım, takibat yapılsın.

Bu hususta bir sene önce hükümete yetki veren bir kanun çıkarılmıştı, Tedbirler Kanunu diye. Fakat hükümete dahi itimat etmediklerini, bizzat meclisin meseleye el koyması gerektiğini müdafaa ediyorlardı. Bu demokratik ülkelerde vaki olan ve meclisin kendi yetkilerini kullanmak için zaman zaman müracaat ettikleri yoldur. Meclis iki türlü tahkikat acabilir:

- 1) Bir bakan suistimal yapmıştır, hırsızlık yapmıştır, suç işlemiştir. İç tüzüğün 169. maddesine göre tahkikat yapılır.
- 2) Meclis, herhangi bir olayın derinine inmek, esasın ne olduğunu öğrenmek maksadıyla tahkikat talebinde bulunur ve meseleye bizzat meclis vaziyet eder, aldığı neticeye göre bir karar alır, tedbir alır. İcab ederse bir kanun çıkarır, ona göre hareket eder. Bu da iç tüzüğün 177. maddesine göre yapılmış olan tahkikat talebidir."

Sayın Akşit'in DP hükümetinin aldığı tedbirleri açıklamasına burada ara vererek bu dönem basınına bir göz atarak; açılan Takikat Komisyonu ve DP hükümetinin faaliyetlerini nasıl görüyorlardı ona bakalım.

16 Nisan 1960 tarihinde çıkan bir neşriyatta; DP Meclis Grubu'nun 12 Nisan 1960 tarihinde toplandığı olağanüstü toplantıda aldığı kararları şöyle ifade ediyordu:

"...DP Meclis Grubu Başkanı Mazlum Kayalar ve Grup Başkan Vekili Baha Akşit tarafından BMM'ne verilen ve Meclis Umu

mi Heyeti'nde pazartesi günü görüşülmesi muhtemel bulunan tahkikat önergesinin metni dün gece yarısı açıklanmıştır.

BMM Dahili Nizamnamesi'nin 177.maddesine dayanılarak verdiği takrirdede ...CHP'nin gayri meşru ve kanun dışı yollarla halkı kanunları ihlale,mukavemete,hükümete adli ve idari müesseselere karşı galeyana ve fiili tecavüzlere teşvik ve tahrik etmek. Bazı şahısları silalandırmak,kardeş kavgalarına müncer olan tertiplere başvurmak, orduyu siyasete karıştırmak, Bizim Radyo namındaki komünist radyosunu Halk P.ne ait bir radyo gibi göstererek umumi efkarı bu radyonun zararlı tesirlerine maruz bırakmak, kurulmuş ve kurulacak iktidarlar aleyhine vatandaşları tahrik ederek huzursuzluğu artırmak, hücre teşkilatı ile işleyen gizli kollar kurarak çalışmak gibi fiiller mevcuttur.

Basın hakkındaki iddia ise bir kısım basının neşriyatı ile Cumhuriyetin ve genç demokrasinin fikri ve manevi temellerini tahrip etmek. Devletin ve cemiyetin ana müesseselerini baskı ve tehdit suretiyle işlemez hale getirmek, hakikatleri tahrif etmek, yalan neşriyatta bulunmak suretiyle memleketin siyasi, iktisadi, mali, içtimai, hayatını tehlikeye maruz bırakmaktır.Önerge neticede okunarak iç tüzüğün 177. maddesinin tatbiki istenmekte,meclis tarafından seçilecek 15 kişilik bir tahkik komisyonuna yetkiler vermek ve 3 ay içinde tahkikatı bitirmek, her türlü siyasi hareket ve faaliyeti durdurma kararı da dahil olmak üzere lüzumlu göreceği bilcümle tedbir ve kararları ittihaz etmek selahiyetleri verilmektedir." (1972)

Ayrıca 17 Nisan 1960 tarihli sayıda ise bu yetkilerin neler olduğu şu şekilde ifade edilmektedir:

- 1) Her türlü hükümet vasıtalarından istifade
- 2) Adli mercilere sormadan yetkinin kullanılması
- 3) Türkiye'deki her türlü siyasi faaliyetin önlenmesi
- 4) Lüzumlu her tedbir ve kararın alınması
- 5) Meclis dışında da faaliyette bulunabilme." (50)

26 Nisan 1960 tarihli sayısında bu konu hakkındaki bilgiler devam ediyor:"Tahkikat Komisyonlarının yetkileri arttırılacak.Kanun teklifi 7 DP. li ve 2 CHP. mebusundan müteşekkil geçici komisyona havale edildi.

Teklif,komisyonlara savcı,sorgu hakimi,sulh hakimi ve adli amirlere tanınan her türlü hak ve yetkilerin tanınmasını derpiş ediyor." (51) Böylece Meclis Tahkikat Encümeni kanunu ve 27 Nisan 1960'da bu encümen için kabul edilen Yetkiler Kanunu da ilan edilmiş oluyordu.

Son olarak 28 Nisan 1960 sayısında ise:"Fevkalade yetkiler BMM.de kanunlaştı.Tahkikat Komisyonu bir teblig ile müzakerelerin neşrini men etti.

Meclisin kabul ettiği teklife göre,her türlü neşriatin men edilmesi,riayet etmeyen gazete ve matbaaların kapatılması tahkikatın selameti bakımından bilcümle karar ve tedbirleri ittihaz ve hükümet vasıtalarından istifade hususları komisyona tanındı." (52) Mecliste,Tahkikat Komisyonu'na yetki veren kanun 28 Nisan da çıkınca aynı gün İstanbul Üniversitesi öğ-

rencileri bu kanunu protesto etmek için; üniversite iç kapısı önünde ve Atatürk Heykeli etrafında toplanmışlardı. Toplantıyı haber alan Rektör ve Hukuk Fakültesi Dekan Vekili öğrencileri teskin için toplantı yerine giderken polis tarafından çevrilmiş ve aralarında tartışma çıkmıştır. ⁽⁶¹⁾ İstanbul'da çıkan bu olay üzerine gece sokağa çıkma yasağı konulmuş, eğlence yerleri kapatılmış ve hadiselerin neşri yasaklanmıştır. Ertesi gün İstanbul ve Tahkikat Komisyonu'nu protesto etmek amacıyla Ankara'da öğrenci nümayişleri yapılırken tahkikat encümeni İstanbul ve Ankara'da örfi idare ilan etmiş, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı'na Orgeneral Fahri Özdilek, Ankara Örfi İdare Kumandanlığı'na Korgeneral Namık Argüç'ü getirmiştir. ⁽⁶²⁾ Bu olay Yassıada Mahkemelerinde DP hükümetine isnad edilen ve mebuslarının yargılandığı vakalardan birisi olmuştur.

Şimdi bir çok suçlamalara hatta 27 Mayıs'ın oluş nedenlerinden biri olarak gösterilen Tahkikat Komisyonu ve icraatlarını sayın Aksit'ten almaya devam edelim:

"...Tahkikat Komisyonu vazifesine başlayınca bazı hususları ele almıştır. Mesela partili MV.i ve militanların, kendi parti mensuplarıyla alakalı konuşmalarını zabt etmiştir. Bunda ihtilale teşvik edici o derece açık ve sarıh beyanlar mevcuttur ki, ben bunları DP Meclis Grub başkanı vekili olarak Tahkikat Komisyonu faaliyette bulunurken pek çoklarını okudum, gördüm sonra bunların bir çokları maalesef 27 Mayıs olduktan sonra ortadan kaldırılmıştı.

İkinci mesele Anayasanın verdiği yetkiye isnaden basında bazıları sorguya tabii tutulmuş, bunlarda yalan söylemekte ısrar edince,tevkif edilecekleri hakkında ifadelerde bulunulmuş.Bunun üzerine Tahkikat Komisyonu bu meseleyi daha sağlam bir hale getirmek maksadıyla 28 Nisan'da Tahkikat Komisyonuna yetki veren kanunu çıkarmıştı.Bu kanunu DP. MV.leri teklif etmişlerdir. Bu kanun nedir?Bu kanun;Fransa'da,Belçika'da, Hollanda'da yani Benelüks devletlerinde,daha açık ifadeyle demokrasiyle idare edilen ülkelerde,çıkarılmış,halen meri kanundur. Hatta bu kanundan örnek alınarak hazırlanan bu kanunun bir çok maddeleri hafifletilmiştir.

Hal böyle olmasına rağmen başta Hüseyin Nail Kubalı olmak üzere İstanbul Üniversitesinin bazı hocaları bu çıkarılan kanun ve tahkikat komisyonun kurulması anayasaya aykırıdır diye kıyametler koparmıştır.Halbuki unutmamak lazımdır,bu anayasa ile yani 1924 Anayasası ile İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.Bu anayasa ile bir çok kimseler mahkum edilmiş hatta idam edilmiştir.Bu anayasanın bu kadar geniş yetkisine rağmen anayasa profesörleri evvelki yazdıkları kitaplarda bunları tamamen açık ve seçik olarak anayasanın muhtevasına uygun diye bilmiş ve bildirmiş olmalarına rağmen bu defa hiç çekinmeden hatta yazdıkları kitapları hiçe sayarak anayasaya aykırı olduğunu iddia etmişlerdir.

Tahkikat Komisyonu kurulduğu tarihte daha gündemde 78 adetden fazla 177.maddeye göre Tahkikat Encümeni kurulması hak

kında takrirler mevcuttu.Bunlar da yalnız DP.liler tarafından verilmiş degil,muhalif partiler tarafından da verilmiş olan takrirlerdir.

Mademki bu 177.madde bu kadar anayasaya aykırı idi muhalefetiyle,iktidarıyla meclisin bu kadar takriri 177.maddeye göre vermesinin sebep ve hikmeti nedir?Bu kadar büyük reaksiyon bu takrire neden gösterilmiştir.

1960 şubat ayında,Ziraat Bankasının Kromit şirketine verdiği kredi hakkında,bilgi almak maksadıyla,iç tüzüğün 177.maddesine göre Tahkikat Komisyonu kurulmuştur.Bütün partilerin iştiraki ile bu komisyon alakalıları yurt dışına çıkmaktan men etmiş,yalan şahitleri tevkif yargısını kullanmıştır.Ne anayasa profesörleri ne partiler şikayet etmemişlerdir.

177.maddeye göre kullanılacak yetkilerin 169.maddesinin aynı olacağı,Turhan Feyzioğlu'nun verdiği takrir üzerine,Meclis kararı olarak daha önce kabul edilmişti.Buna da itiraz edilmez. Benim inancıma göre şudur;dışta ve içte yapılmış olan bu tahrikler ve CHP.lilerin bu işin içine girmiş olması CHP. grubunu ürkütmüştür.Ürküttüğü içinde daha evvel tahkikat encümeni kurulması daha hayalde bile yokken vermiş oldukları darbe kararını yürürlüğe koymaya adeta tahrik etmiştir.

Şimdi size bu tarihlere ait bir hatıramı da aktarayım: Mayıs ayı içindeydik.Memleketin sıkıntılı durumundan fevkalade muztarıbtık,sıkılılıyorduk.Bu sırada Ankara Palas'ta bir petrol şirketi tarafından kokteyl tertip edildi.Biliyorsunuz An-

kara Palas Meclisin karşısında.Bana arkadaşlarım dediler ki gidelim şu kokteyle biraz hava değışsin.Biz gittik,bizim gibi CHP.liler de geldiler.İkramlar oluyor,hep beraber yanyanayız.

Bu konuşmalar sırasında DP.liler CHP.lilere,CHP.liler DP.lilere laf atmaya başladılar.CHP.liler diyorki İsmet Paşa'nın başına niye taş attınız.DP.liler diyorlardı ki taşın izi olur.İsmet Paşa'nın başındaki izi gösterin,biz sizden özür dileyeceğiz.Onlar diyorlardı ki İsmet Paşa'yı Yeşilhisar'a niye sokmadınız.DP.liler,ise bu bir tertip daha evvel bir hadise olmuş,belediye reisini,kaymakamlık makamına ve hükümet binasına CHP.liler hücum etmişler.Jandarma tedbir almış,ayrıca Kayseri de yapılacak il kongresi başka bir tarihe talik edilmiş,hal böyle iken hava bu kadar gergin iken,siz iyiniyet sahibi idiniz de ne işiniz vardı Yeşilhisar'da.Yapacağınız ne vardı.O halde siz bu hadiseyi tahrik ettiniz diyorlardı.

Baktım herkesin içerisinde bu münakaşa uzayıp gidiyor. Ben o zaman grup başkan vekiliyim.Hıfzı Oğuz Bekata'da CHP.in grup başkan vekili.Bekata'ya dedimki gelin arkadaşlar, bizim o zaman CHP. ile münasebetlerimiz o kadar gergin değildi,Ankara Palas'ın köşesine çekilelim,bu meseleleri orada konuşalım dedim.Pekii dediler.Bir nevi sempozyum gibi karşılıklı oturarak bu meseleyi konuştular.Ben bir teklifte bulundum.Dedim ki görüyorsunuz ki arkadaşlar biz bazı meselelerle birbirimizle ihtilaf halindeyiz.Meseleleri aynı cepheden görmüyoruz ama vatanperverlik mevzuunda ne siz bize üstünlük tanırırsınız,ne biz

size üstünlük tanırız.Ortada bir anlaşmazlık vardır.Benim bir teklifim var.Sayın Bekata grup idare heyeti arkadaşlarını topla gel,ben de toplayıp,geleyim.Bütün bu meseleleri konuşalım ve bu çıkmazdan çikalım,hadiselere ne lüzum var,dedim . Hıfzı Oğuz pekiyi dedi,ne gün konuşalım.Meselenin konuşulduğu gün perşembe idi. Pazartesi günü görüşelim diye karar verdik.

Pazartesi günü Bekata'yı aradım,cevap vermedi. Arattım, gelmedi.Tekrar haber gönderdim,gelmedi.Bütün gayretlerime rağmen bir araya getirmeye muvaffak olamadım.

Hadiseler oldu,geldi,geçti.Yassıada Mahkemeleri kuruldu. Biz idama mahkum olduk,idamdan kurtulduk.Kayseri'ye gittik. Kayseri'den geldik.Bir gün Ankara'da bineceğim uçağa yetişmek için Zafer Meydanı'ndaki uçak otobüsüne biniyordum.Ön sırada birisi yanını boş bırakmış bana el sallıyor.Ben arka kapıdan girdim,onun yanına kadar geldim,oturan Hıfzı Oğuz Bekata idi.

Evvela kucaklaştık,sonra nasılsın iyi misin sohbetinden sonra,devirden şikayet etti.Bak Türkiye ne hale geldi,bir türlü içinden çıkılamıyor dedi.Ben dedim ki "Bekata hatırlar mısın ben sana Ankara Palas'ta bir teklifte bulunmuştum.O toplantıya gelseydin,belki bunlar olmayacaktı.Neden gelmedin ?" dedim."Ahh kardeşim" dedi,"gelmedin değil gelemedin de.Bıraktılar mı? ki geleyim" dedi."Kim bırakmadı" dedim.Eliyle bir işarette bulundu,"konuşmaya müsaade edilmedi" dedi."Keşke müsaade edilseydi.Bu kadar felaketli durumu ne Türkiye yaşar ne de biz yaşardık" dedim.

Tahkikat Komisyonu nihayet vazifesini 26 Mayıs'ta bitirdi. Tahkikat Komisyonu rapörtörü olan Nusret Kirişcioglu, rapor taslağının hazırladı ve 27 Mayıs günü darbe olunca bu elinde bulunan taslakta ele geçti. Ele geçince Yassıada Mahkemeleri devam ederken, bak siz CHP.i kapatacak mışsınız, bilmem neyi açacak mışsınız gibi elbette o raporda böyle bir kayıt olsaydı bize yapılmadık itham kalmazdı. Ama okundu bu rapor görüldü ki bizi itham edecek en ufak bir delil mevcut değildir . Mesele memleketi tehlikeye sokacak bir çok hadisenin aydınlatılması ve su yüzüne çıkarılmasını ihtiva etmektedir. Yassıada mahkemeleri bu raporları dahi okutmadı ve rapor müzakere mevzuu yapılmadı."

Biz tekrar Tahkikat Komisyonuna yetki veren kanunun meclisten çıktığı 28 Nisan gününe dönüyoruz. Daha evvel de verdığımız gibi bu kanun bazı üniversite öğrencilerinin protesto hareketleriyle karşılanmış. Olmaması gereken bir durum, polisün üniversiteye girmesi ile olay büyümüş ve yayılmıştır. Bu nedenle 29 Nisan günü İstanbul ve Ankara'da Ürfi idare kabul edilmiş ve her iki şehirde cereyan eden hadiselerin neşri men edilmişti. Bu kararlar alınırken DP.Meclis grubu her gün toplanıp, hükümetin iç politika izahlarını dinliyordu. CHP.de her gün muntazam çalışıyordu. Meclisin 5 Mayıs 1960 tarihli oturumunda Meclis Tahkikat Komisyonlarının vazife ve selahiyetleriyle ilgili konunun müzakeresinin yapıldığı celse ile ilgili olan bu konuşmalar esnasında, zaman zaman gürültüler olmuştur .

Müteakiben CHP.grubu ayrı bir tahkikat önergesi sunmuş. Bu önergenin okunmaması üzerine CHP.grubu meclisi terk etmiştir.

Bundan sonra Turizm Bankası kanunu kabul edilmiş,Belediye kanununda bazı değişiklikler yapılmasını derpiş eden bir başka teklif de öncelikle ve ivedilikle görüşülerek kanunlaşmıştır. Mecliste bunlar görüşülürken ikinci bir olay patlak vermiş ve tarihe 555K Olayları olarak geçen 5 Mayıs saat 5'te Kızılay'da toplanan çoğunluğu talebe olan bir kaç yüz kişilik bir topluluk nümayiş tertip etmiş ve büyük bir karışıklık meydana gelmiştir.

Ülke hızla büyük bir çıkmazın içine giderken meclisin 11 Mayıs 1960 tarihli oturumu ertesi günkü gazetelerde şöyle neşr edilmiştir: DP.Meclis Grubu bu sabah saat 10'da toplanmıştır.Meclisten evvel yapılan toplantıda iç politika meselelerinin görüşüldüğü açıklanmıştır.Grub Başkanlığının bu toplantı ile alakalı olarak yayınladığı tebligde şöyle denilmektedir: DP.Meclis Grubu,Reis vekili Denizli mebusu Dr.Baha Akşit'in riyasetinde fevkalade olarak toplanmıştır:"İç politika meseleleri üzerinde konuşan muhtelif mebuslardan sonra başbakan A.Menderes tarafından verilen geniş ve etraflı izahat tezahüratla tasvip edilmiştir.

Başkan Menderes,bu akşam saat 16.30 da beraberinde bazı mebuslar olduğu halde otomobille İstanbul'a hareket etmiştir. Öğrendiğimize göre Başbakan Menderes,İstanbul'dan deniz yolu ile İzmir'e gidecek ve Ege bölgesinde 1 hafta kadar sürecek

bir seyahate çıkacaktır.Menderes'e bu seyahatinde 50-60 DP. mebusunun refakat edeceği söylenilmektedir.

Diğer taraftan DP. mebusları,meclisin 11 günlük tatilinden faydalanarak,seçim bölgelerini gezeceklerdir."(64)

Başbakan Menderes'in halkın tansiyonunu ölçmek için çıktığı Ege seyahatına bizzat sayın Akşit'te iştirak etmiştir.Bu geziyi ayrıntılı olarak kendisinden alalım:

"...DP.in mayıs ayı başında bir İzmir seyahatı oldu.Bu İzmir seyahatında , bizzat sayın Menderes'in arzusu ve daveti üzerine bende katıldım.Istanbul'dan vapurla hareket edilmişti. İzmir körfezine girdiğimiz andan itibaren rihtime girinceye kadar denizin üstü sandallarla,motorlarla o kadar heyecanlı bir halk topluluğuyla doluydu ki kaza çıkmaması,bir hadise olmaması için geminin kaptanı çok büyük itina göstermek zaruretinde kaldı. Körfez tamamen sandal,motor sanki insan seliyle dolu gibiydi.Bu hava içerisinde Heykel'in tam karşısına vapur yanaştı.Sayın Menderes,bu topluluğu seyrederken beni de yanına çağırdı.Bana bu topluluğu göstermek istiyordu.O anda gördüğüm manzarayı şöyle ifade edebilirim.Itfaiyenin bulunduğu yerden heykelin bulunduğu yere doğru uzanan adeta iğne atsan yere düşmeyecek kadar bir kalabalık vardı.

Solda Alsancak İskelesinden daha aşağılara uzanan büyük bir topluluk,sağda Pasaport'tan daha ileriye giden bir topluluk ve Heykel'in önünde gene iğne düşse yere düşmeyecek kadar büyük bir topluluk,heyecanlı,aktif,faal bir topluluk. Bugüne

kadar hayatımda hiç bir liderin bu kadar büyük bir sevgi, bu kadar büyük ve içten duygularla karşılandığını o güne kadar görmediğim gibi, bugüne kadar da görmek nasip olmadı. İzmir Körfezi canlıydı, heyecanlıydı, sevgi doluydu.

A.Menderes'i adeta kucaklıyordu. Körfezin başından, denizde başlayan bu heyecanlı topluluk Heykel'in karşısına geldiğimiz zaman adeta şahlanmış ve bir daha görülmesi mümkün olmayan bir topluluk halindeydi. İnsanın bunu gördükten sonra aklına şu geliyor. Bu kadar sevilen bir insan aynı ayın sonunda, nasıl tevkif edilebilir, nasıl hapse atılır, demokratik bir ülkede vatandaş iradesine karşı bu derece büyük saygısızlık acaba görülmüş müdür?

Menderes gemiden indi ve Heykel'in önünde gayet güzel bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında yalnız ihtilali körükleyen üniversite hocalarına bir tariz vardı. Hiçbir zaman ciddi ilmini, memleketini seven demokrasiye inanmış, normal hükümet idaresine inanmış bir üniversite profesörünün alınacağı şekilde bir konuşma değildi. O gün ve onu takip eden günlerde İzmir'de Hava Harp Okulu'nu teftişe gittik. Hava Harp Okulu talebeleri önümüzde heyecanlı bir resmi geçit yapmıştı. Vaktin geç olmasına rağmen heyecanlı, canlı ve sevgi dolu bir resmi geçitti. Menderes sonuna kadar bu resmi geçidi takip ettikten sonra, sofraya gelip oturmuştu. Resmi geçidi bizde takip ettik, sonra sofraya oturduk. Beni kendi masasına davet etmişti. Diğer başka MV.i aynı masada degillerdi. Bu masada Hava Kuvvetleri Komuta-

nının hanımı, İzmir mebusu Perihan Hanım, Hava Kuvvetleri kumandanı Tekin Arıburnu Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes ve o gün Türkiye'ye gelen Libya Genel Kurmay başkanı vardı . Hava Kuvvetleri Komutanı benim kulağıma eğilerek, Hava Kuvvetleri subayları Menderes ile resim çektirmek istiyorlar dedi. Paşanın bu talebini Menderes'e intikal ettirdim, memnun oldu.

O anda pek çok resimler çekildi. Bu resimlerde kadınlı erkekli hava kuvvetleri, Harp Okulu subaylarının adeta Menderes'e yakın olarak resimlerinin çekilmesi için birbirlerini çigner, üstlerine çıkacak şekilde hareket ettiklerine şahit oldum. Böyle bir sevgi tezahürü, yine tekrar ediyorum, nadir görülür.

Ertesi gün Manisa Tekstil Fabrikasını, arkasından Bergama Tekstil Fabrikasını açtık. Arkasından Demirköprü barajını açtık . Geçtiğimiz yollarda halkın o kafileye karşı gösterdiği sevgi ender görülen vakalardandır. Mesela bir köyden geçerken, kadınlara varıncaya kadar, kadınlı erkekli çocuklu topluluklar yalınayak hatta bir ayağında kadının ayakkabı var, bir ayağında giymeye fırsat bulamadan Menderes'i görmek için adeta cırpınıyor, adeta heyecan duyuyordu.

Arkasından Turgutlu kasabasına geldik. Turgutlu PTT. binasını açtık. Akabinde Ankara'ya dönüldü. Hatta bütün yol güzergahında yarbay ve albay rütbesinde bulunan subayların adeta emniyet amirleri, muhafaza polisleri gibi Menderes'in etrafında sanki koruma görevlisi vazifesini yaptıklarına şahit olmuşumdur. Ankara'ya Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmet Sukarno geleceği

için dönüldü." Artık yavaş yavaş 27 Mayıs'a yaklaşırken ülke içindeki huzursuzluk iyice artmaya başlamış ve en son olarak ihtilali haber veren 21 Mayıs günü Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşü olmuştur. Bu yürüyüşe tanık olan sayın Aksit'ten dinleyelim:

"...21 Mayıs 1960 tarihinde Harp Okulu öğrencileri Kızılay'dan Zafer Meydanı'na doğru bir yürüyüş yapmıştı. Ben, DP Meclis Grup başkan vekili olarak sık sık davet edildiğim halde, bir türlü DP Ankara İl başkanını ziyaret edememiştim. İlk defa o gün ziyaret maksadıyla Kızılay'da olan İl merkezini ziyaret ettim. O esnada, Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüş yaptığını öğrenince, hemen İl başkanlığından ayrılarak bu işi takibe başladım. Kızılay'ın Büyük Sinema tarafından değil karşı tarafından yürüyordum. Harp Okulu talebeleri yürüyor, kenarlarda da binbaşı hatta yarbay rütbesindeki subaylar onları takip ediyordu. Benim yanımda da hemşehrim Acıpayamlı yüzbaşı Durmuş ve bazı subaylar vardı. Durmuş, muhabere subayı ve aynı zamanda hukukta okuyordu. Beraberce yürürken sayın Süleyman Demirel ile muavini Orhan Bey'e rastladım. Aynı mevzuu üzerinde beraber yürüyerek Bakanlığın olduğu yere kadar gittik. O sırada Bakanlığa yakın yerde DSİ binası vardı. Onlar yanımdan ayrılıp, makamlarına gittiler.

Ben yürüyüşü takip ettim. Yeni TBMM'e ayrılan yola kadar geldiler fakat Çankaya İstikametinde bir barikat yapılmıştı. O radan geri dönmeye mecbur oldular. Harp Okulu talebeleri o za-

man açılmamış olan yeni meclisin yolunda,bir dönüş yaparak geriye dönmüşlerdi. Ben o sırada Harp Okulu talebelerinin arasına girdim ve kendilerine sordum;siz bu üniformayı taşımakla, memleketin,haysiyetine,şerefine hürmet ve hizmet etmek mecburiyetindedesiniz.T.C.Devletini korumaya mecbursunuz.Hududta düşmana karşı devleti koruyacağınıza,bu sokakta yürüyüşünüzün anlaması nedir diye sordum.Etrafıma adetlerini bilemediğim 20-30 kadar harbiyeli toplandı.

Onlara sordum,neden yürüyor sunuz? diye.Onlar şu cevabı verdi;bir yarabaya emniyet kuvvetleri tarafından dayak atılır ve işkence yapılır,dövülürse bu da müsamaha ile karşılanırsa, elbette yürürüz dediler.Ben bu söylediklerinizin hepsi uydurma,hepsi yalan.Siz bu yalana nasıl olup inanıyorsunuz.Siz bunu tahkik ettiniz mi diye sordum. Biz duyduk,iyi yerden duyduk dediler.Ben de bu duyduklarınızın hepsi yalan , böyle bir şey vaki değil diye münakaşaya girince,hemen yanıma uzun boylu bir general geldi.Bu general bilahare C.Bayar'ı teslim alınan ve sonradan İzmir valiligi yapmış olan veteriner general Burhan Uluç idi.Benim koluma girdi ve etrafımdaki harp okulu talebelerini dağıttı.Beni teskin etmeye çalıştı.Bakanlıkların olduğu yere kadar birlikte yürüdük.Uzaktan takip etmek kaydıyla yüzbaşı Durmuş ve bazı subay arkadaşlarıyla il idare heyetinden bazı kimseler bizi takip ettiler.

Bu general bu hareketin Harp Okuluna yakışmadığını,askeri üniformayla bu davranışın mümkün olmadığını,politikaya a-

let olduklarını,propagandalarla oyuncak haline geldiklerini, bunun tamamen yanlış olduğunu,Milli iradeyle seçilmiş,görevlendirilmiş olan bir iktidara karşı bu hareketin tamamen hatalı,demokrasiye,anayasaya ve Atatürk'ün emirlerine aykırı olduğunu tekrarladım.

General daima beni tasdik etti.Sonradan öğrendiğime göre bu hareketin öncülerinden birisiymiş.Ben bakanlıktan geçtikten sonra,hemen arkandan Başvekalete mensup olan bir memur koşarak,beni Başbakan Menderes'in ve sayın Bayar'ın Başbakanlıkta beklediklerini söyledi.Ben de onun üzerine buldukları yere kadar gittim.

Gördüklerimi,konuştuklarımı olduğu gibi anlattım ve cereyan eden olayları da nakl ettim.O sırada Milli Savunma Bakanı yoktu.Menderes,Milli Savunma bakanını acele buldurun diyordu,Bayar konuşmuyor ve sinirlendiği zaman yaptığı gibi alt dudaklarını ısırarak sinirlendiğini belli ediyordu.Ben bu basit bir Harp Okulu hareketi değildir.Benim tespitlerime göre Harp Okulu talebeleri ortada yürüyordu fakat binbaşuya varıncaya kadar hatta aralarında yarbay rütbesinde bazı subayların bunları kenardan takip ettiklerini gördüm.General Burhan Uluç'un benim yanıma geldiğini,üniformaları üstünde olduğunu bu işte Harp Okulu kumandanı Sıtkı Ulay'ın birinci derecede rolü olduğu kanaatinde olduğumu söyledim ve sonra ayrıldım.

Bu olayın mecliste de büyük akisleri,reaksiyonları olmuştu.Meclise geldiğim zaman arkadaşları heyecan içerisinde bul-

dum.O sırada bir 90'lık taktırir adı verilen bir taktırir hazır-
lanmaktaydı.Bu taktırirde grubun süratle toplanması talep edili-
yordu.Bir çok MV.i arkadaşlarımız heyecan içindeydiler ve hu-
kümetin gevşek davrandığını,dolayısıyla şikayette bulunuyor-
lardı.Onun için 25 Mayıs çarşamba günü grubu toplamaya karar
verdik. 24 Mayıs günü sayın Menderes meclise geldi ve merdi-
venaltı tabir edilen yerde,yani meclise girdiğiniz zaman sol
taraftaki merdivenlerin olduğu yerde oturmuş ve etrafına da
bir çok MV.leri toplanmış,sohbet ediyorlardı.Bu esnada mevzuu
bahs olan konuşmanın esası,o günkü Harp Okulu yürüyüşü,hüküme-
tin ne gibi tedbirler alacağı mevzu idi.Bir sohbet toplantısı
mahiyetindeydi.Ben odama gidiyor fakat başbakanın bu konuşma-
larını hemen dışarı çıkararak takip ediyordum.Bu sırada bana
bir telefon geldi.

Bu askeri bir şahıstan idi.Bana demişti ki perşembe günü
DP.grubuna mensup MV.leri toplanacak,yerlerinden alınacaklar-
dır .Böyle diyince hemen koştum.Eski Meclis'in iki kapısı ara-
sında Adnan Beyi,Mazlum Kayalar ile konuşmakta olarak buldum.

Henüz Adnan Bey çıkmamıştı.Ben heyecanımdan ikisinininde
konuşmalarını keserek size çok mühim bir mesele söyleyeceğim,
dedim ve onun üzerine ikisi de tedirgin oldular. Adnan Bey e-
limden tutarak hadi beraber gidelim dedi.Beraber Başbakanlığa
kadar kendi otomobili ile konuşarak gittik. Bu konuşmada ordu-
nun yüksek rütbeli subaylarının kendisi ile beraber olduğunu,
böyle bir ihtilalin düşünülmeceğini, Türk Ordusunun Suriye

veya Irak ordusu olmadığını, Atatürk'ün ordusu olduğunu , Atatürk'ün ordusuna toz kondurmanın doğru olmadığını ifade ederek beni teskine çalıştı.

Ben gene meclise döndüm. Ertesi günü yani 25'inde grup toplantısından önce grup idare heyetinde bir toplantıya karar vermiştik. Kendisine o toplantıya gelmesi için ricada bulundum. Bu ricamı, o akşam yemekte beraber olduğumuz için kendisine tekrarladım. Ertesi gün sabahleyin erkenden geleceğini bana vadetti ve hakikaten de DP. Grup İdare Heyeti toplantısına iştirak etti. Toplantıya ben riyaset etmekteydim. Halbuki grubun genel başkanı, tüzüğe göre, partinin genel başkanıdır . Böyle olduğu halde benim riyasete devam etmemi arzu etti. Ben de konuşmaları idare etmeye devam ettim. Bu sırada bizim grup idare heyeti arkadaşlarımız bazı hususlarda kendisinden bazı ricalarda bulunuyorlardı . Bu ricalardan hatırladıklarımın belli başlıları şunlardı:

- 1) Tahkikat Komisyonu vazifesini bitirdiğini hemen parti genel başkanı ve başbakan olarak ilan etmesini istiyorlardı.
- 2) Seçimlere gidileceğini derhal ilan edilmesini istiyorlardı. Gerçi daha ocak ayında seçimlere gidilmesi düşünülmüş ise de, meydana gelicek bazı olayların milli emniyete ve emniyet kuvvetleri tarafından ihbar edilmesi üzerine geriye bırakılmıştı. Fakat bu müddetin bittiği kanaati mevcuttu. Bu itibarla hemen seçimin ilan edilmesini istiyorlardı. Bunu takiben bazı halledilmesi gereken meselelerin yapılmasını ist-

tiyorlardı.Bunları Adnan Bey,basvekil olarak dikkatle dinliyordu.O sırada 90'lık taktır sebebiyle içtimaya çağrılmış olan grubun saati gelmişti.Grup toplanmalıydı . Adnan Bey ve grub idare heyetindeki arkadaşlar,biz bir müddet daha konuşmaya devam edeceğiz,sen grubu topla ve yoklamayı yap diyerek bana izin verdiler.Benim yerime Başbakan sayın Menderes,konuşmaları idareye devam etti.

Ben de yerimden ayrıldım ve Gurup Umumi heyetine gittim. Riyaset kürsüsüne oturarak,toplantıyı açmak için hazırlıklara başladım.Toplantı açıldı.Toplantı açıldıktan sonra taktır üzerine Menderes ilk sözü istedi.Daha önce taktır sahiplerinden söz talebi gelmemiştir.Eğer gelseydi onlara da taktirlerini izah maksadıyla söz verirdim.Fakat yeni bir talep vaki olmayınca doğrudan doğruya Başvekil söz verdim.Başvekil uzun bir konuşma yaptı. Bu müzakerenin uzatılmamasını,yapılacak konuşmalar sırasında bazı arkadaşlarımızın askerleri itham edecek nitelikte konuşmalar yapabileceğini,bu konuşmalarında bir takım tahriklere sebep olabileceğini ve binaenaleyh bu meselenin ne kadar kısa tutulursa o kadar iyi olacağını ve meselenin kendi izahatı ile kafi görülmesini talep ediyordu.Ben kürsüden dikkatle meseleyi takip ediyordum. Konuşmalar açıldığı takdirde, hakikaten pek çok mesele ortaya atılacak fakat sayın Başbakanın söylediği gibi zaman ve imkan bu açıklanan meselelerin tahkikine dahi müsaid değildi.Zaman kafi değildi. O zaman meclis iç tüzük hükümlerine göre , grup başkanları toplantıları

idare ederdi.İç tüzük hükümlerinde şöyle bir madde vardı.Bir MV.i veya MV.leri herhangi bir meselenin izahı maksadıyla hükümet konuşmadan evvel,takrir sahipleri tarafından izah edilebilir.Fakat hükümet konuştuktan sonra hiçbir MV. söz verilmez hükmünü ifade ediyordu.Ben de iç tüzüğün bu hükmünden istifade ederek Menderes konuştuktan sonra hiçbir MV. söz vermedim. Israrla söz isteyenlere de iç tüzüğün bu hükümlerini okuyarak söz vermeyeceğimi belirttim.

Bu esnada Vacit Asena isminde bir arkadaşımız,meclisin tatile gitmesi hakkında bir takrir imzalamış ve bana ulaştırmıştı.Ben bu takriri oylamaya mecburdum.Eger bu takrire karşı grup,biz bu tatile taraftar değiliz,gerekçesini izah edeceğiz diye benden söz isteselerdi,ben söz vermeye mecburdum.Onlarda daha evvel söyleyemediklerini bu takrir münasebetiyle ifade edebilirler,arzularına erişebilirlerdi. Onlar da çok heyecanlanmış olacaklar ki takrir aleyhine söz istemek kimsenin aklına gelmedi . Ben bu takriri oyladım ve tatil çoğunlukla kabul edildi.Meclisin o günkü celseden sonra 1 hafta 10 günlük tatil etmek üzere karar verilmiş oldu.Bu karar öğleden sonraki mecliste müzakere mevzuu olacaktı.

Öğleden sonra meclis toplantısı vardı (25 Mayıs 1960). CHP.liler tamamen kavgaya hazırlıklı olarak meclise girdiler. DP.grubu da meclisin müzakeresini devam ettirmek için her türlü fedakarlığı yapmaya kararlı gözüküyordu.Öğleden sonra meclis açıldı.Açıldıktan sonra çok şiddetli,asabi ve sinirli ha-

va içinde başladı.CHP.liler kavga için fırsat arıyorlardı.El-lerine ne geçtiyse,mürekkep şişesi veya sigara tablası DP.MV.in üzerlerine atıyorlar,kavga etmek için her imkanı kullandı- lar.Demokratlarda bunlara karşılık vermek zorunda kalıyorlar- dı. Nihayet meclis müzakere edilemez hale geldi ve o gün mec- lis bu kavgalarla sona ermiş oldu.O gün Menderes Eskişehir'e gidecekti.Zaten sabahki grup idare heyeti toplantısında,aynı gün Eskişehir'e gideceğini ifade etmişti.Daha evvel benim bil- digim,planlamasına göre çarşamba günü Eskişehir'e gidecek,per- sembe ve cuma günü Konya'da olacaktı.

Konya'da da Başvekilin gelmesi hasebiyle hazırlıklar baş- lamış bulunmaktaydı.Ben,meclis tatil edildikten sonra sayın Başvekili hava meydanında uçakta son defa ziyaret ettim.O da giderken uçakta grup idare heyetinde söylediğimiz iki hususu mutlaka ilan edeceğim,dedi.Birisi tahkikat komisyonunun vazi- fesini bitirdiğini bildireceğim.İkincisi yeni seçimlerin ey- lül ayında yapılacağını ilan edeceğim dedi.

Eskişehir'de kendi seyahatına iştirak edecek bazı MV.ini bana yaptıkları talep üzere,kendisine takdim etmişim.O MV.de kendisiyle uçakta beraber diler.Bu MV.i 27 Mayıs olduğu zaman Eskişehir'de kendisi ile beraber yakalanarak Ankara'ya getiri- len MV.dir.Ben oradan Menderes'i uğurladım ve gruba döndüm."

Sayın Aksit meclise geri dönmüştür ama 27 Mayıs ihtila- li olunca bir daha meclise gitmesi ancak 1975 yılında Adalet Partisi'nden senatör olarak seçildikten sonra olabilecektir.

ihtilale geçmeden evvel gene Mayıs ayı içinde gelişen bir olayı daha sayın Aksit'ten alalım:

"...25.05.1960 dan önce reis-i cumhur Celal Bayar, anarşik hadiselerin devam etmesi sebebiyle Genel Kurmay Başkanını davet eder.Ne yapılması gerektiğini sorar.Erdelhun Paşa örfi idare kumandanlarının yetkilerinin arttırılmasını ve Genel Kurmay başkanına yetki verilmesini ve Genel Kurmay Başkanına bağlanmasını talep eder.

Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Bayar Org.Rüştü Erdelhun Paşa ile Başvekili davet eder.Üçü aralarında bu meseleyi görüşürler.Anarşik olayları gözden geçirirler.Cumhurbaşkanı,paşanın taleplerini Başbakana nakl eder.Başvekil Menderes meseleyi tetkik edeceğini ve cumhurbaşkanına malumat arz edeceğini ifade eder. Burada Başvekilin tetkik edeceği husus,anayasa müvacelesinde bunun ne şekilde gerçekleştirilebileceği merkezindedir. Bu konuşmada mevcut anayasa,demokratik prensiplere göre bir formül aranması,örfi idare kumandanlarının ve Genel Kurmay Başkanının yetkilerinin arttırılması ve bir koordinasyon temini düşünülmüş.O günkü örfi idareyle ilgili kanunlarda Genel Kurmay Başkanının yetkisi açık değil ve koordinasyon da mevcut değildir.Her örfi idare kumandanı kendi başına buyruk hareket etmektedir.Menderes Eskişehir dönüşü cevabını vereceğini bildirir.O zaman duyduğum bu bilgileri Kayseri Cezaevinde Erdelhun Paşa'dan dinlediğim gibi bilahare Cumhurbaşkanı Bayar'dan da dinledim.

Genel Kurmay Başkanının ve Ürfi İdare Kumandanlarının yetkilerini arttırmak suretiyle hukuka ve anayasaya uygun tedbirlerin alınması görülmüş ve düşünülmüş ve bunun bu suretle meclise bir kanun teklifi halinde sevk edilmesi ve alelacele kabul ederek, meselenin bu yoldan çözülmesi düşünülmüştür.

Halbuki dışarda söylenen bilgilere göre bu mesele şöyle nakl edilmiştir. Güya sayın Cumhurbaşkanı Bayar, Başvekilin istifa etmesini ve yerine Erdelhun Paşa'nın idareye el koymasını istiyor. Bu tamamen demokratik prensiplere aykırıdır. Erdelhun Paşa Genel Kurmay Başkanıdır ve MV.i de değildir. Binaenaleyh bizim anayasamıza göre böyle bir şeyin yapılması mümkün değildir. Benim daha önce size nakl ettiğim hadise böylesine tahrif edilerek, bütün hayatı boyunca anayasa ve demokrasiye bağlı olan Celal Bayar'ın bu prensiplerinden feragat ettiği düşünülemez."

Adnan Bey Eskişehir'e gittiği zaman dönüşünde bu mesele- nin ele alınacağını bildirmiştir. Fakat 27 Mayıs darbesi idareye el koyunca bu işte yarım kalmıştır.

III. Bölüme Ait Dipnotlar

- (1) Dr.Baha Aksit, Kısaca Celal Bayar, İst. 1987, s.16 .
- (2) Erdoğan Teziç, 100 Soruda Siyasal Partiler, İstanbul 1976 s.263.
- (3) Nuran Dağlı-Belma Aktürk, Hükümetler ve Programları I.Cilt 1920-1960, Ank. 1988, s.153 .
- (4) Erdoğan Teziç, a.g.e., s.263-264.
- (5) Aynı e., s.266.
- (6) Fahir Armaoğlu, 20.yy Siyasal Tarih 1789-1980, Ank.1988 s.517 .
- (7) Aynı e., s.520 .
- (8) Aynı e., s.522 .
- (9) Aynı e., s.527 .
- (10) Hüseyin Bağcı, Türk Dış Politikası, Ank.1970, s.96-97 .
- (11) Aynı e., s.99 .
- (12) Fahir Armaoğlu, a.g.e., s.527 .
- (13) DP Tüzük ve Programı, Demir Kırat Alfabeti, Ankara,1992. s.49 .
- (14) Ahmet İhsan Gürsoy, Kütahya 1913.
- (15) Mükerrerem Sarol
- (16) T. Baykara, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, İzmir 1991, s.126-127.
- (17) Erdoğan Teziç, a.g.e., s.267
- (18) Dr.Baha Aksit, Acıpayam 1914
- (19) Erdoğan Teziç, a.g.e., s.127

- (20) T. Baykara, a.g.e., s.127 .
- (21) N. Dağlı - B.Aktürk, a.g.e., s.210 .
- (22) Erdoğan İezic, a.g.e., s.272 .
- (23) Cemal Kutay
- (24) Mükerrerem Saroğl
- (25) Rıza Gençoğlu, Acıpayam 1925 .
- (26) Nahit Mentese, Aydın 1932 .
- (27) M. İlhan Akşit, Yatağan 1934 .
- (28) Mükerrerem Sarol
- (29) Nezih Tütüncüoğlu, Bolu 1914.
- (30) T. Baykara, a.g.e., s.140 .
- (31) H. Bağcı, a.g.e.,s.110 .
- (32) (34) H. Hüseyin Duman, Acıpayam 1926 .
- (33) DSİ . Aydın 21. Bölge Müdürlüğü, Hizmetler El Kitabı,
Ank. 1979 .
- (34) DSİ . Müd. Yeraltı Suları Dairesi Reislığı, a.g. rapor,
s.17 .
- (35) Osman Oymak, Denizli 1921 .
- (36) Ali Yürektürk, Yatağan 1932 .
- (37) Mustafa Karakaya, "Elektrik Dedikleri", Yatağan Dergisi
sayı: 9 (1992), s.8-9 .
- (38) N. Mehmet Akşit, Yatağan 1931 .
- (39) T. Baykara, Yatağan, Tokyo 1983, s.76-77 ve "Köy Diyoruz
Ama...", Yatağan Dergisi, sayı:5 (1991), s.10 .
- (40) Uğur Mumcu, İnkılap Mektupları, Ank. 1987, s.22,29 .

- (41) Aynı e., s. 33,39,42 .
- (42) S. Süreyya Aydemir, İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali, 1st. 1973, s.299-300.
- (43) Cumhuriyet, 14 Nisan 1959
- (44) Cumhuriyet, 18-19 Nisan 1959
- (45) C. Eroglu, a.g.e., s. 166
- (46) S. S. Aydemir, a.g.e., s.300
- (47) Cumhuriyet, 30 Nisan 1959
- (48) Cumhuriyet, 1 Mayıs 1959
- (49) Cumhuriyet, 2 Mayıs 1959
- (50) Cumhuriyet, 3-4 Mayıs 1959
- (51) Cumhuriyet, 5 Mayıs 1959
- (52) C. Eroglu, a.g.e., s. 168
- (53) Cumhuriyet, 3 Nisan 1960 ve
Yeni İstanbul, 3 Nisan 1960
- (54) Cumhuriyet, 3 Nisan 1960
- (55) Cumhuriyet, 4-5 Nisan 1960
- (56) Cumhuriyet, 8 Nisan 1960
- (57) Cumhuriyet, 16 Nisan 1960
- (58) Yeni İstanbul, 17 Nisan 1960
- (59) Yeni İstanbul, 26 Nisan 1960
- (60) Yeni İstanbul, 28 Nisan 1960
- (61) Hayat Mecmuası, Yıl: 5, Sıra No: 191,
sayı: 2 (3 Haziran 1960)
- (62) Cumhuriyet, 29 Nisan 1960
- (63) Yeni İstanbul, 6 Mayıs 1960
- (64) Yeni İstanbul, 11 Mayıs 1960

IV. BÜLÜM

27 MAYIS HAREKETİ VE SONRASI

A. İHTİLAL

1950 yılında iktidara geldiğinde sadece Türkiye'nin değil dünyanın alkışları içinde milyonlarca insanın umudunu taşıyarak işe başlayan Demokrat Parti, hazin bir şekilde sona erdi. 27 Mayıs ihtilali ile demokrasi mücadelesinden alıkonulan DP. ve mebuslarının akıbetine geçmeden evvel; bizzat ihtilali yapan kuvvetin, ihtilal öncesi hazırlıklarına bakalım. Daha evvel ordu içinde ayrılık yapan subaylardan ve bunların faaliyetlerinden söz etmeye başlamıştık. 1960 Ocak ayının ilk haftasında Alparslan Türkeş'in Gazi Osman Paşa'daki evinde ihtilal komitesinin son toplantısı yapılır. Bu toplantıda Türkeş, Dkan, Kabıbay, Baykal, Erkanlı, Kaplan, Ersu ve Seyhan bulunur. Osman Köksal, dikkati çekmemek için toplantıya gelmemiştir. Çünkü en kıdemlisi Köksal olduğu için vazifenin önemi icabı iştirak etmemiş, rütbe itibarıyla kendisinden sonra gelen Türkeş, toplantıya riayet etmiştir. Bu toplantıda; Mayıs ayının son haftasında ihtilal yapmak üzere karar verilmiştir.

Siyasi buhranın artması neticesinde 27 Mayıs 1960 da, Türk Silahlı kuvvetlerinde oluşan komite ihtilal yaparak idareye el koydu. Demokrat Parti ve iktidarına yönelik bu hareket neticesi, sadece DP. inin mebusları tevkif edilip, DP. de kapatıldı. Eski Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Cemal Gürsel, bir süre Devlet başkanı ve başbakan olarak görev yaptı. "1" iktidara geldiği gün Türk halkına radyodan şöyle sesleniyordu:

" Aziz Türk Milleti

Bir aydan beri memlekette cereyan eden ve milleti süratle korkunç buhranlara sürükliyen hadiseleri biliyorsunuz.Bu gidişin memleketi kanlı bir kardeş kavgasına da götürmekte olduğunu, her akli başında insanın takdir ettiğine kaniim.Dünya ahvali her gün biraz daha kötüye giderken, bu sinsî politika ihtirası yüzünden, vatanımızın maddeten ve manen perişanlığa sürüklenmesi,vicdan sahibi bütün vatandaşları dilhun etmektedir. Bu hal nereye kadar gidecek,bu feci akıbete hissiz ve alakasız,seyirci mi kalmak lazım.işte vatandaşlarım,bu ahvali ıstırap içinde aylardan beri düşündüm ve bu zevata çıkar yolları gösterdim.Fakat onlar,kapıldıkları politika ihtirasının suurlarına verdiği bozukluk dolayısıyla, dinlemediler.Çıkarılan kanunlar,takibedilen hareketler, Türk milletini zincire vurmak kastedildiğini gösteriyordu.Bu asırda böyle bir idarenin,böyle bir hareketin olacağını tasavvur etmek, Türk milletini hissiz bir sürü olarak kabul etmek demektir.

...İşte bu düşünceler ve mülahazalarla bu feci gidişe son vermeğe karar verdim ve devletin idaresine el koydum.Derhal bütün vatandaşlara şunu ifade etmek isterim ki,asla bir diktatör olmak hevesinde değilim.Bütün emelim,bu memlekette süratle dürüst bir demokratik nizam kurmak ve devletin idaresini milletin iradesine terketmektir..."

Org.Cemal Gürsel bu beyanda bulunurken Türk Silahlı Kuvvetleri, Türk milletine ve dünyaya 27 Mayıs'ı şöyle ilan edi-

yordu: "27 Mayıs gününden itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri, kardeş kavgasına meydan vermemek; partileri, içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak, milleti seçime götürecektir bir Kurucu Meclis kurmak maksadı ile muvakkat, idareye el koymuş bulunmaktadır. Bu teşebbüs hiçbir şahıs ve zümreye karşı değildir.

Kin güdülmesine asla müsaade edilmeyecektir. Her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esasına göre muamele görecektir. Gayemiz Birleşmiş Milletler Anayasasına ve İnsan Hakları Prensiplerine tamamiyle riayettir. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadıkız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Atatürk'ün " Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi bayrağımızdır" (2)

Bu suretle başlayan 27 Mayıs ihtilali sonucu TBMM. kapatıldı, siyasi partilerin çalışmaları durduruldu. 27 Mayısı izleyen günlerde siyasi partilerle herhangi bir ilişkisi bulunmayan kimselerden bir hükümet kuruldu. Sivil yönetiminin kuruluşuna kadar geçerli olmak üzere bilimadamlarının yardımıyla geçici, bir anayasa hazırlandı. Hazırlanan Anayasa'ya, DP.'ye karşı olanların fikir ve düşünceleri hakimdir. Kurucu Mecliste DP.'ye karşı olanlar vazife almıştır.

Devlet başkanı ve Milli Birlik Komitesi başkanı Cemal Gürsel; 13 kasımda komiteyi kapatıp bazı üyeleri görevden uzaklaştırarak yeniden kurmak zorunda kaldı. Ayrıca yeni anayasanın demokratik usullere ve yeni ihtiyaçları karşılayacak biçimde hazırlanması için bir Kurucu Meclis'in toplanacağını

halka duyurdu.6 Ocak 1961 de çalışmalarına başladı.Kısa zaman-
da yeni bir anayasa hazırlandı ve meclisçe onaylandıktan son-
ra 9 Temmuz 1961 de referandum hazırlanarak halkın çoğunluğu-
nun istegi ile kabul edilip,yürürlüğe girdi.‘@’

Idareye Türk Silahlı Kuvvetlerin el koyması ile DP.MV.i
tevkif edilerek yargılanmak üzere önce Harp Okulu'na sonrada
Yassıada'ya sevk edildi.Yargılamalar sonucunda Adnan Menderes
Hasan Polatkan,Fatin Rüştü Zorlu idam edilmiş.12 DP.MV.cezası
idamdan müebbede cevrilmiş,diger MV.leri ise çeşitli cezalara
carptırılmıştır. Idama mahkum olanlar 15 kişidir: Cumhurbaş-
kanı Celal Bayar, T.B.M.M. Başkanı Refik Koraltan, Başbakan
Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Maliye
Bakanı Hasan Polatkan, T.B.M.M. Başkan Vekili Agah Erozan, ve
İbrahim Kırazoglu, DP. Meclis Grup Başkan Vekili Dr. Baha Ak-
şit, Meclis Tahkikat K. Başkanı A. Hamdi Sancar, M. Tahkikat
K. Üyesi Bahadır Dülger, Sekreter Nusret Kirişçioğlu,Eski Ba-
kan Çanakkale MV. Emin Kalafat, Tekirdağ MV Zeki Erataman,Ri-
ze MV. Osman Kavrakogsu, Genel Kurmay Başkanı Orgen Erdelhun
Ayrıca 146/1, 59'un tatbiki ile müebbet hapse mahkum olanlar
vardır.

1. İhtilalin Sabahı ve İlk Günler

a. 27 Mayıs Günü Olayları ve Gelişmeleri

"...27 Mayıs sabahının erken saatlerinde uyuyamamıştım. Çok erken saatlerde 3.5-4 sıralarıydı silah sesleri ile uyan-
dım.Ankara'dayım.Kalktım,giyindim .Evvela namaz kıldım.Sonra
beklemeye başladım. Bu esnada iç işleri Bakanını aradım ve
bulamadım.Ankara valisi Dilaver Argun u aradım,darbenin başla-
dığını ve birliklerin hareket halinde olduğunu söyledi ve hat-
ta Meclise doğru yürümekte olduklarını,ondan sonraki konuşma-
larında değindi.

Çankaya Köşkü'nü aradım.Başyaver İayyar Beyı bulamadım.
Yaverlik'den jandarma yüzbaşısı Yaver İsmet çıktı.Una mesele-
yi nakl ettim.Başyaveri uyandırmasını ve bu meseleyi söyleme-
sini istedim.Biz henüz böyle bir şey duymadık, diye cevap ver-
di.Yarım saat geçmeden tekrar aradım.Aynı sözleri tekrar et-
tim.Siz bir tedbir almıyor musunuz? dedim. Olumlu bir cevap
vermedi.Başyaver ile konuştunuz mu? dedim. Yine olumlu bir ce-
vab vermedi. 3.veya 4.arayışında,tankların Çankaya'yı sardığı-
nı ve silah seslerinin yakınlarına geldiğini söyledi. Muhafız
Alayında bir şey yok mu? diye sordum Hayır,hiçbir hareket yok
dedi.Tabii o zaman Osman Köksal'ın ihanet içerisinde olduğunu
bilmiyordum.Yaptığınız veya yapacağınız bir şey yok mu? diye
sordum.Hayır diye cevap verdi. O halde mesele tamamdır,darbe
başlamıştır.Beklemeye başladım.Kısa bir muddet sonra bir jeep
evin önünde durdu.İçinden havacı, yer vazifeli bir binbaşı,

bir le-vazım üstteğmeni ve bir harp okulu talebesi geldiler ve kapımı çaldılar. Kapıyı açtım.Sizi götürüleceğiz dediler.Ben daha bir şey söylemeden büyük kızım Bilge dediki;babamı götürmeye ne hakkınız var.Bu memleket hak ve hukuka dayalı, milli iradeye yer veren bir memlekettir.Siz böyle silahları çekip, babamı götürmeye nasıl cüret ediyor sunuz?

Ben ona cevap verdim. Dedimki şu karşınızda gördüğünüz kimseler Türk milletinin üniformasını taşıyan subaylardır.Bunlar üniformaları giyebilmek için Türkiye'nin haysiyetine,Atatürk ilkelerine ve cumhuriyete bağlı olacaklarına söz vermişler.Hudutlardan memleket içine kadar olan her olayda milletin ve bizlerin hakkımızı korumak,bunların namus ve şeref borcudur.Eğer beni almaya gelmiş olanlar bu üniformayı giymiş olan kimseler olacağına,bir başka grup olsaydı,ben onlara teslim olmaz,onlarla birlikte gitmezdim.Fakat Türk ordusunu şeref ve haysiyetini temsil eden bir üniformayı giymiş olarak geldikleri için onlarla beraber gideceğim.Ben bunları şerefli namuslu,devletine ve milletine,Atatürk ilkelerine bağlı insanlar olarak telakki etmeye mecburum.Eğer bu insanlar,bu şeref ve haysiyeti taşımıyorlarsa mutlak surette günün birinde bunun hesabını vereceklerdir.

Allahaısmarladık dedim.Kravatımı takmamıştım,elimdeydi. Apartmandan indik.Inerken 2.katta oturan,bir hafta evvel annesi hasta olduğu için büyük fedakarlıkta bulunduğum hatta tedavi ettiğim bir üstteğmen vardı.Yalnız o üstteğmenin hakaret

dolu sözlerine muhatab oldum.Başımı çevirdim ve döndüm dedim-
ki "Yapılan hizmetin karşılığı böylesine verilmez, demek bunu
dahi takdir edecek halden acizsiniz" .

Bizim apartmanın karşısında inşaat vardı.Emlak Bankası
büyük inşaatlar yapıyordu.O inşaatlarda mevcut ne kadar işçi
varsa hepsi beni alkışlarla teşyii ettiler,takdirle karşıldı-
lar.Onu takiben Konya talebe yurdu vardı.Konya talebe yurdun-
dan bir kısım talebeler beni alkışlarken,bir kısmı da yuhalı-
yordu. Döndük, aynı yolun paralelinde sinemanın önünden geçe-
rek,bir yokuşu tırmanmak suretiyle Meşrutiyet caddesine çıkma-
dan evvel üstteğmen rütbesinde olan o subay,bana döndü.Bu mem-
leketi çaldınız,çırptınız,yediniz.Elbette bir gün hesabını ve
recektiniz ve bugün hesap vereceksiniz dedi.Ben dedimki üst-
teğmen bilmediğin insanın karşısında konuşuyorsun, daha uzak-
laşmadık.Eve dönelim,evime bak ve ara. Hırsız bir adamın evi
mi? Yoksa namuslu,haysiyetli bir insanın evi mi? Kapıdan açıp
gören sensin.Bu sözü bana söylemeye nasıl cesaret ediyorsun.
Sen de dahil olmak üzere biz Türk ordusuna,Türk subayına çok
büyük hizmetler verdik.

Daha evvel belinize palaska,ayağınıza postal bulamadığı-
nız devirleri çok çabuk unuttunuz.Biz sizi haysiyete kavuşturu-
duk,iktisadi imkanlara kavuşturduk.Memlekete hizmet verdik,e-
ser verdik.Bunu sen bilmezsin ama çok meraklıysan git sor de-
dim.Yanımdaki binbaşı sus dedi,terbiyesiz.Ulan aldığın adamı
bilmezsin,böyle söylersin,in aşağı sus,susmazsan indiririm de

di.Yanımda oturan harbiyelinin yüzüne baktım.Harbiyeli tabii eli silahlı tomsonlu,benim hemşehrimdi,Acıpayamlı idi. Fakat ağlıyordu. Mütemadiyen ben bunları söylerken ağlıyordu.

Meşrutiyete çıktık.Parola diye sordular."İnkılap" diye cevap verildi,takır takır havaya ateşler açıldı.Kızılay'a gelmeden gene parola soruldu,silahlar atıldı.Millî Savunma Bakanlığının önüne geldik.İki şey soruluyordu.Birincisi parola ikincisi kim? Kim diye sorduklarında da kim ise onun adını söylüyorlardı,Baha Akşit.Her defasında hem Baha Akşit hem parolayı sordular ve nihayet Harp Okulu'nun yolunu tuttuk.Bu müddet zarfında,bu harp okulu talebesinin devamlı olarak gözyaşı döküğünü gördüm. Hemşehrimin utandığını tahmin ederim.

Bilahare fırıncı Abdi diye bir zatın kızıyla evlenmişti. Talebe Acıpayam'ın Aşağı mahallesindendi.Bana daha evvel bir iki defa da gelmişti.Fırıncı Abdi'nin kızını alabilmek için bu hadiseyi katiyen inkar ettiği gibi hatta bana olan sevgisini orada tekrar tekrar belirttiği için fırıncı Abdi kızının bu çocukla evlenmesine izin verdiğini yıllar sonra öğrendim."

Sayın Akşit 27 Mayıs sabahı evinden bu şekilde alınıp, götürülürken evde kalan ailesi ise tedirginlik içindedir.O tarihte 13 yaşında olan sayın Akşit'in kızı Prof.Dr.Ayşen Baykara bize o günü şöyle ifade etmektedir:

"...27 Mayıs ihtilali olduğu zaman ben orta 2'ye gidiyordum.Evde ihtilalin olduğu anlaşıldığı zaman belirli bir huzursuzluk yaşandı.Annem ısrarla babama seni saklayayım demisti.

Babam bunu reddetti ve babamı almaya gelenlerin karşısına çıktı,gitti. Tabii hak verirsiniz ki o acı bir şeydi.Ne olacağını bilmiyorduk,ne kadar sürecekti,neyle karşılaşacaktık bunu bilmiyorduk. O belirsizliğin getirdiği bir şeyle ilk başlarda yaşadığımız yani benim yaşadığım çok fazla bir tedirginlik olmadı Kısa bir süre için gitti ve dönecekti.Ama zaman geçtikçe bir çok insanlarda tevkif edilince gelecek tedirginliği daha da arttı."(4)

Gene ihtilal günü ilkokul son sınıfa giden,evin büyük erkeği Arif Akşit'ten o günü dinleyelim:

"...Babama 26 Mayıs günü ihtilal olacağını,okulda bunun konuşulduğunu söyledim.Zaten ihtilalden önce evimizin önünde silah atılmış,olaylar olmuştu ama bize bir şey yapmamışlardı. Bizim herhangi bir korkumuz yoktu.Bu gibi olaylarda babamın ölüme gittiğini ve öldürüleceğini biliyorduk.Babam 2 rekat namaz kıldı.Toplandık evdeki eşyaları ki Menderes'in imzalı olan resimlerini kaldırdık ve birbirimizle helalleştik.

Ben o dönemde babamı bir daha göremeyeceğimi sanıyordum. Benim evin en büyük erkeği olmam nedeniyle o gün kendime hakim olmam,reaksiyonları tutmam gerektiğini düşündüm ki babamı almaya geldikleri zaman evdeki büyük yatağan bıçağını belime koyup gelenleri öldürmeyi planladım . Fakat sonra gelenlerin suçsuz olduğunu ve bu işin yanlış olduğunu düşünerek geri koydum. " (5) Aile fertleri ihtilali bu şekilde karşılarken şimdi tekrar sayın Akşit'e dönelim:

"...Harp Okulu'na gittik.İlk önce binbaşı indi,öne düştü üstteğmen ayrılmış kaybolmuştu.Arkamda süngüsü açık silahıyla harp okulu talebesi vardı.Sunguyu sağa sola,öne sallamak suretiyle Harp Okulu'na geldiğimiz zaman adeta bizi dar bir boğaz içine almış olan bir çok sarhoş ve mütecaviz subayın tecavüzlerine karşı bu genç harbiyeli beni korumuştur.Korumasaydı ne kadar yumruk ve ne kadar sille dayak yerdim bilemem.Nihayet Harp Okulu kumandanına beni teslim etmiştir.

Harp Okulu'na geldikten sonra kumandan beni karşıladı ve diğer arkadaşlarımın bulunduğu o büyük salona götürdü.Altımıza bir sandalye verdiler,şöyle oturacaksın dediler. O sırada bir subay veya talebe geliyor,cebimizde ne varsa onları karıştırıyordu. Ben o zaman 27 Mayıs'dan önce,Ankara'da büyük ve modern bir yurd inşaasına girişmiş, temelini atmıştım, bir hayli de ilerlemişti.Bu eser şimdi Ankara'da bildiginiz Site Yurdu'dur.Bir çok MV.i arkadaşlarımı toplamış ve 4 kişiden fazla olmamak kaydıyla yatabilecekleri yatakhaneleri, çalışabilecekleri kütüphaneleri,spor salonlarıyla, modern bir yurd açılmasını planlamış hatta Türkiye'de bunu yapacak bir mimar ve mühendis grubu temin edilemediği için gene bakanlıkların önde gelen bürolarına müracaat edip,temin edemeyince yarışma için ilan yapılmıştı.Bu ilanda, yarışmaya bir çok genç ve yaşlı mühendis ve mimarlar iştirak etmişlerdi. Bunların içinden 2-3 genç mimarın sağladığı proje itibar görmüştü.Diğerlerinin hepsinin yaptığı adeta bir kışla niteliğindeydi.

Islahı Bayındırlık Bakanlığının en güzide mühendisleri ve profesörlerinin iştirakiyle temin edilen bir jüri tarafından yapılmak suretiyle bu yurt binasının inşasına başlamış.Emlak Bankası ile bir yabancı firmanın müştereken yaptığı bir firmaya ihale olunmuştu.Merasimi Ankara Palas'ta yapmış,imzaları da orda atmıştık.Bu yurdu gerçekleştirmek için bir eşya piyangosu tertiplemiştik.Bu eşya piyangosunun biletlerinin hemen tamamı satılmıştı.

Diyebilirim ki;o binaya yapılması için lazım olan bütün parayı da toplamıştık.Bu yurd kurma için kurulan teşkilatın birinci başkanı Maliye vekili olduğu için Hasan Polatkan,esas kurucu ve yürütücüsü ise 2.başkanı Baha Akşit,bu işin tatbi-katçısı idi.Harp Okulu'nda cebimi aradılar,cebimde piyangoda verilecek eşyaların listesini bulan subay,şu kaydın içerisinde bir vosvagenin de ikramiyeye dahil olduğunu gördü.Bunu görünce şaşırıldı.Konuşmasını görseydiniz ,vosvagenin dünyanın en lüks arabası olduğunu zannederdiniz.Vayy vosvagen haa,sen böyle vosvage ne de sahiptin.Bunun hesabını sana sorarlar.Nasıl, ne parayla aldın bu vosvageni gibi..Vosvagenin dahi ne olduğunu, en küçük araba olduğunu bilmeyecek kadar bu hususlarda, bilgiden habersiz olduğuna o anda şahit oldum.O zaman gülmek mi lazım ağlamak mı diye düşündüm.Tabii konuşmak yasaktı.Ben yalnız bunun,o muameleyi yapan subaya,sen daha vosvagenin ne olduğunu bilmediğin gibi bu işin ne maksadla yapıldığını dahi anlayamıyorsun delikanlı diye cevap verdim."

Bu minval üzere Harp Okulu'na getirilen sayın Akşit, diğer DP.MV. leri ile yargılanmak üzere götürülecekleri Yassıada ya kadar, 1 haftayı geçkin bir süre Harp Okulu'nda kalmışlardır. Akibetlerinin ne olacağını beklerken, hayatlarının bu safhasında, uzun bekleyişin başlangıcı gerçekleşmiştir.

b. Bekleyiş

Ankara Harp Okulu'nda akibetlerini bekleyen DP.MV. leri ve sayın Akşit'in bu günlere ait olaylarını dinleyelim:

"Harp Okulu'na getirilip , üstüm başım arandıktan sonra beklemeye başladık. Bu sırada benim yanımda Hamid Fendoğlu isminde Malatyalı bir genci oturttular. Hamid Fendoğlu bilahare Yassıada Mahkemelerinden sonra, Malatya belediye başkanı seçilmişti. Sonraları kapalı bir kutuda, postayla bomba gönderilmiş, kutu açılırken patlamış, paramparça olarak bütün vücudu duvara yapışmıştır. Kahraman, cesur ve Malatyalılarında çok sevdiği bir insandı. O gencin cebinden iki resim çıktı.

Bir cebinde Adnan Menderes'in resmi, diğerinde C. Bayar'ın resmi. Başındaki, benden sonra onun yanına giden subay, bunların ne demek olduğunu sordu. Cevab olarak Hamid Fendoğlu, namı diğer Habido, şu baş vekilim , bu da cumhurbaşkanımdır diye cevap verdi. Genç subay, onlar bu memlekete ihanet etmişlerdir diye müdahale etti. O da dedi ki ki, bu resimler senin için bir mana ifade etmemiş olabilir fakat benim hala cumhurbaşkanımdır bu, başvekilim bu diye mukabele etti. Küfür sallayarak ayrıl-

dılar. Bu esnada şahit olduğum bazı vakalar var.Tevfik İleri' ye bir askeri doktor hakarete bulunmuştu,hatta ceketinin arkasında tekme atan bir subayın ayakkabı izleri,bütün kalıbıyla görülen bir sayın bakan da yanımda oturuyordu . Demek Harp Okulu'na girerken T.İleri'ye hakaret ettikleri gibi o bakana da tekme atmışlardı.

Gene bu esnada Gülhane'den tanıdığım operatör doktor, o zaman için albay rütbesinde olan benim bir arkadaşım da elinde bir kırbaç,paltosu pür azamet ve fiyaka ile aramızda dolaş-
tı.Benim yanıma kadar geldi.Yanıma kadar geldiği zaman bir insani söz beklerdim.Çünkü benim arkadaşımdı,tanıyordum.Onun CHP.ye mütemayil olduğunu hatta çok sempatican olduğunu bilirdim.O da benim grup başkan vekilliginde olduğumu bildiği halde,aramızdaki münasebetleri devam ettirebilmiş ne üst makamlara ne diğerlerine bunun bu tutumu ve davranışındaki ifradı kimseye söylememiştim.

Benim yanıma gelince şöyle söyledi;Baha seninle konuşmuş-tuk.Bu işin günün birinde bu hale de geleceğini bilmeliydiniz dedi.Ben de ona şu cevabı verdim; Kenan ben seni bilirim,sen de beni bilirsin. Biz bu kerteye bu raddeye geldikten sonra çok ikaz edenler bulunur,senin gibi böyle laf söyleyenler de çıkarlar diye cevap verdim.

Bu olayları takiben General Madanoğlu,manevra kıyafetini giymiş,elinde tomsonuyla,orada toplanmış olanları görmeğe geldiler.Ve bizim aramızda dolaşarak,sen çıkabilirsin , sen kal

diye bir kısım arkadaşları evlerine gönderdi.Hatta bir yanlışlık olmuş,herkesi toplamak şart değildi,bunlar neye böyle diye söylenerek bu söze başladı. Benim yanında Kirazoglu vardı. Kirazoglu'na ilk önce sen de çık dedi. Ondan sonra düşündü, sen kal diye geri iade etti. Bana baktı ve dediki sen de kal. Demekki biz dışarıya çıkarılacak insanlar arasında değildik.

Fakat akabinde o gün evlerine gönderilmiş olan kimseler, tekrar toplanarak bizim aramıza getirildiler.Bunların içerisinde 27 Mayıs olduğunda yurt dışında olupta Türkiye'ye dönme-leri mümkün olmayanlar dahi alelacele Türkiye'ye gelmişler.Daha huduttan girer girmez yakalanarak,Avrupa'dan geldikleri bütün eşyaları ile birlikte Harp Okulu'na getirilmişlerdi."

Bu duruma maruz kalan sayın Bayr'ın damadı DP. Kütahya Mebusu Ahmet Gürsoy bize o günleri şöyle aktarıyor:

"...İhtilalin olduğu sabah ben yurt dışında Frankfurt'ta idim.Bu haberi alınca yurt dışından dönme isteği doğdu. Bazı kimseler,bize dost olanlar dönmememizi,bunun bir ihtilal olduğunu sonucun ne olacağını bilinemeyeceğini söylediler. Ben de memlekette arkadaşlardan ayrı kalmamak düşüncesi hasıl oldu. Pazar günü döndüm. 3 gün sonra Türkiye'ye varabildim. Direkt İstanbul'a indim. Ankara'ya gittim,orada bir subay geldi ve beraber gideceğiz dedi.Subay terbiyeliydi.Benim de belimde lumbago hastalığı var. Havada epey kararmıştı,pazar gecesiydi. Pasaportumuzu aldı,Ankara'ya gidiyoruz.Ben giderken dedim ki belimde ağrı var öne oturabilir miyim? çünkü arkadan çok

soguk geliyor.Arabada o subay,bir şöför bir er ve ben varım. Yolda bizi 27 Mayıs'ı yapan askerler durdurdu.Ankara'da subayların olduğu yerde karşımıza çıkan bu askerler omuzlarına kaputu atmış,basıbozuk bir vaziyette askerleri bekliyor.O subaya parola dedi.Ne parolası görmüyor musun rütbelerimi,gene parola dedi.Bence büyük bir tehlike atlattık çünkü o hava içerisinde bize ateş edebilirlerdi. Parola söylemeden geçtik.Harbiye'ye geldik . Benim bu anlattığım şeyler darbeden 2-3 gün sonra oluyor,gürültü patırtı bitmiş.O zamanlarda öyle bir hava doğmuştu;teslim olmak dışarı da bulunmaktan daha emniyetli görünüyordu. Çünkü bir serserinin saldırısına uğrayabilirdik. Neyse Harbiye'nin içine girdik. Sol tarafta bir odada albay rütbesinde olan kimseler yorgunluktan masaların üzerine yatmışlar. Beni alan subay değişmişti. Bu subay "efendim Kütahya mebusu Dr.Ahmet Gürsoy", götürün dedi.Kalkmaya dahi güçleri yok.O bir iki subayla koridorda ilerleyerek büyükçe bir odaya girdik. Elimde o zamanlar uçaklarda hediye olarak verilen küçük bir çanta ve içinde ufak tefek ihtiyaçlarım vardı. Subaylar masanın üzerine çantamı koyarak,kontrol ettiler.

O zamanlar hanımların makyaj malzemeleri gibi taş pudrası içinde cildin tahriş olmasına mani oluyor.Ben hiç kullanmadım,şimdide kullanmam.Bu ne dediler? Er, komutanım bunlar neler kullanıyorlar daha biz bunun traş sabunu olduğunu bilmiyoruz. Yani bizi müthiş bir varlık içerisinde sanıyorlar.Beni yukarıya genişçe bir yatakhaneye götürdüler.Arkadaşların çoğu

nu orada gördüm. Baha beyi de orada gördüm." (4)

Harp Okulu'na getirilen DP.MV.i yargılanmak üzere Yassıada'ya gönderilmeden evvel okulda ilginç bir kaç olayla karşılaşmışlardır.Bunları sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Harp Okulu'nda bulunduğumuz sıralarda 2 önemli olay cereyan etti.Birincisinde;biz içerde iken silah sesleri geldi hepimizi yere yatırmak istediler,saklanın gizlenin dediler ve güya Ankara halkı bizi öldürmek için Harp Okulu'nu basmış ve bizi öldüreceklermiş de,onlarda bu maksadla bizi korumak istiyorlarmış.Halbuki bu hadise tamamen uydurma ve gözdağı vermek için yapılmıştı.

İkinci mesele de İç İşleri Bakanı Namık Gedik'in öldürülmesi meselesidir.Biz büyük bir salonda bulunurduk.O sırada bazı gürültüler oldu ve bu gürültülerden yeni bir hadisenin olduğunu öğrenmiş olduk.Sonra gene duyduk ki Namık Gedik ölmüş, öldürülmüş. Tuvalete bir ara koridordan geçilirdi.Ben bu hadisenin akabinde o ara koridordan geçerek,tuvalete gittim.Yolda giderken,N.Gedik Beyle Ethem Menderes'in beraberce kaldıkları odanın önünden geçtim.O zamanki söylentilere göre N.Gedik kendisini pencereden aşağıya atmış.Ben her ne kadar geçerken,beni muhafazada tutan bir süngülü harbiyelinin önünden gidiyorsa da kapı açık olduğu için bu odayı seyr ettim.Bilhassa baktım. Bir ranza vardı,üstte ve altta.Odanın camları,iki katlı camdı Ayrıca da o camların dışında demirden perdelik yapmak için bir alet konulmuştu.

O pencerenin bir tarafından pencere boyunca uzanıyordu. Bu durumu görüp,geriye döndüğüm zaman bir levazım üstteğmeni o zamana kadar her bakışında hakaret edercesine bakan levazım üstteğmenini önüne bakar,başı önüne eğmiş vaziyette gördüm.İçimde bir şüphe belirdi.Acaba N.Gedik atlamak istese bile iki tane birbirinden ayrı camı aynı anda kırıp,asağıya düşebilir-miydi. İki;camı deldiğini farzetsek o pencere önündeki demire takılmadan nasıl yere düşerdi.Bu itibarla o günden beri kanaa-tım iç işleri bakanı N.Gedik'in öldürülmüş ve ondan sonra a-tılmış olabileceği düşüncesidir.Zaten sonradan öğrendiğimize göre,uzun zaman ailesine verilmeyişi bu mevzuda ailesiyle irtibatın günlerce kesilmesi 15-20 gün sonra ancak teslim edilmesi,bu olaydaki garipliği belirtecek niteliktedir.

Yalnız burada bir meseleyi daha söylemeden geçemeyeceğim Alınmış bunca tedbire,bunca sıkı kayıtlara rağmen beni görmek için, vaktiyle sivil Denizcilik Okulu'na yerleştirdiğim Yurda-kul soyadlı bir talebe,yakın arkadaşları olan Harp Okulu ta-lebelerinden kıyafet değiştirmek suretiyle,onların kıyafetini giyip ve onlardan bazılarını yanına alarak benim yanıma kadar geldi.Hatta bana, o zaman sigara içtiğim için sigara getirdi, ikramda bulundu.Beni yüz yüze gördükten sonra da geçmiş olsun dedi ve bırakıp gitti. Ben çocuğun bu cesaretini,o kadirşinas-lığını hiçbir zaman unutmadım.Çünkü bu hadisenin hissedilmesi veya duyulması kendisinin çok ağır şekilde cezalandırılmasını gerektirirdi."

Harp Okulu'nda bunları yaşayan sayın Akşit'in hayatı bundan sonra diğer DP.MV.leri ile birlikte yargılanmak üzere götürülecekleri Yassıada'ya gidişleri ile devam edecektir.

c.Yassıada'ya Götürülüş

27 Mayıs 1960 tarihinde,Türk Silahlı Kuvvetlerinde oluşan bir komitenin ihtilal yaparak idareye el koyması ile başlayan yeni devir ekim 1961 seçimlerine kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında 27 Mayıs 1960 da yürürlükten kalkan Atatürk devri Anayasası yerine,Kurucu Meclis,yeni bir Anayasa taslağı hazırlığına başladı.

Bu çalışmalar sürerken 12 Haziran 1960 da,geçici Anayasa ilan edildi.4 bölüm ve 27 maddeden oluşan Anayasa tutuklu DP.MV.i 9 kişilik bir "Yüksek Adalet Divanı"nda yargılanmalarına karar verilmiş ve seçimlerden evvel yargılanmaları tamamlanması için onları İstanbul'a Yassıada'ya taşımışlar.Burada 80 sivil 40 askeri savcı DP.MV.leri hakkındaki iddiaları inceleyip hazırlamakla vazifelendirilmişlerdir.«7»

Şimdi Harp Okulu'ndan DP.MV.lerinin alınıp yargılanmalarının yapılacağı Yassıada'ya ve bu yolculuğuna geçelim:

Yassıada'ya nakl edilen ilk kfileden sonra 168 kişilik bir kfile daha sevk edilmiş (1 Haziran 1960) fakat halen daha Harp Okulu'nda 77 mevkuf MV.i kalmıştı.Bunların arasında C.Bayar,A.Menderes,R.Koralıtan ve B.Akşit'te bulunmaktadır.«8»

Sevk edilişlerini sayın Akşit'ten ayrıntılı bir biçimde aldım: "...Harp Okulu'ndan en geç ayrılanlar biz olduk.Bizden evvel bir grup ayrıldı.Ayrıldığı zaman vekiller,bazı MV.leri de onlarla beraber ayrıldılar.Bu kafiye bir akşam üzeri geldiler ve gidiyorsunuz dediler.Tabii nereye gittiklerini söylemediler.Bu gidenler içinde Hamid Fendoğlu ile Melih Fırat da vardı.Arkadaşları uğurladık.

Aradan belki ancak 2 saat geçmişti ki Erzurum Mebusu Melih Fırat ile Malatya'lı Hamid Fendoğlu geri geldi. Buna hayret ettik.Sonra öğrendiğimize göre bunlar otobüslere bindirildikten sonra, otobüslerden indirilmişler,bir Milli Birlik Komitesi (kısaca MBK.) üyesi Fazıl Akkoyunlu,onların ikisini Harp Okulu'ndaki ormanlıkların içerisine çekerek tabancasını çekmiş, öldürmek istemiş epey hakarete bulunmuş.

Bu işin farkına varan Harp Okulu kumandanı,nihayet bütün imkanlarını kullanarak bunları yüzleri sararmış, korkmuş bir vaziyette bulmuş.Bunun üzerine bu iki arkadaş bizim gruba iade edildiler.Bundan da anlaşılıyor ki bunlar bize her türlü kötülüğü yapabilecek durumdadırlar.

Aradan bir kaç gün geçti.Bize de gideceğimiz teblig edildi.Biz hazırlandık.Zaten eşyamızda mevcut değildi.Bir akşam üzeri idi.Biz o anda şunu düşünüyorduk; bu işten kolay kolay kurtulabileceğimizden ümitli değildik. Hele Harp Okulu'ndan sonra nereye götürüldüğümüzü ne biliyorduk ne de tahmin ediyorduk.Buna göre akibetimiz hakkında bir tahminde bulunmamız

mümkün değildi. Akşam üzeri bizi Harp Okulu'ndan otobüslerle çıkardılar.Şehrin dışından geçirmek suretiyle Etimesut Havaalanına getirildik.Biz otobüste İbrahim Kirazoğlu ile aynı yere düşmüştük Havaalanında hepimiz teker teker iniyor,dar bir koridordan geçirilerek dayak yiyorduk.

Bizi teslim alan yarbay Medeni Bediz,ihtilalden iki gün evvel evime misafirlige gelmiş bir kimse idi.Tabii beni görünce,bizim otobüste bulunanların hiç birisinin ismini okumadan heyete teslim etti.Bunun büyük ehemmiyeti vardı.Bizim isminizin okunmaması demek,bizim kim olduğumuzu bilmedikleri için yeterince sille ve dayaga muhatab olmamamız demekti.

Medeni Bediz,giderken bir emrin var mı? diye kulağıma fısıldadı.Ben de eğer senin için bir mahzuru yoksa evime İstanbul'a gittiğimi haber ver dedim.Böylelikle ayrıldık,uçağa bindik.Uçakta bütün pencereler açılmış,rüzgar bütün şiddetiyle esiyordu.Bizi götüren albay rütbesindeki kumandanlar ellerindeki tomsonlarla bizi adeta muhafaza altına alıyorlardı. Hava o derece soğuktu ki kendileri paltolarını giymişlerdi. Benim iki sıra yakınımnda oturan Antalya MV.i Dr.Burhanettin Onat,arada bir elini pantolonuna sokarak mendilini çıkarmak istedikçe,bütün tomsonlar ona çevriliyor. O da çıkardığı mendil ile burnunu veya ağzını silince , adeta bize gülme arzusu geliyor fakat bir türlü gülemiyorduk.Bu durum bir kaç defa tekrarlandı. Dr. Burhanettin Bey cebinden ne çıkaracak diye korkuyorlardı.Uçak İstanbul Yeşilköy Havaalanına indi.Gene uçağa bi-

nerken olduğu gibi teker teker aşağı aldılar. Benim önümde I. Kirazoğlu vardı.Sonradan öğrendiğime göre Kirazoğlu bir hafta kadar önce bizi teslim eden yüzbaşının misafiri imiş.Ben ona nasıl uçağa binerken yardım ettimse,o da bize orada yardım etti.Kendi adı ile benim adımlı o dar koridorda okutmadan geçirtti. Gerçi gene de sille, tokad yedik ama nihayet bize o kadar müessir olmadı.

Nihayet otomobillere bindik.Otomobil kaptı kaçı şeklinde idi.Bizi Yeşilyurt Iskelesine getirdiler.Buraya geldiğimizde gene çok dar bir koridordan geçirildik.Sarhoş bir grup önüne gelene tekme, yumruk atıyor,çelme takıyor ve ellerinden gelen her türlü fenalığı yapıyorlardı.

Benim önümde Burhan Belge vardı.B.Belge'ye yaptıkları bu tarz davranış sonunda B.Belge yüzünü çevirerek onlara öyle bir nazarla baktı ki durarak;ben hayatımda hiç konuşmadan bir insana bu kadar hakaret edilebileceğini ilk defa o bakışta gördüm.Aynı şekilde Osman Kavrakoğlu'na çelme taktılar. O da aynı davranışta bulundu.Fakat iskeleye yanaşınca biz can havlıyla motorlara kendimizi atıyorduk.Bu işkence maalesef Yassıada'ya çıktığımız zamanda böylesine devam etti. Bizi 6.koğuşa götürdüler ve yerleştirdiler.Bu işkencelerin ne derecede olduğunu belirtmek için bir iki örnek vermek isterim.

Birisi Mümtaz Faik Fenik,biz 6.koğuşta iken ona öylesine sille tekme vs. atılmış,vurulmuştu ki 1 hafta 10 gün adamın böbreklerinden, idrarından kan geldi."

2. Yassıada Günleri

Demokrat Parti milletvekillerinin çokluğu ve bunların da-
imi naklinin zorluğu karşısında Yassıada'da muhakeme edilmesi-
ne karar verilen sanıklar; burada koğuşlara yerleştirilerek
yargılanacakları günü beklemeye başladılar.

Bekleyiş süresi boyunca çeşitli uygulamalara maruz kalan
milletvekilleri sıkıntılı ve zor anlar yaşayacaklar.Yassıada'
da 6.koğuşa arkadaşları ile yerleştirilen sayın Akşit burada
da DP.de ifa ettiği grub başkan vekilliği görevini arkadaşla-
rını bazı konularda aydınlatarak,savunmalarına katkıda bulun-
maya çalışarak devam ettirmiştir.Bunları nasıl yapmıştır.Bunu
kendisinden dinleyelim:

"...Ben 6.koğuşta;İbrahim Kiraoglu,Osman Kavrakoglu, Ha-
mit Fendoglu,Erzurum MV'li Melik Fırat, Furuzan Tekil, yeni
gelen grup,beraber geldiğimiz grup,Ankara il başkanı Mehmet A-
kın,Prof.Dr.Osman Turan ve daha bir çok arkadaşlarla birlikte
idik.Zaten ikili ranzalarda yatıyorduk.Ben ranzanın alt katın-
da,benim üstümde de Mazlum Kayalar yatmaktaydı.

6.koğuşta iken kumandandan izin almak suretiyle bazı kon-
feranslar düzenledik.Fakat bu konferanslar uzun sürmedi,kaldı-
rıldı.Verdiğimiz konferanlardan birisi Tahsin Yazıcı Paşa'nın
Kunuri Savaşlarını anlatması.Diğeri Prof.Dr.Osman Turan'ın Os-
manlı tarihine ait bazı safhaları anlatması idi. Fakat ben bu
esnada aşağı yukarı durumu hissettiğim için hukukçu arkadaşla-
rımın kulaklarına tahkikat komiyonunun kuruluşu ve buna yetki

veren kanunu, bu konuyu teferruatıyla bilmelerine imkan olmayan diğer arkadaşlara anlatmalarını istiyordum. Ve bu işin kulağın kulağına herkese bildirilmesini söylüyordum.

Halbuki bizim odalarımızın hepsinde dinleme cihazları mevcut imiş. Fısıltılara varıncaya kadar bunların hepsinin kumandanlıkça dinleniyormuş. Bunun üzerine bir gün şöyle bir hadise cereyan etti. Bize beyaz kağıt üzerine 50 kelimeyi asmaya-
cak şekilde, Yassıada ha vadisini anlatmamak üzere sadece, sıh-
hatlıyız, iyiyiz demek suretiyle mektuplar yazılmasına müsaade edilmişti. Bilahare basılmış bir mektup kağıdı getirerek bunla-
rın satın alınması ve bunlara yazılması söylenildi. Fakat yete-
rince mektup kağıdı gelmediği için yetişmeyenlere beyaz kağıd
üzerine aynı şeyleri yazabilirsin dediler.

Ben de o gün bir tek kağıt alabildiğim için üç mektubun ikisini beyaz kağıt üzerine yazmış ve kumandanlığa masanın ü-
zerine bırakmıştım. Aynı günün akşamı Teoman isimdeki bir üst-
teğmen ki bunlar adeta kumandanın yaveri hüviyetinde olan kim-
selerdi. Suratları hiç bir an gülmez, daima sert ve haşin davra-
nırlardı. İşte bu üstteğmen geldi, mektupları getirdi ve beni
çağırdı. Bu mektuplar kimin? dedi. Benim dedim. Neden esas ka-
ğıda yazmadın da beyaz kağıda yazdın? dedi. Ben de cevap ver-
dim. Esas verilen kağıt kıfayet etmediği için beyaz kağıda ya-
zılabileceği müsaade edildiği için ben de o mektupları yazdım
Daha benim gibi yazılmış yüzü mütecaviz mektup var. Bunun bir
suç olduğunu düşünmedim dedim.

Bana siz dedi hala anormal şartlar altında olduğunuzu bilmiyor musunuz? Ben de aynen onun sözünü tekrar ederek; "Evet anormal şartlar altında yaşadığımızı biliyorum" dedim. Akabinde geldi sen daha hala bu koşušta mısın, gitmedin mi? dedi. Ben bir yere gideceğim söylenmedi ve nereye gideceğimi de bilmiyorum dedim. Sonra aynı gün beni kumandana götürdüler. Önümde süngülü iki nefer, arkamda tomsonlu iki nefer, yanımda bir üstteğmen Teoman, kumandanın huzuruna çıkardılar. Kumandan evvela nazik demeyeceğim ama hiç olmazsa hakaret etmeyen bir tavırla, bana ne işler yaptığımı, nasıl hareket ettiğimi, koşušta ne gibi konuşmalar olduğunu, sordu.

Ben de cevap olarak, bir iki konferans verildi. Ama ondan sonra anormal bir hadise yok, kimsenin de bir şey konuştuğu yok, bu konuda benim verecek başka bir bilgim de yok dedim. Hayır dedi. Konuşmalar oluyormuş. Ben böyle bir şey bilmiyorum dedim. Ancak aradan çok zaman geçtikten sonra onun benim o tahkikat komisyonu hakkındaki konuşmalarım ile ilgili olabileceğini düşündüm ama çok zaman sonra. Neden? Çünkü koşuşlardan dinleme yapıldığını bilmiyorduk.

O zaman bana sen dedi benim subaylarıma hakaret ediyorsun. Ben cevaben dedim ki ben subaylarıyla muhatab olmamak için yemekhaneye giderken, başta gitmiyorum ortada gidiyorum. Yemekhaneden dönerken de gene önlerde olmuyorum, arkada da olmuyorum ortada oluyorum ve binaenaleyh sizin subaylarınızla muhatab olmuyorum. Aramızda bir konuşmada geçmiyor dedim.

Pekii dedi sen mektup meselesinden dolayı benim subaylarım a hakaret etmişsin.Benim subaylarım o kadar değerli insanlardır ki sizin gibi yüzlercesine bedeldir dedi.Ben kendisine dedim ki;siz bu adanın kumandanı oldunuz.Benim hakkında ne zaman kanaat sahibi oldunuz da bu hükmü vermeye başladınız? Siz bizim ne degerde olduğumuzu anlarsınız amma zaman geçer bunu bilmiş olun dedim.Derhal üstteğmeni çağırdı.Al bunu at 5.koğuşa dedi.Bavullarımızı almaya koğuşa gittik,arkadaşların hepsine veda etmeye müsaade etmedikleri için sadece çıkarken kapıdan vedalaştım.

Arkadaşların büyük korku ve endişeli nazarları altında 6.koğuştan çıktık. Çünkü böyle hadiselerde nereye, ne maksadla gittigin hiç kimse tarafından bilinmediği için her giden adam acaba işkenceye mi maruz kalacak,öldürülecek mi diye arkasından tereddütle bakılırdı.

Adada 6 tane koğuş vardı.5.koğuşta öbür koğuşlarda olduğu gibi hep beraber birarada değil,iki ayrı oda vardı.Beni 6.odaya getirdiler ve yerin burası dediler.Beni oraya aldılar. Benim yattığım odada;üstte Zonguldak mebusu Abdullah Akın,altta Kamuran Inan'ın babası Selahattin Inan,altlı üstlü ranza, onun karşısındaki ranzada da Kütahya mebusu İbrahim Germiyanoglu,üstünde Zonguldak mebusu Necati Tanyolaç,tam kapıdan girince karşıdaki alt ranzada ben Baha Aksit, benim üstümde Rize mebusu Hüseyin Agun diğer koğuşlarda bu minval içerisindediler."

5.koğuş diğer koğuşlardan daha farklı bir uygulamaya tabii tutulmuştur.Hatta bu koğuşa DP.MV.leri kendi aralarında Bekiraga Bölüğü adını takmışlardır.Bu koğuşa yerleşen sayın Akşit'i de daha zor anlar ve günler beklemektedir.Çünkü kendisi ada komutanınca tehlikeli kişiler arasına alınmış olup ona göre muameleye tabii tutulacaktır.Şimdi bu muameleleri vererek hem sayın Akşit'in geçirdiği günler anlatılmış olacak hem de adadaki uygulamalar belirtilmiş olacaktır.

a. Yassıada Uygulamaları

Yassıada'ya gelen tüm DP.MV.i belirli bir düzen içerisinde mevcut olan 6 koğuşa yerleştirilmişler ve burada yargılanacakları anı beklemeye başlamışlardır.ihtilalin olduğu günden itibaren tutuklanan MV.leri ve diğer eşhasın dışarı ile irtibatı tamamen kesilmiş.Herhangi bir gazete,mecmua temin etmek, okumak,radyo dinlemek tamamen yasak olup,bunları temin edenlere de ağır cezalar uygulanmaktadır.

Bütün irtibatları sadece ada komutanının izni ile 50 kelimeyi aşmayan içerisinde adanın durumu ve uygulamaların olmadığı sadece nasılsın iyimisin cinsinden yazıları ihtiva eden mektuplara izin verilmiştir.Aynı şekilde tutuklu ailelerinin gönderecekleri mektuplarda bu minval üzerinde olup katiyetle Türkiye'nin durumundan söz etmeyecek şekilde olabilirdi.Mektuplar açık gönderilip açık yani, okunmuş teslim ediliyordu.Kumandanlıkça begenilmeyen yerler ya siliniyor,ya karalanıyor

yahut ta oraya kendileri bazı uygunsuz yazılar yazıyorlardı. İhtilal Komitesi'nin tutuklu MV.leri ile ailelerinin görüşmesini ancak kararlar tebliğ edilmesine yakın musaade etmesi, aradan geçen 1,5 yıllık hasret, bu mektupların önemini daha da arttırmaktadır. (2)

Bu tutum aileler ile MV.lerin ortak derdidir. Fakat tutuklu MV.lerin adada maruz kaldıkları muamele yalnızca onların en büyük derdi, sıkıntısı olmaktadır. Yassıada'da yaşam nasıldı? Dinlediğimiz ve okuduğumuz anılar doğrultusunda özetle herkes ayrı bir koğuştaki ikamet ediyor. Yemekler yemekhanelerde yeniliyor. Özellikle yemekhaneye gidip gelirken yapılan hakaretler yüzünden gidiş koridoru bir işkence yolu olarak telakki ediliyor. Düzenli olarak koğuşlar aranıyor ve beğenilmeyen durumlarda, beğenmedikleri şahısa her türlü işkence ve ceza veriliyordu. Belirli saatlerde ayrı ayrı havalandırılmaya çıkarılıyorlar, diğer koğuştaki arkadaşları ile temaslar mümkün mer- tebe engelleniyordu. Bahs ettiğimiz bu mevzuları şimdi sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Yassıada'da ailelerimizle ancak mektuplarla irtibat kurabiliyorduk. Mektuplarımızda kendi şahsi meselelerimize ait en ufak bir cümlenin yazılması mümkün değildi. Bilahare eğer bize gelen mektuplarda "sayın" diye söze başlamışlarsa onu ya çizmişler ya da karalamadan yanına hakaret dolu sözler yazmışlardı. Bize hiçbir şey gönderilmesi mümkün değildi. Gazete almamız, radyo dinlememiz yasaktı. Bu şartlar içerisinde yaşıyor

ve soruşturmalara alınıyorduk. Her koğuştan bazı gençler seçilir, bunlar bize kantinden yiyeceklerimizi getirirlerdi . Her gün öğle, akşam ve sabah kalıvaltılarında belirli meatedeki yemekhaneye gider gelirdik. Onun dışında kantinden yiyecek bazı şeyler, meyve satın alınmasına müsaade edilirdi. Ayrıca koğuş mümessilleri veya koğuş mümessillerinin tayin ettiği kimseler mektupları almak için giderdi. Ben çok seyrek mektup almaya gittim. Çünkü diğer koğuş mensuplarıyla fazla temas etmemizin arzu edilmediğini bu esnada öğrenmiştim.

Bir kısım arkadaşımız, hastalandıkları zaman muayene edilmek üzere hastaneye götürülürlerdi. Hergün koğuşta bulunanlar, koğuştan hastanede bulunanlar, bir liste halinde bildirilir ve çavuş tarafından kapıya gelen subaya verilirdi.

Benim dahil olduğum 5. koğuş 2 odadan ibaret olduğuna için bunun bir listesini yapar, ondan sonra toplu iğne ile kapı açıldığı zaman karşı duvara onu geçirir ve nöbetçi subayın bana mevcudu sormasına fırsat ve imkan vermezdim. İkinci odaya nakledilen, kendilerince suç işlemiş olan kimseler var ise bunlar bizim koğuşa getirilirlerdi. Nitekim 3. koğuşta gazete ve bir de radyo bulunduranlar tesbit edilince bunları Venedikli-ler'den kalma zindana attıktan sonra bizim koğuşa bırakmışlardı. Bizim koğuş (5. koğuş) Yassıada süresince ayrı muamele görmüş bir koğuştu.

Adada düzenli olarak koğuşlarımız aranırdı. Benim 5. koğuşa geldiğim tarihten 5 gün sonra gene bu kontrollerden birini

yaşadık.Kahvaltıdan sonra hemen koğuşa dönmemize izin verilmedi.Anladıkki koğuşumuzda bir arama var . Bu aramadan ne çıkacağını kimse bilemezdi. İki saati mütecaviz bir zaman geçtikten sonra çıkın dediler.Hepimiz sırayla koğuşumuza döndük. Koğuştan içeri girince benim koğuşumun yani 5.koğuşun 6.odasında yattığım ranzanın baş ucunda ada kumandanı yarbay Tarık Gür-yay'ın ayakta durduğunu gördüm.Onun iki yanında birer tanede üstteğmen, pür hışımla bakıyorlar. Bu esnada askımız olmadığı için ceketlerimizi ranzanın kenarına asıyoruz.Benim ceketimde ranzanın kenarında asılı.Yarbay sordu bu ceket kimin diye? Benim dedim.Ceketin cebine elini attı ve içinden bir sigara paketi çıkardı. Ben o zaman sigara içiyordum.Ceketin cebinden 2-3 tane er sigarası çıkardı bunlar senin mi? dedi.Benim dedim.Nereden aldın bunları? dedi.Bende Harp Okulu'nda iken bir müddet sigaramız kalmadığı için bize er sigarası dağıttılar. Almazsam bak er sigarasına tenezzül etmiyor diye hakarete maruz kalacaktım.Aslında tiryakilik alışkanlık işidir.Bu sebeble sigarayı aldım.Bilahare Bafra sigarası bulduğum zaman o sigarayı da cebimde sakladım.

Sahtekar,yalancı,küstah,yalanına kimi inandıracaksın dedi.Ben dedim ki yalan değil,güç kuvvet sizin elinizde.Açarsınız telefonu Harp Okulu'na sorarsınız,böyle bir hadise oldu mu? doğruysa ben haklıyımdır.Doğru değilse siz haklısınızdır. Ayrıca sadece bana verilmedi ki diğer koğuşları da dolaşın,onlara da sorun,onlardan da mutlaka benim gibi bu sigarayı al-

mış olanlar vardır. Çekil dedi ve bıraktı gitti. Bunun üzerine beni bir bahriye üstteğmeni ki onun fevkala de nazik, efendi bir insan olduğunu söylemek isterim, beni aldı gene aynı usul üzere önde iki tomsonlu er, arkada iki tomsonlu er ve bu üstteğmenle komutanın odasına gittik.

Koğuşla kumandanın odası arasında epeyce mesafe vardı. Giderken erlerden çekinerek üstteğmen yanıma yaklaştı. Baha bey sizi daha evvelden tanıyorum; Kamil Şamun, eski cumhurbaşkanlarından, geldiği zaman bir askeri manevra olmuştu. Siz o manevra da bulunmuşunuz. Ben de size hizmet etmişim. Sizin ne kadar mert, ne kadar cesur bir insan olduğunuzu biliyorum. Meseleyi olduğu gibi kumandana söyleyiniz, kumandan o kadar da kötü bir insan değildir, mutlaka anlayacaktır dedi. Ben de olanı söyledim ama bir kere daha söyleyeyim dedim.

Kumandanlığa girdik, kapı açık, beni getiren üstteğmen kapının dışında bulunuyor fakat konuşmaları dinliyor. Kumandan bana sordu, ben gene aynı cevapları tekrar ettim. Bana gene aynı hakaretlerde bulundu ve bunun cezasını da mutlaka çekeceksin, çık dışarı defol dedi. Akabinde üstteğmeni çağırdı.

Ona talimat vermiş. Sonradan anladığıma göre en berbat zindana atacaksın bunu demiş. Biz kumandanlık odasından çıktık. O zaman bir nevi banyo gibi olan yere doğru gidiyoruz. Bu üstteğmen bana cesaret vermeğe çalışıyor. Baha bey siz metin ve inançlı bir insansınız. Bunlarda geçer, metin olun, sabırlı olun katiyen metanetinizi bozmayın diyor ve bunun ne için söyledi-

gini bir türlü çözemiyordum.Şimdi bir hususu daha zikr etmem lazım. Yassıada askeri birliklerinin verildiği sırada orasının imarı ve kullanılır hale getirilmesi üzerinde çalışırken, Deniz Kuvvetleri Kumandanı Sadık Altuncan Paşa Venedik ve Cenevizlilerden kalma bir zindan bulmuş.Bu zindan o zaman büyük suç işleyen kumandanlar veya krallığa karşı olanlar yakalandıkları zaman gözlerine mil çekilmek suretiyle,kör edilip bu zindanlara atılmış.Zindana atılan ölünceye kalırmış ve ayrıca orada öldürülmüş.Bizim gittiğimiz zindan burası idi.

Evvela yerin üstünde bir yere gittik.Yokuştan aşağı indik.Epeyce indikten sonra önümüze iki duvar geldi.Birinin kapısından giriliyor,ikinci kapıya geliniyor,onu da geçtikten sonra dar karanlık koridora girdik.Koridor üzerinde hamam kubelerinde olduğu gibi camlar var.Bütün bu zindanların olduğu yere ışık o camlardan giriyor.Ayrıca sağda 6 solda 6 zindan var.Bu zindanların kapıları kalın ağaçtan,4 parmak kalınlığında ağaçtan yapılmış,üzerinde 10cm. kadar yerlerine de gene kalın demirlerle parmaklık şeklinde bir pencere konulmuş. Zaten koridor karanlık olduğuna göre bu zindanlara giren ışık da buradan giriyor.

Birinci zindanın kapısını açtı,gir Baha Bey dedi.Sonradan öğrendiğime göre en berbat zindana atılmam için emir verilmiş.En berbatı da bu imiş.Zindan iki elinizi açtığınız zaman duvarlardan vicık vicık sular akıyor.Bu su mudur? Çamur mudur? Yüksekliği takriben 1.5m boyunda yani dik olarak ayak-

ta durmanız mümkün değil.Hamam kubbeleri gibi kubbeli.Ayaklarımın topuklarına kadar vıcık vıcık çamura battım.Odada,zindanın içinde ne oturacak yer ve başka türlü bir yer vardı.Üstteğmenin hemen gittigini ve birşeyler aradığını hissettim.Sonra anladım.Meger adamcağız bir teneke ararmış,boyalarda kullanılan teneke gibi,üzerinde tahta da bulamadığı için bir teneke bulmuş,getirdi bana verdi. Dediki burada oturacak yer de yok,sen bu tenekeyi ters çevir üstüne otur.Ben dedimki üstteğmenim,ben bu tenekeye oturmam.Bu durum bana bir şey yapmaz.Fakat sen bana bu tenekeyi verdiğin için mutlaka cezalandırılırsın.Eger benim yüzünden ceza aldığını öğrenirsem benim için ölümden beter olur,dedim.Almadım,kabul etmedim.Kabul etmeyince kapıyı bari açık tutayım dedi.Onu hiç kabul etmiyorum çünkü birisi gelir,görür yine sizi cezalandırırlar.

Benim bu sözleri söylediğim zaman bahriye üstteğmenin ağlamakta olduğunu seslerinin titremesinden anladım.Demekki o üstteğmen ağlıyordu,gitti.Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum.Elinde bir tepsiyle geldi.Dedi ki Baha Bey yemekleri yiyeceksin.Yemem dedim.Dediki bak ben bu yemekleri gizli geçirdim,yemezsen çok ıstırap çekerim.Pekii yerim dedim ve yiyebildiğim kadar pilavla karışık o yemeği karanlıkta yedim.

Bundan sonra ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyorum.Bu üstteğmen arkadaşıyla beraber geldi.Bana sordular,bu sigarayı nereden buldun? Anlattım.Bunu ispat edebilir misin? Ben bu zindanda bunu nasıl ispat edeyim.Ama sizin için imkan var,ko-

gusları dolaşın, mutlaka ben de böyle sigara aldım diyen arkadaşlar olacaktır. Filhakıka bu üstteğmenin teşvikiyle arkadaşları bütün koğuşları dolaşmışlar, bazı arkadaşlar bunları söylemeye dahi cesaret edemeyenler olduğu gibi bunların içerisinde bazıları da aynı hadiseyi onlara anlatmıştı. Bunlardan birisi sonradan öğrendiğime göre Çorum mebusu Kemal Erdem'dir. Onu Konyalı Isparta mebusu Mustafa Bağrıaçık bunu teyid etmiş. Daha bazı söyleyenler olmuş.

Bunun üzerine bütün bu üstteğmenlerin hepsi kumandana gitmişler ve meseleyi anlatmışlar. Demişler ki biz tespit ettik, durum bundan ibarettir. Siz Baha Akşit'i bu zindandan çıkarın demişler. O da bu üstteğmenlerin ısrarını kıramayarak beni zindandan çıkarttı ve ben de koğuşuma geldim. Günlerden 11 Temmuz 1960.

Benim bu zindana atıldığım sırada 5.koğuş çeşitli vilayetlerden gelmiş olan MV. lerinden, emniyet memurları ve valilerden tereküp ediyordu. Bu meyanda İ. Sabri Çağlayangil ve yazar Turhan Dilligil gibi zevatta aynı koğuşta bulunuyorlardı.

Aradan kısa bir müddet geçtikten sonra, Yassıada kumandanlığınca ben 5.koğuşa çavuş tayin edildim. Aslında bu 5.koğuşa çavuş olma fikri benim istegim üzerine değildi. Bir emri vaki şeklinde olmuştu. 5.koğuşta çavuş olduğum sırada ;nasıl ben işkenceye ugramışsam , koğuşa geldiğimde işkence edilmiş bazı vakalarla karşılaştım. Bunlardan birisi Ali İpar'dır. Ali İpar bir çuvala doldurulmuş et parçası gibi bizim koğuşa adeta sil_

kelendi,atıldı İpar o kadar çok dayak atılmıştı ki bir müddet gözleri dahi görmedi,sonradan da gözlerinin aynı sağlığına kavuşmadığına eminim.

Yine Gazi isminde Ankara'dan getirdikleri bir şahsa o kadar çok dayak atmışlardı ki bana teslim edildiği zaman kendisini tanıımıyordu. Ben ona korkma ben senin gibi bir insanım, yüzünü yıka dediğim zaman da yüzüme bön bön bakıyor ve korkuyla yeni bir işkenceye uğrayacağından çekiniyordu. Nihayet onu tanıyanlardan bir MV.ini götürüp meseleyi anlattıktan sonra şuuru ve aklı yine eski halini aldı.

Kısa bir müddet sonra bizim koğuşta bulunan MV.leri dağıtıldılar ve yerlerine Tahkikat Komisyonu üyeleri,Tahkikat komisyonuna yetki veren kanun teklifçileri,kendilerince beğenmedikleri İstanbul,İzmir ve Ankara valileri,bazı emniyet mensupları,bazı polisler bırakıldı ve ben de bu koğuşun çavuşu olmaya devam ettim. Hatta aşağı yukarı idama mahkum edilecekler belli olmuş gibi görünüyordu. Bunların içinde mutlaka benim de olacağım belliydi. Buna rağmen ben yine de çavuşlukta devam ediyordum. Cemil Keleşoğlu'nun intiharı (15 Temmuz 1960) ve Faruk Sargut'un ölüme teşebbüsü üzerine sıkı kayıdlar alınmış ve koğuşlarda nöbet usulü konmuştu.Bu nöbet usulünü çavuşlar sıralar, belirli saatlerde nöbet tutulmasını sağlardı.Bunları koğuş çavuşları kontrol eder,onları da nöbetçi subayları gelip kontrol ederdi. Önce Tahkikat Komisyonu mensupları ile Tahkikat Komisyonuna yetki veren kanun teklifçilerini bir ara-

da bulunuşu bizim onlarla birarada bulunmamız ayrı bir muameleyle tabi tutulmamıza sebep olmuştu.Çünkü diğer koğuştakilerin camları boyasız ve dışarıyı görüyorlarken bizimki boyatıldı.Gökyüzünü dahi camlardan göremez hale geldik.

Diğer koğuşlar belli zamanlarda havalandırmaya çıkarıldıkları halde,5.koğuş mensupları o günlerde havalandırmaya çıkarılmazdı.Bizim tabi olduğumuz muamele diğer koğuşlara göre tamamen değişmişti.Bu sebepten dolayı da bizim koğuşun adına **Bekir Aga Bölüğü** adı verilmişti. Bu dönemde soruşturmalar başladı."

Sayın Akşit ve diğer MV.lerinin soruşturmaları 7 Temmuz 1960 da başlamış ve bu soruşturma yaklaşık 1.5yıl sürmüştür. Biz bu soruşturmalara geçmeden evvel Yassıada'da Dr.Baha Akşit'in anlattığı uygulamaları yaşamış Kütahya mebusu Dr.Ahmet Gürsoy' an da dinleyelim:

"...Yassıada'da Baha Beyle aynı koğuşta degildik.Ben 6. koğuşta kalıyordum.Baha Beyi koğuşunda çavuş yapmışlardı.Biz bir odada 15 kişi kalıyorduk.Bizim kaldığımız bina 4-5 katlı apartman binası,her katta 4-5 oda var.içerde bir sürü nöbetçi silahlı asker,merdiven başlarında da silahlı askerler vardı. Ayrıca binanın dışında da etrafı çeviren silahlı askerler mevcuttu.ilk zamanlar odamız kilitleniyordu.Sonra bina içindeki askerleri ve kapıları kilitlemeyi kaldırdılar.Bina içinde serbest olduk.Alt kattan üst kata çıkabiliyorduk.Yalnız odalarımızın camlarını boyayıp,kapattılar.Biz ne dışarıyı görebili-

yorduk ne de içerinin kirli havasını değiştirebiliyorduk.Pencereleri açmamıza izin vermiyorlardı.‘10’

DP. mebusları Yassıada’da yukarıda verdiğimiz durumlara maruz kalıyorken; DP. Mebusları’nın yakınları ve hemşerileri de bu kötü muamelelerden yeterince nasiplerini alıyordu.

Yatağanlı ve Dr. Baha Akşit’in yakınlarıyla yaptığımız görüşmelerde; bize o günleri ve karşılaştıkları zorlukları şöyle ifade ettiler. Olayın özelliğini bozmamak için aynen size onların ifadeleri ile aktarıyorum.

Dr. Baha Akşit’in yegeni öğretmen M. İlhan Akşit: "27 Mayıs ihtilalinin vermiş olduğu karışıklık halk içinde de mevcuttu. İl İdare Heyeti Baha amcaı hemşehrilikten (Denizli)çıkarma kararı aldı. Halk bunu kabul etti çünkü üzerlerindeki baskı biraz olsun kalkacaktı.Denizli Lisesi’nde öğretmenlik yapıyordum.Bir sene öğretmenler odasına giremedim.Baha amcamın akrabasıyım diye arkamdan kuyruk,düşük derler,küfür ederlerdi.Ayrıca 27 Mayıs’ın 1.yıldönümünde yapılan törende müdür beni kortejin başına geçirdi.Böylece bakın DP. mebusunun yakını dahi onları lanetleyip,töreni kutluyor demek istediler.Beni tanıyanlar o tören boyunca bana demedikleri küfür,hakaret kalmadı. Üzerimdeki bu baskı Denizli Lisesi müdürünün değişmesi , Baha amcaı seven bir müdürün gelmesiyle azaldı. Fakat DP. yakınlarına karşı baskı 1965 seçimlerine kadar devam etti." ‘11’ Dr.Baha Akşit’in yakınına bu muamele yapılıyorken köyü olan Yatağan’a ve Yatağanlılara da benzer keyfi muamele-

ler yapılmaktadır.Öyleki sorgusuz sualsiz kişiler evlerinden alınıp karakola atılıyor.Orada dayak yiyip köye gönderiliyordu.Herhangi bir garazı olan bir kişi düşmanına zarar vermek istese yapacağı çok basitti.Sadece bu DP. partizanıdır, CHP. ve MBK. ne hakaret etmiştir demesi yeterliydi.Bu uygulamalara şahit olmuş Ali Güner bize bu olayları şöyle ifade etmektedir: "...Yatağan eski belediye başkanı,belediye kurulmadan öncede muhtar olan İsa Tunçbilek bir gün Denizli'den Yatağan'a dönerken Çukur köyünde arabayı durduran jandarma ,İsa beyi kumandan çağırıyor diye alıp nezarete atıyorlar.Burada jandarmasının birisi bırakıyor,diğeri alıyor,dövüyor.Bir gün nezarete kaldıktan sonra bazı yerleri morarmış bir vaziyette köye dönüyor.Sebeb DP.li olması,Dr.Baha Akşit'in hemşehrisi olmasıdır.

Bunların dışında o zamanki baskıya örnek olması açısından; benim amcaoglu vardı.ihtilalin ilk günü radyoda olayları takip ediyorken,O'nu sevmeyen köylülerden birisi jandarmaya gidiyor,O'nu şikayet ediyor.Falan MBK.ne küfür etti diye.Amcaoglunu alıyorlar tam 20 gün sorgusuz sualsiz içerde tutuyorlar.O zamanlar Ürfi İdare kumandanlarının sorgusuz bir kişiyi 1 ay içerde tutma yetkisi vardı.Sonra anlaşıldıki böyle bir şey yapılmamış sadece karşı tarafın husumetinden kaynaklanıyor.Bu sayede dışarı çıkabildi." (18)

Bir taraftan DP.mebuslarına yapılan kötü muameleler diğer taraftan DP. yanlısı insanlara yapılan baskı,yıpratma,yıldırma politikası;Türkiye'de gergin bir hava yaratmıştı.Bu ger.

gin hava içerisinde şimdi DP.mebuslarının ve Türk demokrasisi-
nin büyük sınavı verilecek,akıbetleri belli olacaktır.Başlatı-
lan soruşturma komisyonları ile DP. mebuslarının suçları tes-
pit edilmeye başlanıyordu.Artık soruşturma ve yargılamalara
geçebiliriz.

b.Yargılama ve İdama Mahkumiyet

27 Mayıs ihtilali sonrasında Ankara'daki Harp Okulu'nda
toplanan DP.mebusları ve diğer bazı zevat,29 Mayıs gecesinden
itibaren İstanbul'da deniz üssü olarak kullanılan Yassıada'ya
nakl edilmişlerdi.

Silahlı Kuvvetler adına iktidara el koyan Milli Birlik
Komitesi'nce gerekli hukuki çalışmalara başlanılmış;1924 Ana-
yasa'sının bir çok hükmü yürürlükten kaldırılarak,27 maddelik
geçici bir anayasa kabul edilmişti.

Bu anayasanın 6.maddesinde;Yassıada'da toplanan sanıklar
hakkında sorumluluk araştırması yapmak ve son soruşturma açıl-
masına,bunların Yüksek Adalet Divanına sevk edilip edilmemesi
karar vermek üzere bir Yüksek Soruşturma Kurulu teşkili,yargı-
lamaların da "Yüce Divan" niteliği taşıyacak yeni bir kuruluş
olan Yüksek Adalet Divanı'nca yürütülmesi öngörüldü.

Yüksek Soruşturma Kurulu 7 Temmuz 1960'da Ankara'da göre
ve başladı ve işlerin hızla yürütülmesi için kendi bünyesinde

alt komisyonlara bölündü. Bu arada sanıkların yaş ve durumları dikkate alınarak Türk Ceza kanununun 65 yaşının geçmiş olanlara idam cezası uygulanamayacağına dair hükmü (md.56) MBK.nca değiştirildi. (14)

Soruşturma Kurulu Temmuz 1960'da başladığı çalışmalarını 13 Ekim 1960'a kadar sürdürdü. 14 Ekim 1960 da tarihi Yassıada Mahkemeleri başladı. 19 ayrı dava dosyası düzenlenerek ve bunlar mahkemede 1.dava dosyası olan "Anayasayı ihlal Davası" ile birleştirildi. Bu birleştirme çerçevesi içinde ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir.

DP. mebuslarının suçlandığı "Anayasayı ihlal Davası"nın soruşturmasını 4 nolu Tali Komisyon üstlenmişti. Fazlı Üztan'ın riyasetinde Vecihi Tönük ve Süleyman Taşar'dan oluşan bu komisyon BMM.de çalışmakta; sanık DP. mebuslarının "Anayasayı ihlal ve tagyir" suçlarına ait delilleri toplamakla görevliydi. Delillerin toplanmasından sonra komisyon Yassıadaya gidip başta cumhurbaşkanı Bayar olmak üzere Başbakan, bakanlar ve bütün MV.ini sorguya çekecektir.

Yassıada'da sanık DP. MV.i hakkındaki tahkikatlar şahıslar üzerine değil, hadiselere ayrılarak yürütülmekte olduğundan; bunların muhakemeleri toplu şekilde icra edilmiştir. (15)

Dr. Baha Akşit'te bu komisyonun açmış olduğu soruşturmada Anayasayı ihlal davasından, silahlandırma ve Uşak olaylarından soruşturmaya tabii tutulmuş. Sonuçta Anayasayı ihlal davasından yargılanarak, hakkında Anayasanın 146/1 maddesine göre

idam hükmü verilmiştir.Soruşturma komisyonu tarafından yapılan tahkikatları sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Adadaki sigara olayı nedeniyle girdiğim zindandan çıktıktan sonra soruşturmalar başladı.Bizleri soruşturma komisyonu üyelerinin yanına tomsonlu 2 asker önde 2 asker arkamızda olarak gidiyorduk.Ben bu soruşturmalar sırasında Uşak olaylarından,silahlandırma davasından ve anayasayı ihlal davasından soruşturulmaya tabii tutuldum.Bu soruşturmaların kapsamı şöyle idi:

29 Nisan 1959 da İnönü'nün Uşak'a yaptığı gezide karşılaştığı olaylar ve başına taş atılma meselelerinden suçlu telakki edilenlerden birisiydim.Fakat Uşak olayları olduğu zaman;bunun soruşturulması olmuş ve o zamanki mahkeme tarafından kimsenin suçlu olmadığı meydana çıkmış ve beraat edilmişti.Hal böyle olmasına rağmen Yassıada Mahkemelerine bu konu getirilmiş ve biz soruşturulmaya tabii tutulmuşuz.

İkinci olarak silahlandırma davasından de suçlanıyordum. Bu silahlandırmanın adı,biz güya kendi mensuplarımızı yani Demokratları silahlandırarak ve Halk Partilileri öldürecektik. Bu işten muhakeme edildiğim sırada,ben sordum; evvela benim elimde silah mevcut değil,ben ne maksadla ve niçin silahlandırmışım.Eğer sizin dediğiniz gibi HP.lileri öldürmek maksadıyla silahlandırmışsam o halde evvela Denizli'ye göndermem lazım gelir.Silahlar Denizli'ye nasıl gönderilmiş,hala böyle bir şey var mı? bunu bana söyleyebilir misiniz?Hayır böyle de.

gil, Antalya ve Mersin'e göndermişsiniz diye cevap verdiler. Ben ne Antalya'da ne Mersin'de isyan var ne de dahiliye vekiliyim. Antalya'ya veya Mersin'e silah göndermek niye benim tarafından yapılmış olsun? Böyle bir şeyi söylemek, isnatta bulunmak ne kadar boş, ne kadar yanlış demiştim. Bu meseleyi sonuna kadar götüremediler. Çünkü mahkemeye devam edildiği takdirde bu işin daha fazla derinliğine inilmesi iktiza ediyordu. Hadise Kıbrıslı kardeşlerimize yapılan yardımla ilgiliydi. Halbuki ben diğer 14 arkadaşlarımla birlikte daha evvel anayasayı ihlal suçundan idama mahkum olmuştum. Bu nedenle bu davaları tekrar görme ye lüzum görmeden ileri bir tarihe bıraktılar.

Sayın Akşit ve diğer DP. mebuslarının yargılandığı bu Anayasayı ihlal davası nedir? Türkiye Cumhuriyeti Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun cebren tagyir, tebdil veya ilgası ile ilgili davadır. ⁽¹⁶⁾ Bu dava Türk Ceza Kanunu'nun 146/1. maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: "T.C. Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tagyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan BMM.ni iskata veya vazifesini yapmaktan mene cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkum olur." ⁽¹⁷⁾ Bu davanın ilk oturumu 15 Ekim 1960 günü yapılmış ve araya diğer davalar konularak, bu dava süresiz başka bir güne bırakılmıştır. Aradan 6 ay 26 gün geçtikten sonra 11 Mayıs 1961 "Anayasayı ihlal" davasına devam edilmiş. Bu dava için 395 mebus sanık sandalyasına oturtulmuştur. Bu sayıya Cumhurbaşkanı, başbakan, bütün bakanlar TBMM. Başkanı ve başkan vekil-

leri de dahildi. (18)

DP.mebuslarınınin soruşturmaları tamamlandıktan sonra MBK. yargılamalara geçti.14 Ekim 1960 tarihinde Marmara Denizi'nde- ki bu küçük adada tarihi Yassıada Mahkemeleri başladı.Mahkeme- yi izlemeye sanıkların 1.derecede yakınlar ve isteyen herkes MBK. irtibat bürosuna başvurarak katilabildi.Mahkeme esnasın- da sanıkların dinleyicilerle ve birbirleri ile irtibatları,sa- ga sola dönmeleri yasak olduğu gibi;dinleyicilerin de teessür içinde olup ağlamaları tepki ile karşılanıyordu.Mahkemeleri izlemeye gitmiş olan Yusuf Sarıkaya;mahkeme esnasında kendini tutamayıp ağlamaya başlayınca,görevli subay tarafından ihtar almış.Eğer ağlamasını kesmezse dışarı atılacağı söylenmiştir.

Bunun yanında Yassıada Mahkemelerine 19 sanığın avukatı olarak katılan Hüsamettin Cindoruk'ta; mahkemenin haksız mua- melesine karşı koyduğu için Yüksek Adalet Divanına hakaret et- mekten 2 ay sıkıyönetim Balmumcu hapisanesinde kalmıştır.Da- ha avukata tahammülü olmayan bu mahkemelerin, suçlu diye, baş- tan telakki ettikleri sanıkların dünya ile ilişkilerini kes- tikleri yetmiyormuş gibi hangi nedenle hangi kanuna göre suç- landıklarını,yargılandıklarını bilmiyorlar. Kararları dahi en son sanıklara teblig ederek 6 ayı aşkın zulümlerini mahkemede de devam ettirmişlerdir. (19)

14 Ekim 1960 da başlayan Yassıada Mahkemesi 15 Eylül 1961 yılında bitmiştir.Yassıada Mahkemesi sayın Cindoruk'un ifade ettiği gibi hiçbir siyasal ve hukuksal haktan bahs edil-

meyecek bir yargılamanın yapıldığı bir yerdi.

Bu yargılamalar; kötü muamelenin yanında, insanların zayıflıklarının da ortaya çıktığı bir mekandı.Öyleki sırf kendilerini kurtarabilmek için kimi sanıkların mensubu olduğu partiye ve partinin ilkelerine ihanet ettiği ,kendi arkadaşlarını töhmet altında bıraktıkları,buna mukabil CHP. liderine övücü sözler söyleyenler,korkunun tesirinde kalanlar,az da olsa görülmüştür.

İşte bu tür sanıkları bizzat görmüş ve DP.mebuslarının savunmasını üstlenmiş olan avukat H.Cindoruk ve bazı DP.mebuslarının mahkeme hakkındaki görüşlerine aşağıda yer vereceğiz. Çünkü bahs ettiğimiz bu olaylara sayın Akşit bizzat maruz kalmıştır.Fakat kendisi mizacı ve sağlam karakteri,sabrı ve inanmış olduğu haklı davası nedeniyle bu tür keyfiyetlerde alçakgönüllüğünü,metanetini kayb etmemiş.Yapılan haksız iddialara karşı koymamıştır.Bu olayları ve Dr.Baha Akşit'in tavır ve tutumunu MV.i arkadaşlarından ve H.Cindoruk' tan dinleyelim.

H.Cindoruk: "...Yassıada duruşmalarında iki tür sanık vardı.Birisi mesuliyet,sorumluluğu üzerine almak isteyenler ve mahkemede kişisel savunmasını yaparak beraat edeceğini sananlar.Oysa Yassıada'daki dava kollektif bir davaydı.

Orada iki nedenle bence kişisel savunma yapılmamalıydı. Birincisi iddianame DP.grubunu itham ediyordu.Siyasal bir davaydı . İkincisi bu vakte kadar kişisel savunmanın fazla bir pratigi yoktu.Ahlaki bakımdan da kişisel savunma yanlıştı.Ne

deni de şu: DP.grubunun grupta aldığı kararlar var.DP. çoğunluğunun grupta almış ve çıkarmış olduğu yasalar var.Bunlardaki sorumluluk siyasal sorumluluktur.Cezai sorumluluk değildir.Yigitçe bunlar siyasal sorumluluk gerektirir,hesabını seçmene verilmesi gerekir denilecekti . Cezai sorumluluk savunmasına gitmek bence kompleksti.

Baha Akşit orada davayı savundu.Yassıada'da yigitçe hem partiyi hem davayı hem lideri ve alınan kararları savunan pek az kişiden biridir.Grup başkan vekili olduğu içinde sorumluluğu kimsenin üzerine atmamıştır.

Beklemediğimiz kişiler Yassıada duruşmalarında siyasal ahlak yönünden zafiyet göstermişlerdir.Baha Akşit aksine orada yigitlik göstermiştir.Savunmaları, bir doktor olmasına rağmen dolgundur.

Tahkikat Encümeni'nin üyelerinden bazıları sorumluluğu üzerlerine almadılar.Tahkikat Encümeni'nin kararlarında imzalarının olmadığı şekilde savunmalara geçtiler.Ya da 1960'dan evvel parlamantoda sertlik yanlısı olanlar İnönü'yü ne kadar sevdiklerini anlatmaya kalktılar,küçüldüler.Bence Akşit ve arkadaşları Yassıada duruşmalarında büyümüşlerdir. Yassıada duruşma zabıtları Baha Akşit için onurdur.Mertçe,dürüst ifadelerdir.Kendini kurtarmak için arkadaşlarına, inançlarına, lideri suçlamamıştır." (20)

Sayın Akşit'in Yassıada duruşmalarındaki sabrı,metaneti, alçakgönüllülüğü ve sorumluluğunu bilmesini diğer DP.mebusla-

rı tarafından Kayseri Cezaevinde Akşit'in kızı Prof.Dr. Aysen Baykara'nın hatıra defterine şöyle kayd etmişlerdir:

Nusret Kirişcioglu, 10.VIII.1962.Kayseri.: "...İnsanların seciyelerini ortaya koyan bazı imtihan anları olur.Yassıada işte böyle bir köprü idi.

İçimizde ceza almamak için her yola başvuran bir kaç seciyesiz adam çıktı.Bunlar kendi kurtuluşlarını arkadaşlarına iftira etmekte gördüler ve bu yola saptılar.Babanız bu ve benzeri haksız isnat ve taaruzların mihrakında bulunuyordu.O günün şartlarına göre bu iftiraların babanızın hayatına mal olacağı adeta gözle görülür gibi açık bir hal aldı.

Bir insan iyi olur,fakat yine de canına mal olacak bir iftira karşısında mukavemet edemez.Zulüm gücü ile müdafaya hatta mukabil hucüma geçebilir.Kimsede ona en ufak bir serzenişte dahi bulunamaz.Onun için elinde mütecavizler aleyhindeki hakikatleri açıklamak imkanı bulunan bir kimsenin bütün bu tahriklere rağmen susabilmesi "iyilik"den de üstün bir meziyettir.Müfteriler Anayasanın "Akşit-Menderes" kombinasyonu ile ihlal edildiğini iddia edecek kadar iftiralarını ileri götürdüler.

Türk tarihinin yüz karası olan 15 Eylül 1961 günü babanla aynı motorla İmralı Adasına nakledildik.Babanızın o yolculuk boyunca gösterdiği cesaret ve sukünet ile iftihar edebilir." (21)

Cevdet San,Kayseri "...Bu sözde mahkemenin verdiği cezaların;cezayı alanın bu memlekete hizmet derecesiyle arttığını bütün millet biliyor.Bu itibarla Baha'nın da fazla hizmet edenlerden birisi olduğu belli.Hizmet sayıldığı zaman yaptıklarını on misli göstermiye çalışanlar,suç sayıldığı zaman bunları inkar ediyorlar ve Baha'nın üstüne yıkıyorlardı.Bu korkak davranışlar karşısında sabır gösteren, Büyük şehidimiz rahmetli Adnan Menderes' ten sonra Baha gelirdi.

Adada Baha'ya kızdığım zamanlar olmuştu; çok ileri gidenlerin biraz yüzüne vurmasını istedim.Fakat Baha pek az insanda gördüğüm sabır ve tevekkül gösterdi;bunu yapmadı." <33>

Samet Ağaoglu, 1.X.1962,Kayseri. "...Dost geçinenlerin bile bu dar kapıda,yüzüne baka baka yalan söyledikleri zaman dudaklarında hazin bir gülümseme,kendisi ile ilgili olmayan sorumlulukları da omuzlarına almaktan çekinmedi.Bu ancak büyük işler için yaratılmış insanlara özel bir vasıftır." <34>

Bahadır Dülger, 31.VII.1962, Kayseri. "...Onların hepsi mahkeme adı verilentopluluğun karşısında alçaldıkları nispette hayatlarını kurtarabileceklerinin hesabını yaptılar ve Baha'nın masum omuzlarına bastılar. Baha çilesini dolduran bir evliya sabrı ile bunların hepsine tahammül etti." <34>

Nezih Tütüncüoğlu, 1962 Kayseri. "...Dr.Baha Akşit Bey, Yassıada Mahkemeleri sırasında da, adaya hakim olan idarenin çeşitli vaatlerine,zindana atılmak dahil,açık ve kapalı yapı-

lan tehditlere rağmen en ufak bir yılgınlık göstermeden , hiç de mecbur olmadığı halde politika hayatının hesabını da dü - rüstçe vermiştir." (25)

Selami Dinçer, 1962 Kayseri. "...Arkadaşları ile iyi ge - çinen,siyasî olaylarda zekasını memleketin menfaatlerine uygun şekilde kullanmasını bilen,muhataplarını kırmayan bir karaktere sahiptir.Ve bu nedenlerle Yassıada Mahkemesinde cesaretle kendini savunan bir siyasi kader arkadaşımızdır." (26)

Ibrahim Kirazoglu, 4.IX.1962. Kayseri. "...Biz felaketze - deler arasında kaderi birbirine eş iki adam vardı;biri sevim - li babanız sevgili kardeşim Baha,biri de amcanız ben..Her iki - mizde büyük felaket içinde üç kardeşimizden sonra ki hisseyi aldık.Kendi arkadaşlarımızda iltifatlarına (?!) muhatap ol - duk.İpe kadar her ikimizde beraber ve daha çok bu yüzden git - tik.Ama vicdanlarımız temiz,kalplerimiz berrak,gönüllerimiz Allah'a bağlı ve samimiyet ve tevekkül duyguları ile sonuna kadar metanet ve mukavemetimizi bozmadık.Kimseye sataşmadık. Gönül bile koymadık.

Bizim sabır ve metanetimiz bize darağacının gölgesine ka - dar refakat etti.Güya vazife diye bizlere refakat eden subay - lar dahi o kadar ki bunu yüzümüze karşı ifade etmekten ;"cesa - ret ve ölümsüzlüğünüze hayret ettik" demekten kendilerini ala - madılar. " (27)

A.Melik Fırat. 15.X.1962. Kayseri. "...Sevgili babanıza karşı daha evvelcede hürmet hisleriyle meşbu idim.Fakat şimdi

mümküllülmual kendisinin takdirkarıyım.Cünkü O engizisyon mahkemelerine rahmet okumuş Yassıada'da,zulüm,işkence ve en büyük ithamlar karşısında vakur,dimdik ve mütevekkil bir müminin sabrıyla karşı koydu.O'nun bu selabeti imamiyesi karşısında gözü dönmüş o gruhu la ye fluhum alahi hayretlerini gizlemediler.Babanız siyasi faziletin timsalidir ve tarih bunu böyle kaydedecektir." <...>

Bu şekilde Yassıada duruşmalarına iştirak eden Dr.Baha Akşit'ten mahkeme dönemini dinleyelim:

"...Bir seneyi mütecaviz zaman içinde her gün mahkemeye gittik.Topkapı Olayları,6/7 Eylül Olayları gibi mahkemelerin nihayetinde esas anayasa mahkemeleri devam etti.Mahkemede bir-birimizle konuşmak,hatta bizi dinlemek için gelenlerle göz göze gelmek dahi suç teşkil ettiği için yerimizden kıpırdamadan dikkatle ve sessizce bu mahkemeleri takip ediyorduk.Yer yer mahkeme başkanı tarafından ben çeşitli vesilelerle mikrofon başına çağrılır ve ifademe müracaat edilirdi.Ben de bunları dilimin döndüğünce cevablamaya çalışırdım.Bu esnada hiçbir arkadaşımızı suçlamamak için elimden gelen itinayı da göstermiştim.Hatta bir gün yemekhanede ada kumandanı gelerek şu beyanda bulundu:

Sen pek çok hadiseleri biliyorsun ama söylemiyorsun.Senin çolugun çocuğun yok mu? Idama gittiğini bilmiyor musun?Konuş ve kendini ölümden kurtar demişti.Bu olay,yemekhanede diğer arkadaşların huzurunda cereyan etmişti.Ben kendisine ceva-

ben yalan söylendiğinin siz farkındaysanız,elbetteki savcılar hakimler de bunu fark etmişlerdir.Eger fark etmişlerse orada kalkıp bunun aksine beyanatta bulunmam manasızdır.Fark etmişlerse benim ayrıca bu meseleden bahsetmem lüzumsuzdur, demiştim.Hatta bir noktayı da belirtmekte fayda umarım:

Soruşturma evrakı verilirken ada kumandanı ve vazifeliler de bulunuyordu.Bu soruşturma evrakında benim hakkında 146.ıncı maddenin 3.fıkrasına göre ve esbabı müşeddidesi ile tatbik edileceği yazılıydı.Aynı durum benim gibi grub başkan vekili olan Mazlum Kayalar için de yazılıydı .Ada kumandanı bunun böyle olduğunu görür görmez hemen ayaga kalktı,dediki bu işte bir yanlışlık var,sizin suçlarınızın böyle olmaması lazım .Siz 146/1'e göre yargılanacaksınız demişti.Zaten ben de 146/1'e göre mahkeme edileceğimi tahmin ediyordum.Bu mesele daha peşinen hakkımızda hükümlerin verildiği kanaatını uyardırmıştı.

Yassıada Mahkemelerinin seyri sırasında bazı ilginç olaylar cereyan etti.Bunlardan biri Trabzon MV.i Osman Nuri Lermioğlu,sıhhi sebeblere dayanması kaydıyla ,ikinci evliliğe ce vaz veren bir kanun teklifi yapmıştı.Bu teklif DP.ye mal edilmiş.DP. aleyhinde irticaya taviz verdiği iddiasıyla neşriyat başlamıştı.Halbuki sayın O.N.Lermioğlu kanun teklifini yaptığının akabinde bu teklifi uygun bulmamış ve geri almıştı.Bu teklif ile DP.nin hiçbir alakası da yoktu.Teklif gazetelerde yazılan yazılar sebebiyle pek çok kimse tarafından tanınır ha-

le gelmişti.Yassıada Mahkemeleri sırasında bu teklifi nede- niyle Lermioğlu'nun bir hayli sıkıntı çekeceği tahmin edili- yordu.Mahkemede Lermioğlu'nun avukatı Münir Ceyhun söz istedi. Başkan Başol söz verince şunları söyledi;"Hukukun temel bir kaidesi vardır.Mahkeme heyetinin çoğunluğu ve başkanı Yassıa- da Mahkemelerinin nasıl yapılacağı mevzuunda çalışmış,vazife görmüşlerdir,teklifi hazırlamışlardır.Hukukun bu temel kaide- sine göre Yassıada Mahkemelerinin nasıl yapılacağı hakkındaki çalışmalarda,kanun hazırlanmasında vazife aldığınız için aynı mahkemede görev alamazsınız.Buna göre vazifenizden çekilmeniz gerekir.Heyetinizin yetkisi olamaz"dedi.Bu beyan mahkeme heye- tini ve başkanı sarstı.Bunun üzerine mahkeme devam edemedi.He- men ara verdi.Saat 11:00 civarındaydı.Halbuki mahkeme 12:00 ye kadar devam ederdi.Lermioğlu o gün celseye gelememişti.Has- taydı ve hastanede yatıyordu.Ada kumandanı hemen hastaneye gitti.Lermioğlu'ndan avukatını azletmesini istiyordu.Fakat O. Nuri Bey bir türlü avukatını azletmiyor ve ısrar ediyordu.

Nihayet Osman Bey kumandanla anlaşmaya varmıştı.O zaman- ki söylentiye ve sızan haberlere göre avukatını azlederse Os- man Nuri Beyi beraat ettireceğine kumandan söz vermiş ve ikna etmişti.Nihayet Lermioğlu avukatını vekaleten azletti.Başkan da sayın Av.Münir Ceyhun'un sorularını cevapsız bıraktı.

Mahkemelerin sonunda Lermioğlu beraat etti.Bu kararın da- ha önceki avukatı azletme ve kumandan tarafından verilen söze- le ne derecede alakalı olduğu zihinlerde ve hafızalarda bir

istifham halinde kaldı.

Mahkemeler sırasında ada kumandanı, sanıklarla avukatlar arasında yüksekçe bir sandelyede oturur, her ifade verenin konuşmasını takip ederdi. Bazı şahitlerin ifadesi ile , başkan Başol'un konuşmaları alkışlanır, yine seyirciler tarafından sanıkların bazı sözlerine yuh çekilirdi. Sanıklara karşı en küçük bir sempati ve göz göze gelince hafif bir tebessüm seyircinin dışarı çıkarılmasına veya cezalandırılmasına sebep olurdu. Şahitlerin çoğu savcılık tarafından öğretilmiş ve talim ettirilmiş kimselerdi. Şahitleri genellikle muhalefet partisi mensuplarından bazıları tarafından hazırlanırdı. İfadelerinde yalan söyledikleri belli olurdu.

Daha birçok örneklerin verilebileceği Yassıada Mahkemeleri, tehditleri, işkenceleri, zindanları, özel hazırlanmış şahitleri ile dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemiş, adaletle bağdaşması mümkün olmayan bir mahkemedir. Hakimleri, savcılarını, başındaki kumandanı ile adalet için üzüntü ve ızdırap verici, hatta utanç verici bir mahkemedir.

"Müdafaa hakkı, en mukaddes haktır" sözü adaletin temel bir prensibidir. Sanıklara serbest müdafaa hakkı verilmemiş, hatta idam edilenler arasında savunma hakkı verilmeden Hasan Polatkan asılmıştır. Bize kısa müdafaa hazırlamazsanız konuşulmayacaksınız denmiş, savunmamızın hazırlanmasında pek çok zorluklar çıkarılmıştır. Velhasıl bu mahkemenin ne sorgulamasında, ne mahkemenin seyri sırasındaki davranışlarda, hatta mev-

kuf olan MV.inin kaldıkları yerde yapılan muamelede ne adaletle, ne de insanlıkla bağdaşması mümkün olmayan suç işlenmiştir. Yapılan hakaret adam öldürmüş eskiye ve canilere dahi reva görülmemiştir. Halbuki bu muamele cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanları, milletvekilleri ile memlekete pek çok eserler kazandırmış, demokratik hukuk devletini kurmak için çalışmış, milletin kahir çoğunluğu ile işbaşına gelmiş bir iktidara münasip görülmüş ve tatbik edilmiştir. Mahkemeler bu minval üzere bitti ve nihayet 15 gün ara verildi." (29)

'Yassıada mahkemelerini böylece nihayete erdiğinde sayın Akşit sadece duruşma esnasında görebildiği, parti başkanları A.Menderes ile bir defasında fırsat bulup konuşmak istemiş fakat başarılı olamamıştır. Şöyleki:

"...Biz, Celal Bayar ve Adnan Menderes'i hatta diğer bakan arkadaşları mahkeme esnasında görebilirdik. O da konuşarak değil sadece herkes sırayla gelip yerlerine oturduğu zaman ve ya yerlerine oturmuş olarak görürdük. Yalnız bir defasında mahkemin seyri sırasında ben mikrofon başında ifade verirken, Menderes'e çok yakın düşmüştüm. Kendisine başımı çevirmeden Beyefendi biz çok metiniz ve metanetimizi bozmadık. Sizin de aynı şekilde hareket etmenizi sizden rica ediyoruz demiştim. 3-4 defa aynı sözü tekrarlamama rağmen duyduğuna dair en ufak bir işaret dahi vermedi. Yalnız mahkeme sırasında sigara molaları verilirdi. Sigara molası verildiği zaman A.Menderes ortada adeta camdan hücre içerisine alınırdı. Biz onu uzaktan seyredebil-

lirdik.Karşısına geçip,bir kaç defa göz göze gelmeye çalıştım.Yalnız bir defa göz göze geldiğimde benim anlayacağım şekilde gözlerini üst üste 2-3 defa kırpmak suretiyle beni anladığını ifade etmeye çalıştı. Bunun dışında A.Menderes ile konuşmak mümkün değildi."

Dr.Baha Akşit ve diğer DP.mebusları haklarında verilecek kararları beklerken MBK.; sanıklar ile ailelerin görüşmesine izin vermiştir.Bu görüşmelere ayrı ayrı gitmiş olan Akşit'in kızı Ayşen Baykara ve oğlu Arif Akşit bize o görüşmeleri şu şekilde anlatıyorlar:

"...Yassıada Mahkemeleri bitmişti.Ben kararlardan önce verilen görüşme izni ile;ihtilal olduğu günden beri görmediğim babamı görmeye gittim.Yassıada'da mebusları gruplar halinde gösteriyorlardı.Babamın grubu ise idama mahkum olanlar,müebbed hapislerdi ki bunlar da idamdan dönen müebbedlerdi.

Babamla görüşme,hayatımın en kötü anlarından biridir.Halam hep ağlıyordu.Görüşmeden evel halama hep söyledim,hala babamın moralini bozacaksın yapma diye fakat ne zamanki babamların geleceği barakanın önündeki yola birer metre arayla tom - sonlu askerler dizildi.Oradan babamlar gelmeye başlayınca ben koyuverdim ağlamayı,kendimi katiyen tutamadım ve içeriye alındık.Barakada görüşüyorsunuz,iki yandan askerlerle çevrilmişsiniz ve her masanın başında bir teğmen oturuyor,gizli saklı bir şey yapmayasınız diye.Görüşmeniz onun gözetiminde oluyor. Babam iskelet haline gelmişti.Eski babam gitmiş bambaşka bir

baba gelmişti.Bir tek kelime bile konuşamadım,hep ağladım . Eski elbisesinin yakası bollaşmış,üstüne adeta 2 numara büyük geliyor,çökmuş gitmiş bir insandı.Sizin için çok önem taşıyan bir insanın başka insanların veya düzenin bu hale getirmesi, elinizin kolunuzun bağlı olması,onun için hiçbir şey yapamamış olmanız çok acı. Biz o anda bu kadar önemli bir şey yaşarken ada kumandanı açtı barakanın kapısını elinde kamçısı,ayaklarında çizmesi,arada bir kamçısını çizmesine vurarak barakanın bir ucundan geçti öbür ucundan çıktı gitti." (30)

Dr.Akşit'in oğlu ise o günleri şöyle anlatıyor:

"...Yassıada'ya en son karar öncesinde gittik.Oraya askeri düzen içerisinde,nizam içerisinde sokuyorlardı.Birisi sağa başını oynattığı zaman düz dur diye hakaret ediyorlardı.3-4 defa üstümüz arandığı gibi adaya götüren vapurun altı dahi balıkadamlar tarafından kontrol ediliyordu.Oradaki kişilerin tutum ve davranışları ben de daima itip kakmayı iyilik için dahi olsa bu şekilde yapılmaması gerektiği düşüncesini doğurmuştur.Bir insanı öldürebilirsiniz ama bu şekilde davranmamanız gerekir.Bu olaylara reaksiyon gösteren oldu.Onları hırpaladılar.Sonra Yassıada'ya vardık.Burada babamı 5 dakika gösterdiler.Her dakika 4dk,3dk,2dk,1dk. tamam biti diye devamlı uyarıda bulundular.Biz tabii orada babamı son defa,ölümden evvel gösterildi diye düşünüyorduk.Yanımızda bir asker vardı.Bu nedenle babamla sadece nasılsın iyimisin,biz iyiyiz,bizi merak etme şeklinde bir konuşma yaptık.

Babam gayet iyi idi.Hafif zayıflamıştı .Yalnız o hareketli,canlı babam;koltukta hiç kıvıldamadan oturuyordu.Hiçbir isyankar hava içinde değil akibetini kabullenmiş bir haletli ruhiye içindeydi.Ama gözleri kıvılcım kıvılcımdı. Bize enerji vermeye çalışıyordu.Bu işler böyledir,sizler varlığınızı devam ettirmeye çalışın diye bize moral verdiğini hatırlıyorum. En son ayrılırken de çok fazla teferrüata girmeden normal ayrılıyormuş gibi yaptık.Sıkı sıkı sarılıp ağlamadım."(31)

Aileler ile görüşme bittikten sonra 15 Eylül 1961'de Yüksek Adalet Divanı Yassıada Mahkemesi kararlarını tebliğ etmiştir.Bu tebliği bekleyen sayın Akşit'e dönelim:

"..15 Eylül günü kumandanlıkla bizim koğuş arasında "süngülü sokak" adını verdiğimiz sokakta sıraladılar . Beklemeye başladık.Bir türlü bizi mahkeme salonuna almıyorlardı . Sonra yeni bir emir geldi.Hükümler toplu olarak değil gruplar halinde tefhim edilecekti.

Bunun üzerine mahkeme salonunun arkasına götürüldük.Ora da mahkeme safhalarına kayd edildığımız sıraya göre beklemeye başladık.Burada bir hususu da belirtmek isterim . Ben mahkeme kararları verilmezden evvel şimdi ismini zikr etmeyi lüzum görmediğim bir arkadaş;a;beni mutlaka ölüme mahkum edeceklerini,bunu da mahkemelerin seyri esnasında edindiğim kanaate göre söylemiştim ve bazı vasiyetde bulunmuştum."

Dr. Akşit'in tahmini doğru çıkmış.Yüksek Adalet Divanı'nın almış olduğu karara göre idam cezasına çarptırılan 15 ki-

şinin içinde yer almıştı.Anayasanın 146/1.maddesine göre suçlu bulunan bu kişiler şunlardır:Cumhurbaşkanı Celal Bayar,Başbakan Adnan Menderes,Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu,Maliye Bakanı Hasan Polatkan,Refik Koraltan, Agah Erozan, İbrahim Kirazoglu,Ahmet Hamdi Sancar,Nusret Kirişcioglu, Bahadır Dülger,Emin Kalafat, Baha Akşit,Osman Kavrakoglu,Zeki Erataman ve Rüştü Erdelhun. <33>

Böylece Yassıada Mahkemeleri sona erdi.Yargılamalardan daha sonra MBK. tarafından 15 idam kararının sadece 3'ü infaz edilecektir.

c.Idam Kararı ve Akabindeki 10 saat

Idam kararını bekleyen Dr.Baha Akşit umduğu sonuçla karşılaştı.Fakat gelişmeler cesaret ve metanetini sırsıyacaktı. Bunları sayın Akşit'ten alalım:

"...Kararların verildiği gün yine süngülü sokak diye isim verdiğimiz yerde beklememiz çok uzun sürmüştü.Bu uzun bekleme esnasında fısıltılar halinde kulağımıza şu söz intikal etti.Adnan Menderes intihar etmiş,onun için bu karar tefhimi- ne getirilemeyecekmiş.Uzun müddet tahkik etmeye imkan bulamamış isek de A.Menderes'in bu infazlar safhasında mahkemeye getirilememiş olmasından bu hadisenin gerçek olduğuna kanaat getirmiştik.Yalnız acaba intihar mı? etti öldürüldü mü? diye kafamızda bir şüphe belirdi.

Nihayet sırayla 15-20 kişilik gruplar halinde mahkeme salonuna alınmaya başladık.Mahkeme salonuna giriliyor,hüküm teblig ediliyor,hükmü tefhim edilenler eskiden bizim girmiş olduğumuz salon tarafına çıkarılıyor .Yeni mahkemeye girecekler ile mahkemeden çıkmış olanların hiçbir suretle temasına imkan verilmiyordu.O itibarla ne ceza verildiği hakkında bir fikre sahip değildik.Yalnız bizi toplu almayışlarından endişeli olduklarını,belki de göstereceğimiz reaksiyondan korktuklarını tahmin ediyorduk.

Nihayet karara giriş sıramız, bize de geldi.Bursa'nın yarısından Denizli'nin sonuna kadar olan bölüm bizim grubumuzu oluşturuyordu.Mahkeme salonuna girdik.Her MV.i alfabe sırasına göre sıralanıyor ve bu sıraya göre mahkeme ediliyordu.Biz Bursa,Çanakkale,Çorum ve Denizli,bu sıra kaç MV.i alıyorsa o kadar kişi ile girdik.Kararı dinlemeye her zamanki itina ve nezaketimiz içinde girmiştik.Ben ikinci veya üçüncü sıradaydım.İlk Bursa'dan başlıyordu.

Evvela mahkeme heyetinin yüzüne baktım.Hepsi aşırı derecede somurtkan,hepsi aşırı derecede soğuk.Herkes önüne bakıyor hiç yüzümüze bakan olmuyordu.Savcılar heyeti de aynı gruptaydı.Avukatların durumu da bu görünüşten farklı değildi.Herkes bir teessür içindeydi.Avukatlar sanki kararlardan donmuş gibiydi.

Bundan anlaşılıyordu ki verilen cezalar ağırdı.Benden evvel ilk defa grup Başkan vekili olan Mazlum Kayalar(Bursa MV

oldugu için) ın ismi okundu;146/1 göre idam,59.maddenin tatbi-
ki ile müebbed hapse mahkum edildi.O anda Mazlum Kayalar geri-
ye dogru başını çevirdi,benimle göz göze geldi.Ben de grup
başkan vekili olduğuma göre en azından bana verilecek cezada
bu olabilirdi.Fakat M.Kayalar'ın hukukçu olması ve mahkeme he-
yeti ile soruşturma heyetinde hukukçu arkadaşlarının olabile-
ceği için cezasının bana göre hafif olacağını tahmin ediyor-
dum.Karar tefhim edilir edilmez hemen orada bulunan fotograf-
cı sanığın teessürünü kayd ediyordu. Tebligler il sırasına
göre yapılıyordu.

Kayalar ve diğerlerinden sonra Çanakkale MV.i Emin Kala-
fat'a kararı teblig ettiler;146/1'e göre idam.Kararı duyunca
Kalafat evvela bir sarsıldı fakat hemen kendini topladı ve
ciddiyetini,va karını muhafaza etti.Arkasından verilen hüküm
bana aitti.

Bana sıra gelince, bir anda bütün hayatım;saniyenin bil-
mem kaçta kaçı kadar kısa bir müddet içinde gözümün önünden
geçti.Yüzde yüz ben de idam edilecektim . Pekii biz kimsenin
hakkına tecavüz etmemiş,kimseye fenalık etmemiştik.Bir çok
insana iş,ekmek;memlekete hizmet etmiş,eserler vermiştik.

Mahkeme heyeti kararı okumaya başladı.146/1 göre idam.Ev-
vela şunu düşündüm;insanların ölümü mukadder ve mukarrerdir.
Dünyaya gelipte ölmeyen insan yoktur.Demek bizim hayatımızın
sonu da bu.Ben eminim ki hayatta huzur-u ilahiye bundan daha
açık bir alınla çıkmam belki mümkün bile olmaz.Bu bana meta-

net verdi.Benimde resmimi çekiyorlardı.Ben bu metanetle tebessüm ederek resmimi çektirdim.

Akabinde diğer hükümler okundu,bitirildi.Grubumuzun kararlarının okunması bittikten sonra çıkmamız emr edildi.Mahkeme heyetine ve verilen karara gayet sakin bir ifade ile gelen ben,bana benzer bir çok arkadaşım mahkeme heyetinde mevcut olan hakimleri ve savcılarını birer birer süzmek suretiyle gayet dik ve vakur adımlarla ağır ağır mahkeme salonundan çıktık.Bu esnada ne bir hakimin ne bir savcının dönüpte yüzüme baktığını görmedim.Hepsi cübbelerinin altına büzülmüşler,kafalarını önlerine eğmişler,suratlarını asmışlardı.

Kapıdan çıktık.Çıktıktan sonra bizim ellerimizi derhal kelepçelediler ve idamlık olanları ayırdılar.Önce arkamızdan müebbed olanları ayırdılar.Onun dışında daha az ceza almış olanları ayırarak koğuşlarına gönderdiler.Onlarla sadece selamlaşabildik.Herkes cezasına göre ayrılmış yerlere gidiyordu.

Elim kelepçeli olarak idamlıkların muhribine girdiğim zaman orada C.Bayar,Refik Koraltan,F.Rüştü Zorlu ve diğer arkadaşları gördüm.Daha içeri girer girmez C.Bayar gülerek "Do Ba-ha hoş geldin,zaten seni bekliyorduk"diye mukabele etti ve beni selamladı.Beni götürdüler Koraltan'ın yanına oturtttular.Bayar,Koraltan,ben,benim karşımda F.R.Zorlu onun yanında Hasan Polatkan ve diğer arkadaşlarımda karışık bir sıra düzeni içinde oturmaktaydılar.Evvela bizim üzerimizdeki kırıvatımız,men-dilimiz,çantamız dahil üzerimizde ne varsa hepsi çıkarıldı ve

bir mendile paket yapılarak elimizden alındı,yakamıza da"idadam-
lık" diye bir yazı takıldı.Böylece ben de diğer arkadaşları-
mın arasına katılmıştım.Benden sonra Zeki Erataman,Osman Kav-
rakoğlu,Erdehun Paşa da geldi.Hepimiz böylece toplanmış ol-
duk.Bayar sordu nereye gidiyoruz acaba? Tabii kimsenin cevap
verecek hali yoktu.Hasan Polatkan karşımda oturuyordu . Bana
"Baha bizim o yurt sitesinden ne haber var? Beni sorguya çek-
mediler, seni çektiler mi?"diye sordu.Ben de cevap verdim.Beni
de çekmediler.Sorguya çekmek işlerine gelmez.Bizi üniversite
talebeleri için böyle mükemmel bir yurt yapıyoruz diye nasıl
ilan edebilirler buna cesaret etmeleri mümkün değil dedim.

Aramızda Hasan Polatkan çok zayıf ve bitik bir vaziyette
idi.Sonra unutmamak lazımdır ki müdafaa edilirken herkes az
çok kendi müdafaasını yaptığı halde; idama mahkum ettikleri H.
Polatkan'ın müdafaasına izin bile verilmemişti.İfadesi yazılı
olarak elinden alınmıştı.Şimdi de bu halet-i ruhiye içindeydi.

Bu sırada Bayar bir sual sordu,dedi ki;"Fatin Bey memle-
ket ekonomisini de dünya ekonomisini de sen hepimizden daha
iyi bilirsin,uzun yıllar bu mevzulara emek verdin.Şimdi sana
bir sual soracağım.Türkiye'nin müşterek pazara girmesi Türki-
ye açısından iyi mi olur,fena mı olur?Faydaları nedir?Zararları
nedir?Bize bu hususta izahat verebilir misin?"

F.R.Zorlu teferruatıyla;dış politikaya ve ekonomik konu-
larıyla izahat vermeye başladı .Zaman zaman hepimiz kendi ala-
kamız nispetinde konuşmaya katılıyorduk.Bu sohbet böyle devam

ederken bir üstteğmen geldi,dediki;görülmemiş kalkınma siz bundan bahsediyorsunuz.Hala mı propaganda yapıyorsunuz.Bunun üzerine Zorlu döndü dedi ki ben size anlatmıyorum arkadaşlarımla konuşuyorum.Sizin zaten kafalarınız öyle doldurulmuş ki bu sözler kulağınıza bile girmez.Benim arkadaşlarımsa bunu zaten bilirler.Binaenaleyh bu bir propoganda değil bir sohbet tir diye cevap vermiştir .

O sırada üstteğmen dediki nasıl görülmemiş bir kalkınma bu? Daha bir toplu iğne bile yapamıyorsunuz,kalkınma bu mudur Zorlu buna da cevap verdi.Dediki sizin kullanmakta olduğunuz toplu iğneler Türkiye'de yapılmakta ve dışarıya ihraç edilmek tedir.Siz bunu dahi bilmiyorsunuz deyince üstteğmen tevekkeli yakanıza ölüm yazılı yazmaları yapıştırırken kullandığım iğnelerin hepsi egriliyor dedi.Zorlu,buna da üstteğmen senin kullandığın iğnedir iğne çivi değil,elbette eğilecek dedi. Eger bu konuşmaları bir perdenin arkasından bizim nereye gittiğimizi bilmeyen bir heyet dinlemiş olsaydı,bizi idama giden bir heyet değil,bir yere ya temel atmak için ya da bir kuruluşun açılışını yapmak için gitmiş bir heyet zannedebilirdi.

Bu hadiseyi şunun için nakl ediyorum.Idama mahkum edilip idama götürülmekte olan insanlar,bir kaç saat sonra idam edileceklerini bildikleri halde hala memleket işleri ve memleket meselelerini konuşuyorlardı.Onunla meşguldüler.Bu minval üzere İmralı'ya gittik.İmralı'ya gidince önden kelepçeli olan ellerimiz arkaya alındı.Benim önümde E.Kalafat vardı.Londra U-

çak kazasında geçirdiği kazadan dolayı ellerini arkadan birleştirilip kelepçelenmesinin imkanı yoktu. Ayrıca çıkacağımız merdiven çok dikti bunu ellerimiz arkada çıkmamız çok güçtü.

Nihayet ellerimiz önden kelepçeli olarak yukarı çıktık, geminin güverte kısmına geldik. Güvertede 2 üstteğmen benim koluma girdi. Birisi Kızıl Mehmet adını verdiğimiz saçları kıpkırmızı olan Mehmet üstteğmen diğeri de Erdoğan ismini taşıyan üstteğmendi. Elim kelepçeli beni gemiden dışarı çıkarmaya çalışıyorlardı. Fakat bu sırada her ikisinin de kolları ve kendileri zangır zangır heyecan ve endiseden titriyordu. O zaman onlara dedim ki üstteğmenler şu ellerinizi kollarınızı titretmekten vazgeçin. Görenler sizin korktuğunuzu zannetmez, benim korktuğumu sanır. Onun için titremeyi bırakın, idama giden siz değilsiniz benim. Kumandana da benden selam söyleyin. Deyinki Baha Akşit idama giderken kılı bile kıpırdamıyordu. Eli ayağı zangır zangır titreyen bizdik dersiniz dedim.

Gemiden indik. Hepimizi sıraya dizdiler. En başta C. Bayar, arkasında Koraltan, başkan vekili Ağah Erozan, Kirazoğlu şeklinde sıralanmıştık. Hepimiz vilayet sıralarına göre A. Menderes hariç 14 MV. i sıradaydık. Orada o sıra esnasında hepimizin önden kelepçeli ellerimizi çözdüler ve arkadan kelepçelediler. Bu kelepçeleme işlemleri yapılırken herkesi ayrı iki gardiyanın eline teslim etmişlerdi.

Ben doktor olduğum için şunu bilirdim. Bir ölüm mahkumu suçlu, idam edileceğinden 5 dakika evvel eli arkadan kelepçele-

nir,akabinde de hüküm infaz edilir.Bunu bütün hukukçular böyle bilirler.

Bu esnada oldukça bizden uzak bir yerde merdivenin üstünden bir zat bağıırıyordu:"Gönder" gidiyor,15-20 dk.geçiyor,bu defa aynı adam geliyor ve "Tamam" diyor.Bu olay sıramız gele- ne kadar böyle oldu.Ben ve arkadaşlarım zannediyorduk ki,tamam denildiği zaman o giden arkadaşımızın hükmü infaz ediliyor,o muamele bittikten sonra ikinciyi çağırıyorlar.Hep bu minval üzere gittiğimizi zannettik.

Halbuki bizi ölüm hücrelerinde beklemek üzere alıyorlar- mış .Bu bekleyiş müddeti o müddet imiş.Maksad bize biraz daha işkence yapmak olsun diye böyle davrandılar.Bizi bir hücreye tıktılar.Hücrenin bir köşesinde bir alaturka tuvalet ve ot minder vardı.O sırada bize idam hükmümüzü taalluk eden mahkeme kararını tebliğ ettiler,verdiler.Tabii imzalamamız mümkün olmadığı için oraya koydular.

Bizler ayrı ayrı bir hücrede yanımızda bir gardiyan,kapı- nın dışında bir gardiyan va jandarma ile hükmün infaz zamanı- nı bekliyorduk.Akşam olmuştu ve ne zaman infaz edilecektik, bilmiyorduk.

Bu esnada bir takım subaylar,hayvanat bahçesinde hayvan- ları seyreden çocuklar ve insanlar gibi içeriye giriyorlar.Bi- ze bazı sualler soruyorlar ve bazı meseleleri öğrendik zanne- derek gidiyorlardı.Bunların içerisinde dikkatimi çeken bazı hususları nakl edeyim:

Birisi geldi dediki;Samsun valisini siz intihara teşvik etmişsiniz.Neden intihar ettirdiğinizi bana söyler misiniz? Ben cevap verdim bu bahs ettiğiniz Samsun valisinin kim olduğunu da bilmiyorum,böyle bir hadiseyi de hatırlamıyorum.Ama mademki bana sordunuz burada bulunan 13 arkadaşına da sor,mutlaka içinden birisi bu meseleyi biliyordur.Sana cevap verecektir,idamı bekleyen birisi yalan söylemez.

Arkasından biri daha geldi ve dediki Koraltan,Japonya sefirinin karısına tecavüz ettiği için sefir intihara mecbur olmuş,sen bu mesele hakkında ne biliyorsun.Ona da cevap verdim. Sen eger gerçeği öğrenmek istiyorsan Koraltan burada,ölüme bu kadar yaklaşmış bir kişi yalan söylemez.Böylece sen de hakikati öğrenmiş olursun dedim.

Bunlardan sonra gelenlerin bazıları tegmen veya üsttegmen idi.Bana biz bodrumlarda yatarken siz saraylarda oturur musunuz?Tabii bu işin akibeti böyle olur.Biz sıkıntı çekerken siz bolluk içinde olursanız mesele böyle sonuçlanır diyenler oldu.Onlara da şu cevabı verdim;hiçbir insanın tegmen rütbesinde iken en yüksek maaşı aldığı görülmemiştir.Elbette rütbe arttıkça senin aldığın maaş da artar.

Bir ara üç kişilik bir grup geldi.Bunlar asılınca ne olacak daha pek çok kimseleri de asmak lazım.Dışarda seçim başladı.Partiler birbirlerine dünyanın en ağır hücumlarını yapıyorlar demek bu yol çıkış yolu değil,bunların hepsini asmalı di-yordu.Böyle diyerek yanıma geldiler,sen ne diyorsun diye sor-

dular.Ben dedimki siz evvela konuşacak durumda olan insanlar degilsiniz dedim.Bana neden diye sordular.Ben de evvela siz kucagınızda taşıdığınız husumet dolu taşları atın.Bu kafayla dogruyu dahi bulamazsınız.

Yalnız unutmayın bunu idamın eşiginde bir insan olarak söylüyorum.Gün gelecek bugün burada beni ziyaret ettiğinizi arkadaşlarınıza söylemeye cesaret edemeyeceksiniz,utanacaksınız.Evladınız olursa,torunlarınız sizi lanetleyecekler.Benim söylediklerim eminim ki bir kulağınızdan girip diğerinden çıkacak ama günün birinde idam edilenleri siz gördünüz,ne konuştular dedikleri zaman;benim bu söylediklerimi biriniz cesaret edip,onlara nakl ederseniz ibret olur,ders olur diye söylüyorum.Yoksa bu husumet duygularıyla dopdolu bir insan olarak siz bizden ne bekliyorsunuz dedim.Bu şekilde gelip gidenler devam ederken ben %100 idam edileceğime inanıyordum."

Dr.Baha Akşit idam kararından sonraki saatlerde;İmralı' da kararların uygulanmasını beklerken geçen aşağı yukarı 10saat boyunca büyük bir imtihan vermiştir.Öyleki müebbed olan arkadaşları gelen giden subaylardan idamlık arkadaşlarını sorduklarında sayın Akşit için şu sözleri duymuşlar; "gelene de nasihat ediyor gidene de ,halen daha konferans vermekten,davasını savunmaktan vaz geçmedi". Bu sözleri söylediğini ertesi gün Bursa MV.M.Kayalar,Çanakkale MV.li Nuri Togay,Istanbul MV.i Enver Kaya gelen subaylara sormaları üzerine bu cevabı aldıklarını,daha sonra Akşit'e nakletmişlerdir.

Bunun dışında ölümü büyük bir cesaretle ve metanetle karşılaması arkadaşları ve adadakiler arasında daha saygın bir yere gelmesine neden olmuştur.

Bu şekilde idamın infazını bekleyen sayın Akşit ve arkadaşları;MBK.ın almış olduğu karar neticesinde hükümlerinin idamdan müebbed hapse çevrilmesiyle hayatında yeni bir sayfa başlayacaktır.

d.Idamdan Müebbede Kararın çevrilmesi ve Kayseri Yolculuğu

Hayatlarının akıbeti bir adada yargılanarak başlayan ve diğer bir adada sona erecekken; müebbed hapse çevrilmesi ile tekrar yaşama hakkı kazanan DP.MV.i ve Dr.Akşit şimdi karar hükmünü doldurmak üzere 1 hafta kaldıkları İmralı Adasından Kayseri Cezaevi'ne gitmişlerdir.Biz tekrar Baha Akşit'in idam kararının infazını beklediği ana dönelim:

"...Nihayet gece yarısına doğru saat kaçta bilmiyorum yanıma Remzi isminde bir yüzbaşı gelerek "Baha Bey müjde, idamdan kurtuldunuz" dedi.Ben evvela inanmadım.Çünkü her idam hücrelerinde olana seni af ettiler deyip arkasından astıklarını biliyordum.Fakat yine kendimi soru sormaktan geri alamadım ve dedimki benim gibi idamdan kurtulan kaç kişi var? Yüzbaşı "Allah Allah siz ne biçim adamlar sizsiniz? Kendi kurtulduğun yetmiyor da başka kimlerin kurtulduğunu soruyorsun."Arkasından beni gemiden indiren Erdoğan ve Mehmet Üstteğmenler geldi. Elime bohça yapıp üzerimizdekileri doldurduğumuz eşyalarımı

verdiler.Hiçbir şey söylemediler, idamdan kurtulduğumu açık açık söylemeden biraz daha işkence çektirdiler.

Nihayet ada kumandanı,savcı Altay Egesei maiyetindeki erkanıyla geldiler bize geçmiş olsun dediler. idamdan kurtuldunuz sizin hüküm kararlarınızı; MBK. idamdan müebbed hapse çevirdi dedi. Bize hakkımızdaki karar değişikliğini bildirmeden bir müddet önce hücre dışında bazı hareketler başlamıştı. O zaman gardiyana sormuştum; infazlar mı başladı?Bana ne evet ne de hayır demişti.Bunun üzerine ben bize ne zaman sıra geliyor dedimse de cevap alamamıştım.Bu hadiseler rahmetli Fatin ile Polatkan'ın asılmasından önce cereyan etmişti.

Sonunda bize müebbed kararını teblig ettikten sonra hepimizi bir odada topladılar.Rahmetli Bayar arkadaşlara sordu; arkadaşlar bakın bakalım eksigimiz kaç kişi? Adnan Beyin gelmediğini biliyorduk.Fatin Rüştü ile Polatkan'ın olmadığını söyledik.Bayar benim karşımda oturuyordu bize;"Arkadaşlar çok değerli,yer i doldurulması imkansız iki arkadaşımızı kaybettik, acımız büyük.Bizlerin müebbed hapse tahvil edilmemiz sizi üzmesin.Politikada esas olan idamdan kurtulmaktır.Şuna emin olun ki uzun müddet bizi hapishanede tutmaları mümkün değildir.Bunu bilin,metin olun ve katiyen fütür etmeyin." Bayar'ın bu sözü bizim için kıyaslanmayacak bir servet değerindeydi.O anda oturduğumuz yerde ailelerimize denetimli birer mektup yazdık. İmralı'daki savcılara teslim ettik.Burada A.Menderes'in infazından da bahs etmek isterim.

Yeni karar teblig ettikleri günün akşamına kadar aynı hücrelerimizde bir arada kaldık.Akşam bizi müebbed hapislerin yanına götürdüler.Fakat müebbed hapislerle aynı odaya koymadılar.Ertesi gün öğleye doğru bir hareket başladı.Evvela tomsonlular geldi,yerinden kimse kımıldamayacak dediler.

Bu esnada ben bu olaylar başlamadan evvel tuvalete gitmiş abdest almıştım.Maksadım öğle namazını kılmaktı . Koğuşun yanında tuvaletin olduğu yerin önünde ,yüksekte bir pencere vardı.Buradan gökyüzünü görüyorduk.Dikkat ettim gökyüzünde en ufak bir bulut dahi mevcut değildi.Abdesti aldıktan sonra koğuşa döndüm.O sırada dışarıda kıpırdanmalar,konuşmalar geliyordu fakat işin mahiyeti bir türlü anlaşılamıyordu.Ameliyat hazır,hareket hazırdır gibi bir şeyler söyleniyordu.

Ben namazımı kılmaya başladım.Arkamda da C.Bayar'ın yatağının üstünde arkadaşlar oturmuş Kur'an-ı Kerim okuyorlardı.Saat tam 13.23 de İbrahim Kirazoğlu "İzazül ziletülarzu zilzalehu" dediği anda "Allah" diye bir ses duyduk.Akabinde öyle bir yağmur,öylesine bir fırtına estiki 5dk. bilemediniz 6-7dk devam etti ve dindi.

Bu olaydan biraz evvel ben gökyüzünü görmüş olduğumdan bu yağmura çok şaşırdım.ilginç olan bu yağmur sadece bizim koğuşun yarısından infaz sahasına kadarki kısımda mevcuttu.Bilahare bu müşahedemi o zaman jandarma olarak vazifeli Adanalı Halil Agar ile Denizlili Mehmet Abaya ve gardiyanlara daha sordum ve şu cevabı aldım;"Tam Adnan Bey infaz sandalyesine

cıkıp, ip boynuna takılıp hayata veda etmek üzere olduğu anda öylesine bir yağmur oldu ki kendisini seyretmek için gelenler şaşırıp dağıldılar. Yağmur bittiğinde de rahmetli Menderes ruhunu teslim etmişti".

Burada bir noktaya daha işaret edeceğim. Infazların ardından bir müddet geçtikten sonra cezazeleri defn edilecekleri tepeye götürürlerken infazdaki gibi bir yağmur yağdı. Buna ister inanılsın ister inanılmasın tarihi bir gerçek olarak kayd etmeyi bir vazife telakki ederim.

İmralı'da kaldığımız bir hafta içinde, eski Devlet Bakanı müebbedet mahkum İzzet Akçal'ın infaz savcısı ile kurduğu temas neticesinde, İstanbul'dan ilaç getirtmiş ve arkadaşlarının sağlık durumları meşgul olmaya başlamıştım.

Bir hafta İmralı'da kaldıktan sonra bir gece ani olarak eşyalarınızı alın, gidiyor sunuz dediler. Bavullarımızı aldık ve adadan hareket ettik."

Baha Akşit bunları yaşarken ailesi ve hemşehrileri de; idam kararını ve akabinde verilen müebbet hapsi büyük bir üzüntü ve umutsuzlukla izliyorlardı. Ailesi o günü şöyle anlatıyor:

"...Yassıada Mahkemelerini o kadar iyi takip etmiyordum. Kararlar verileceği gün acaba milli piyangodan bir şey çıkar mı? diye bekledim. Radyodan kararları dinleyip, idam hükmünü öğrenince ben sanki bir şey olmamış gibi fakat artık ailemle daha yakından ilgilenmem gerektiğini düşündüm. O gün saat

21:30 da yattım.In san tabii Allah(C.C)a dua ediyor o ayrı bir şey .Sabah kalktı gımızda artık babamın ölmüş olduğunu fakat günün her zamanki gibi devam ettiğini,olaylarla yaşamın değişmediğini düşündüm.

Yalnız burada kızdığım bir husus var. Biz babamın idam edilmediğini çok geç öğrendik.Oysa bir insanın idam edilmediğini öncelikle ailesine söylemeleri lazım.Biz radyodan idam edildiğini duyduk ama edilmediğini duymadık.Bizim radyoyu devamlı dinlememiz mümkün değil çünkü o kadar kötüleme yapıyorlar ki ara ara açıyoruz ve o sıralarda da duymamışız.Duyanlar da açıp göz aydınlığı vermediler.Tuttuğumuz avukat dahi söylemedi.Bu olay benim için idam kararından daha kötüdür." (33)

Aksit'in kızı Aysen o günkü ve akabindeki bekleyişi şu şekilde anlatıyor:

"...Babam hakkında verilen karardan sonra yaşadığımız en kötü şey hiçbir şekilde babamlardan haber alamamız oldu.Idamdan müebbede çevrildiğini biliyoruz ama nerededir,ne yapıyorlar bilmiyorduk.Bu süre içinde de basında da hiçbir haber çıkmadı.Kayseri mi Elazığ mı yoksa diğer hapishaneler mi bilmiyoruz.Aradan 15 gün geçtikten sonra babamdan bir mektup geldi.Kalmış olduğu hücreyi anlatıyordu.Babamdan mektup gelinceye kadar hep benim içimde olan düşünce babamın idam edildiği şekildeydi.Bir türlü babamın sağ olduğuna inanamıyordum,çünkü güvenmiyordum." (34) Idam kararının teblig edildiği anda Aksit'in memleketi Yatağan ve Yatağanlılarda durum ise;bir Yata-

ganlıdan şu şekil de dile getirilmektedir:

"...Yassıada kararları verildiği gün ben Yatağan'daydım. O gün heyecanla radyoyu dinliyorduk.O zaman televizyon yoktu. Kahve de insanlar merakla,heyecanla kararı bekliyordu.Acaba Baha Bey nasıl bir ceza alacak? Sonra kararlar açıklandı.idam kararı okununca sessiz sedasız kahve boşaldı,sanki bir ölü çıkmış gibi herkes evine kapandı." <☞>

Gene bir başka Denizlili ise:

"...Kararlar verildiğinde ben Çumra'daydım.O akşam inanın uyuyamadım.Baha Beyin idamlık bir suç işlediğine inanmıyorduk. Hakim arkadaşım beni ikna etmeye çalışıyordu.Bunların idam edilmesi için bazı şartların olması lazım,idam olmayacaklar diyordu.Sabahleyin radyoda benden evvel idam edilmediklerini öğrenmiş koşa koşa yanıma geldi.Bak ben sana dememiş miydim sadece 4 kişi asılacak.O zaman idamdan kurtulmuş olmasına sevindik.Keşke öbürleri de asılmasaydı da bu kötü günleri yaşamasaydık." <☞>

Böylece Yassıada'nın siyasi hükümlüleri İmralı'da verdikleri 3 kayıp sonucunda;cezalarının infazı umumi hükümlere tabi tutulacak ve sivil cezaevlerine nakledileceklerdi . Bunun için Kayseri ve Adana Cezaevleri hazırlanmıştı.

DP. hükümet erkanı ile bütün MV.i; Kayseri.Eski vali,kumandan,idare amiri,polis,şef ve memurlar ile sorumlu görülen DP.liler Adana cezaevlerine götürülüyorlardı.Onlar da Yassıada'nın acı ve ağır hayatını arkalarında bırakmış oluyorlardı.

Buraya gelirken meydan dayağı çemberinden geçmişler, hakaret görmüşler, haysiyetleri ayaklar altına alınmış ve Bizanstan kalma zindanlara da atılmışlardı. Şimdi de zindana gidiyorlardı. Fakat artık dayak yoktu. İmralı Adasından hayatlarını kurtaran Baha Akşit ve arkadaşları Kayseri Cezaevi'ne getiriliyorlardı. Kayseri ve Adana Cezaevlerinde yeni bir hayat başlıyor, büyük vatandaş kitlelerinin ilgisi bu istikamete dönüyordu.⁹⁷

B. MAHKUMİYETİ 1961-1964

1. Kayseri Cezaevi'ndeki İlk Gün

İmralı'dan Kayseri'ye gelen DP. mebusları ve Dr. Baha Akşit burada Yassıada'dan farklı bir uygulama ile karşılaşacaklardır. Artık ihtilalin o ilk günlerinin aşırı sert tepkileri azalmaya başlamıştı. DP. mebuslarına karşı daha insancıl bir uygulama yapılacaktı. Bunu Baha Akşit'in kendisi de söylemektedir. Şöyleki:

"...Kayseri'ye uçaktan indigimizde gene ellerimiz kelepçeli fakat artık önde kelepçeli olarak Kayseri Cezaevi'ne götürüldük Kayseri Cezaevi'nin baş gardiyanı Hacı tüm arkadaşlarımızın önce kelepçelerini çözüyor sonrada "Buyrun beyefendi" diyordu. Bana da Emin Kalafat'tan sonra ellerimi çözüp buyrun beyefendi deyince ,büyük bir hayret ve şaşkınlık içinde kaldığımı söylemekten geçemeyeceğim. Demekki biz hala buyrun beyefendi denilecek durumda ve saygı gösterilecek insanlar mevkiindeydik.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Kayseri'ye daha evvel gelmiş olan arkadaşlar bizi uzaktan seyr ediyorlardı.Bizi ayrı bir odaya aldılar.Orada muayene edip yemek ikram ettiler.U yemeği unutmayacağım."

Böyle bir karşılama ile girdikleri cezaevinde 8 ay hücre cezası çektikten sonra normal koşullara alınmışlardır.Yalnız eski cumhurbaşkanı C.Bayar sağlık durumu nedeniyle hücre cezası görmemiştir.Hücre cezasını çekerken sayın Akşit ve diğer mebuslar,aileleri ancak 15 günde bir görüşebilmektedir.O görüşmeleri sayın Akşit'ten almadan evvel Akşit ailesi Arif'ten dinleyelim:

"...Babamın idamdan kurtulması ile ailemizin Kayseri yolculukları başladı.O zamanlar maddi durumumuz pek iyi olmadığından;babamı görmeye Kayseri'ye gidişler bizim için sıra ile yapılabilirdi.Kayseri'de ucuz bir pansiyonda kalırdık.Annem evden çörek börek yapar götürürdü.Cezaevinde başka mebusların ailelerinin paketleri aranırken bizimki pek aranmazdı.Çünkü biz ne içki ne de sigara veya cezaevinin yasakladığı şeyleri koyacak gücümüz vardı.

Babam Kayseri'de eski neşesine kavuşmuş,biraz da şişmanlamıştı.Babam orada herkesle iyi ilişki içerisinde idi.Bu dönemde bazı kişiler kavgalı olmasına rağmen babam herkesle konuşur,arkadaşları arasındaki sorunları çözmeye çalışırdı.Bunları yaptığımız ortak serbest görüşmelerde izlemişimdir.Ayrıca Kayseri'de babama ve arkadaşlarına gösterilen ilgi ve itibarı görünce;gerçek itibarlı olanların Kayseri'de hapiste o-

lanlar olduğunu anladım." (33)

Baha Akşit'in oğlu Kayseri ziyaretlerini ve babasını bu şekilde anlatırken biz sayın Akşit'e dönelim:

"...Kayseri'ye geldiğimizde bizleri ayrı ayrı hücrelere aldılar.Bu hücreler şöyleydi;dörtgen şeklinde bir oda,ortada bir karyola,kenarda duvara asılmış demir dolap vardı.Hücrenin köşesinde alaturka bir tuvalet vardı.Pencereler tavana yakın,küçük gökyüzünü görebiliyordu.Kapımız demirden ve iki tane üzerinde kapısı vardı.Birisi tepsi verilecek büyüklükte ve diğeri de gözünüzle bakıp içeriyi görebileceğiniz büyüklükte idi.Hücreden dışarı çıkmamız yasaktı.Hücrede iken Sağlık Bakanını ile Adalet Bakanı ziyaretimize geldi.Her ikisi de benim arkadaşımdaydı.Bana bir ihtiyacımın olup olmadığını sormuşlardı.Hapishane doktoruna da bana çok iyi bakmasını söylemişti.Fakat o doktor benim tansiyonumun normalin üstünde olmasına rağmen hücreye girmeme izin vermiştir.Hatta ilaç dahi vermemiştir.Hücre cezasını tam 8 ay fasılasız ifa ettim.8 ay sonra hücre cezamız bitince bizi dışarı çıkardılar.Hücrede iken 15 günde bir ailelerimizle görüşme imkanımız vardı.O görüşmeler esnasında bizi ayrı yerlere götürürler ve diğer mahkumlardan ayrı olarak konuştururlardı .Fakat bir gün;çocuklarla görüşme yaparken Kayserili bir hanım benim ismimi sorarak yanıma geldi.Halbuki bizlerin hücre cezasını çekerken ailelerimiz dışarıda kimse ile görüşmemiz yasaktı.Ben hanıma sordum ziyaret sebebin nedir? diye.Hanım kız biz fakir bir insanız,babamda es-

naftır. Size bir şey getiremedim ama bu 10TL.1 hediye olarak getirdim. Bunu lütfen kabul edin dedi. Ben de kızım çok teşekkür ederim. Babana selam söyle, bu paraya ihtiyacım yok ama babanın bu kadirşinaslığını unutmayacağım. Cevab olarak dediki; Baha Bey siz bu parayı alacaksınız. Ben babama gidipte bu parayı Baha Bey kabul etmedi diyemem. Bunun üzerine ben teşekkür ederek hanıma; elinizde bulunan bütün imkanı kullanarak bu hizmeti yaptınız, bu parayı hayatım boyunca saklayacağım dedim. Burada şunu söylemek istiyorum; bu olay olduğu zaman hala bizim çeşitli şekillerde döviz kaçakçılığımız, çeşitli kaçakçılık isnatlarımız hatta yün örme fabrikası kurduğumuz hakkında ki mahkemeler devam ediyordu. Bu olay bana büyük bir moral ve onur verdi. Dışardakiler ne kadar isnatta bulunursa bulunsun hiç tanımadığım ve tanınmadığım bir yerde insanlar bana hırsız gözüyle değil namuslu, şerefli bir insan olarak bakıyordu"

Hücre cezasını bitirdikten sonra cezaevinde doktora başlayan Akşit, artık o eski doktor Akşit olmuştur.

2. Cezaevi Doktorluğu ve Raporla Çıkış

"...Hücre cezasını da ikmal ettikten sonra arkadaşlarımla bir teveccühü olarak beni Kayseri Cezaevindeki doktorların başına başhekim olarak vazife aldım.

Bu vazifeyi almam ise şu şekilde oldu: Hapishane usullerine göre hükümlülerden mesleklerine göre istifade edilirdi. Eğer bir zabıt katibi mahkum ise ondan katip olarak, sağlık memuru ise sağlık memuru olarak istifade edilir.

Kayseri'nin özel bir durumu da vardır.Mahkum edilmiş bütün MV.in adeti 200'den fazla ve yaş ortalaması da 50'nin üstünde olmasına rağmen bunların sağlığı ile meşgul olan iki doktor mevcuttu.Biri dahiliyeci diğeri asabiyeci.Bu doktorlar da günün belli saatlerinde ve en fazla 2-3 saat vazifeye gelirdi.Bu vazife süresi dışında mahkumlarla kim meşgul olacaktı? Hastahanenin hemşiresi,sağlık memuru yoktur ama elinde diplomasını kullanmaya yetkisi olmayan birçok hatırı sayılır, çeşitli ihtisas dallarında yetki sahibi olmuş doktorlar vardır.Bunların kullanılması hapishanenin menfaatlerine uygundur.düşmektedir.Çünkü meydana gelebilecek bir hadiseden mesul olan doğrudan doğruya infaz savcısıdır.O halde elinde böyle bir imkanın mevcut olmasından istifade etmemesi düşünülemez. Hapishanede vazifeli doktorların bu personelin çalışmasının mesuliyetini üzerine alması ile bu hükümlüler mesleklerini icra edebilmektedir. "

Bu sistem ile Yüksek Adalet Divanı'nın haklarında almış olduğu meslek ve sanatlarını icra etmeme durumu hapishane duvarları içinde yıkılmıştır.Böylece doktorluk vazifesine başlayan sayın Akşit'in bu günlere ait vak'a ve hatıralarına geçelim:

"...Hücre cezamı çekerken,hücreme yakın bir yerden "dooh diye bir feryat,yüksek sesle bağırma duyardım.Bize bakan gardiyana sorduğumda;80 sene ceza istenmiş bir mahkumun kaldığını, ve onun yaptığını söyledi.

Gün oldu biz hücre cezasını bitirdik.Bir nevi başhekimlik vazifesini ifa etmeye başladık.Revirde yatmaya başladım. Hastalara bakıyordum.Bir gün hastaları muayene ederken ilginç bir olay oldu.Mahkumlar muayeneye gelmişti.Bir mahkum önde O'nun arkasında 3 adım mesafe ile geride diğer mahkumlar muayeneye gelmişler ve o mahkumun önüne geçmiyorlardı.Muayene geldiği zaman, ben bu mahkuma bu mahkumlar neden sana böyle saygı gösteriyorlar diye sordum.

Bana cevap olarak şunu söyledi;doktor bey savcı benim 80 yılımı istedi.Ben de bu suçlular gibi sıradan mahkum olacak değilim ya elbette aramızda bu kadar mesafe olacak .Bunun üzerine ben pekii sen benim kim olduğumu biliyor musun?Senin sözünü ettiğin 80 yıl adı belli günü belli 80 yıl . Ben idamdan çevrilmiş müebbedim.Böyle deyince adam bir toparlandı, asker gibi selam çaktı ve "doktor bey ben sizi sıradan bir doktor sanıyordum oysa siz müebbedlikmişsiniz,selamlarım "dedi.

Diğer bir olayda;az cezalı arkadaşlarımız henüz affedilmemişlerdi fakat bahçede dolaşabiliyorlardı.Çünkü onların cezalarının af edileceği hakkında haberler gelmişti.Bu esnada Kayseri'nin Incesu ilçesinde bir trafik kazası olmuş.Kazayı yapan bir Fransız profesör bir çocuğa çarpmış.Savcılık da profesörün oradaki mahkemede yargılanması mahzurlu olur diye Kayseri'ye göndermiş.Bu kişinin hapishaneye kaydını yaparken görevliler yabancı dil bilmediklerinden zorlanmış.O sırada bahçede dolaşan bizim arkadaşlarımızdan yardım istemişler.Profesör

sör bizim arkadaşlara (Osman Kapani ve Sadık Giz) siz kimsiniz bahçede dolaşan 100 kadar kişi kim diye sorunca bizimkiler mahkumuz demiş. Bunun üzerine suçunuz ne? demiş arkadaşlarda profesörün trafik cezasından gelmiş olduğunu bilmeden "trafik demişler ve Profesör ne kadar ceza aldınız deyince de en hafifimiz 5 sene, tabii 6-10 seneye kadar çıkıyor, bunun içinde idamlık ve müebbedliklerimizde var demişler. Bunun üzerine adamcağız fenalık geçirecek hale gelmiş. Biraz kendini topladıktan sonra "pekii siz kime çarptınız? Burası trafik cezaevi mi?" demiş. Bizimkiler de "İsmet Paşa'ya çarptık, onun cezasıdır verilen" derler. Sonra bu Fransız profesör diğer makumların arasına alındı. İnfaz savcısı benden hastalanan bu profesöre muayene etmemi rica etti. Ateşli hasta idi. Bende onu revire aldım, bizzat meşgul oldum. Fransızca bilen arkadaşlar da profesörle ilgilendi. Nihayet kefaletle tahliye oldu. Fransa'ya gittikten sonra bana ve arkadaşlarıma mektup, kitap, mecmua göndermiştir.

Doktorluk vazifesi bu çeşit olaylarla geçerken; sayın Celal Bayar'ın sağlık durumunu takip etmektedir. Hapishanede sayın Akşit özellikle sayın Bayar'ın sağlığı ile alakalıdır. Hatta eski cumhurbaşkanı Bayar'ın sağlık durumunun çok kötü olduğu bir devrede hapishanenin doktorları istifa eder. Yerlerine Kayseri'de vazifeli bir hükümet tabibi atarlar. Bu tabibte hastalar hakkında Baha Akşit'ten bilgi alır. Bayar'ın durumunu da önce Akşit'ten sorar, sonra bizzat kendi muayenesinde sayın Bayar'ın kalbinden hasta olduğunu bu yüzden bu ortam içinde kal-

masının mümkün olamayacağını, mütehassıs tarafından muayene ve tedavisi veya acilen hastahaneye yatırılması gerektiğini bir raporla infaz Savcılığına bildirir.

Doktorun hazırladığı bu rapora yardım eden Baha Akşit, bu rapor yüzünden doktorun ceza alabileceğini bildirmesine rağmen doktor vicdanını dinler. Akibet Baha Akşit'in tahmin ettiği gibi olur. Infaz Savcılığına verilen rapor, Adalet Bakanlığına intikal eder ve doktor hakkında dava açılır. Açılan mahkemeye sayın Akşit'te şahit olarak çağrılır. Mahkemede yaptığı savunma ile doktor beraat eder fakat basın bu olayı Baha Akşit'in Bayar'ı hapishaneden çıkarmak için düzenlediği bir olay olarak belirtir. Dr. Akşit'in bize nakl ettiği bu olayı Kayseri Hapishanesinde hükümlü Celal Bayar'ın damadı Dr. Ahmet Gürsoy da aynı şekilde aktarmıştır.

Hayatının her safhasında daima hayatın içinde ve insanlarla ilgili olan Akşit, Kayseri cezaevinde de bu ilgi ve bağlılığından kopmamıştır.

Dr. Baha Akşit cezaevinde bulunurken hakkında açılan davalarından bazıları daha sonuçlanmadığından Ankara'ya gitmesi gerekiyordu. Hakkındaki soruşturma ise 1958 Almanya seyahatinde arttırdığı 100 doları Merkez Bankasına iade etmemek ve bu parayı Mehmet Karasan'a vererek bir yün örme makinası getirmektir. Makine posta ile gelir. Baha Akşit gümrüğünü öder ve alır. Bu suçtan dolayı sanık Akşit hakkında istenen ceza ise Türk Parasının kıymetini koruma kanununun 1567. inci maddesine göre 5 se-

neye kadar hapis ve kaçırdığı döviz miktarı paranın 5 misli para cezasıdır. <33>

Duruşma Ankara'da yapılmaktadır. Fakat sayın Akşit, Bayar'ın sağlık durumu ile ilgilendiğinden ve cezaevi infaz Savcısı izin vermediği için bir türlü mahkemeye gidememektedir. Ne zamanki sayın Bayar sağlık şartları nedeniyle 23 Mart 1963'te Ankara'ya hastahaneye gönderilince o da duruşmaya katılmak için Ankara'ya gidebilmiştir.

Ankara Kapalı Cezaevi'nda duruşma gününü beklerken; Ankara Numüne Hastahanesine kaldırılan Akşit hükümlülüğünü burada doldurmaya devam edecektir. Bu yeni durum özellikle ailesi tarafından büyük sevinçle karşılanmıştır. Artık o uzun, soğuk Kayseri yolları tepilmeden babalarını görebileceklerdi.

Dr. Akşit'ten Ankara'ya gelişi ve akabinde gelişen olayları dinleyelim:

"...Sayın 3. Cumhurbaşkanı Bayar cezaevinde olduğu ve tarafımdan gece, gündüz müşahedemde bulunduğu için Kayseri Cezaevi infaz Savcısı, beni Ankara Ceza Mahkemesinin talebine rağmen, Ankara'ya gitmeme müsaade etmiyordu .

Sayın Celal Bayar'ın birisi kardiyolog diğeri gastroloji profesörünün muayenesinden sonra verdikleri raporla 6 ay tahliyesine karar verilince; infaz SAVcılığı Ankara Ceza Mahkemesinde bulunmak üzere bana izin verdi. Bir jandarma gediklisi ve başka bir jandarma nezaretinde özel bir araba ile Ankara Kapalı Cezaevine geldik. Burada daha önceden hazırlanmış bir

odaya götürdüler.Sonra ğrendiğime göre bu odayı sayın Bayar için hazırlamışlar.Fakat bu odada ilk defa kalmak,bana nasip olmuştı. Sabahleyin kalktığımda başım müthiş dönüyordu.Durumu mu gardiyana söyledim.Ertesi günü mahkemeye çıkmam gerekiyordu.Hemen beni cezaevi doktoruna götürdüler.Muayene oldum,tansiyonum 23/12 idi . Doktor telaşlandı hemen hastahaneye sevk edileceğimi söyledi,ilaç verdi.O gün savcılıktan izin gelmediğ i için ertesi gün beni Numne Hastahanesine sevk ettiler.

Hastahannede benden evvel sevk edilmiş bazı arkadaşlarımda vardı.Bunlar;Burhan Belge,Mehmet Akın,Cemal Göktan ve benden sonra gelen Ekrem Anıt,Hadi Hsman,Zeki Erataman' dı. Sayın cumhurbaşkanı adli tıp raporuna rağmen bizden ayrı Ankara Hastahane'sinde yatırılmıştı.

Ben yine döviz kaçakçılığı mahkemesine gidememiştım.c yıldır devam eden mahkemede bir çok hakim değışmişti.Son tetkik eden hakim 100 Dolar suç teşkil etmiyor.75 Mark ve dolar için takibe dahi lüzum yoktur,diyerek mahkemeyi kapatmış.

 yıl boyunca takibat yapan mahkemeler demek bu rakamı suç teşkil etmediğinin farkına varmamışlardı.Belki son hakime gelinceye kadar,aynı kararı vermeğe cesaret edememişler,bu dava 3 yıl sürmüştü.Ben de mahkemeye gitmeden davadan kurtulmuş oldum.Tedavim devam ederken tansiyonum bir türlü kontrole alınamıyordu.Yapılan tetkik neticesinde duodenum ikinci kısmında divertikül ve yine duodenumda ülser tespit edilmişti.Bunlarda ektığımız üzüntülü ve sıkıntılı hayatın zorlu olmasındandı.

Filhakika idamdan kurtulup Kayseri'ye geldiğimiz zaman, hücre cezasına tabii tutulmak üzere iken yapılan muayenemde de tansiyonum 19,5/11 bulunmuştu.Yine de aralıksız hücre cezası çekmiş ve cezamı tamamlamıştım.

Numüne Hastahanesinde tedavide iken 20-21 Mayıs (1963) U. layları oldu.Radyoevi hastahaneye çok yakındı.Isyan eden Harp Okulu öğrencilerine karşı askeri kuvvetler,hastahanenin bahçesinde,bizim kaldığımız koğuşun etrafında mevzi almışlardı.Bu gelen kuvvetler bizlerle sohbet ediyor, isyan edenler hangi taraftan diye bize soruyorlardı.

Vazifeli askerlerin bize saygıları büyüktü.Çoğunluğu Anadolu ve köy çocuklarıydı.Bize,istediğiniz yere kadar sizi götürmek bizim için şereftir diyenler.Hasta olan,benim gibi tedavi gören arkadaşların hepsi devletin yanında idik.Sabaha doğru,gün ağarmadan devlete bağlı askerlere sıcak çay ikram etmiştik.Bahçedeki vazifelilerin arasında rütbeli hiç bir subay görmedim.

Nihayet 20/21 Mayıs olayları bastırıldı.Ali Elverdi'nin radyoyu ele geçirişini dinledik.Bu dönem Talat Aydemir ve arkadaşları ile Harp Okulu öğrencilerinin davaları ile geçti.Bu olaylar,27 Mayıs 1960 hareketinin uzantıları idi.

Ülkede milli iradeye ,demokratik hukuk devletine darbe vurmaya çalışanların hareketi olurken;hastahannede yanımızda , bizimle birlikte tedavi altında bulunan Dr.Zeki Erataman,tedavisine İstanbul Numune Hastahanesinde devam edilmek üzere ken-

dini İstanbul'a nakl ettirmişti. Bir müddet sonra Dr. Zeki Erataman'ın hastahanedeki firar ettiği haberini aldık. Hastahane bize karşı koruma tedbirleri artırıldı. Ziyaretçilerimizle, ailemizle, çocuklarımızla konuşmalarımız kesildi. Tuvalete bile güçlüklerle gider hale geldik.

Hastahanedeki arkadaşlar çok üzgündü. Herkes Dr. Zeki'nin firarını konuşuyor, kaçmasına imkan yok, yakalanması bizi daha fazla zora sokacak diyorlardı. Bir sene kadar evvel, Bolu mebusu Reşat Akşemseddinoglu, Ankara'dan, Darbecilerin tüm tedbirlerine rağmen hastahanedeki devlet kontrolündeki vasıtaları kullanarak kaçmış, Avrupa'ya gitmişti. Emniyet Genel Müdürü Ahmet Demir, Dr. Zeki Erataman için; avucumun içinde, her taraf tutulmuştur, yakalanması an meselesidir diyordu.

Biz hastahane yatan arkadaşlara göre artık, bu kadar sıkı tedbirler altında, benzer bir hareket imkansızdı. Bu konuşmalar devam ederken bana Edirne'den bir mektup geldi. Heyecanla mektubu açtım. Eski harflerle yazılmış Dr. Zeki'nin mektubuydu. Yunanistan'dan Dedeağaç'tan yazılmıştı "iyiyim, sıhhatim yerimde" diyordu. Kısa bir müddet sonra Dr. Zeki'nin Yunanistan'a geçtiğini gazeteler ve radyo bildirdi. Zeki benimle gitmeyi çok isterdi. Fakat, ben çocuklarımın çevresinden uzaklaşmak istememiş, onlara eziyet edeceklerinden endişe etmiştim.

Bu olaydan sonra bizi Ankara'da, hastahane bırakmak istemediler. Bizimde kaçmamızdan çekiniyorlardı. Sabahleyin Başhekim Dr. Şemsi Üzdilek benimle konuşmak istemişti. Yanına gittim

Dönüşümde arkadaşları, elde mevcut olan eşyalarını çantalarına yerleştirirken buldum. Ankara Merkez Komutanı ve muavini yarbay gelmiş "hazırlanın gideceksiniz" demiş. Başımızda bulunan gardiyana bizim eşyalarımızı karantinadan almasını söylemiş. O'da ,doktorlar hastaları taburcu etmeden ben eşyalarını alamam efendim demiş. Komutan nöbetçi hekim Dr. Erdoğan'a gitmiş. Bu mahkumları taburcu et, eşyalarını verdir demiş. Nöbetçi hekim hastaları ancak mudavi hekimleri taburcu edebileceğini söyleyince Komutan Bey kendisine hakaret etmiş, bizi götürüleceğini söylemiş.

Ben ani olarak götürüleceğimizi öğrenince, orada ilk gördüğüme evimin ve kız kardeşimin telefonunu vererek haber vermesini rica etmiştim. Diğer arkadaşlar da aynı şekilde hareket etmişler. Çeketimiz ve elbisemiz yoktu. Pijama şeklinde giydığımız ince kumaştan bir pantolonum vardı. Üstüne gömlek giyerek, hazırlandım. Bu sırada merkez kumandan muavini yarbay geldi, çantalarımızı kontrol ettikten sonra sıra ile dışarı çıktık. Yakınlarımız bizimle vedalaşmak için bekliyorlardı. Fakat merkez kumandanı müsaade etmedi. Akrabalarımız merkez kumandanı vedalaşmamıza izin vermediği ve nereye götürüldüğümüz de belli olmadığı için çok üzgündü. Çoluk çocuk, kadınlar ağlıyorlardı. Kumandana hayır dua etmedikleri duyuluyordu. Böylece Etmesgut Askeri Havaalanına gittik. Bizi bekleyen uçağa bindik. Çantalarımız tekrar kontrol edildi . Oldukça uzun bir müddet bekledik. Ekrem Anıt bana sordu Baha neyi bekliyoruz dersin?

Bende en büyüğümüzü herhalde dedim.Epeyce bekledik,sıcaktan terlemeye başlamıştık.Nihayet tahmin ettiğimiz gibi sayın Bayar geldi,uçağa bindi.

ilk sözü Baha yine beraber olduk,oldu.Yolda beraber olacaktık.Konuşuyorduk.Havacılar tekrar çantamızı kontrol ettiler.Bunlar ne yapıyorlar diye sordu.Bende bunların birbirine güveni kalmamış.Karacıların kontrolunu,havacılar yeter buluyorlar dedim.

Kayseri'ye gittiğimizi tahmin etmiştik.Bayar ile ikimizden başka konuşan yoktu.Ekrem Anıt'ta Cemal Göktan 'da sohberte karışmadı . Uçağa Kayseri cezaevi doktorunu da almışlardı. Sağlığımızı emniyette tutuyorlardı.Bizi Kayseri'ye gönderen merkez kumandanı Alb. Orhan Çokdeğerli,havaalanından dönüşte trafik kazası geçirmiş, parçalanmış ölmüştü.Böylece Kayseri'ye cezaevine geldik."

Tekrardan geldikleri Kayseri'de Baha Akşit ve arkadaşları burada hükümlerini doldururken Türk iç politikasında da gelişmeler mevcuttu.1961 seçimleri ile Türkiye yeniden demokratik hayata dönmüştü.Ismet İnönü'nün başbakan olduğu bu devrede; gündemi Yassıada mahkumlarının siyasi affı meşgul ediyordu. İnönü'nün başkanlığındaki koalisyon hükümetinin çıkardığı 16 Ekim 1962 tarihli aff kanunu ile;bütün cezalardan 4'er yıl indirilmesine 7 yıla mahkum olanların şartlı tahliyesine karar veriliyordu.Bu afftan 283 DP.li yararlanacaktır. (40)
1964 yılına gelindiğinde cezaevinde bulunan DP.lilerin sayısı

epey azalmış oluyordu.Şimdi gündemde geride kalan hükümlülerin affı söz konusu idi.Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in affı ve hükümetin etkinliği sayesinde geriye kalan 23 DP.li de meşruten aff edilmiş.Geriye 8 hükümlü kalmıştı.Cumhurbaşkanı Gürsel'in,sağlık durumları nedeniyle şartlı tahliye ettirdiği 23 hükümlünün arasında sayın Akşit'te bulunmaktadır.('91')

Bu haktan kendi arzusu ile sayın Bayar yararlanmak istemiştir.Fakat geçirdiği kalp krizi sonunda,O'da 7 Kasım 1964 de tahliye olacaktır.

4 yıldır elinden alınan özgürlüğüne kavuşan Baha Akşit'in,yeniden düzen kurmasında karşısına oldukça sorunlar çıkacaktır.Fakat zorluklar karşısında yılmayan karakteri ve sabrı ile bu zorluklarında üstesinden gelecektir.Azmin önüne hiçbir şey geçemeyecektir.

3. Celal Bayar ile Olan Münasebeti

Baha Akşit,DP.in bir ferdi olduğu andan itibaren;DP.in kurucularından sayın Celal Bayar'la sadece parti bağlılığı varken,Yassıada Mahkemeleri sonunda gönderildikleri İmralı Adasında infazlarını beklerken bu bağlılık perçinleşmiş.Kayseri Cezaevi'nde ise çok yakın ve gerçek bir dostluğa ulaşmıştı.Birbirlerini baba-ogul gibi sevip saymaya başlamışlardı .

Raporla Cezaevinden çıktıktan sonra da ilişkilerini devam ettirmişler.Dr.Baha Akşit'in Kayseri'de başlıyan Celal Ba-

Bayar'ın doktorluğu vazifesi Bayar'ın ölümüne kadar devam etmiştir. Bayar'ı her gün kontrollü olarak müşahede eden Akşit, O'nun yemeklerini, yaşantısını, ilaçlarını büyük bir ihtimamla tespit etmiştir. Öyleki Bayar'ı tedavi edecek herhangi bir doktor, Akşit'e göstermeden ilaç ve tedavi sunmamaya başlamıştır. Çünkü Bayar, Akşit'e gösterip onayını almadan bu tedavileri uygulamamaktadır. Baha Akşit'in İstanbul'a göçmesinden sonra doktor-baba-parti ilişkilerine bir de siyasi haklarını geri almada beraber çalışan dava arkadaşlığı eklenmiştir. Bu çalışmalarda Bayar'ın en büyük destekçisi ve yardımcısı olmuştur.

Sayın Bayar ile ilişkisini Akşit'in ağzından dinleyelim: "...Sayın Bayar ile ilişkim size daha evvel İmralı'da idamdan müebbede karar çevrildiğini öğrendiğim anda sayın Bayar'la karşı karşıya oturuyorduk demiştim. O andan itibaren vefat ettiği tarihe kadar sayın Bayar'ın özel doktorlugunu yapmaya devam ettim . Gerek hapis hanede gerek hapis haneden çıktığı zaman daima benim nezaretim altında tedavisi yapılmıştır. Başka meşhur, tanınmış, şöhret sahibi doktorlar gelip, kendisini muayene edip bazı tavsiyelerde bulunduğu zaman ben de bulundum. Sayın Celal Bayar muvafakatım olmadan, herhangi bir ilacı dahi kullanmak istemezdi. Hatta O'nu muayene eden doktorlar bu durumu öğrenip benimle temas ettikten sonra ve senelerden beri sayın Bayar'ın sağlığını kontrol altında tuttuğum için muvafakatım olmadan ilaç vermemeyi daha uygun buldular. O itibarla Bayar'la olan temasımız 1961 senesi Eylül ayında yakınlaşmış,

fatına kadar da böyle devam etmiştir.Daha evvelde Bayar'ı tanırdım.Fakat bu tanımam daha çok bir parti genel başkanı,cumhurbaşkanı ve bir milletvekili veya DP.Grup başkan vekili olarak devam etmiş bir tanıma ve tanışma mahiyetindeydi.

Ne zamanki idam hükmümüz müebbede çevrildi,o andan ölümüne kadar muhabbetimiz çok yakın ve bir baba evlat sevgisi halini aldı.Kendisinin teveccüh ve itimatına mazhar oldum.Bu itimadı sayesinde İttihad ve Terakki devrinden başlayan siyasi hayatının ölümüne kadarki safhasının en ince,ayrıntılı ve gizli hadiselerini dinleme şerefine nail oldum.

Hatta O'nun arzusu üzerine yazdığım "Kısaca Celal Bayar" adlı kitabımı da gene O'nun bilgisi,aktardıkları ve kontrolü altında yazdım.Gene O'nun arzusuyla bu kitabı 40 sahifelik bir el kitabı şeklinde hazırladım.Baskıya verdiğim sırada geçirdiğim trafik kazası nedeniyle sayın Bayar'ın sağlığında yayınlanmasını temin edemedim.1986 Ağustos'unda 103 yaşında vefat edince ;vefatını takip eden zamanlarda ilave ederek 1987 yılında bastırıp,neşr ettim."

Baha Akşit'in ifadeleri haricinde sayın Bayar ve Akşit'i tanıyanlardan edindiklerimiz ise şöyledir:

İsmet Sezgin : "...Dr.Baha Akşit ölünceye kadar sayın Celal Bayar'ı yalnız bırakmadı.Bayar ile baba-ogul ilişkileri içerisinde kaldılar.Bayar cumhurbaşkanı iken yanında bulunmuş ve O imralı'da hiçbir şey değilken,herkes can derdindeyken,Baha Akşit;O'na çok daha fazla saygı göstermiştir.Bu da Bayar'

in D'na olan saygı ve sevgisini artırmıştır." «42»

Nahit Mentese : "...Sayın Celal Bayar'ı ölünceye kadar ziyaret etmiş, sohbetlerini dinlemişimdir. Çoğunda Dr. Baha Akşit vardır. Bayar' dan hiç ayrılmamıştır." «43»

Hüsamettin Cindoruk : "...Dr. Baha Akşit, İstanbul'a yerleştikten sonra Bayar'ın çevresinde Demokrat grubunu ayakta tutanlardan birisidir. Bayar'ın çok yakınıydı. Bayar pek çok meseleyi ona danışırdı, güvenirdi. Bayar'ın sağlığıyla da ilgili hekimlik işlerini de yaptığını biliyorum. Sonra Bayar, siyasette siyasi yasakların kaldırılması için büyük bir mücadele açtı. Bu mücadele de önemli rol oynayan DP.lilerden birisidir . Ben de bu faaliyetlerde sekreter olarak vazife aldım." «44»

Necla Akşit : "...Eşimin C. Bayar'la olan münasebeti çok eski yıllara dayanır. Fakat Bayar'ın Yassıada olaylarında ve tamamen Kayseri'de doktorluğunu yapmıştır. Kayseri'den geldikten sonra da doktorluğunu devam ettirmiştir. Her gün her gece her an rahmetli Bayar'a gitmiştir. D'nun yaşantısını, yemeklerini, ilaçlarını kendisi tespit etmiştir.

Hatta öyle günler olurdu ki Celal Bayar'ın yaşgünleri yapıldıktan sonra ertesi gün telefonlar açılır, gazetelerde yazıldığı için aman beyefendi bizim de doktorumuz olun, bizi de uzun yıllar böyle sağlıklı yaşatın demişlerdi. Sayın Bayar'da kendisini çok takdir ederdi." «45»

Ayşen Baykara : "...Babamın Bayar ile ilişkisi 27 Mayıs ihtilalinden önce Menderes'le olan ilişkisinden daha mesafeli

idi.Ama ihtilal den sonraki yıllarda özellikle Kayseri'de baba öyle gelmiştir ki sanki Celal Bayar;babam için adeta baba gibi oldu.Celal Bayar için de babam bir oğul oldu. Mesela bütün kardeşlerimin nikahına,nikah şahiti olarak gelmesi farklı illerde olmasına karşın, bunun göstergesidir." <<<>

Evet hem yakınlarınının hem de siyaset arkadaşlarının ifade ettiği vehicle Dr.Baha Akşit ile sayın Celal Bayar'ın ilişkileri oldukça yakın,güvenilir ve gerçektir.

Dr.Akşit çok sevdiği Adnan Menderes ile Celal Bayar'ın sevgi ve saygısını sürdürmekte kararlıdır.

IV.Bölümün Dip Notları

- (1) Prof.Dr.Tuncer Baykara, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, İzmir, 1991 . s.124.
- (2) Hayat Mecmuası, "Türk Demokrasisinin Kurtuluşunu Anlatıyoruz" sayı:23 , 3 Haziran 1960. s.3.
- (3) Meydan Larousse , "27 Mayıs Devrimi" ,cilt 12, s.372-373.
- (4) Ayşen Baykara, Acıpayam 1947.
- (5) Arif Akşit, Acıpayam 1949 .
- (6) Ahmet Gürsoy , Kütahya 1913.
- (7) Yeni İstanbul Gazetesi, 13 Haziran 1960.
- (8) Yeni İstanbul G. 1 Haziran 1960.
- (9) Ayşen Baykara .
- (10) Ahmet Gürsoy.
- (11) M.İlhan Akşit, Yatağan 1934.
- (12) Ali Güner ,Acıpayam 1930.
- (13) Yeni İstanbul, 4 Ağustos 1960 .
- (14) Meydan Larousse, "Yassıada Davaları" cilt 12, s.740-741.
- (15) Yeni İstanbul , 6 Ağustos 1960.
- (16) Av.O.Cemal Fersoy, Bir devre adını veren Başbakan Adnan Menderes ,İstanbul 1971. s.441.
- (17) Yılmaz Güngör Erdurak, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu,cezaların infazı hakkında kanun(ve bu kanunla ilgili tüzük) Ankara 1984. s.280-281.
- (18) Av.O.Cemal Fersoy, a.g.e. s.441.
- (19) Hüsamettin Cindoruk , İzmir 1933 .

- (20) Hüsamettin Cindoruk.
- (21) Nusret Kirişcioglu , 1914.
- (22) Cevdet San , Gaziantep 1908 .
- (23) Samet Agaoglu , Kafkasya 1930 .
- (24) Bahadır Dülger ,istanbul 1911 .
- (25) Nezh Tütüncüoglu, Bolu 1924 .
- (26) Selami Dincer ,
- (27) Ibrahim Kirazoglu, Kayseri 1919 .
- (28) A.Melik Fuat ,
- (29) Ata Dergisi, Dr.Baha Akşit , " Tarihi objektiften 27
Mayıs ihtilali ve Yüksek Adalet Divanı " sayı:3 , 1992 .
(Ayrı basım) s.9-13.
- (30) Ayşen Baykara .
- (31) Arif Akşit .
- (32) Hayat Mecmuası, "Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosunun
(58) Sayılı Tebliği" , sayı:39. 21 Eylül 1961. s.8.
- (33) Arif Akşit.
- (34) Ayşen Baykara .
- (35) Kamil Baykara ,Acıpayam 1927 .
- (36) Ali Güner .
- (37) Av.O.Cemal Fersoy , a.g.e. s.527 .
- (38) Arif Akşit .
- (39) Yeni İstanbul , 9 Kasım 1960 .
- (40) Meydan Larousse, "Yassıada Davaları" ,cilt 12. s.741.
- (41) Demokrat İzmir Gazetesi ,29 Ekim 1964 .ve Akşam Gazetesi
29Ekim 1964.

- (42) İsmet Sezgin , Aydın 1928.
(43) Nahit Mentese , Aydın 1932 .
(44) Hüsamettin Cindoruk.
(45) Necla Akşit , Ankara 1927 .
(46) Aysen Baykara .

V. BÜLÜM

HÜRRIYET SONRASI HAYAT

A. ANKARA'DAKI HAYATI

Sağlık raporu ile raporlu olarak 28 Ekim 1964'te tahliye olan sayın Akşit, hürriyetine göreceli kavuşmuştur. Çünkü herhangi bir durumda içeri girebileceği gibi meslek ve sanatlarının icrası da yasaktı. Buna siyasi haklarının da ellerinden alınması eklenince sadece özgürce dolaşma ve yaşama hakkı tanı-
nıyordu.

Hürriyetine kavuşması ile başlayan yeni hayatına artık bıraktığı yerden sayın Akşit'in başlaması zor olacaktı. 27 Mayıs ihtilali'nin aileler üzerindeki olumsuz etkisi, aile reislerinin eve dönmelerinden sonra da devam etmişti. Çünkü ihtilalin getirdiği kısıtlamalar halen daha devam etmektedir. Bu insanların tahliyelerinden sonra yeni bir düzen kurmaları oldukça zordu. Ellerindeki mesleklerini ifa edemedikleri için geçim sıkıntısı çekmekteydiler. Geçimlerini sağlama çalışmaları için büyük özveri ve çaba sarfetmekteydi. O günlerde Dr. Akşit'in bu çabalarını ailesinden alalım.

Dr. Akşit'in eve dönüşünü ve ev halkının durumunu kızı Ayşen Hanım şu şekilde ifade etmektedir:

"...Babam Yassıada'da ve Kayseri'de iken yaşamımız tepe-
taklak olmuştu. Kayseri'den çıktıktan sonra da yaşamımız tepe-
taklak oldu. Çünkü çok uzun bir süre babam, tutuklu hayatının yaşamına uyum sağlamıştı. Bizde o süre içinde genç olmuştuk,

babamın gözü önünde büyümemiştik.Fakat onun manevi desteği da-
ima içimizdeydi.

Babam çıktığında işi yoktu.Çalışma imkanı elinden alın-
mıştı.Muhakkak çok zor şartlar içindeydi ve yeniden birşeyler
yapmaya çalışıyordu. O zaman babama yardımcı olduk mu? Bilemi
yorum ama bugün baktığımda ne biz babama o kadar yardımcı ol-
duk ne de babam bizi anlayabildi.Biz gençtik ve bazı şeyleri
o kadar iyi anlayamıyorduk.Aile fertleri olarak birbirimize
yardımcı olamadık .

Babam yeni baştan bir iş kurdu.Tabii onun için bu çok
zor bir şeydi.Hem belli bir yaşa ve bir konuma gelmiş kişinin
ilaç imaline başlayıp,insanlardan kendi ilaçla rını yazmaları
için kapı kapı dolaşması çok az kimsenin yapabileceği bir şey
di. Gene biz böyle zorlu bir anda aile bireyleri olarak bir-
birimize ve babama gerekli desteği veremedik." (1)

Hizmet veren insanların emeklerinin hiçbir zaman boşa
çıkmayacağı yapılan iyiliklerin unutulmayacağı Dr.Akşit'te
bir kere daha kanıtlanmıştır.Akşit'in eski mebus ve doktor ar
kadaşlarının yardım ve desteği ile bu zor günlerinde yeni bir
iş sahibi olmuştur.

Hayatını kazanmak için atılacağı yeni işinde gene insan-
lara hizmet ediyordu.Ayrıca mesleği olan doktorlukla da alaka
lıydı . Eskiden hastaları koyduğu teşhis ve tedavilerle şifa
bulurken;şimdi hastalıklarını geçirmek için ilaç yapacaktır.
Artık kendisinin imal edeceği ilaçlarla hastalara deva

olacaktır."...Kayseri Cezaevi'nden raporla ayrıldıktan sonra ailemi geçindirmek için bir işe başlamam lazımdı.Fakat meslek ve sanatlarımızı icra etmekten mahrum olduğumuz için kendime yeni bir iş bulmalıydım . Bu düşünce cezaevinde iken ve daha sonra kafamı daima meşgul ediyordu.Çocuklarımın hepsi tahsil-
deydi. Bu düşünceler içindeyken ilaç sanayici arkadaşlarım be-
ni ziyarete geldiler.Bana sen doktorluk hayatında ilaç formü-
lünü kendin yazdın.Ondan sonra ilaç oldu.Şimdi ilaç sanayii
başladı. Kendi formüllerini yazıp,ilaç haline getirebilirsen
biz sana yardımcı oluruz.

Bana bu teklif çok cazip geldi.Bunun üzerine dünyada mevcut olan ilaçları,harcıalem olanları,Türkiye'de mevcut olanları taradım.Bunları belirli kalemlerde topladım.İlaç sanayici arkadaşlarım ve bazı mebus arkadaşlarım zamanında yaptığım yardımlara bilmukabele etmek istiyorlardı.Bu kişiler bana gerek iptidai madde almamda gerek kutu,tüp ve imalat yaptırmamda ayrıca kredi almamda yani satıcıların kredi vermelerinde bir nevi kefil olmaları sayesinde ilaç imaline başlamaya karar verdim.

Bu işimde özellikle Eczacılık Genel Müdürü Fahrettin Duatepe ve o zamanın sağlık bakanı Faruk Sükan'ın desteklerini unutmayacağım.

Kısa sürede ruhsatlarını aldığım ilaçların imali için İstanbul'daki sanayici arkadaşlarla temasa geçtim.Bana vaat ettikleri gibi kutu,tüp ve iptidai maddeyi temin ettiler ve bunları kredi ile almamı sağladılar.Böylece ilaçlarımı imal edip

piyasaya sürmeye başladım.Hayatımı kazanmamın ilk adımını at-
maya başladığım ilaçlarım:

Akşitaljin; draje;baş ağrısı,grip,romatizma,nevraji,siyatik
için etkili. Rölasan; draje,boyun,bel tutulması,sırt ve adale
ağrılarında . Tukod; tablet,her nevi öksürük,bronşite
Astmanat; tablet,astım nöbetlerinde.

Balans;draje,çarpıntı,uykusuzluk,asabi huzursuzluk ve sıkıntı
larda. Diaredur; tablet,ishali kesmek için,

Somaljin;tablet,yeni bir madde,yeni bir formüle migren,nevrit
nevralji ,kadınların aybaşı sancılarında,

Dr.Baha Akşit şampuanı.

Bunları takiben ruhsatını aldığım ,imaline geçtiğim ve
piyasaya yeni arz ettiğim kan yapıcı ve karaciger hastalıklarına şifa temin edici ruhsatlarım da mevcuttu . Ama bunların üzerinde daha fazla çalışmadım.Asıl başta mevcut olan ilaçların imaliyle meşgul oldum.Bu ilaçları imal edip,piyasaya sürüncüye kadar Ankara'da kalmayı tercih ettim."

Akşit yeniden hayatını kazanmaya başlamıştı fakat ilaç imali düşünüldüğü kadar kolay bir meslek değildi.İlaçların imali için desteği almıştı fakat bunların pazarlanması da vardı.Pazarlama yeteneği fazla olan nitelikli elemanlarla yeterli para mevcut olmadığından çalışmamıştır.Bu da ilaçların piyasada beklenenden daha az tanınmasına neden olmuştur.Gene de arkadaşlarının özel çabaları ile doktorların hastalarına,eczacıların da gelen müşterilere Akşit'in ilaçlarını yazıp tavsi-

ye etmesiyle bu iş yürüyorduydu da sayın Akşit'in uğradığı haksızlığı; DP. için meşruiyetin kaybetmiş iktidar isnadını kabul etmesi mümkün değildi. Bu nedenle ilaç imaline çalışmasının yanında siyasi hakların verilmesi için de çalışıyordu. Sayın eski cumhurbaşkanı Bayar'ın önderliğinde eski DP. arkadaşları ile meslek ve sanatlarının icrasını ve siyasi haklarına kavuşmak için yapılan faaliyetler içindeydi.

En nihayet 1967 yılında Ankara'dan İstanbul'a göçtüğünde bu çalışmalar sürecektir. Bundan bir yıl evvel verdikleri mücadelede amaçlarının birisini gerçekleştirmişlerdi. Artık meslek ve sanatlarını yeniden yapabilirlerdi ve kazanmış oldukları ünvanları geri almışlardı. Böylece sayın Akşit, yeniden Dr. Baha Akşit olmuştur. Bu faaliyetlerini diğer haklarını alma mücadeleleri ile birlikte ayrıntılı olarak verilecektir.

Dr. Baha Akşit'in yeni bir iş ile İstanbul'a göçerken burada kendisinin ve diğer DP. MV. in ellerinden alınan siyasi haklarını geri almak için mücadele edecektir.

B. İSTANBUL'DAKİ HAYATI

1. Siyasi Haklarını Geri Alma Çalışmaları

Dr. Baha Akşit hürriyetine kavuştuktan sonra DP. döneminde beraber olduğu arkadaşları ile irtibatını hiç kesmemiş, önemli günlerde onlara tebrik göndermeye devam etmiştir. İlk önce Ankara'da sayın Bayar'ın önderliğinde kurdukları ve hayatta bulunan tüm DP. in toplandığı "Bizim Ev Klubu"nde aktif

rol oynamıştır. Gene o eski grub başkan vekili imiş gibi arkadaşlarını eski liderleri Bayar'ın etrafında toplamıştır. Kayseri'den çıktıktan sonra sayın Aksit ve diğer DP.lilerin amacı; hem afflarını temin etmek hem de siyasi haklarını geri almaktı. Bu dönemde bu hedeflerine ulaşabilmek için önce Ankara'da daha sonra İstanbul'da faaliyete geçirecekleri Bizim Ev Kulübü ile kamuoyunda bir varlık göstermeye çalışacaklardır. Bu çalışmaları sayesinde 1966 yılında "meslek ve sanatlarını icra etme hakkına" sahip olacaklardır. Daha önce 27 Mayıs İhtilalinden sonra Türk Kamuoyunda neler olduğuna bir göz atalım.

"27 Mayıs 1960 İhtilali olduktan sonra Türkiye 15.10.1961 da yaptığı seçimlerle yeniden demokratik hayata geçiyordu. Seçimlerden sonra, DP.kapatılmış,akabinde yeni partiler kurulmuştu.Bunlar,(Yeni Türkiye Partisi, Adalet Partisi ve Millet Partisi) DP.in varisi olduğunu iddia ederek ,siyaset sahnesine çıkmışlardı. CHP. ise ordunun ve Milli Birlikçilerin desteğine rağmen, yapılan seçim sonunda ,tek başına iktidar olamamıştı. Bu sırada Adalet Partisi (kısaca AP.) listesinden seçimleri kazanan Prof.Ali Fuat Başgil cumhurbaşkanlığı için en kuvvetli aday olunca,MBK.üyeleri tarafından,mecliste yemin etmesine dahi izin verilmeden yurt dışına sevk edilmiştir.Silah zoru ile,partiler ve milletvekilleri zorlanarak, MBK. Başkanı Org.Cemal Gürsel cumhurbaşkanı seçtirilmiştir . İsmet İnönü başbakanlığa getirilmiş ve AP.ile koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1962 yılı,yeni demokratik hayatın yerleşmesi çabalarıyla

geçmiştir.Bu arada 1960 öncesi ihtilal komitesi üyelerinden, dönemin Harp Okulu Komutanı Alb.Talat Aydemir'in 22şubat 1962 isyanı olmuş; İsmet İnönü tarafından taviz verilerek isyancılar hakkında hiçbir kanuni takibat yapılmadan halledilmiştir.

1961 yılında kabul edilen Anayasa sonucunda bir çok muhtar kuruluşlara yer verilmiştir.Bu muhtar kuruluşlar hiçbir sorumluluğa katılmamaktadır.Sorumluluk hükümete yüklenmiştir. Böyle olunca ülkede bir karmaşa başlamıştır.Sol,hatta komünist faaliyetler bu dönemde çok artmıştır.Bu cereyan üniversitelere yayılmış;sağ ve sola bölünen gençler,sonunda,birbirleriyle çatışmaya,hatta silahlı kavgaya kadar sürüklenmiştir.Ülkedeki kavga öğretmenlere ve polislerle de sirayet etmişti.

Nihayet 20/21 Mayıs 1963 te,Talat Aydemir ve arkadaşlarının ikinci isyanı olmuş.Ordu, içinden bir defa daha ikiye bölünmüştü. Sonuçta isyan bastırılmış.Talat Aydemir ve iki arkadaşı idam edilmiştir.

Diğer tarafta mecliste;DP.lilerin desteği ile AP.ı gün geçtikçe güçlenmeye başlarken,Yeni Türkiye Partisi erimeye ve Millet Partisi de güç kaybetmeye başlamıştır.

1965 seçimleri ile AP.ı büyük oy alarak iktidara gelmiştir.Genel başkanları Süleyman Demirel olan bu partinin iktidara gelmesinde eski Demokratların ve sayın Akşit'in de gayretleri olmuştur."«» İktidara kendisini DP. in devamı,varisi olarak ilan eden AP.in gelmesi ile; eski Demokratlar haklarını geri almak için faaliyetlerini artırmaya başlayacaktır.Bu faa-

liyetleri sayın Akşit'ten öğrenelim:

"...Bu dönemde hem aklarımızı saqlamak hem de siyasi haklarımızı elde etmek için Ankara'da sayın Bayar'ın teşvik ve destekleri ile "Bizim Ev Kulübünü" kurduk.Kurduğumuz bu kulüp hem Ankara'da hem İstanbul'da çeşitli toplantılar yaptı . Bu toplantılar tamamen siyasetin dışında bir dernek,kulüp hüviyetindeydi.

Bu günlerde AP.in Büyük Kongresi için delegeler Ankara'da toplanıyordu. AP. delegeleriyle yaptığımız konuşmalarla,onların ittifakla kongrede "siyasi hakların geri alınması" kararını almalarını sağladık.Durum böyle olmasına rağmen AP.in Büyük Kongrede aldığı bu karar parlemantoda uygulama safhasına konulamadı. Bizler;sayın Bayar ve arkadaşlarımız yılmadık.Siyasi haklarımız ve affımız için çalışmalarımızı devam ettirdik.Bizim Ev Kulübünün bu mevzuuda çok büyük hizmetleri olmuştur.Söyleki;Bizim Ev Kulübü Ankara'da büyük bir toplantı yapmış ve bu toplantıya bütün arkadaşlar iştirak etmiştir.Bu toplantı yemekli toplantı mahiyetinde olmuştur . Böyle olmasına rağmen sadece Demokratların bir araya gelip,bu toplantıyı yapmış olmaları bile umumi efkar üzerinde etkili olmuştur.

Nitekim bu toplantılar,İstanbul Bizim Ev Kulübünde de devam etti.Anadolu yakasındaki bu yerimizin genel sekreterliğini sayın Hüsamettin Cindoruk yaptı.Biz bu evdeki çalışmalarımızla da konuşmasak dahi sadece yemekli toplantılar yapmak suretiyle çalışmalarımızı devam ettirdik.Hatta sayın Bayar'ın

evinde yaş gününü bahane edip bütün arkadaşların toplanmasını temin ediyorduk.Bütün adresler bende olduğu için bunların davetlerini ben yapıyordum.

Bu dönemde (1966) nihayet bizim "meslek ve sanatlarımızın icrası ile ilgili" kanun çıkarıldı.Artık meslek ve sanatlarımızı icra etmek hakkına sahip olmuştuk.Fakat halen daha siyasi haklarımıza ve siyasi affa uğramamıştık.Her an içeriye girme ihtimali üzerimizde "Demokles'in Kılıcı" gibi asılı duruyordu."

Kurdukları kulüp ile mesleklerini icra etme hakkına ulaşan DP.liler ve Baha Akşit şimdi esas önemli olan meselelerini çözüme kavuşturmak için mücadeleye geçeceklerdir.Fakat daha önce eski Demokratların bu kulüp çalışmaları ve Baha Akşit'in etkinliğini,kulübün İstanbul şubesinin genel sekreteri sayın Cindoruk'tan dinleyelim:"...Sayın Bayar'a siyasette siyasi yasakların kaldırılması için açmış olduğu mücadelede destek verenlerden biridir sayın Akşit.Bu mücadele için Bayar önce bir hizmet kulübü kurdu.Bu kulube iştirak edenlerden biri olan Baha Akşit burada;sayın Bayar'ın çevresinde Demokrat grubunu ayakta tutan önemli bir kişidir.Kulübün amacı yasak DP.MV.inin dayanışması idi. " «3»

DP.lilerin siyasi haklarını geri alma çalışmaları, ülke içinde başlayacak yeni seçimler nedeniyle gündemde seçim propagandası olarak etkili rol almaya başlamıştı.iktidarda olan AP.in büyük kitleleri peşinden sürükleyebilmesi için DP.lile-

rin ve sempatzanlarını yanına çekmesi lazımdı.

Başta da belirttiğimiz gibi sayın Bayar ve arkadaşlarının başlattığı siyasi haklarını alma mücadelesi ve eski dostları Demirel'e yaptıkları baskı da eklenince 12 Mayıs 1969 da AP.Millet Meclisi Grup Başkan vekili Osman Sabit Avcı'nın başkanlığında 219 MV.in imzasıyla Millet Meclisi başkanlığına "DP.lilere siyasi haklarının iadesini sağlayacak değişikliği" ile ilgili teklif meclise getirilmiştir.('4')

Meclise verilen bu teklifi İnönü ve CHP. ortak grubu da ertesi gün toplantı yaparak ;eski DP.lilerin seçilme haklarını engelliyen kuralların kaldırılmasına,siyasi suçlardan hüküm giyen diğer kişilerin de siyasi haklarının iadesi ve basın ve fikir suçlarının affı, kararını alarak desteklemiştir.('5') Bu toplantılarında sayın İnönü'nün konuşması da dikkate değerdir.Bu konuşmada;"...Bir defa,bahis konusu olan insanların geçmişte gösterdikleri şiddet ve kabiliyetlerine, istidatlarına verilen mana haksızdır.Garip görünecektir size ama,en çok çekişmede,1950 den evvel ve sonra tartışmalarda en çok üzüntü çekmiş insanlardan biri olarak ihtilale varan hüküm o zamanki idarecilerin,münhasıran onların,anlayışının eseri olduğunu kabul etmiyorum.Dediğim gibi,bir tarih tekamülünün içinde geçirilmesi kaçınılmaz olan dar geçitler onların başında patlamıştır.

1960 da meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı hareket dediğimiz zaman,10 senelik tahlilden ve tecrübeden sonra

kanaatim odur ki, bunun minhasıran baştakilerin hataları farz etmek yanlıştır. Bu her yönü ile cemiyet nizamının zaruri olan neticesi idi. U zaruri netice onları felakete ugrattı, yeni rejim geldi. Bunu yapmakla memleket fayda görecektir, kanaatiyle bunu el birliği ile çıkaralım." diyerek İnönü konuşmasını bitirmiştir. (6)

Parlemantoda bu kararlar alınırken eski iki parlamenter Bayar ile İnönü aralarındaki buzu eritmeye başlayarak, karşılıklı ziyaretlerde bulunacaklardır. Her iki liderin buluşmalarını bağımsız Adana MV. ve gazeteci Turhan Dilligil ile CHP. Gaziantep MV. A. İhsan Gögüş aracılık edecektir. (7)

İnönü ile Bayar'ın görüşmelerinden önce 14 Mayıs'ta Millet Meclisi Anayasa Komisyonu, DP. lilere siyasi hakların geri verilmesini kabul etmiştir. Kabul edilen bu kanun Anayasa'nın 68. madde 2. fıkrasındaki "ağır hapis cezasına mahkum olanlar, affa uğrasalar da milletvekili seçilemez" ibaresiydi. Teklif bu 68. maddenin değişikliği ve geçici 11. maddenin yürürlükten kaldırılmasıydı. Böylece DP. lilerin yanında ağır hapis cezasına uğramış yurttaşlara da MV. i seçilme hakkı tanınacaktı. (8)

Turhan Dilligil ve Ali İhsan Gögüş'ün çalışmaları ile kararlaştırılan İnönü-Bayar görüşmesi 15 Mayıs'ta İnönü'nün Pembe köşkünde gerçekleşmiştir. Daha sonraki günlerde (28 Haziran 1969) İnönü, Bayar'ı İstanbul'da iadeyi ziyarette bulunacaktır. (9) 15 Mayıs 1969 günü af kanunu TBMM. de 309 oyla kabul edilmiş ve anayasa değişikliği için yeterli oy sağlanmıştı.

Affın meclisten geçmesi üzerine Kastomonu MV.i Basri Aktaş'la Celal Bayar tarafından 16 Mayıs günü,af kanununda olumlu oy kullanan partilere teşekkür mesajları gönderildi.

Yapılan tebrikler sonucu,ordunun yüksek kademesinde huzursuzluk başladı.Partilere tazyik yapıldı.Cumhurbaşkanı Sunay tarafından,Anayasada değişiklik yapılmaması hakkında partilere ve başbakana ikazlarda bulunuldu.

17 Mayıs günü siyasi af teklifi Senato Komisyonu'na gelmişti.Fakat bazı senatörlerin itirazı üzerine teklifin görüşülmesi bir sonraki toplantıya alındı.

19 Mayıs günü Cumhurbaşkanı Sunay,beyanatında,mevcut anayasa üzerinde değişiklik yapılmamasını,böyle bir kanun çıkarılsa cumhurbaşkanlığından istifa edeceğini,memlekette huzursuzluk olacağını beyan etmişti.Cumhurbaşkanının bu konuşmasının önünü yanlış olduğunu bildirmiştir.('10')

Meclis ve orduda bu çalkantılar olurken siyasi af Cumhuriyet Senatosunda müzakere edilecekti.Halbuki seçimler de yakın zamanda yapılacaktı.Bu nedenle AP. genel başkanı ve başbakan Demirel,AP.Senato grubunda;"memleketin selameti,huzuru,cumhurbaşkanının konuşması,ordu yüksek kademesindeki söylentiler sebebiyle teklifin Komisyona alınmasını,seçimden sonra görüşülmesinde yarar olduğunu" ifade etti.AP. af kanunu teklifini kabul ediyordu ve teklif devam edecekti.('11')

TBMM.de Aff Kanununun kabulü üzerine sayın Celal Bayar olumlu oy kullanan partileri ziyaret etmek istemiştir.AP.Ge-

nel Başkanı sayın S.Demirel'in Sıtkı Yırcalı kanalıyla "Bizi ziyarete gerek yok.Lüzumunda biz kendisini ziyaret ederiz.Sayın Bayar'ın diğer partileri ziyaretleri uygun olur."demıştır.

22 Mayıs günü sayın Bayar,damadı Dr.Ahmet Gürsoy'la Güven Partisini,23 Mayıs günü de Dr.Baha Akşit ile birlikte Cumhuriyetçi Köylü Millet P.(CKMP.) ve aynı gün yine Yeni Türkiye Partisini (YTP.) ziyaret ederek teşekkür etmiştir.

24 Mayıs günü Abdullah Uraz kanalıyla,sayın Demirel,sayın Bayar'a;"Siyasi haklar benim davamdır.Bana zaman versinler,bunu ben halledeceğim. " diye mesaj göndermiştir. <18>

Bayar'ın ve diğer DP.lilerin kamuoyunda başlattığı bu hummalı çalışma seçimler yapılana kadar durmuştu . Seçimlerin yapılmasını beklerken sayın Bayar İstanbul'a dönmüştür.Akabinde sayın İnönü,Bayar'ı ziyarete gelmiştir (28 Haziran 1969).

Bu görüşmede İnönü,Millet Meclisi'nden geçtikten sonra Cumhuriyet Senatosu'ndan geri dönen(anayasa değişikliği) ve çeşitli gerginliklere yol açan iç politika hayatındaki gelişmeler üzerinde durmuştur. <19> İnönü ile Bayar arasındaki bu yakınlaşma,milletin gözünde çok olumlu karşılanmıştı . Fakat aşırı sol cereyanların içinde bulunanlar ile,cuntacılar bu görüşmelerden memnun olmamışlardı.

Nihayet 12 Ekim günü seçimler yapıldı.Seçimden sonra DP.lilerin affı ile ilgili anayasa değişikliği teklifi kararlaştırıldığı üzere Cumhuriyet Senatosu'nda görüşüldü . Senatonun birinci müzakeresinde 126 oyla,ikinci müzakeresinde 127 oyla

7 Kasım 1969 da kabul edildi. «14»

Anayasa değişikliği teklifi meclisten çıkınca; sayın Bayar ve arkadaşları bu kanunun çıkmasında olumlu oy kullanan partilere teşekkür ziyaretleri yaptı. Bu ziyaretlere sayın Bayar'ın yanında iştirak eden Akşit; ziyaretlerini şu şekilde aktarmaktadır:

"...Kanun çıkar çıkmaz sayın Bayar Ankara'daydı. Zaten kanunun müzakeresi sırasında da Ankara'da bulunuyordu. Ben de Ankara'daydım. Kanun çıkınca teşekkür maksadıyla partileri ziyaret ettik. Kanun teklif edilmeden evvel de bu partilerle temas halindeydik.

Sayın Bayar Yeni Türkiye Partisi'ne benim dışında bazı arkadaşlarla gitti. Sayın Bayar'la yalnız ikimiz Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne gittik. Bizi merasimle karşıladılar. Partinin başkanı Türkeş, kapıda biz karşıladı. İçeri girdiğimiz de sayın Bayar beni takdim etti; sehpa arkadaşım, idam arkadaşım sayın Baha Akşit diye. Böyle takdim edince Türkeş idamlara karşı olduğunu ve kendilerinin de 13 Kasım'da dışarıya gönderildikleri için Milli Birlikçilere çeşitli yazılarla ikazda bulduklarını, kendilerinin ve arkadaşlarının bütün bu ikazlarına rağmen idamların olmamasına müessir olamadıklarını uzun uzun anlattı. Sonra biz Türkeş'in yanından ayrıldık. "

Türkiye'nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve arkadaşlarının sevinci uzun sürmeyecek, çıkarılan anayasa değişikliği kanunu Türkiye İşçi Partisi'nin Anyasa Mahkemesine itirazları

Üzerine, Anayasa Mahkemesi kanunu usul yönünden hatalı bularak iptal edecektir.

Bu iptal üzerine siyasi affın TBMM.den çıkması sırasında başkanlık yapan sayın Ferruh Bozbeyli'nin bilerek usul hatası yaptığı hakkında söylentiler oldu. Sayın Bozbeyli'nin katiben kabul etmediği bu usulsüzlük iddiasının söylentileri devam etti. Affın geri dönmesi memlekette huzursuzluğu büsbütün artırdı. Yapılan 1969 seçiminde sağ oyların bölünmesi ile AP. tek başına iktidar olamadı. Böylece ülkede koalisyonlar devri başladı. 12 Mart 1971 yılında ordunun, Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının verdikleri muhtıra üzerine, hükümet istifa etti. Yerine CHP.den istifa ettirilerek bağımsız milletvekili olan Nihat Erim'e hükümet kurduruldu.

Nihat Erim Kabinesi döneminde, öğrenciler arasında başlayan sol akımlar büsbütün arttı. Kır gerillası adı verilen çalışmalar; Ortadoğu Teknik Üniversite'sinde en aktif faaliyet gösterdikten sonra Orta ve Doğu Anadolu'ya yayılmaya başlamıştır. Bu hareketin başında Deniz Gezmiş, Hüseyin Doğan ve arkadaşları vardır. İsyan halini alan bu hareket, Devletin korunmasında görevli güçler tarafından yapılan musademe sonunda yakalanmışlar ve mahkemeye verilmişlerdir. Mahkeme sonucu idama mahkum edilmişlerdir. Arkadaşlarının idama mahkum olması üzerine Mahir Çayan, Ömer Ayna ve arkadaşları, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını kurtarmak istemişler. Emniyet güçleri tarafından bastırılmış ve hapsedilmişler. Fakat hapishaneden kaçmayı başa-

rarak Ordu'da esir aldıkları Amerikalılarla tekrar emniyet kuvvetleri ile çatışmaya girmiş ve ölü olarak yakalanmışlar. Bu olaydan sonra Deniz Gezmiş ve arkadaşları 6 Nisan 1971 de infazları yapılmıştır.17 Nisan'da da Nihat Erim istifa etmiş, yerine tavsiye ettiği Ferit Melen hükümeti kurmuştur.Melen Hükümeti de 10 Nisan 1973 'e kadar iş başında kalmıştır.Onun yerine Naim Talu başbakan olmuştur.Bu tarihlerde cumhurbaşkanı seçimi gündemdedir.20 Mart 1973 de müddeti dolan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın yerine aday olan Genel Kurmay Başkanı Faruk Gürler parlamento içinde ve dışında yaptığı temaslar ve çalışmalar ile hükümete baskı yapmaktadır.Cemal Gürsel'den beri Türkiye'de Genel Kurmay Başkanlarının,cumhurbaşkanı seçilmesi adeta teamül haline gelmişti. Fakat Meclis,Gürler Paşayı cumhurbaşkanı seçmeyerek bu baskılara boyun eğmemiştir.Gürler Paşa'nın yerine Demirel ve Ecevit'in ittifak ettiği,daha yumuşak ve nazik bir asker olan,Demokrat Parti döneminin eski Deniz Kuvvetleri Kumandanı olan,Fahri Korutürk'ü Cumhurbaşkanlığına seçerler. <1973>

Bu olay 1960 'dan sonra Türkiye'nin demokrasi alanında kazanılmış bir davranış olarak kabul edilir. Türkiye'nin iç siyasetinde bu gelişmeler ve değişmeler cereyan ederken eski Demokrat Partililere karşı da bir yumuşama başlayacaktır.Sonuçta 1975 başında siyasi af kanunu yeniden ele alınarak, kabul edilecektir. Bunu gerçekleştirmelerinde eski Demokratlara AP.den ayrılıp,ayrı bir parti kuran Milletvekillerinin kamu-

yunda yarattığı hava etkili olacaktır.Şöyleki:

AP.in hükümetten düşmesine neden olan parti içi bölünmelerin oluşu;siyasi affın Anayasa Mahkemesi'nden geri donmesi ile AP.Bursa MV.i sayın Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy ile AP. MV. Neriman Agaoglu'nun istifasıyla başladı.Bu milletvekillerini başkaları da takip etmiştir.AP. den ayrılan 41 MV.i 18 Aralık 1970 günü yeni bir parti kurdular,Demokratik Parti,Partinin Genel başkanı Ferruh Bozbeyli,genel başkan vekillikleri de Sadettin Bilgiç ve Yüksel Menderes olmuştur.Partinin kurulduğunda mecliste 49 üyesi mevcuttu.^{'16'}

Demokratik Parti kurulduğu sırada Celal Bayar ve arkadaşları (Baha Akşit ve diğerleri) iptal edilen siyasi haklarını yeniden kazanmak için çalışmalarını sürdürüyorlardı.Bayar bunun için sık sık basında beyanlar veriyor,kamuoyunu uyanık tutuyordu.Ufukta ara seçimler vardı.Bu seçimleri kullanarak haklarına kavuşmayı amaçlıyordu.

Aynı tarihlerde yeni kurulan Demokratik Parti seçimde kendisini takviye edecek güç olarak eski Demokratlara,Bayar'a dayanmayı istiyordu. Bayar ise af nedeniyle sayın Demirel'e kırgındı.Bu yüzden sağlığında eski DP.lilerin siyasi haklarını kazanmalarını istediğinden Demokratik Partiye destek vermeyi uygun bulmuş hatta kızı Nilüfer Hanımın da bu partiye geçmesini sağlamıştır.^{'17'} Artık Bayar'ın bundan sonraki faaliyetleri Demokratik Parti'yi seçim meydanlarında yaptığı konuşmalarla ve diğer partilerle kurduğu ilişkilerle siyasi hakla-

rını geri almaya çalışmakla geçecektir.Bu çalışmalarını sayın Akşit'ten dinleyelim:

"...Siyasi Af kanunu Anayasa Mahkemesinde iptal edilince mesele gene muallakta kalmıştı.Gene uzun müddet çalışmamız iktiza ediyordu.Bu dönemde Bayar sık sık basına gerekli beyanlarda bulunuyordu.Biz de mümkün olan her yerde siyasi hakların verilmesi hususunda çalışmalar yapıyorduk.Nihayet Adalet Partisi bize bu imkanı sağlamaya muvaffak olamadı.Olamayınca kendi bünyesi içinden bir grubun ayrılma halinde iken sayın Bayar'la yaptığımız konuşmalarda,Bayar devamlı olarak siyasi hakların verilmesi üzerinde duruyordu.O kendisi için siyasi hakların verilmesini büyük bir vazife,bunu temin etmeyi büyük bir dert olarak kabul etmişti.Istiyordu ki hayatta iken arkadaşlarına siyasi haklarını çıkarmayı başarsın.O itibarla bu sırada kurulmuş olan Demokratik Partiyi destekledi.Demokratik P.nin seçim konuşmalarına katıldı.Ben bu harekete katılmadım. Bu hareketin dışında ve bitaraf kalmayı tercih ettim.Fakat olayları yakından takip ettim.

Bayar 1972 ara seçimlerinde Demokratik P. için yaptığı Karadeniz ve Ege seyahatlerinde Adalet P.nin eski DP.lilerin siyasi haklarını vermediği,DP.in yolunda olduklarını ifade ederek faaliyette bulunmalarına rağmen,eski Demokratlara en tabii,en insani ve demokratik haklarını vermedikleri için milletimize şikayette bulundu.Bu çalışmalarında başarılı oldu ve Demokratik Parti 49 milletvekilliği kazanma şansına sahip ol-

du. Yine bu dönemde sayın Bayar'ın bir beyanı vardır.Yeni İstanbul gazetesinde çıkan bu beyanını Bursa Bizim Ev Klübünde demiştir:"...İsmet Paşanın kanunsuz gidise rıza göstermeyeceği ve siyasi haklar hakkında mutlak bir vaziyet alacağı" Bu beyanının çıkması çeşitli dedikodulara sebep oldu.

Bu sırada sayın İnönü parlemantoda adeta DP.döneminde yaptıklarını,hatta o döneme kadar yapmış olduğu davranışları ve hareketleri çürütürcesine bir konuşma yaptı.Ve dediki;bu hadise Demokratların kusurundan doğmamıştır.Biz de bu dönemde iktidar olsaydık hadise bizim de başımıza gelebilirdi demek suretiyle bir nevi o güne kadar yapmış olduğu iddiaları,hatta CHP.nin yapmış olduğu iddiaların aksine bir beyanda bulundu.

Kısa bir müddet sonra 1973 de koalisyon hükümetleri başladı.Bu dönemde yapmış olduğu konuşma ve beyanlarla İnönü ile Bayar arasında bir yakınlık başladı.Bayar,İnönü'yü Ankara'daki evinde ziyaret etti.Akabinde İnönü,Bayar'ı Çifttehavuzlar'daki evinde ziyaret etti.Bu hadiseleri takiben koalisyon hükümetlerinin devamı sırasında bir hayli sıkıntılar oldu.1974 da Kıbrıs çıkartması gerçekleşti.

Bir müddet sonra 1975 başında,siyasi af kanunu,yeniden ele alınarak kabul edildi.Kanun çıkmadan önce sayın Bayar,eski DP.MV.lerinin birliklerini bozmamalarını,af kanununun kabulünden sonra bir araya gelerek karar vermelerini istediğini eski DP. grub başkan vekili Dr.Baha Akşit kanalıyla arkadaşlarına bildirdi.Kanun çıktıktan sonra,hayatta bulunan eski DP.

MV.ni İstanbul'da Moda Deniz Kulübünde toplantıya davet etti. DP.MV. lerinin hepsi bu toplantıda bulundu.

Moda Deniz Kulübünde, kursude sağ tarafına Dr.Baha Akşit'i almıştır.Partilerin çok üstünde bir konuşma yaptı.Bu konuşmasıyla bütün arkadaşlarını tatmin etmiştir.Konuşmasında, Demokratik P. ile Adalet P.ni ve DP.lilerden bazılarını da davet ederek toplantı yapacağını, sağ kanadı birleştirmek istediğini bildirdi.Bu konuşma ittifakla tasvip görmüştür.Bayar'ın konuşmasıyla toplantı sona erdi.

Akabinde AP'den iki, Demokratik Parti'den iki milletvekili ile, Demokrat Partililerden Sebati Ataman, Celal Yardımcı ve Dr. Baha Akşit'i toplantıya davet etti.

AP'den İhsan Sabri Çağlayangil ile Sabit Osman Avcı Demokratik Partiden Özer Ölçmen ile Trabzon Milletvekili Ekrem Dikmen katılır.

Sayın Bayar, bu iki partinin bir arada hükümet kurmaları için şartları araştırmaktadır.Toplantılar birkaç gün devam eder.Toplantılar sonucunda bir anlaşma imkanı bulunamaz.Müzakerelerin tam bittiğinin sanıldığı safhada, Sayın Bayar tarafından bir teklif ortaya getirilir:

"Sayın Cumhurbaşkanı tarafından, seçimle gelmiş herhangi bir parlamantere, Başbakanlık verildiği takdirde o hükümette katılmayı, hükümeti desteklemeyi taahhüt ediyoruz." denecektir.Bu teklif üzerine AP ve Demokratik Parti milletvekilleri, partileri ile temas edeceklerdi.

Bu sırada Cumhurbaşkanlığına yakın çevrelerden Sayın General Tekin Arıburun'un Başbakanlığa getirilmek istendiği söylentileri geliyordu. İlk cevap AP'den gelir. Sayın Bayar a "Teklifinizi aynen kabul ediyoruz." denir. Demokratik Partiden olumlu cevap gelmez. Sayın Süleyman Demirel Başbakan olursa katılmayız, diye cevap gelir.

Sayın Bayar, bu defa Celal Yardımcı'yı parti liderleri ile temas etmek üzere Ankara'ya gönderir. Celal Yardımcı da netice alamayınca bu defa Dr. Baha Akşit'i aynı maksat için Ankara'ya gönderir. Dr. Baha Akşit önce AP'ye gider. Sayın Demirel İhsan Sabri Çağlayangil ve Sabit Osman Avcı'yı bir arada iken ziyaret eder. Olumlu cevap alamaz. Bunun üzerine cevablarının yazılı olarak beyanını ister. Yazılı cevabı İhsan Sabri Çağlayangil ve Sabit Osman Avcı imza ederek verirler. Bu defa Sayın Demirel'den de aynı cevabı ister. Bu talebi Çağlayangil ve Avcı, bizim cevabımız partiyi temsilen verilmiştir diyerek reddetmişlerdir. Sayın Dr. Baha Akşit ise ısrarla sorunun sebebi Sayın Demirel'dir, ondan da cevap istirham ediyorum diye söyleyince, Sayın Demirel "Baha Bey haklıdır. Ben de aynı cevabı imzalı olarak vereceğim " der. Cevap yazılır, imza eder ve Baha Akşit'e verir. Sonra Baha Akşit, Sayın Bozbeyli, Üzer Ölçmen ve Ekrem Dikmen'i bir arada ziyaret eder. Aynı teklifi tekrarlar. "AP Genel Kurulu, Süleyman Demirel Başbakan olmayacak diye karar versin, bu şartla imza ederiz." diye ısrar ederler. Baha Akşit, Bayar'ın teklifi sarıhtir ve böyle bir kayıt

yoktur dediği halde kabul edilmez Bu defa, Demokratik Parti grubunu böyle bir karar karşısında serbest bırakmalarını, milletvekillerinin inançlarına göre serbest olmalarını grup kararı ile bağlamalarını teklif eder.Kabul ettiremez.Yazılı beyanlarını ve imzalarını alarak,Sayın Celal Bayar'a getirir ve takdim eder.Kendilerine Sayın Demirel'in, Bayar'ın teklifini aynen kabul ettiğini ve imzası ile teyit ettiğini söylemesine rağmen ikna edememiştir.

Bu olaydan sonra Demokratik Parti'den Sayın Dr. Saadet-tin Bilgiç, Nilüfer Gürsoy ve arkadaşları istifa ederek ayrıldılar.Istifa eden milletvekillerinin Demirel tarafından kurulan hükümeti destekleyeceğini bildirmeleri üzerine, yeniden Süleyman Demirel Başbakanlığa getirildi.

O dönemde imkansız gibi görünen bu olay nihayet gerçekleşti, Demirel Başbakan oldu.Ben de 1975 da kazandığımız siyasi affımız sonucunda,yapılacak ara seçimlerine katılmaya karar verdim."

Nihayet uzun çalışma ve sabır sonunda eski DP. milletvekilleri hakları olan siyasi affa uğramışlardı.Artık bundan sonra yapılacak tek bir şey kalmıştı.O da milletin iradesiyle inmedikleri milletvekillik görevini yeniden milletin reyi ile kazanıp,kanıtlamak. Nitekim sayın Akşit 1975 ara seçimlerine Denizli'den senatör adayı olarak katılacak,rakiplerine büyük oy farkı ile geçecektir.Böylece Denizli halkının ve milletin sevdiği,istediği meşru bir insan olduğunu bir kere daha kanıtlayacaktır.

2. Senatörlüğü 1975-1980

Dr.Baha Akşit 1975 ara seçimlerine AP.den senatör adayı olarak katılacak ve sonuçta Denizli AP. senatörü olacaktır. Bundan evvelki parlamento hayatı,neredeyse hayatına mal olacakken neden tekrardan böyle bir riske giriyordu? Tekrar parlamentoya katılmasının sebebi neydi? Bir heves mi? Kanıtlanması gereken bir görev mi? Yoksa bir meydan okuyuş muydu? Bu soruların cevabını sayın Akşit'in kendisinden alalım:

"...Senatörlüğe neden heves ettim? Benim için önemli bir mesele idi.Çünkü millet tarafından seçilmiş,silah kuvveti ile vazifeden ayrılmıştım.Tekrar seçilmek mecburiyetindeydim. Bizim için hala o zamanlar "meşruiyetini kayb etmiş olan bu kişileri Türk milleti al aşağı etmiştir" diyorlardı.Bu söz 1961 Anayasasının dibacesinde de mevcuttu.

Ben bunun aksini ispata mecburdum.Ben,meşruiyetimi kaybetmemiştim.Bunu neyle gösterebilirdim; daha önce seçildiğim gibi siyasi haklarımız verildiği anda tekrardan seçilmek suretiyle cevablandırabilirdim.Nitekim siyasi haklarımız verildiği sene memleketim Denizli'de senatörlük açıktı.Senatörlüğe sayın AP.Genel başkanı S.Demirel'le kurduğum temaslarla aday olmak istediğimi söyledim ve aday oldum.

Senatörlüğe aday olmadan evvel sayın Bayar'ın fikrini aldım.Dedimki;bizim 1924 Anayasası'nda senatörlük yoktu,milletvekilliği vardı.Bu anayasada senatörlük var. Ne düşünüyorsunuz? Bana "milli iradeye dayanan her seçim benim için muteber

dir" dedi. Bunun üzerine içim rahat,Denizli'den adaylığımı koydum"

Sayın Aksit'in Bayar'a danıştığı senatörlük mefhumu 1961 Anayasası'nın yasama gücünün bir organı idi.Genel oyla seçilen 150 üyesi ile cumhurbaşkanınca seçilen 15 üyeden ve tabii üyelerden kurulan Cumhuriyet Senatosu'na 40 yaşını doldurmuş ve yüksek tahsil yapmış olanlar seçilebilirdi.Cumhuriyet Senatosu,TBMM.de bulunan Millet Meclisi ile anayasanın öngördüğü belirli durumlarda birlikte,normal olarak da ayrı ayrı toplanır ve görüşmeler yapar.Yetki ve görevleri karşılaştırılırsa serbest ve genel oya dayanılarak kurulan Millet Meclisi'nin ağır bastığı görülür.⁽¹⁶⁾ Senatonun işlevinin iki fonksiyonu daha önemlidir;birisi mecliste görüşülüp kabul edilen kanunların senatoda da görüşülüp onaylanması.Böylece Anayasa Mahkemesinden evvel senatoda birinci süzme hareketini gerçekleştirir. İkinci olarak diğer kanun ve görüşmelerden farklı olarak bütçe görüşmesi ilk önce senatoda onaylanıp,sonra Millet Meclisine gönderilir.Bu durum da senatonun Millet Meclisinin üstünde bir organ gibi vazife görmesine neden olur.

Bu yetkilere haiz olan senatörlüğe aday olan sayın Aksit memleketi Denizli'de büyük bir teveccühle karşılanmıştır. Ön seçimlerde diğer 12 adayın toplam oyundan fazla oy alarak unutulmadığını ve parlamentodan indirilişinin halk tarafından tasvib edilmediğini kanıtlamıştır.

a. Hizmetleri

AP. Denizli Senatörü Dr.Baha Akşit,seçimleri kazandıktan sonra meclise,millet iradesinin yerine gittiğinde memleketinin diğer senatörleri ile 1960'da bıraktığı hizmetlerine ve hedeflerine ulaşmak için çalışmalarına başladı.Fakat o dönem hükümet koalisyon hükümeti idi.Hükümetteki bu karma ,senatör olduğu Denizli senatörlerinde de mecuttu.Eski bir parlamenter olarak önemli olanın hizmet olduğunu bildiğinden arkadaşlarına parti ayırmaksızın yapılacak hizmetleri el birliğiyle gerçekleştirmelerini ifade etmiş ve olumlu karşılanmıştır.Hizmette birliği sağladıktan sonra sayın Akşit memleketini kalkındırmaya kaldığı yerden başlamıştır.Yaptığı hizmetleri kendisinden alalım:

"...AP. senatörü olduğumda;DP.milletvekili iken bıraktığımız hizmetlerin bir çoklarının olduğu yerde durduğunu gördüm.Bunun üzerine bunları devam ettirmeyi arkadaşlarla ilke edindik.Bunlardan biri; Denizli-Acıpayam-Tavas, Denizli-Tavas Muğla, Denizli-Acıpayam-Cameli-Fethiye, Denizli-Çardak-Ankara yolları, bizim zamanımızda kısmen açılmış,kısmen tetkikleri devam etmekteydi.Hatta bir kısmının projeleri hazırlanmış,direkleri dikilmiş,inşa edilmek üzereydiler.Bunların etüd ve aplikasyonları bitmiş olmasına rağmen o safhada kaldığını gördüm.İlk planda yeniden Denizli-Tavas-Acıpayam yollarının etüd ve aplikasyonunun programa alınmasına gayret sarf ettim.Senatörlüğüm döneminde bu gerçekleşti ve sadece Tavas yol ayrımı-

na kadar olan kısmı ikmal edildi.Ondan sonraki kısım bizim senatörlüğümüz bitince gene duraklama dönemine girdi.Şimdi 1993 yılında devam ediyor.

Yalnız o dönemde gene Denizli-Tavas-Kale-Mugla yolu açılma imkanı buldu.Denizli-Acıpayam-Çameli-Fethiye yolunun 37km. si hariç tamamen yapıldı fakat henüz açılma dönemine girmedi. Ayrıca Denizli-Dinar arasındaki yolun Çardak'a kadar olan kısmı çok virajlı ve pek de arzu edilen şekilde bir yol değildi. Bunun etüd çalışmalarını yetkililerin programın aldırıldım.Senatörlüğümüz bittiği zamanda Çardak'a kadar olan kısmı bitmişti. Ondan sonrası halen o safhada duruyor.

Yol çalışmalarımızdan sonra sulama işlerinde de benim MV.im zamanında gelinmiş olan noktadan daha ileri gidilmediğini gördük.Bunda da gayretler sarf ettik. O günkü AP. anlayışına göre kooperatifler kurmak suretiyle yapılan yeraltı sulamaları ile devam ettirdik.Bunların kooperatif nizamnamelerini bizzat kendim almak suretiyle o bölgelere teker teker 7 şer nüsha olarak müracaatlarını dağıtım,izah ettim.Maddi olarak da takviye ettim.Şimdi bunların ekserisi işler duruma geçmiştir. Ayrıca Denizli merkezinde Sarayköy Ovasını sulaması,Denizli merkezindeki sulama işlerini takip ettim.Güneydeki büyük enerji santralının,Adıgüzeller Santrali, kurulma çalışmaları başlamıştı.Bunun takviyesi ile ilgilendim.Bu santral Aydın Ovasının sulanmasına kafi gelecek büyüklüktedir.

Bunların dışında bir çok okulların yapılmasında arkadaş-

larımla beraber ve hatta olanları da takviye ederek, bir kısmı ile bizzat meşgul olarak, açılmasına muvaffak olduk. Bunlar halen faaliyettedir. Bunlar; endüstri meslek liseleri, ticaret liseleri, imam hatip okulları gibi okullardır. Zaten ortaokulların pek çoğu daha evvelden yine gayretimizle yapılmıştı. Liselerin devamını temin etmiş olduk. Böylelikle denilebilir ki milli eğitim bakımından bütün imkanlar kullanılmıştır.

Bir noktayı da ilave etmekte fayda var; benim daha DP. döneminden beri arzu ettiğim bir mesele vardı; Denizli'de bir Üniversitenin açılması, tıp fakültesinin kurulması idi. Bunun için senatörlük dönemimde tıp fakültesinin açılması gayretlerimi nakl etmek isterim. Bütçe müzakereleri yapılırken evvela bütçe senatoya gelir, ondan sonra meclise intikal ederdi. Bütçe senatoya geldiğinde daha evvelden dilekçe ile Denizli'de Tıp fakültesi açılması istenmişti, ben de bunları takip etmiştim. Denizli Tıp Fakültesinin kurulması hakkında bidayette menfi bir rapor verilmiş olmasına rağmen son defa benim de katılmamla bu iş olumlu bir mütalaa ile bakanlığa intikal etmişti. Denizli'de Tıp Fakültesinin açılması hususunda Milli Eğitim Bakanlığına olumlu rapor da gelmişti.

Ben bu sırada bütçe müzakeresi yapılırken bir teklif hazırladım . Eger hükümetin yapmış olduğu teklif dışında başka bir teklif yapmak isterseniz o da maddi karşılığı talep ediyorsa 3'te 1'in teklife imza koyması, 3'te 2'nin de kabul etmesi iktiza eder. Ben senatodaki dostluğumu ve arkadaşlığımı kul-

lanarak,muhalefetteki arkadaşlarıma da imzalatılarak,bu teklifin bütçe müzakerelerinde görüşülmesine ve kabul edilmesini sağladım.Fakültenin açılması için sembolik bir rakam olarak 10 milyon talep etmiştim.Bu 10 milyonda aynen kabul edilmiş oldu.Akabinde bu teklif meclise gitti.Meclise gittiği zamanda hiç kimse bu teklife itiraz etmeyi uygun bulmadı.Kabul edildi.Böylece Denizli Tıp Fakültesi'nin açılmasında benim ve beni destekleyen senatör arkadaşlarımla büyük bir himmeti olduğunu kabul etmeyi ve teşekkür etmeyi bir borç bilirim.Fakülte o sene açılma imkanı bulamadı. Sonrada askeri hareket 12 Eylül darbesi oldu.En nihayet fakülte 1 Ocak 1993 de açıldı.

Bir başka çalışmam da;senatör olduktan sonra kendi imkanlarımı kullanmak suretiyle Avrupa'ya gitmiştim.işçi çocuklarının eğitimi,öğrenimi ve yurt dışına yapılan ilticaların mahiyetini anlamak üzere kendi imkanlarımla Avusturya,Almanya,Hollanda,Belçika,İsviçre,Fransa'da tetkiklerde bulundum.Teker teker işçi teşekkülleriyle temasta bulundum.Ve burada Türk çocuklarının maruz kaldığı müşkülâtı dile getirdim .Her gittiğim yerden hükümete rapor verdiğim gibi senatoya geldiğim zaman bu meseleler hakkında bir araştırma komisyonu kurmak ve tedbir almak üzere senatoda bir konuşma yaptım ve bir teklifte bulundum.Bu teklifim hemen ittifaka yakın bir çoğunlukla kabul edildi ve bir komisyon kuruldu.Kurulan komisyonun başkanlığına ben seçildim.Bu komisyona çeşitli partiler ve MBK. Üyeleri dahi iştirak ettiler.Komisyonunda başkan olarak iltica-

lar ve milli eğitim yönünden yurt dışında bulunan işçilerin dilek ve temennilerini de almak suretiyle bunlar hakkında geniş bir rapor hazırladım.Bu rapor tamaten hazırlanmış bir durumdaydı.Bu esnada 12 Eylül olmuştur ve rapor gündemde kalmıştır.Ama bizim yaptığımız tetkikler ve rapor tamamen yazılmış ve hazırlanmış,meclise sevk edilecek hale gelmişti.Bu raporun arzu edildiği takdirde bugün dahi istifade edileceği kanaatindeyim. Bunlara ilaveten Denizli'de Çimento Fabrikası'nın kurulmasını özel dernek kurarak ve sayın Süleyman Demirel'in desteği ile gerçekleştirdik.Halen bu fabrika faaliyettedir. Bir de Çivril'de Şeker fabrikasını kurduk.Pamukkale Ovasının aşağı Çamlık'a kadar sulanmasını sağladık.

1975 yılından 1980 12 Eylül'üne kadar devam eden senatörlüğüm zamanında yaptıklarım özet ve genel olarak bunlardır."

Dr.Baha Akşit'in senatörlüğü devresinde Denizli mebusu olan arkadaşı Rıza Gençoglu'da bu çalışmalarını teyid ettiği gibi Baha Akşit'in hizmetlerinin günümüzde bir fert olarak halen devam ettiğini de ilave etmiştir.

Dr.Baha Akşit'in milli iradeye dayanarak kazandığı senatörlük hakkı gene bir askeri darbe ile elinden alınacaktır.Fakat bu seferki ihtilal,ilkinden daha farklı cerayan edecektir.1980 ihtilalinden meclisteki tüm partiler ve milletvekilleri nasiplerinin almıştır.Böylece Türkiye Cumhuriyeti ikinci bir defa demokratik hukuk devletine darbe yiyecektir.Bu durum 1982 da hazırlığı biten anayasanın halk oyuna sunulmasına kadar devam edecektir.

b. 12 Eylül 1980 Darbesi

Türkiye Cumhuriyeti neden ikinci bir darbeye gitmişti? 12 Eylül 1980 darbesine geliş nedenleri nelerdir? Üzetele 1980 öncesinde;ülkedeki siyasi çalkantı ile birlikte fiyat artışları ve anarşi olağanüstü boyutlara ulaşmıştı. Bunun yanında 1980 de süresi dolan Cumhurbaşkanı'nın seçilmesinde gerekli olan üçte iki çoğunluğun sağlanamadığından seçilemeyişi.Bu durumun daha uzun süre devam etmemesi için,Türk Silahlı kuvvetleri,emir-komuta zinciriyle idareye el koydu,12 Eylül 1980. Türk Silahlı kuvvetlerin idareye el koymasıyla 1961 Anayasası ve bütün siyasi partiler kaldırıldı.Öncelikle anarşiye karşı savaş açan askeri idare bunu başarıyla sürdürdü.

Daha sonra ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir Anayasa hazırlıklarına geçildi.İki kanadlı,Danışma Meclisi ve Milli Güvenlik Konseyi,bir Kurucu Meclis'in hazırladığı Anayasa,7 Kasım 1982 de halkoyuna sunuldu.Bu oylama ile Org. Kenan Evren 7.Cumhurbaşkanı seçildi.Yeni siyasi partiler idarenin kontrolü altında kuruldu.‘‘’

Ülkedeki yeni gelişmeler böyle iken sayın Akşit'in 1980 darbesi ile karşılaşması nasıl olmuştur? Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülen ilk askeri darbeyi çok acı bir şekilde yaşayan Akşit'in bu ikinci darbeye maruz kaldığı durum nedir ? 1960 darbesi ile kıyaslayacak olursak aradaki benzer ve farklılıklar nelerdir? Bunları kendisinden dinleyelim:

"...Darbe olduğu sabah Aydın Sultanhisar'da yegenimin yanında misafirlikte idim.O gün ,müdahalenin yapıldığını radyo-

lardan öğrendik.Misafir olduğum yegenim dışarıya sabah kahvaltısı almaya çıktığında,dışarıya çıkma yasağının olduğunu öğrenmiş.Öğleyin sayın Evren in konuşmasını televizyon ve radyodan dinledikten sonra bu müdahalenin 1960 darbesi ile kıyaslanamamak bir durumda olduğunu ve bize karşı herhangi bir tedbirin alınmadığını öğrenmiş oldum.Bu öğrenmenin neticesi olarak öbür darbe ile bu darbenin birbiriyle mukayese edilmesinin kabil olmadığı kanaatına ulaştım.

Elbetteki müdahale müdahale idi.Yalnız 1980 darbesini yapanlar,bazı hususları nazarı itibare almışlardı.Mesela 1961 Anayasasının dibacesinde mevcut olan "meşruiyetini kayb etmiş iktidara karşı direnmiş olan Türk milleti" tabirini tamamen kaldırmışlardı.Bu, bizim ne kadar büyük gayret sarf edersek edelim gerçekleştirmemiz mümkün olmayan bir olaydı.Şundan dolayı gerçekleştirmemiz mümkün olmuyordu;1960 darbesini yapanlar anayasanın en ufak bir noktasına dahi dokundurmayız.Anayasaya dokunmak isteyenlerin başına dünyayı yıkarız diye sık sık tehditte ve ihtarda bulunuyorlardı.Askeri idarenin arkalarında olduğunu ima ediyorlardı ve askeriye de arkalarındaydı.Halbuki DP.meşruiyetini kayb etmiş değildi.Nitekim benim senatör olarak meclise girişim bunun bir ifadesini belirtmek için yapılmış bir müracaattır.Biz ne kadar büyük çoğunlukla meclise girsek dahi bu maddeyi ve bununla birlikte gelen maddeleri kaldırma imkanına sahip değildik.1980 darbeciler temelli senatörlüğü ve 27 Mayıs bayramını kaldırıyorlardı.Bu bizim açımızdan DP.in özlediği bir karardı.

12 Eylül'ü yapanlar Milli Birlikçilerin kendilerine tanı-
mış oldukları hakların tamamını ortadan kaldırdılar.Kaldırın-
ca bir imkan doğmuş oldu. Yani bütün partiler müsavi haline
gelmiş oldu.Partilerin hepsini kaldırdılar ve bir müddet son-
sonra yeniden parti kurulmasına müsaade ettiler.Fakat bu müsa-
ade daha müdahaleli,daha kayıtlı olmuştur.Bunu söylemekle hiç
bir zaman 12 Eylül hadisesini tasvib ettiğim anlaşılmasın.Yal-
nız şunu ifade etmek istiyorum ki 12 Eylül hareketi elbetteki
sebeb ne olursa olsun seçilmiş bir iktidara karşı herhangibir
kuvvetin ,seçilmiş iktidarı düşürmesi demokrasi ile anayasay-
la,hukukla alakası yoktur.Ama 12 Eylül'ü yapanlar memleketin
o gün içinde bulunduğu anarşiyi ve buhranı öne sürerek gelmiş-
lerdi.Bu itibar le kendilerine göre,kendilerini haklı gördükle-
ri cihette olabilirler.

Kaldığı bir başka nokta da 12 Eylül Hadisesi hiçbir za-
man 27 Mayıs'la mukayese edilmesi mümkün değildir.Çünkü 27 Ma-
yıs da sadece iktidar partisine her türlü işkence,zulüm yapıl-
mış,ona muhalif parti el üstünde tutulmuştur.İktidar partisi
olan DP.aleyhine söylenmedik söz,yapılmadık hakaret kalmamış-
tır. Hatta bu iş o kadar ileri noktaya getirilmiştir ki DP.e
paralel düşünceye sahip diye bağımız adaylar da mahkum olmuş-
tur.İhtilalden 13 gün evvel DP.den ayrılan 2 milletvekili hiç
bir cezaya tabii tutulmamış,buna karşın CHP.den ihtilalden
1.5ay evvel istifa edip Hüseyin Şahin ile Atıf Topaloğlu DP.
liler kadar ceza almıştır.

Şimdi her iki darbe arasında bir benzeyiş kurmaya imkan yoktur. Her iki darbenin oluş sebepleri birbirinden farklıdır. 27 Mayıs DP.e karşı yapılmıştır. 12 Eylül ise Türkiye de anarşik olayların büsbütün artması, partilerin birbirlerine düşmanca hareket etmeleri hatta vatandaşların yahut bazı parti mensuplarının silahlı mücadele ile birbirlerini yer yer öldürmeleri, çeşitli hadiselerin oluşu; Maraş Olayları, Çorum Olayları, Üniversite talebeleri arasında birbirini öldürmeye varan husumet ve kavgalar 12 Eylül'ün gelmesine sebep olmuştur. Bu sözlerden 12 Eylül'ü tavip ettiğim sanılmasın, milli iradeye yapılmış her hareket hoş değildir.

Her iki darbenin cezaları tatbik edişi de farklıdır. 12 Eylül darbesi 27 Mayıs'tan ibret alarak siyasileri aşırı derecede üzmemiş, mahkum etmemişlerdir. Birisinde Yassıada mezalimi yapılmış. Yassıada mahkemeleri iftiralar üzerine kurulmuş, her türlü işkence ve zindan cezaları uygulamışlardır. Yapılan kötü muamele sadece DP.MV.ine değil onların akrabalarına da yapılmıştır. Her iki ihtilal arasında bir tek mesele vardır. Birisi Yassıada diğeri Zincirbozan'dır. Yassıada ile Zincirbozan'ı mukayese etmeye dahi lüzum görmem. Zincirbozan'a götürülmüş olan parti milletvekilleri hanımlarıyla beraber oturuyorlar. Ama Yassıada'da oturan milletvekili hanımlarını görmek değil gazete okumak, radyo dinlemek dahi yoktur. Meselenin hiçbirisinin hoşgörülecek bir tarafı yoktur.

Şimdi henüz Türkiye'de demokrasinin kamil manasıyla yerleşmesi için yani demokratik hukuk devletinin Türkiye'de ida-

reye hakim olması, seçilmiş parlamenterler vasıtasıyla milletin idare edilmesi meselesi demokrasiye inanmış Türk milleti için yegane çare ve imkandı. Askeri müdahalelerin olması demokrasi ile bağdaşmaz. Ben bunu her fırsatta ve her zaman yazdığım makalelerde, mecmualarda ve gazetelerde, neşr edilen yazılarımda ifade etmişimdir.

Benim anlayışıma göre partilerin istisnasız hepsi bu türlü müdahalelere karşı olmazlarsa Türkiye'de demokrasiyi yerleştirmek mümkün değildir. İşte 12 Eylül'den sonra kapatılmış olan partilerin kurulması hakkında meclisin çıkarmış olduğu kanun evvela teklif edildi. Bilahare bizim müracatımız ve bazı parlamenterlerin desteklemesi ve teklifleri ile bu yapılmış olan teklif 27 Mayıs'a kadar uzatıldı. Böylece 27 Mayıs Darbesi dahil ondan sonra kapatılmış olan partilerin yeniden açılma hakkı parlamantonun almış olduğu bir kararla kabul edilmiş oldu. Bence bu karar darbelerle karşı tarih huzurunda verilmiş en büyük derstir. Ve darbe yapacakların dikkatle ve itina ile durmaları gereken bir meseledir."

3. 1980 'den Sonraki Hayatı

Dr. Baha Akşit'in 1980 darbesi ile fiili parlamanto hayatı da sona ermiştir. O, meşruiyetini tüm Türkiye'ye kanıtlamış bir insan olarak, ilerlemiş yaşıyla daha sakin fakat yine hayatın daima içinde, yaşamını devam ettirmektedir. Bugün kendisi eski bir parlamenter, eski DP.liler arasında sözü dinlenen,

aranan bir kişi olarak varlığını devam ettirmektedir.Evi halen de başı dertte olanların, fikir ve bilgi almak isteyenlerin baş vurduğu bir yerdir.Kendisi de parlamenter hayatındaki yol gösterici,organizatör,yardımsaver ve yapıcı karakteri ile gelenleri karşılamaktadır.

Baha Akşit'in bundan sonraki yıllarında insanlara karşı hizmeti eksilmeden hatta daha da artarak devam etmektedir.Hizmetlerini;bizzat kendisinin kurduğu vakıfla (Müftü Arif Akşit Kültür ve Eğitim Vakfı),kurulmasına öncülük ettiği derneklerle sürdürmektedir.Fert olarak kendisine başvuran tüm Türkiye'nin evlatlarına yardım ettiği gibi ilk göz ağrısı,memleketi Denizli'ye ve köyü Yatağan'a karşı özel bir himayesi,yardımlı mevcuttur.Halen İstanbul'da oturan sayın Akşit burada yaşayan bütün Denizli'lerin ad,meslek ve yerlerini tespit ederek bir katalog hazırlamış,aralarında bir dernek kurmuştur (Denizli Eğitim ve Kültür Vakfı).

"...Ben siyasi hayatım müddetince memleketime elimden gelen gayreti sarf etmiş olan bir insanım.Nitekim tabii olarak bunda mensubu olduğum partinin düşünce ve zihniyetinin büyük payı vardır.Ben DP.döneminde haiz olduğum mevkii ve itibariyle Denizli'nin en küçük köyüne kadar hizmet edebilme şansına kavuşmuş olmaktayım.Bunu senatör lüğüm zamanında da devam ettirmeye çalıştım.

12 Eylül Hadisesi ile bu mesele sona erince bir vakıf kurmaya karar verdim.Bu vakfın babamın ismini taşımasını arzu

ettim."Müftü Arif AKŞİT Eğitim ve Kültür Vakfı" .Kendi imkanlarımız ve bizi destekleyenlerin imkanları dahilinde bulduğumuz yere kalıcı bir eser bırakmak arzu ediyordum.Yine benim mv.im zamanında büyük emek vererek,gayret sarf ederek,destekleyerek ,kendi arsama yaptırdığım okul nihayet ,ortaokul binası haline getirilmiştir.Ben bu okulu ortaokul olarak devam ettirme niyetinde değildim ama ihtiyaç olarak o gün ortaokul lazım olduğu için biz de bunu ortaokul olarak devam ettirdik.Nihayet senatör olduktan sonra Yatağan'a Orta Öğretim okulu binası yaptırma imkanı buldum.Böyle olunca ortaokul, o binaya geçti.Zaten bu esnada Ticaret Lisesi kurdurmaya muvaffak olmuşum.Köyümde,bu okul,bir ilkokulun üst katında açılmıştı.Akabinde Müftü Arif Akşit adı verilmek kaydıyla tapusunu Milli Eğitim Bakanlığına vereceğimi ve ticaret lisesinin buraya gelmesini teklif ettim.Milli Eğitim bunu kabul etti.Ve bana buna ait bir plaket ve belge verdiler.Fakat Müftü Arif Akşit Vakfı gene benim arzum üzerine bir bina daha yapmaya teşebbüs etti.Ve halen onun 1.katı Diyanet İşlerine bağlı Kur'an Kursu olarak devam ediyor.Üstünde yapılmış olan 4 katlı binanın ileride Yüksek Okul yapabilme,kurabilme arzusu maksadı ile yapılmıştır.Henüz yüksek okul açma safhasına gelemedik.Ama Denizli de Pamukkale Üniversitesi kurulduğuna göre bir teklifte bulduk;binanın asansörü tarafımızdan yapılmak üzere ayrıca yüksek okul yapıldığı takdirde her türlü malzemesi,mefruşatı ve ihtiyaç duyulan her türlü alet-aracı tarafımızdan temin edil-

mek suretiyle ayrıca lüzumunda bir de yurd yapmak kaydıyla burasını sırf okul halinde yapma kararını verin diye teklifte bulunduk.Vakfımızın doğrudan doğruya zati gelirleri ile vakfa yapılan yardımlar vardır . Elbetteki bunun büyük bir kısmını yardımlar sağlamaktadır . Biz bu vakfı kurmak suretiyle bunun öncülüğünü yapmış oluyoruz.Vakfın Mütevelli heyeti başkanı benim.Bu vakfın içinde görev alanlar benim yakınlarımla, Yatağan Belediyesi başkanıdır. Sıfat itibariyle başkanıdır yani her seçilen Belediye Başkanı dolayısıyla vakfın üyesidir.

İkinci bir husus İstanbul'a geldiğim zaman,gördüm ki İstanbul'daki Denizliler tamamen dağılık durumdadılar .İstanbul'a gelmiş yerleşmiş,mal mülk sahibi olmuş,fabrikalar kurmuş bir hayli Denizliler mevcut.Bir sürü büyük tüccar ,onların alış verişini yapan bir çok esnaf mevcut.Bunların hepsini bir araya getirmek ve bunu evvela bir dernek sonra vakıf haline getirmek istedim. Epeyce çalışmak ve Denizlilileri bir araya getirmek suretiyle Denizli Eğitim ve Kültür Vakfı kurulmuş ve aşağı yukarı 3 senedir (1990 dan beri) faaliyet halindedir.Pek çok sempozyum,ödül töreni memlekete hizmet etmiş insanlara,sanatta,kültürde,sanayide,ticarette,ilimde muvaffak olmuş, isim yapmış kimselere ödüller vermektedir.Sempozyumlar tertib etmektedir.Bu sempozyumları zaman zaman Denizli'de zaman zaman Ankara'da tertib etmektedir.Tüm Denizlileri bir araya getirmek suretiyle birbirlerine karşı yakınlaşmalarını sağlamaktadır. Halen 150 civarında gence burs vermektedir ve bunların yüksek

tahsilini saglamaga çalışmaktadir . Bu çalışmalar devam etmektedir.Ayrıca sık sık sempozyumlarla memleketin iç ve dış politika,umumi gidiş,memleketin kalkınması gibi çeşitli konuları ele almak suretiyle profesörlerden bir çoklarını ve politikacıları bir araya getirmek suretiyle sempozyumlar tertip etmiştir ve ettirmektedir . Bu sene Kıbrıs'a 80 kişilik bir kafile ile gittik.Kıbrıs'ın birliği ve beraberliği için çalışmış kimselere ödüller verildi.Çalışmalarımızı devam ettirmek arzusundayız."

Sayın Aksit'in şimdiye kadarki çalışmaları ve hizmetlerine karşılık pek çok plaket,ödü,şükranbaşarı belgeleri verilmiştir.Bunlardan bazıları; okul yaptırdığı için Milli Eğitim Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığından verilmiş olan plaket.Ege Üniversitesinin kuruluşuna yaptığı hizmetlerinden dolayı plaket,Bir çok sanat çalışmalarına ve demokrasiye olan hizmetlerinden dolayı ödülleri,Denizli'ye yaptığı hizmetlerden ,doktorluğa verdiği hizmetlerden dolayı bir çok başarı ve teşekkür belgeleri mevcuttur .

Bir de Kıbrıs TÜRK Cumhuriyeti'nin daha 1950'lerden itibaren yapılan çalışmalarına iştiraki ve ayrıca 1958'den itibaren Kıbrıs'taki Rumların,Türkleri imha etmek maksadıyla yapmış olduğu çalışmalar sebebiyle kurulan Türk Mukavemet Teşkilatına yaptığı hizmetlerden dolayı 1993 senesinde, aradan 30 küsur sene geçmiş olmasına rağmen verilmiş olan bir plaketi mevcuttur .

Bunlarda bize Dr.Baha Akşit'in bütün hayatı boyunca vermiş olduğu hizmetlerin,hiçbir şekilde unutulmadığını,hatta bu uğurda hayatını kaybetme durumuna gelmesinin de sonuçsuz kalmadığını gösteriyor.

1993 yılı gündeminde konuşulan eski partilerin yeniden aynı isimle canlanması hakkındaki teklifi ve akabinde kurulan Demokrat Parti hakkındaki düşüncelerini öğrenmek istedik.

"...Demokrat Partiye siyasi hakları verildikten sonra , partinin kurulması da bence tarihe kaydı bakımından çok önemli bir merhaledir.Demokrat Partinin yeniden kurulmasını isteyenlerdenim.Neden istediğimi de açıklayayım:

Bir kere şimdiye kadar kapatılmış olan hiçbir parti DP. mensuplarının uğramış olduğu sıkıntı,işkence ve idamla karşı karşıya gelmemişlerdir.Diğer partilere siyasi hakları verilirken DP.e siyasi hakların verilmemesi elbette düşünülemezdi.

Şimdi burada ikinci bir noktaya gelmiş bulunmaktayız.O da DP. 1960 da kapatıldı. Herşeye hakim olan,o zamanların cuntası, DP. nin kapatılmasını istedi.Cemal Gürsel bu şekilde talimatlar verdi.Nihayet bir avukat buldular,mahkeme temin ettiler ve bir kararla kapatma yoluna gittiler.Elbetteki bu işin tarihe, meclisin kararı ile tamamen ortadan kaldırılmış olan DP.in yeniden kurulması,kabul edilmiş bir parti haline getirilmiş olması bu şekilde tescili bakımında çok önemli idi.Bu partinin kurulması lazımdı.

Partinin kurulması ve yaşaması mevzuuna gelince bence bu ikinci etabı teşkil eder.DP. 1955 senesinde son büyük kongresi yapılmıştı.Buna göre 1992 senesinde kanun çıkılışına göre 37 sene evvelki bir genel idare kurulu ile harekete geçmiştir. DP. kapatıldıktan sonra,27 Mayıs sonrasındaki siyasi partiler kurulduğu zaman Millet P.,Yeni Türkiye P. ve Adalet P.i kurulmuştu.Bir de tabii hiç kapatılmamış olan CHP. devam halindedir.O zaman millet,bu partilerden birisini, AP. "Ben düşük,kuyruk tanımıyorum,vatandaşlar müsavidir" sözü üzerine ve bizim de desteklememiz üzerine kurulmuştur.YTP.de buna dayanarak kurulmuştur.Millet P.de ben demokrasinin devamıym diye kurulmuştu.Binaenaleyh DP.nin oyları 1960 darbesinden sonra yapılan seçimlerde bu 3 partiye bölündü.En fazla oyu AP.aldı. Ondan sonra YTP,sonrada Millet P.aldı. CHP.i yine tek başına iktidar olamadı.Binaenaleyh CHP.nin oyları memleket içinde çoğunluğunu korumaya devam etti fakat 27 Mayıs'tan sonra kurulmuş olan partilerden YTP. gene bizim tesirimizle, milletin teşviki ile AP.ine teveccüh etti.Millet P. eski sınırına indi. Cumhuriyetçi Köylü Millet P.i oldu. CHP.i tabii bir çoğunluk alamadı. AP.i"ben DP.nin devamıym hatta daha ileri giderek Bayar'ın sözünü de ortaya koyarak biz DP.nin ta kendisiyiz" diyerek devam etti. Haliyle Demokratların bir çokları bu partiye girdiler. Orada vazifeler aldılar.Ben dahi siyasi haklar verildikten sonra AP.nin senatörü oldum.Bir çok kimseler o partide görev yaptı.Hala mensupları AP.nin büyük çoğunluğu-

nu teşkil etti. AP. de kapatılınca Dogru Yol P. kuruldu. DYP. de ben AP.nin devamıym diye beyanda bulunmaktadır.Şimdi bu şartlar içerisinde DP.ne derceye kadar gelişebilir.Elbette ki bu göz önünde bulundurulması lazım gelen bir husustur.

Bizlerden,1955 kongresine itirak etmiş olanların en genç 70 yaşı civarındadır. Bu kadroyla partinin inkişafı hele bu partinin mensupları, başka partilerde yer aldığına göre , bunun inkişafının kolay olacağını düşünmek mümkün değildir.Fakat bütün bunlara rağmen bunu önümüzdeki günlerde takib edilecek durum,meseleyi daha açık bir şekle götürecektir.

Nitekim AP.i, DP.nin devamıym diyordu,şimdiki iktidar partisi DYP.i gene aynı şeyi söylüyor.A.Partisi, DYP.i ile birleşti. DYP.i, A.Partisinden gelemezdi.Çünkü gelmesi için evvela partiyi fesh etmesi ondan sonra başbakanlıktan vaz geçmesi,yeniden hükümet kurulması lazımdı. Bu da bir bunalıma sebep olurdu.Bu şartlar gene AP.nin son toplantısında AP.i ve DYP.genel başkanı S.Demirel yaptığı konuşmada;"Benim, gönlüm AP.i ile beraber. AP. fikrinden ayrılmış değil amma bugün benim içinde bulunduğum şartlarda ikibin küsür yerde teşkilatım var,bu kadar mv.im var.Benim DYP.yi fesh edip,hükümeti bozup, yeniden harekete geçmemim dogru olduğu kanaatinde değilim."

Binaenaleyh AP.nin bizimle birleşmesi lazım fikrini müdafaa etti.DP.den hiç bahs etmedi.Çünkü daha evvel DP.i kurulmuş bulunuyordu. Şimdi önümüzdeki durumlarda mevcut olan bu partilerin hatta bunlara ilaveten Anavatan P.sinin bir çokla-

rı da DP.i kökenlidir.Bütün bu partilerin ilerideki günlerde ne şekilde karar alacaklarını tahmin ve tesbit etmek mümkün değildir.

Daha açık ifade etmek gerekirse bu partilerin anası,babası yani temeli DP.dir.Belki olduğu gibi şekillerini muhafaza ederler,belki de bir birleşme istikametinde bir gayret sarfederler.Adlarını DP.e kadar götürebilirler mi bilemiyorum ama bugün kesin olarak bir karar vermek mümkün olmadığı düşüncesindeyim.O itibarla derim ki önümüzdeki partilerin gelişmesini ve hadiseleri takip edelim. Benim gönlümün arzusu mevcut sağ partilerin bir çatı altında toplanmasıdır.DP. bu neticeyi elde edebilir mi,edemez mi bunu zaman gösterecek.Eğer bu neticeye ulaşabilirse bütün DP. kökenli olan partililer bir yerde toplanmış olurlar.Eğer bu neticeyi elde edemezse DP. tarihten gene silinmiş olmaz.Eserleri ve icraatı ile zaten tarihte yerini almıştır. DP. hiçbir seçimi kaybetmemiş,milletin çoğunluğunun oylarını daima kazanmış bir partidir .Bu durumu 27 Mayıs'a kadar devam etmiştir.Binaenaleyh bundan sonraki sene itibariyle bu inkişafları beklemek gerekir."

Incelememizi sayın Dr.Baha Akşit'in biz gençlere ışık tutacak şu sözleri ile bitirelim:

"...Evela gençlerimizin Türkiye'nin demoratik hukuk idaresinde,idari ve fikir yönüyle,her cephesi ile idare edilmesinin şart olduğunu belirtmek isterim.Demokrasiye inandığımız, milli iradenin üstünlüğünü kabul ettiğimiz,hukukun üstünlüğü

prensibine inanarak bağlandığımız takdirde Türk Devleti'nin bugüne kadar olduğu gibi tarihin kaydettiği yaşamaya devam edeceğini ve dünyada yeniden kurulmuş ve kurulacak olan Türk devletlere örnek olacağını ve bu üstünlüğün bütün milletlere karşı üstün kalmanın ilelebet korunacağına inanıyorum.Şunu belirtmek istiyorum ki evvela milletimiz için en iyi idare şekli demokratik hukuk esaslarına dayalı cumhuriyet idaresidir. Atatürk ilkelerine bağlı ve milletin bölünmez bütünlüğüne inamış,Türk milletinin üstün bir devlet olduğuna inanarak çalışmış ve çalışmakta olan her genç ve her Türke karşı tavsiyem; bu inançlarını koruması ve muhafaza etmesidir.Bu ideal yolunda çalışırken, ölüm de dahil olmak üzere her türlü zorlukla, güçlkle ve mukavemetle karşılaşmaları mümkündür.Fakat inançlı,imanlı,milletine güvenen bir insan olarak yaşamak istiyorlarsa bu inançlarını korumalıdır ve Türk milletinin kadirşinaslığına da güvenmelidirler.Çünkü benim yaşadığım, şahit olduğum duruma göre milletimiz kadirşinastır.Kendisine yapılan hizmetleri hiçbir zaman unutmaz ve millete hizmet etmiş olanları daima takdir etmiştir ve edecektir.Milletimizin büyük vasıflarından birisi kadirşinaslıdır.Bu kadirşinaslığına inanan her Türk'ün çalışmalarında bu düşünceyi ve fikri kafasında taşıması ve bu inançla çalışmalarını bir görev olarak bilmeleri bence onun başarıları için temel şarttır.Geçici heveslerin değil,kalıcı ve millete yararlı hizmetlerin esas olduğuna inanmalarını tavsiye eder ve bunu öğütlerim."

V.Bölümün Dipnotları

- (1) Aysen Baykara, Acıpayam 1947 .
- (2) Baha Akşit, Yatağan 1914 .
- (3) Hüsamettin Cindoruk, İzmir 1933 .
- (4) Yeni Asır ,12 Mayıs 1969.
- (5) Yeni Asır, 13 Mayıs 1969 .
- (6) Baha Akşit.
- (7) Yeni Asır, 15 Mayıs 1969.
- (8) Yeni Asır, 14 Mayıs 1969.
- (9) Yeni Asır, 15 Mayıs 1969.
- (10) Baha Akşit.
- (11) Yeni Asır, 22 Mayıs 1969.
- (12) Baha Akşit.
- (13) Yeni Asır, 28 Haziran 1969.
- (14) Yeni Asır ,7 Kasım 1969.
- (15) Baha Akşit.
- (16) Erdoğan Teziç, 100 Soruda Siyasi partiler, İstanbul,1976 s.342-343.
- (17) İsmet Bozdağ, DP. ve Dtekiler, İstanbul 1974. s.104.
- (18) Meydan Larousse, "1961 Anayasası" cilt 12. s.397.
- (19) Tuncer Baykara, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, İzmir 1991. s.125.

4. Hakkında Neler Dediler ?

1992 Nisan ayından beri hayatını incelemeye başladığımız Dr.Baha Akşit'in renkli,canlı yaşamını ve hayatındaki gelişmeleri onu tanıyanlardan ve kendisinin aktardıkları ile elde ettik.Bize yardımlarını esirgemeyen bu insanların,Dr.Baha Akşit hakkında söylediklerini ayrıca vermeyi uygun bulduk.

İsa Dönmez (İlkokul arkadaşı): "...Baha ile ilkokulu 4 sene okuduk.Baha Bey, çok iyi, çok zeki çok dürüst,fevkalade bir insandı.İlkokul dersleri hepimizden iyi idi.En zeki o idi.Ondan sonra Mehmet Bey vardı."

Mahmut Akşit (İlkokul arkadaşı): "...Baha benim okul arkadaşım.Okula 1922 da başladık.1928 yılında yeni yazı çıktığı zaman ,köy ilkokullarının 5.sınıfları lagv edildi.Bizler okuyamadık Baha Acıpayam'a gitti,orad okudu.Baha ilkokulda çok iyi idi.Çok zeki ve dürüst bir insandı.Eski yazıyı çok güzel yazardı."

Kamil Dönmez (Hemşehrisi): "...Baha Bey doktor olduktan sonra her gittiği yerde parasız pulsuz muayene ederdi.Halen daha Baha Bey gelmiş diye herkes gelir,ona muayene olmak için kuyruğa girerler.Herşeyden anlar,beynelmilel profesördür.Teshisleri çok isabetlidir."

Osman Oymak (Hemşehrisi): "...Baha Bey cevvar bir doktordur.O kadar samimiyizdir bu yaşıma kadar kendisinin gidip,baktığı hastalardan para aldığını görmemiş ve duymamışımdır.Ayrıca Denizli'ye büyük hizmet veren bir kişidir.Milleti okumaya teşvik etden bir kişi olarak memleketine bir çok okulun açılmasını sağlamıştır."

Ali Güner (Hemşehrisi): "...Baha Bey Acıpayam Sıtma Mücadele tabibi iken bütün köyleri dolaşarak,hastaları muayene ederdi.Baha Beyin her hastayla ilgilenmesi,onlara bedava tedavi ve reçete yazmış olması aynı zamanda hastalarla samimi diyalog kurması onun etrafında sevgi çemberinin oluşmasına sebep olmuştur."

Dr.Ali Bahşişoğlu (Meslektaşı-okul arkadaşı): "...Baha çok iyi bir doktor olurdu.Baha'nın politikaya atılması tıp camiası için bir kayıptır.Gerçi politikada kendi gücü ve kuvveti nisbetince başarılı oldu.Bilhassa Denizli ve etrafına oldukça faydalı hizmetler getirdi.

Baha milletvekili olduktan sonra kişiliğinde bir değişim olmamıştır.Baha'yı 1933 te nasıl tanıdıysam DP.Grup Başkan Vekili olduktan,Türkiye'nin sayılı insanları arasına katıldıktan sonra da aynı Baha'dır.Katilen yükseldiği mevkiden dolayı hal ve tavırlarında,giyim ve kuşamında ,konuşmasında bir değişim olmamıştır.

O kadar çektiği sıkıntılar onu yıpratmamıştır.Çok metanetli ve sabırlı,imanlı bir insandır.inandığı dava için ölümü bile göğüslemiştir."

Cemal Kutay (Tarihçi-yazar): "...Ciddi şahsiyeti,itidali adı,aile,çevresi için makam, nüfuz kaygılarından mutlak uzaklığı,o devrin iki ön şahsiyeti Bayar ve Menderes'in sevgi ve güvenlerini yalnızca memleket çıkarları için dayanç yapması parti içinde getirildiği yetki makamlarını sadece daha faydalı olabilme yolunda kullanması ile yetinmesiyle ayrı yeri oldu. Dr.Baha Akşit'te bu hizmet verasetinin tecellisi olarak

oligarşiden milli iradeye geçiş hareketinin bir temel evresi Demokrat Parti'nin kuruluşu, iktidarı, siyaset sahnesinden uzaklaştırılması hizmet verasetinin devamında n şahsiyetlerden birisi olarak ömrünü vakfetmesiyle politika tarihimizin kişisel adı altında nesillere emanet mihrak olabilme bahsinde hatırlanmıya ve şahsiyetine eğilmeye değer örnek oldu.

Politikanın özelliklerinden birisi, nimet devri tamamlandığında hakim kuvvetlerin safında yer almak, bu mümkün olmazsa suçlamalar önünde susmak ve köşesine ekilmektir. Her imkana başvurarak şahsının değil, iyiliğine, hayrına, doğruluğuna inandığı tercih yolunun izah ve savunmasını yapmıştır. Bugün bedendeki sakatlık ve arıza bile mutlak vefa ve kadirşinaslığı'nın ömür boyu devam edecek nişanesidir. "

Kamil Baykara (Hemşehrisi-hısmı): "...Baha Akşit tıp fakültesinde iken ben ilkokula gidiyordum. O zamanlar Yatağan'da okuyan 1-2 kişiden biriydi Baha Akşit. Bu yüzden onun yaptıklarını, eğitimini, köyde, kahvede, gl gede, ağaç altında oturan büyüklerimizden duyardık. Onlardan O'nun Tıp Fakültesindeki başarılarını dinlerdik.

Sonra yaz tatillerinde köye gelirdi. Geldiği vakit daha okulu bitirmemişken bile "Doktor mektebindeymiş Baha Bey gidip kendimizi gösterelim, muayene olalım" diye halk giderdi. Baha Beyin bu faaliyetleri yalnızca köyde sınırlı kalmazdı. Ayrıca diğer köylere de giderek sürdürürdü.

Hastaları parasız, pulsuz hatta kendisi ilaçlarını alarak muayene ederdi. Çok büyük bir sezgisi vardı. Çok sempatik, güler-yüzlü, cana yakın birisidir. Babasının Müftü Arif Hoca olması

onun bu meziyetlerine artı bir puan daha eklemiştir. İnsanlara müthiş bir güven duygusu vermiştir. Hasta olan bir kişi ben Baha Akşit'e gilsen vereceği ilaçla beni iyileştirir duygusu daha peşin olarak o insanlarda vardı."

Rıza Gençoğlu (Hemşehrisi- eski AP.MV. arkadaşı) :"..Baha bey parti ayırt etmeksizin insanlara hizmet ederdi. Bu partimizin zaten prensibi idi. Baha Bey sakız gibidir. Bir şeyi yapacağım, olacak dedi mi onun peşini bırakmaz. Gerçekleştirene kadar üzerinde durur."

Ahmet İ. Gürsoy (Lise ve Eski DP.MV. arkadaşı) :"...Baha Bey çalışkan bir insandır. Bu talebeliğinde de milletvekilliğinde de böyledir. Siyasi hayatta ileri ve isabetli görüşüyle grubun takdirine mazhar olmuştur. Grub Başkan Vekili iken hadiselerin tamamen içinde bulunmuştur.

Baha Bey Yassıada 'da grub başkan vekili olarak dürüst hareket etti. Orada bazı kimseler kendilerini kurtarmak için gayret sarfettiler. Baha bey onları korudu. Yassıada yalnız bizim için değil bütün cemiyetimizin fertleri için bir karakter imtihanı oldu. Baha Akşit bu imtihandan tam not aldı."

Nahit Menteşe (AP.MV. arkadaşı) :"...Dr. Baha Akşit 1975 senesinde AP.den senatör seçildi. Senatörlüğü esnasında da kendisi ile çok yakın münasebetlerimiz oldu. Ben çeşitli bakanlıklar yaptım. Bu bakanlıkları deruhte ettiğim zaman Baha Akşit ile beraber olduk. Bölgesinin çok iyi takipçisidir.

Kendisi munis bir insandır. Bu yüzden diğer siyasi partililerle diyalog içinde olmuştur. Yassıada Mahkemesinde bu kadar diyalog içinde, bu kadar munis kişini idama mahkum edilme-

si, bu mahkemenin ne şekilde hareket ettiğinin fevkalade tipik bir misalidir. Bu kadar gecesini, gündüzünü veren, çalışan, kalbi hep memleket aşkı ile çarpan bir kişinin idama mahkum edilmesi bizim için utanç verici bir hadisedir."

İsmat Sezgin (eski DP, Denizli İl İdare Kurulu üyesi) :

"...Dr. Baha Akşit denildiğinde ülkesi, köyü, halkı için yılmadan yorulmadan ve büyük bir gayretle, inançla hizmet eden ve onlara yardımcı olduğu zaman kendisini mutlu, huzurlu hisseden bir insan gelir. Halkın isteklerini Ankara'ya yansıtmakta ve o mahallin, köyün, kentin sorunlarını, isteklerini süratle yerine getiren, halkın bir hacet kapısı olarak gördüğü, davasına inanmış bir insandır. İnsancıl, hümanist bir insandır. Herkese yardım etmeyi seven bir insandır. İnsanları yaralayıcı, kırıcı, küçültücü sözlerden sakınan çelebi bir insandır.

Bu yaşına rağmen heyecanından, azminden, kararlılığından hiçbir şey kaybetmemiştir. Örnek bir insan, nesli tükenen insanlardandır. "

Dr. Mükerrerem Sarol (eski DP, MV, arkadaşı) :

"...Dr. Baha Akşit'i iktidara gelişimizin başlarında tanıdım. 1951 ara seçimlerinde Denizli'den mebus seçilerek parlamentoya katılmıştı. Sempatik, sevimli, çalışkan ve dürüst bir arkadaşımızdı. Zeka ve dirayetiyle kısa zamanda kendisini Meclis grubumuza sevdirmiş ve 1953 Kasım ayında grup idare heyetine seçilmeye muvafak olmuştu. DP grubu çok kalabalık, Mebuslar henüz birbirlerini iyi tanımamışlardı. Buna rağmen Dr. Baha Akşit seçimlerin üçüncü turunda Yönetim Kuruluna girmeyi başarmıştı. İdare hususunda gösterdiği üstün mesaisiyle kendisini mebus arkadaş-

larına sevdirmiş onların güvenini kazanmıştı. Rahmetli Menderes'ten;Dr.Baha Akşit'i çok beğeniyorum.Karakter sahibi,cesur bilgili,güvenilir bir insan,göreceksin gelecekte partimizin önemli insanları arasına katılacaktır,dediğini hatırlıyorum.

Menderes'in Atatürk'ün sofrası gibi arkadaşlarla akşam yemeği yemek,onlarla ülke sorunlarını konuşmak,iç politika meselelerini dış politikada o gün için sıkıntı veren sorunları Halk P.nin kabına sığmaz tutum ve davranışlarını müzakere etmek,konuşmak adet haline gelmişti.

Bu yemeklerde çoğunlukla Menderes'in ileri derecede itimadını kazanmış insanlar,Bakanlar ve parti yöneticileri bulunurdu.Bunların arasında Dr.Baha Akşit'e sık sık rastladığımı hatırlıyorum.Bazı kırılganlıkların Doktorun akıllı idaresiyle halledileceğine inanırdı.

Hükümetle grup arasındaki anlaşmazlıkları halletmekte Menderes onun dirayetinden ve kabiliyetinden çok istifade etmiştir.Şu ve bu sebepten dolayı küsenler,kırılanlar,Doktorun hazırladığı ortamda Menderes'le sıcak ilişki kurarak huzura ve rahata kavuşmuşlardır.

1954 seçimlerinde CHP.akıl almaz metodlar kullanarak DP.yi yıpratmak istemişse de DP. çok büyük bir çoğunlukla milletin sevgisini yeniden kazanmıştır.Bu neticeler CHP.yi çıldırtacak hale getirmişti.

Mecliste müzakereleri çığırından çıkarıyor ve o kutsal salonu harp meydanına dönüştürüyordu.işte bu dönemde Dr.Baha Akşit daima aklın ve faziletin yanında olmayı bilmiş heyecandan kendini kaybeden mebus arkadaşlarını sukunette tutmayı ba-

sarmıştır.1955 olaylarında mizacının sertliği ve katılığıyla tanınan Dr.Burhanettin Onat başkanlık yapıyordu.Eğer divanda Dr. Baha Akşit olmasaydı çığırından çıkma istidatı gösteren gurup müzakerelerinde çok feci ihtilatlar olabilirdi.Arkadaşlarını frene eden, asabiyetine mağlup olanları teskin eden hep Dr. Baha Akşit olmuştur."

Nezih Tütüncüoğlu (Eski DP.MV. arkadaşı) :

"...Dr.Baha Akşit'in ismi muhakkakki;çok çalkantılı bir demokrasiye geçiş devri yaşayan Türkiye'de,muhalefetin tahrikleri ve TBMM.ni çalışamaz hale getirme çabalarına karşı,arkadaşlarını daima itidalle hareket etmeye teşvik eden telkinleri ve DP.Meclis Grubunun bu tahriklere kapılmamasını sağlayan arkadaşların başında anılacaktır.

Parlemantoda grupların fonksiyonlarından biri de parti üst kademesi veya hükümetle grup üyelerinin uyumunu sağlamaktır.Grupla hükümet arasındaki uyumu sağlamak görevini aksaksız yapabilmiş arkadaşlardan biri de Dr.Baha Akşit idi.Bu arada kendimle ilgili bir hatırayı anlatarak bir misal göstermek isterim.İç tüzüğe göre her sene Meclis toplandığında,Riyaset ve çeşitli komisyonların üyeleri yeni baştan seçilirlerdi. MV.leri çalışmak istedikleri komisyonları Grup Idare Heyetine bildirir,idare heyeti de taleplerin durumuna göre bir değerlendirme yapar,üyelerin dağılımını sağlardı.

1958 senesinde ben talebimi Bütçe Komisyonu için yapmıştım.Dağılım yapıldığında gördüm ki,beni eski komisyonumda bırakmışlar,buna mukabil,ne meslekleri ne de başka bir özellikleri ile Bütçe Komisyonu ile hiç irtibatı olmayan bazı arka-

daşları Bütçe Komisyonu üyeligine getirmişler.Nedenini tartışmak üzere,biraz da asık bir suratla Grup İdare Heyetine gittim de,Baha Bey beni gayet tatlı bir güleryüzle karşılamış ve "telaşlanma,ben Bütçe Komisyonu üyesiyim,benim yerimi sana veririz,olur biter"demis ve her zamanki olumlu tavrı ile gönüllü almasını bilmmişti.

Dr.Baha Akşit Bey, Yassıada Mahkemeleri sırasında da,ada-ya hakim olan idarenin çeşitli vaatlerine,zindana atılmak dahil,açık ve kapalı yapılan tehditlere rağmen en ufak bir yılgınlık göstermeden , hiç de mecbur olmadığı halde politika hayatının hesabını da dürüstçe vermiştir."

H.Cindoruk (Yassıada avukat,AP. dönemi arkadaşı) :

"...Yassıada duruşmalarında iki tür sanık vardı.Birisi mesuliyet,sorumluluğu üzerine almak isteyenler ve mahkemede kişisel savunmasını yaparak beraat edeceğini sananlar.Oysa Yassıada'daki dava kolektif bir davaydı."

Drada iki nedenle bence kişisel savunma yapılmamalıydı. Birincisi iddianame DP.grubunu itham ediyordu.Siyasal bir davaydı . İkincisi bu vakte kadar kişisel savunmanın fazla bir pratiği yoktu.Ahlaki bakımdan da kişisel savunma yanlıştı.Nedeni de şu: DP.grubunun grupta aldığı kararlar var.DP. çoğunluğunun grupta almış ve çıkarmış olduğu yasalar var.Bunlardaki sorumluluk siyasal sorumluluktu.Cezai sorumluluk değildi. Yigitçe bunlar siyasi sorumluluk gerektirir,hesabını seçmene verilmesi gerekir denilecekti . Cezai sorumluluk savunmasına gitmek bence kompleksti.

Baha Akşit orada davayı savundu.Yassıada'da yigitçe hem

partiyi hem davayı hem lideri ve alınan kararları savunan pek az kişiden biridir. Grup başkan vekili olduğu içinde sorumluluğu kimsenin üzerine almamıştır.

Beklemediğimiz kişiler Yassıada duruşmalarında siyasi ahlak yönünden zafiyet göstermişlerdir. Baha Akşit aksine orada yigitlik göstermiştir. Savunmaları, bir doktor olmasına rağmen dolgundur.

Tahkikat Encümeni'nin üyelerinden bazıları sorumluluğu üzerlerine almadılar. Tahkikat Encümeni'nin kararlarında imzalarının olmadığı şekilde savunmalara geçtiler. Ya da 1960'dan evvel parlamantoda sertlik yanlısı olanlar İnönü'yü ne kadar sevdiklerini anlatmaya kalktılar, küçüldüler. Bence Akşit ve arkadaşları Yassıada duruşmalarında büyümüşlerdir. Yassıada duruşma zabıtları Baha Akşit için onurdur. Mertçe, dürüst ifadelerdir. Kendini kurtarmak için arkadaşlarına, inançlarına, lideri suçlamamıştır.

Sayın Bayar'a siyasette siyasi yasakların kaldırılması için açmış olduğu mücadelede destek verenlerden biridir sayın Akşit. Bu mücadele için Bayar ön ce bir hizmet kulübü kurdu. Bu kulube iştirak edenlerden biri olan Baha Akşit burada; sayın Bayar'ın çevresinde Demokrat grupunu ayakta tutan önemli bir kişidir. Kulübün amacı yasak DP. MV. inin dayanışması idi. "

Nusret Kirişcioğlu, 10.VIII.1962, Kayseri. (Ayşen Baykara'nın defterinden): "...insanların seciyelerini ortaya koyan bazı imtihan anları olur. Yassıada işte böyle bir köprü idi.

İçimizde ceza almamak için her yola başvuran bir kaç seciyesiz adam çıktı. Bunlar kendi kurtuluşlarını arkadaşlarına

iftira etmekte gördüler ve bu yola saptılar.Babanız bu ve benzeri haksız isnat ve taaruzların mihrakında bulunuyordu.O günün şartlarına göre bu iftiraların babanızın hayatına mal olacağı adeta gözle görülür gibi açık bir hal aldı.

Bir insan iyi olur,fakat yine de canına mal olacak bir iftira karşısında mukavemet edemez.Zulüm gücü ile müdafaya hatta mukabil hucüma geçebilir.Kimsede ona en ufak bir serzenişte dahi bulunamaz.Onun için elinde mütecavizler aleyhinde ki hakikatleri açıklamak imkanı bulunan bir kimsenin bütün bu tahriklere rağmen susabilmesi "iyilik"den de üstün bir meziyettir.Müfteriler Anayasanın "Akşit-Menderes" kombinasyonu ile ihlal edildiğini iddia edecek kadar iftiralarını ileri götürdüler.

Türk tarihinin yüz karası olan 15 Eylül1961 günü babanla aynı motorla İmralı Adasına nakledildik . Babanızın o yolculuk boyunca gösterdiği cesaret ve sukûnet ile iftihar edebilir."

Cevdet San,Kayseri(A.Baykara'nın defterinden):"...Bu sözde mahkemenin verdiği cezaların;cezayı alanın bu memlekete hizmet derecesiyle arttığını bütün millet biliyor.Bu itibarla Baha'nın da fazla hizmet edenlerden birisi olduğu belli.Hizmet sayıldığı zaman yaptıklarını on misli göstermiye çalışanlar,suç sayıldığı zaman bunları inkar ediyorlar ve Baha'nın üstüne yıkıyorlardı.Bu korkak davranışlar karşısında sabır gösteren, Büyük şehidimiz rahmetli Adnan Menderes' ten sonra Baha gelirdi.

Adada Baha'ya kızdığım zamanlar olmuştu; çok ileri giden

lerin biraz yüzüne vurmasını istedim.Fakat Baha pek az insanda gördüğüm sabır ve tevekkül gösterdi;bunu yapmadı."

Samet Aqaoglu, 1.X.1962,Kayseri(A.Baykara'nın defterinden): "...Dost geçinenlerin bile bu dar kapıda,yüzüne baka baka yalan söyledikleri zaman dudaklarında hazin bir gülümseme,kendisi ile ilgili olmayan sorumlulukları da omuzlarına almaktan çekinmedi.Bu ancak büyük işler için yaratılmış insanlara özel bir vasıftır."

Bahadır Dülger, 31.VII.1962, Kayseri(A.Baykara'nın defterinden): "...Onların hepsi mahkeme adı verilen topluluğun karşısında alçaldıkları nispette hayatlarını kurtarabileceklerinin hesabını yaptılar ve Baha'nın masum omuzlarına bastılar Baha çilesini dolduran bir evliya sabrı ile bunların hepsine tahammül etti."

Selami Dinçer, 1962 Kayseri(A.Baykara'nın defterinden): "...Arkadaşları ile iyi geçinen,siyasi olaylarda zekasını memleketin menfaatlerine uygun şekilde kullanmasını bilen,muhataplarını kırmayan bir karaktere sahiptir.Ve bu nedenlerle Yassıada Mahkemesinde cesaretle kendini savunan bir siyasi kader arkadaşımızdır. Dr.Baha Akşit güler yüzlü,dürüst,insancıl bir siyaset adamıdır.Siyasi faaliyetlerinde daima hoş görülür,kavgacı olmıyan uzlaştırıcı bir karaktere sahiptir.

Arkadaşları ile iyi geçinen,siyasi olaylarda zekasını memleketin menfaatlerine uygun şekilde kullanmasını bilen,muhataplarını kırmayan bir karaktere sahiptir.Ve bu nedenlerle Yassıada Mahkemesinde cearetle kendini savunan bir siyasi kader arkadaşımızdır.

Bu vasıfları ile siyasi tarihimize müsbet bir yeri işgal edeceği kanaatindeyim."

Ibrahim Kırazoğlu, 4.IX.1962, Kayseri(A.Baykara'nın defterinden): "...Biz felakette deler arasında kaderi birbirine eş iki adam vardı;biri sevimli babanız sevgili kardeşim Baha,biri de amcanız ben..Her ikimizde büyük felaket içinde üç kardeşimizden sonra ki hisseyi aldık.Kendi arkadaşlarımızda iltifatlarına (?) muhatap olduk.İpe kadar her ikimizde beraber ve daha çok bu yüzden gittik.Ama vicdanlarımız temiz, kalplerimiz berrak,gönüllerimiz Allah'a bağlı ve samimiyet ve tevekkül duyguları ile sonuna kadar metanet ve mukavemetimizi bozmadık.Kimseye sataşmadık. Gönül bile koymadık.

Bizim sabır ve metanetimiz bize darağacının gölgesine kadar refakat etti.Güya vazife diye bizlere refakat eden subaylar dahi o kadar ki bunu yüzümüze karşı ifade etmekten ;"cesaret ve ölümsüzlüğünüze hayret ettik" demekten kendilerini alamadılar. "

A.Melik Fırat, 15.X.1962, Kayseri(A.Baykara'nın defterinden): "...Sevgili babanıza karşı daha evvelcede hürmet hisleriyle meşlu idim.Fakat şimdi mümküllülmual kendisinin takdir-karırım.Çünkü O engizisyon mah kemelerine rahmet okumuş Yassı_ada'da,zulüm,işkence ve en büyük ithamlar karşısında vakur, dimdik ve mütevekkil bir müminin sabrıyla karşı koydu.O'nun bu selabeti imamiyesi karşısın da gözü dönmüş o grubu la yefluhum alahi hayretlerini gizleyemediler.Babanız siyasi faziletin timsalidir ve tarih bunu böyle kaydedecektir."

Gıyaseddin Emre,DP,MV, 12.10.1962 Kayseri(A.Baykara'nın

defterinden): "...Memleket ve milletin refah ve saadetine hayatını vakf edercesine çalışmış ve bu yolda başını vermekten da hi çekinmemiştir.

...Yassıada grubü karşısında gördüğü bütün zulüm ,iftira ve hıyanetlere rağmen faziletin timsali olarak kalmıştır."

Said Bilgiç (DP.MV. 13.10.1962 Kayseri Cezaevi)(A.Baykara'nın Defterinden): "...Haksız bir darbe ile Yassıada'ya intikalimizden sonra muhterem babanız Baha Akşit Beyi bütün meziyetleri ile daha yakından tanıdım. Bu kadar sabırlı ve bu kadar metin insanlara yeryüzünde az rastlanır.Tevazunun,feragatın ve fedakarlığın timsali olan babanıza çok yakında kavuşacaksınız."

Süleyman Kunanel (DP.MV. 13.10.1962 Kayseri Cezaevi)
(A.Baykara'nın Defterinden): " Arkadaşdan ziyade bir kardeşim gibi sevdiğim,senelerce BMM. de birlikte çalıştığım babanızın bir çok hususiyetlerini beğenir takdir ederim.Fakat babanızın gerek Yassıada duruşmaları sırasında ve gerekse şimdi birlikte geçirdiğimiz Kayseri Cezaevi'nin demir parmaklıkları arasında göstermiş olduğu sabır ve metanet ve cesaret bizler için takdir,sizler içinde bir iftihar vesilesi olacaktır."

Medeni Berk 4.11.1962.Kayseri (A.Baykara'nın defterinden):
"...O devrinde sadece bir feragat timsali değil bir fedakarlık numunesi idi.Vefakardı,sadıkdı,şuurlu idi.Hissederek çalışanlardan biri idi.

27 Mayıs hareketinden sonra O'da rakip aramadı.Kendini kadere ve namuslu sanmak istediği hakimlerin ellerine bıraktı....Cesaretle herşeye göğüs gerdi.Ölüm cezasını da sukün ve

itaatle karşıladı...

Kemal Biberoglu 5.11.1962 Kayseri (A.Baykara'nın defterinden)

"...Sevgili yegenlerim Bilge,Ayşen,Arif ve Mehmet Akşit'e hayatta daima sağlık,saadet,iyi şans ve başarılar dilerim.Unlar Baha gibi,şefkat ve evlat sevgisinde en hassas ve en örnek bir babaya,bizde dürüst,faziletli,feragatkar ve fedakar bir arkadaş,a,bir kadeşe sahip bulunmanın müşterek gururunu taşıyoruz. Allah onu sizlere,bizlere ve daha çok hizmetine muhtaç millete bağışladı.Bu yüzden Cenabı Hakka ne kadar şükretsek azdır. "

Nedim Ökdem 16.11.1962 Kayseri (A.Baykara'nın defterinden):

"...Korkulu rüyalara benzeyen 1960 ayaklanmasının acı günlerini yaşayan bir kuşak olarak çetin imtihan günleri geçirdiniz. Ama bu acı günler sizi sadece olgunlaştırmış ve daha azimli ve imanlı olmanıza yaramıştır.

Agır ittihamlar ve muhtemel neticeleri karşısında bir metanet abidesi gibi ayakta durmasını bilen babanızla daima iftihar edebilirsiniz.Bu, çektiğinizin şerefli tesellisi olacaktır."

Hamdi Sancar 20.08.1962 Kayseri (A.Baykara'nın defterinden):

"...Geçirdiğiniz ve geçirmekte olduğunuz ahlak ve riyaset zelzelesinin sarsıntıları inşallah bir gün duracaktır.Acı tecrübelere çok körpe çağınızda katlanmak bahtsızlığına uğrayan sizleri parlak istikballer bekliyor.Bunun için dua ediyoruz."

Burhan Belge 26.09.1962 Kayseri (A.Baykara'nın defterinden):

"...Babanız kadar olun,size yeter.Ben de kendini yakından tanımadım.Serbest şartlar içinde olsaydık,belki 20 sene içinde

O'nu, bugün tanıdığım kadar tanıyamazdım.Çünkü serbest hayatta insanların,birbirlerine karşı rampaları,iskeleleri vardır. Birbirlerine yalnız o taraflarından ve o tertibatları ile yaşarak mahdut sathırlarını bitiştirirler.Öteki taraflarını gizlerler yahut göstermeye lüzum görmezler.Normal hayat dediğimiz şey de buna müsaittir.

Fakat burada bu kader birliğinin,bu samimi arkadaşlığın ve bu hudutlandırılmış ve sarıh müşterek görüşün hasıl ettiği yaklaştırma ve yakınlaştırmaların tesiriyle,birbirimize olduğumuz gibi görünmeye ,görünürken de kendimizi tamamen ortaya koymaya mecbur kaldık.Menfi müsbet nemiz varsa ayan beyan meydana çıktı.

İşte böylesine tamam bir malumatın içinden konuşarak sizlere diyorumki,babanız kadar olun,sizlere kafidir.Onun kadar temiz,onun kadar vatanperver,onun kadar civanmert ve onun kadar mütevazi!

Biliyorum ki,babanızın iyi kalbi ile bütün güneşlere açık vicdanı aynen sizlere de geçmiştir.Ve yine biliyorum ki, insan olarak sizler,hayatın "kin" kanadında değil "sevgi " kanadında yer almış bulunmaktasınız."

Nicolas M. 5.10.1962 Kayseri (A.Baykara'nın defterinden):"... Benim büyük seyahat aşkım,bana Kapadokyanın manzaraları ve Göreme vadisinden sonra Kayseri hapishanesini tanıttı.Kader bu imiş. ...Hürriyetime tekrar kavuştuğum şu sırada doktorun ve arkadaşlarının cesaretlerine hayran olmuş bir kimse olarak onun yakında kurtulmasını ve bu suretle ailece saadete kavuşmanızı temenni ettiğimi söylememe müsaade ediniz."

SONSÖZ

20.yy.ın başlarında (1914) dünyaya gelen Baha Akşit kuşaklar arasında ve ilkler içerisinde ömrünü geçirmiş ve geçirmektedir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Dünyaya gelen Akşit, evde saltanat ile yetişmiş insanlardan aldığı terbiye ile büyümüştür. Bu insanlar ki o kültüre damga vuran kişiler arasında yer almaktadır. Doğduğu yer Yatagan bir ilim irfan merkezi ve bu merkezde dedesi ile babası seçkin hoca olarak bilinmektedir. Daha okula başlamadan babasının yetiştirdiği, Akşit az da olsa medrese eğitiminden ve havasından nasibini almıştır. Daha 5 yaşında iken Kur'an-ı Kerim'i hatm eden Akşit'in olağanüstü bir hafızası, üstün bir zekası mevcuttur.

İlk öğrenimine yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk talebeleri olarak başlamıştır. Okulda gösterdiği çalışkanlığı ve başarısı ile herkesin sevdiği birisi olmuştur. Okuma azmi ve isteği ömrü boyunca devam edecek olan Akşit'in okuma şartları pek kolay geçmemiştir. O zamanın şartları içerisinde köyünde ortaokul olmadığından ilçeye, ilçede lise olmadığı için şehire, ailesinden ayrılıp göçecektir. Bu tahsillerinde de başarısını, terbiyesini, herkes tarafından sevilen insan olma özelliğini kaybetmeyecektir.

Yüksek tahsil yapmak için İstanbul'a giden Akşit yine Türkiye'nin ilklerinden olan İstanbul tıp fakültesinde, yabancı uzmanlardan da eğitim alarak bitirecektir.

Doğduğu yılda bir savaş ile hayata merhaba diyen Akşit, şimdi mesleğini eline alacağı zamanda ikinci bir savaşla karşılaşacaktır, 11. Dünya Savaşı. Savaş yılları nedeniyle mesleğini 3 yıl mecburi hizmet olarak devam ettirecek. Savaşın bitimi ile devletin atadığı yerlerde doktorluk vazifesini devam ettirecektir. Doktorluğu boyunca hastalarının daima yanında, onlara destek veren bir baba şefkati ile dertlerine deva olacaktır. Öyleki 1945'lerin Türkiye'sinde pek çok ihtiyaç maddesinde çekilen sıkıntı, insanların alım güçlerinin azlığı, hastaların doktora ve ilaca verecekleri paralarını zor bulmaları O'nun için bir sorun teşkil etmemiştir. Hastalarından pek vizite parası istemeyen, herkesin kendi gönlüne bırakan, hatta bir çok defa hastalarına ilaç bırakan bir insan olarak, hizmet ettiği her yerden sevgi, saygı ve şükranla anılmaktadır .

Dr. Baha Akşit, pek çok ilkleri yaşamış bir insan, kuşaklar arasında bulunmuş bir kişidir demiştik. Çünkü o saltanat devrinde doğmuş, saltanatın etkisi ailesi kanalıyla üzerinde olmuştur. "İnsan 7'sinde ne ise 70'inde de odur " atasözüne dayanarak bu dönemin üzerinde etkili olduğunu düşünmekteyiz.

Milli Mücadele sonrasında gelişen ve değişen memleketin Türkiye Cumhuriyeti olması ile cumhuriyetin ilk nesli arasına katıldı. Atatürk zamanında sonuçsuz kalan çok partili hayata geçiş çalışmalarının , İnönü zamanında gerçekleşmesine şahit olduğu gibi bizzat bu hareketin içinde yer alarak ülkesine pek çok hizmet verecektir. Doktor olarak insanlara dağıttığı

şifayı şimdi Millet Meclisi'nden tüm Türkiye'nin insanlarına ulaştıracaktır.

Akşit'in politikaya atılmasını hocaları ve doktor arkadaşları tıp camiası olarak kayıp kabul etmektedirler. Akşit'in bir doktorda olması gereken önsezi ve sağduyunun fazla olması verdiği teşhislerin çok isabetli olması belki de parlamenter olmasaydı tıp dünyası için bir dahi olabileceği, fakat politikadaki sağduyulu ve yararlı hizmetleri ile bunu telafi ettiğini söylemektedirler.

Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle kendisini şimdiye kadar tek parti ve iktidar partisi olan CHP.in karşısına çıkan Demokrat Partisinin bir mensubu olmuştur. Parlamento hayatında; insanlara, millete ve vatana hizmetini büyük bir özveri ile devam ettirmiştir. Şöyleki canından kıymetli evlatları ve ailesini ikinci plana alarak emeğini ülkesi için sarfetmiştir. Fakat hiçbir zaman babalık vazifelerini ihmal etmemiş, evladlarına sevgisini esirgmeden onların Türkiye hatta Dünyada iyi ve saygın bir yerlere gelmelerinde destek olmuştur . Kimi insanda görülen yüksek bir mevkiye geldikten sonra farklı değişim sayın Akşit'te görülmemiştir. Kendisinin sağlam karakteri ve seciyesi ile daima eskiden ne ise o kalan bir insan olmuştur. Bulduğu mevkiyi büyük bir fırsat ; insanlara yardım edebile fırsatı olarak nitelendiren Akşit gerçekten de bu düşüncesini yaptığı icraatıyla doğrulamıştır. Kapısını çalan herkesi boş çevirmeyen adeta bir hacet kapısı olan Akşit verdiği

hizmetlerin karşılığını halkın ona verdiği oylarla kanıtlamıştır. İnsan olarak kişileri partilerine, görüşlerine göre ayırmayı tasvib etmeyen Akşit parlamentoda muhalif partideki merbuslarla kurduğu sıcak ilişkilerle herkesi şaşırtmış, saygınlığını kazanmıştır. En büyük düsturunun insanlara kim olursa olsun hizmet götürmek olan sayın Akşit böyle bir yapıda bir insan iken hak etmediği bazı kötü muamelelere maruz kalacaktır.

DP. girdiği andan kısa bir süre içinde kendisini herkese sevdiren Dr. Akşit, partinin beyni olan Grup İdare Heyetinde aldığı vazifeyi partinin fesh edilmesine kadar devam ettirecektir. Bu vazifesinde arkadaşlarının birbirleri ile ve parti başkanı Adnan Menderes'le ilişkilerini sağlayacak, Adnan Menderes'in sevdiği kişilerden biri olarak, O'nun dostu ve arkadaşı olarak ölümüne kadar O'na olan vefasını sürdürecektir. Akşit'in arkadaşlarına karşı vefası onların vefatlarıyla sonuçlanmamaktadır. Vefatlarından sonrada kendisi arkadaşlarını daima yad etmekte ve haklarını savumaktadır.

Belirttiğimiz gibi bir çok ilki yaşayan Akşit, şimdi de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk askeri darbesini fiilen içinde yaşayacaktır. 27 Mayıs darbesi ile pek çok işkence ve zulme göğüs geren Akşit burada gösterdiği metanet, sabır, inanç ve dürüstlüğü ile kişiliğinin ne kadar sağlam olduğunu bir kere daha kanıtlamıştır. Öyleki Yassıada Mahkemelerinde bazı seciyesiz kişilerin kendilerini kurtarmak için suçları Akşit'in üzerine atmalarına kesinlikle karşı koymayarak; mert, güçlü kişi-

ligini,davasına inancını herkese göstermiştir .

Ugramış olduğu muameleler karşısında yaşama umudunu ve inancını yitirmeyen Akşit,gırdığı cezaevinde de arkadaşlarına hem doktor hem de iyi bir dost,arabulucu ve yardımsever bir insan olarak yardımlarını,umutlarını yitirtmemiştir .

Afla dışarı çıkmasından sonraki hayatında siyasi ve mesleklerini icra etme hakları için mücadele etmiştir.Kamuoymunda ve ülke içindeki varlığı ve Meclis'teki etkisi ile sayın Bayar'ın önderliğinde bu hedeflerine de ulaşmıştır .

Siyasi ve diğer haklarını geri aldıktan sonra artık herkes kendilerinin meşru olmadığını söyleyenlere bunun yanlış olduğunu ispat etmesi kalmıştır.1960 da kendisini memleketi olan Denizli'den Denizlilerin hemşerilikten çıkarmış olmaları na rağmen 1975 seçimlerinde buradan koyduğu adaylığı ile seçimi kazanarak bu düşüncede olanlara gerekli cevabı vermiştir .

Ülkesinin tarım kültüründen sanayi kültürüne geçmesi için elinden gelen hizmetleri devam ettiren Akşit,siyasi hayatına yine bir askeri darbe ile ara vermek zorunda kalmıştır .
12 Eylül 1980 .

Bunca yaşadığı olaylar,çalkantılı yıllara rağmen sönmeyen enerjisi,insanlara karşı sevgisi ile kendisine teklif edilen 1980 sonrası parlamentoya tekrardan giriş isteklerini kabul etmiyerek,varlığını ve yardımlarını,hizmetlerini sade bir kişi olarak,kurduğu dernekler ve vakıflarla devam ettirmektedir.Bizler gerçekten böyle bir şahsiyeti tanımaktan ve O'nu sizlere tanıtmaktan büyük onur ve kıvanç duymaktayız.

EKLER

- (1) Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği'nin Baha Aksit'e verdiği Şükran Belgesi ile yazısı.
- (2) Denizli DSİ . 21. Bölge Müdürlüğü Denizli İli Projelerinin Vaziyet Planı.
- (3) Denizli Milletvekili iken Denizli'de yaptığı bir konuşmanın fotoğrafı.

KIBRIS TÜRK MÜCAHİTLER DERNEĞİ

ŞÜKRAN BELGESİ

2/5/1992
Lefkoşa

Sayın : *Dr. Bahadır Kışıl*'e
olduğu *Üsür Kışıl* ve *...* yardımlar

için, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Genel Yönetim Kurulunca verilmiştir.

1958

Mahmut Tokinao
Genel Sekreter C

Halil N. Paşa
Genel Başkan

171/A

KIBRIS TÜRK MÜCAHİTLER DERNEĞİ
GENEL MERKEZİ

. Selim Cad. Lefkoşa - Kıbrıs

P.K. 515 - Tel: 020-78791, 85792

MD 4PP, 31/92

Lefkoşa 2 / 5 / 1992

Şükran

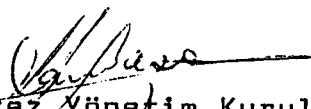
Sayın Dr. Baha AKŞİT
Eski Senatör
Lefkoşa-K.K.T.C.

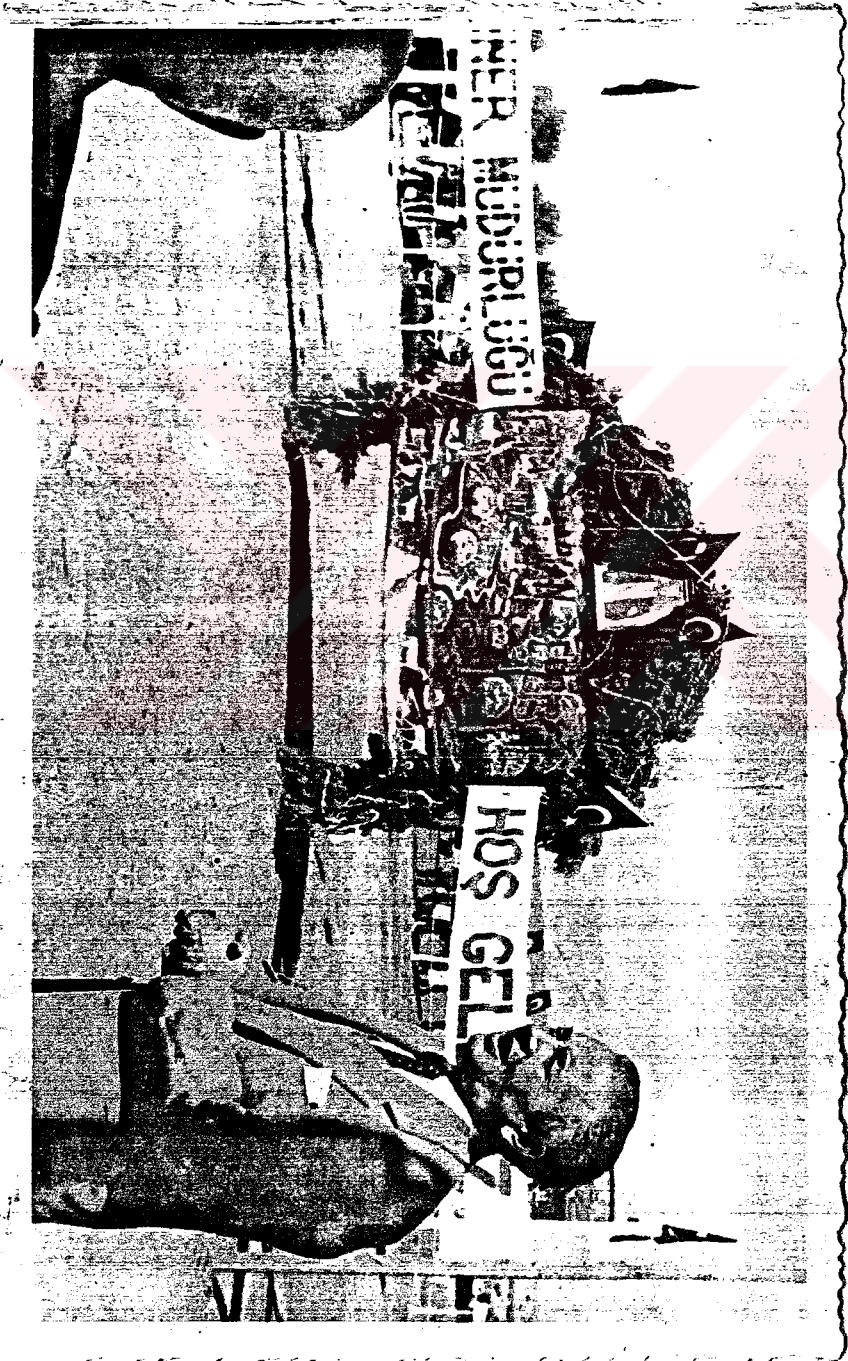
Saygıdeğer Büyüğümüz;

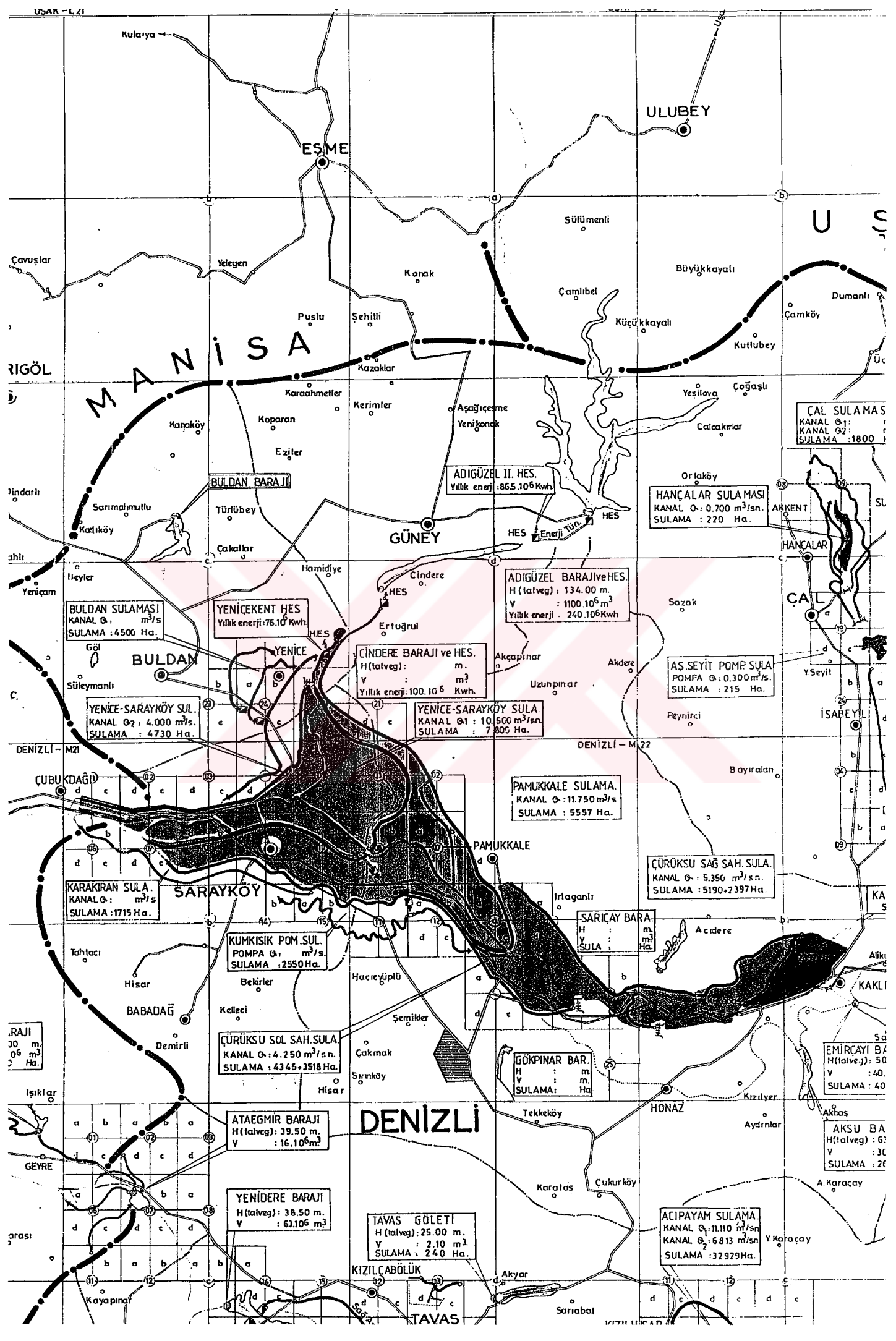
Yüce milletimizin "namus ve şerefi" yavruvatan Kıbrıs için gelmiş geçmiş tüm üstün hizmet ve katkılarınızı her zaman teşekkür ve saygı ile anarız.

Tarih sahnesinde ikinci Türk Devleti olarak yerini almış olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bulunduğunuz bu günlerde Derneğimizi ziyaretiniz bizlere büyük onur vermiştir.

Efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatının Kadirşinas Mukavemetçi ve Mücahitleri ile Genel Merkez Yönetim Kurulumuz adına, Şükran ve saygılarımızın bir ifadesi olmak üzere, zatınıza bir plâket, bir flama, bir belge ve bir rozet takdim etmek istiyoruz. Lütfen kabul buyurun. Saygılarımızla.

Genel Merkez Yönetim Kurulu (a)
Halil M. Paşa
(Genel Başkan)

ÇAL SULA MAS
KANAL Q₁:
KANAL Q₂:
SULAMA : 1800 Ha.

HANÇALAR SULA MAS
KANAL Q : 0.700 m³/sn.
SULAMA : 220 Ha.

AŞ. SEYİT POMP SULA
POMPA Q : 0.300 m³/s.
SULAMA : 215 Ha.

ADIGÜZEL II. HES.
Yıllık enerji : 86.5.10⁶ Kwh.

ADIGÜZEL BARAJI ve HES.
H (talveg) : 134.00 m.
V : 1100.10⁶ m³
Yıllık enerji : 240.10⁶ Kwh.

ÇİNDERE BARAJI ve HES.
H (talveg) : m.
V : m³
Yıllık enerji : 100.10⁶ Kwh.

YENİCE-SARAYKÖY SULA.
KANAL Q₁ : 10.500 m³/sn.
SULAMA : 7.809 Ha.

PAMUKKALE SULA.
KANAL Q : 11.750 m³/s.
SULAMA : 5557 Ha.

ÇÜRÜKSU SAĞ SAH. SULA.
KANAL Q : 5.350 m³/sn.
SULAMA : 5190+2397 Ha.

BULDAN SULA MAS
KANAL Q : m³/s.
SULAMA : 4500 Ha.

YENİCEKENT HES.
Yıllık enerji : 76.10⁶ Kwh.

YENİCE-SARAYKÖY SUL.
KANAL Q₂ : 4.000 m³/s.
SULAMA : 4730 Ha.

KARAKIRAN SULA.
KANAL Q : m³/s.
SULAMA : 1715 Ha.

KUMKISIK POM. SULA.
POMPA Q : m³/s.
SULAMA : 2550 Ha.

ÇÜRÜKSU SOL SAH. SULA.
KANAL Q : 4.250 m³/sn.
SULAMA : 4345+3518 Ha.

SARIÇAY BARAJI.
H : m.
V : m³.
SULAMA : Ha.

GÖKPINAR BARAJI.
H : m.
V : m³.
SULAMA : Ha.

EMİRCAYI BARAJI.
H (talveg) : 50 m.
V : 40 m³.
SULAMA : 40 Ha.

ATAEGMİR BARAJI.
H (talveg) : 39.50 m.
V : 16.10⁶ m³.

AKSU BARAJI.
H (talveg) : 63 m.
V : 30 m³.
SULAMA : 26 Ha.

YENİDERE BARAJI.
H (talveg) : 38.50 m.
V : 63.10⁶ m³.

TAVAS GÖLETİ.
H (talveg) : 25.00 m.
V : 2.10 m³.
SULAMA : 240 Ha.

ACIPAYAM SULA MAS.
KANAL Q₁ : 11.110 m³/sn.
KANAL Q₂ : 6.813 m³/sn.
SULAMA : 32929 Ha.

KAYNAKLAR

I. SÜZLÜ KAYNAKLAR

1. Dr. Baha Akşit, Yatağan 1914. Doktor,DP.MV. ve AP. senatörü.
2. Kamil Baykara, Acıpayam 1927. Eğitimci
3. Ali Bahşışoğlu, Burdur 1916. Doktor
4. M.İlhan Akşit, Yatağan 1934 .Emekli Öğretmen
5. N. Mehmed Akşit, Yatağan 1931. İmam
6. Ayşen Baykara,Acıpayam 1947. 9 Eylül Üniv. Öğretim üyesi
7. Akif Özkan, Yatağan 1911-1993. serbest meslek.
8. Rıza Gençoğlu, Acıpayam 1925, AP. eski MV.
9. Osman Oymak, Denizli 1911,Müteahhit
10. Süleyman Değer, Acıpayam 1926, Kereste Tüccarı
11. H.Hüseyin Duman,Acıpayam 1926,Kunduracı
12. Kerim Hafızoğlu,Denizli 1910,Denizli eski Belediye Bşk
13. Kamil Dönmez, Yatağan 1927,Benzinci
14. Ali Yürektürk,Yatağan 1932,Ticaret
15. İsa Dönmez,Yatağan 1912,Çoban
16. Hüsamettin Cindoruk,İzmir 1933,TBMM. başkanı
17. İsmet Sezgin,Aydın 1928, DYP.MV.
18. Nahit Mentese,Aydın 1932.1994 İç İşleri Bakanı,DYP.MV.
19. Mahmut Akşit,Yatağan 1913,ticaret
20. Ahmet Gürsoy,Kütahya 1913, DP. eski MV. doktor
21. Arif Akşit, Acıpayam 1949,Doktor,Pamukkale Üniv.Rektörü
22. Necla Akşit, Ankara 1927, emekli öğretmen
23. Yusuf Sarıkaya, Denizli 1930, Emlakçı

24. Ali Güner, Acıpayam 1930, Avukat
25. Nezih Tütüncüoğlu, Bolu 1924. Eski DP.MV.
26. Selami Dinçer ,Eski DP.MV.
27. Cemal Kutay .Tarihçi-yazar.

II. YAZILI KAYNAKLAR

A. Kitap ve Dergiler

1. Prof. Dr. Tuncer Baykara, Yatağan ,Tokyo, 1984.
2. _____, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri ,İzmir 1991.
3. Ali Vehbi (Aykota), Acıpayam, Ankara 1951.
4. Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945, Ankara 1985.
5. Cem Eroğlu, Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, Ankara 1990.
6. Dr. Baha Akşit, Kısaca Celal Bayar ,İstanbul 1987.
7. _____, "Acıpayam Müftüsü Mehmet Arif Akşit" , Yatağan Dergisi ,sayı:9 (1992)
8. _____, " Tarihi Objektiften 27 Mayıs İhtilali ve Yüksek Adalet Divanı" Ata Dergisi ,sayı:3 (1992)
9. _____, "Demokrat Parti-Kuruluş" Ata Dergisi sayı:3 (1992) Ayrı basım.
10. Erdoğan Teziç, 100 Soruda Siyasi Partiler, İstanbul 1976
11. Nuran Dağlı-Belma Aktürk, Hükümetler ve Programları I. cilt 1920-1960, Ankara 1988.

12. Fahir Armaoglu, 20.yy. Siyasi Tarih 1789-1980, Ankara 1988
13. Hüseyin Bağcı, Türk Dış Politikası, Ankara 1970
14. DP.Tüzük ve Programı,Demir Kırat Alfabetesi,Ankara 1992.
15. Uğur Mumcu, İnkılap Mektupları, Ankara 1987
16. Ş.Süreyya Aydemir, İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali ,İstanbul 1973.
17. Av. O.Cemal Fersoy, Bir devre adını veren Başbakan Adnan Menderes, İstanbul 1971
18. Yılmaz G.Erdurak, İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Ankara 1984.
19. İsmet Bozdağ, DP. ve Ötekiler ,İstanbul 1974.
20. 27 Mayıs Devrimi, Meydan Larousse
21. Yassıada Davaları, Meydan Larousse
22. DSİ . Aydın 21.Bölge Müdürlüğü, Hizmetler el kitabı, Ankara 1979,
23. DSİ . Müd. Yeraltı Suları Daire Reisiği, Acıpayam Ovasının yeraltı suyundan sulanma raporu, Ankara 1960
- 24.Mustafa Karakaya , "Elektrik Dedikleri " Yatağan Dergisi sayı:9 (1992)
25. "Köy Diyoruz Ama " Yatağan Dergisi sayı:5 (1991)
26. Zeki Velidi Togan, Tarihte Usul, İstanbul 1969.
24. Aydın Vilayeti (merkezi İzmir) Salnamesi 1330. İzmir 1331.

B. Gazete ve Mecmualar

1. Akşam (İzmir) 1964.
2. Cumhuriyet (İzmir) 1959,1960 ve 1963.

3. Demokrat İzmir (İzmir) 1964
4. Yeni Asır (İzmir) 1969.
5. Yeni İstanbul (İstanbul) 1959,1960 ve 1961 .
6. "Türk Demokrasisinin Kurtuluşunu Anlatıyoruz" Hayat Mecmuası , sayı:2 (1960)
7. "Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosunun (58) Sayılı Tebliği" Hayat Mecmuası, sayı:39 (1961)

C. Haritalar

§ 21. Bölge Müdürlüğü Denizli projeleri Vaziyet Planı.